

FSMİ XƏBƏRLƏRİ

LYUDMILA
NOVOSYLOVA

MÜSTƏSNA HÜQUQLARIN
POZULMASINA GÖRƏ KOMPENSASIYA:
ƏSAS İNKİŞAF TENDENSİYALARI

ƏQLİ MÜLKİYYƏT ÜZRƏ FEDERAL XİDMƏT (ROSPATENT)

«SƏNAYE MÜLKİYYƏTİ ÜZRƏ FEDERAL İNSTİTUT»
FEDERAL DÖVLƏT BÜDCƏ MÜƏSSİSƏSİ

FSMİ XƏBƏRLƏRİ

BULLETIN OF FEDERAL INSTITUTE OF INDUSTRIAL PROPERTY

2024

Cild 3 № 3 (9)

16+

ƏQLİ MÜLKİYYƏT ÜZRƏ FEDERAL XİDMƏT (ROSPATENT)
Federal dövlət büdcə müəssisəsi
«Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut»

ISSN 2782–5086 (Print)
ISSN 2949–2432 (Online)
FSMİ xəbərləri
Cild 3 № 3 (9)
Moskva 2024

Qeydiyyatla alınıb:

Rabitə, informasiya texnologiyaları və kütləvi kommunikasiyalar sahəsində nəzarət üzrə federal xidmətdə (ПИ № ФС77–85468; seriya EI № ФС77–85469, 13 iyun 2023-cü il)

Yayılma zonaları:

Rusiya (bütün zonaları), MDB ölkələri, yaxın və uzaq xarici ölkələr.

Nəşrin dövriliyi:

ildə 4 say, əlavə xüsusi buraxılışlar imkanı ilə.

Abunəlik indeksi – 85599

«FSMİ xəbərləri»

2022-ci ildə elmin aşağıdakı istiqamətləri üzrə əqli mülkiyyət sahəsində elmi fəaliyyət nəticələrinin işıqlandırılması üçün təsis edilib: Dövlət və hüquq. Hüquq elmləri; İqtisadiyyat. İqtisadi elmlər; Patent hüququ. İxtiraçılıq; Səmərələşdiricilik; Təbiət elmləri. Ümumi və kompleks problemlər; Statistika; Kibernetika.

Oxucu auditoriyası:

əqli mülkiyyət sahəsində mütəxəssislər, patent müvəkkilləri, hüquqşünaslar, vəkillər, rəhbərlər, aspirantlar, tələbələr, ixtiraçılar və digər oxucular.

«FSMİ xəbərləri» aşağıdakı prinsipdən irəli çıxaraq öz kontentinə birbaşa açıq giriş imkanı təqdim edir:

tədqiqatların nəticələrinə sərbəst açıq giriş global bilik mübadiləsinin artmasına kömək edir. Jurnalın buraxılışları FSMİ saytının www.vestnikfips.ru elektron resursunda yerləşdirilib (jurnalın elektron versiyası).

Bütün materiallar dərc edildikdən dərhal sonra istifadəçilər üçün əlçatandır.

Embarqo müddəti nəzərdə tutulmayıb. Materiallara pulsuz sərbəst giriş əldə etmək üçün jurnalın saytında qeydiyyatdan keçmək tələb olunmur. Nəşr bütün müəlliflər üçün pulsuzdur.

Açıq giriş jurnalıdır (open access), yəni bütün məzmun açıq giriş tərifinə müvafiq olaraq istifadəçilər üçün pulsuz sərbəst girişlə təqdim olunur.

Redaksiyaya daxil olmuş bütün materiallar ikiqat kor resenziya prosedurundan keçir

Resenziya müstəqil ekspertlər tərəfindən və etik prinsiplərə uyğun olaraq aparılır.

Jurnalın elektron arxivi aşağıdakı milli repozitoriyalarda dərc edildikdən sonra əlçatandır: «Elmi elektron kitabxana» «Rusiya elmi istinad indeksi» (REİİ) bibliografik verilənlər bazası çərçivəsində – qeydiyyatdan keçmiş istifadəçilər üçün (sistemdə qeydiyyat və jurnala giriş pulsuzdur); «KiberLeninka» – qeydiyyatdan keçməmiş bütün oxucular üçün pulsuzdur.

«FSMİ xəbərləri» jurnalının təsisçisi, redaksiya və nəşrinin ünvanı:

125993, Moskva, Q-59, QSP-3,
Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1.

Jurnalın elektron poçtu:

Vestnik_FIPS@rupto.ru.

Sayt: vestnikfips.ru

**Federal Service for Intellectual Property (Rospatent)
Federal State Budgetary Institution
«Federal Institute of Industrial Property»**

ISSN 2782-5086 (Print)

ISSN 2949-2432 (Online)

Bulletin of Federal Institute of Industrial Property

Vol. 3 No. 3 (9)

Moscow 2024

Registered with the Federal Service for Supervision in the Sphere of Communications, Information Technology and Mass Communications (PI No. FS77-85468; EI series No. FS77-85469 of June 13, 2023)

Coverage: Russia (all regions), CIS states, near and far abroad countries

Publication frequency:

4 issues per year with the possibility of additional special issues

Subscription index – 85599

Bulletin of Federal Institute of Industrial Property

was founded in 2022 to highlight the results of scientific activities in the field of intellectual property on the following scientific disciplines (fields of science):

State and Law. Juridical Sciences

Economics. Economic Sciences

Patent Law. Inventive Activities.

Innovative Activities Natural Sciences.

General and Complex Problems

Statistics Cybernetics

Readership:

professionals in the field of intellectual property, patent attorneys, lawyers, advocates, managers, graduate students, students, inventors and others.

The Bulletin of Federal Institute of Industrial Property provides direct open access to its content, based on the following principle:

free open access to research results contributes to an increase in the global exchange of knowledge. The issues of this journal are posted on the electronic resource of the FIPS website www.vestnikfips.ru (electronic version of the journal).

All materials are available to users immediately after publication.

There is no embargo period.

No registration on the journal's website is required to get free access to the materials. Publication is free for all authors.

It is an open access journal,

i. e. all content is freely available

at no charge to users in accordance with the definition of open access Initiative.

All materials submitted to the editorial office undergo a double blind peer review procedure.

Reviewing is made by independent experts and in accordance with the ethical principles of the Publication Ethics Committee.

The electronic back issues of the journal

are available after publication in the following national repositories: «Scientific Electronic Library» within the framework of the Russian Index of Science Citation (RINTs) bibliographic database – for registered users (registration in the system and access to the journal are free); «CyberLeninka» – free of charge for all readers, without registration.

Address of the founder, editorial office and publisher of the Bulletin of FIPS:

Berezhkovskaya nab., 30, bldg. 1,
Moscow, G-59, GSP-3, 125993.

Journal email:

Vestnik_FIPS@rupto.ru.

Website: vestnikfips.ru

REDAKSIYA KOLLEGİYASI

Baş redaktor

NERETİN Oleq Petroviç

iqt. elm. d-ru, Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut (FSMİ) direktoru, Moskva

ZUBOV
Yuri Sergeyeviç

ped. elm. nam., Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmətin rəhbəri, Moskva

İVLİYEV
Qriqori Petroviç

baş direktorun müavini, hüq. elm. nam., Avrasiya patent idarəsinin prezidenti, FSMİ elmi rəhbəri, Moskva

QORUŞKINA
Svetlana Nikolayevna

baş direktorun müavini, sociol. elm. nam., FSMİ elmi katibi, Moskva

ABANKINA
Tatyana Vsevolodovna

iqt. elm. nam., professor, «Ali iqtisadiyyat məktəbi» Milli Tədqiqat Universitetinin Şəhər və regional inkişaf fakültəsinin Kreativ iqtisadiyyat mərkəzinin direktoru, Moskva

ALEKSANDROVA
Anna Vladimirovna

texn. elm. nam., dosent, aparıcı elmi işçi, FSMİ Analitik mərkəzinin rəisi, Moskva

ALEKSEYEVA
Olqa Lenarovna

hüq. elm. nam., FSMİ Keyfiyyətin monitorinqi mərkəzinin rəisi, Moskva

BLİZNETS
İvan Anatolyeviç

hüq. elm. d-ru, professor, S. A. Qriboyedov adına Moskovsk universitetinin hüquq fakültəsinin dekanı, əqli mülkiyyət kafedrasının müdiri, Moskva

BOROVSKAYA
Marina Aleksandrovna

iqt. elm. d-ru, professor, Rusiya təhsil akademiyasının müxbir üzvü, Cənub federal universitetin prezidenti, Rostov-na-Donu

BIÇKOV
Dmitri Vladimiroviç

fiz.-riy. elm. nam., Avrasiya patent idarəsinin Ekspertiza idarəsinin Mexanika, fizika və elektrotexnika şöbəsinin baş eksperti, Moskva

QLAZYEV
Sergey Yuryeviç

iqt. elm. d-ru, professor, Rusiya elmlər akademiyasının akademiki, Rusiya elmlər akademiyasının Avrasiya iqtisadi inteqrasiya, modernləşmə və dayanıqlı inkişaf kompleks problemləri üzrə Elmi şurasının sədri, Moskva

QRİB
Vladislav Valeryeviç

hüq. elm. d-ru, professor, RF əməkdar hüquqşünası, Rusiya təhsil akademiyasının akademiki, A. S. Qriboyedov adına Moskva universitetinin rektoru, Rusiya professorlar yığıncağının sədri, Moskva

YENA
Oleq Valeryeviç

FSMİ «Patent analitika» elmi istiqamətinin rəhbəri, Moskva

JURAVLYOV
Andrey Lvoviç

hüq. elm. nam., FSMİ Beynəlxalq kooperasiya mərkəzinin rəisi, Moskva

ZOLOTIX
Natalya İvanovna

iqt. elm. nam., «Opora Rossiya» Ümumrusiya kiçik və orta sahibkarlıq ictimai təşkilatının vitse-prezidenti, Moskva

İVANOVA Marina Qermanovna	sosiol. elm. d-ru, iqt. elm. nam., dosent, FSMİ Elmi-təhsil mərkəzinin aparıcı elmi işçisi, Moskva
İVANOV Roman Alekseyeviç	«Molekulyar immunologiya» ixtisası üzrə PhD, Translyasiya tibbi üzrə elmi mərkəzin direktoru, «Sirius» universitetinin «Tibbi biotexnologiya» istiqamətinin elmi rəhbəri, Soçi
İLYİNA İrina Yevgenyevna	iqt. elm. d-ru, dosent, Rusiya elmi-texniki sahədə iqtisadiyyat, siyasət və hüquq elmi-tədqiqat institutunun direktoru, Moskva
KALYATİN Vitali Olegoviç	hüq. elm. nam., dosent, Rusiya Federasiyasının Prezidenti yanında S. S. Alekseyev adına Xüsusi hüquq tədqiqat mərkəzinin əqli hüquqlar kafedrasının professoru və əqli hüquqlar haqqında qanunvericilik şöbəsinin məsləhətçisi, Moskva
KLİMANOV Vladimir Viktoroviç	iqt. elm. nam., coğr. elm. nam., dosent, «İctimai maliyyənin islahatı institutu» Muxtar Qeyri-kommersiya Təşkilatının direktoru, Moskva
KUZNETSOVA Tatyana Viktorovna	ped. elm. d-ru, professor, «Rusiya patent-texniki kitabxanası» mərkəzinin rəisi, Moskva
LOPATİNA Natalya Viktorovna	ped. elm. d-ru, professor, FSMİ Elmi-təhsil mərkəzinin aparıcı elmi işçisi, Moskva
LISKOV Nikolay Borisoviç	FSMİ Kimya, biologiya və tibb mərkəzinin rəisi, Moskva
PROKOFYEV Stanislav Yevgenyeviç	iqt. elm. d-ru, professor, Rusiya Federasiyasının Hökuməti yanında Maliyyə universitetinin rektoru, Moskva
SALNİKOV Mixail Yuryeviç	FSMİ Fizika və tətbiqi mexanika mərkəzinin rəisi, Moskva
SİROTYUK Vladimir Olegoviç	tex. elm. d-ru, dosent, Rusiya Elmlər Akademiyasının idarəetmə problemləri institutunun aparıcı elmi işçisi, Moskva
SMİRNOV Mixail Borisoviç	fiz.-riy. elm. nam., Avrasiya patent idarəsinin Ekspertiza idarəsinin Mexanika, fizika və elektrotexnika şöbəsinin baş eksperti, Moskva
SUKONKİN Aleksandr Vladimiroviç	tex. elm. nam., FSMİ baş elmi işçisi, Moskva
FABRİÇNİY Sergey Yuryeviç	hüq. elm. d-ru, professor, «Hərbi, xüsusi və iqlat təyinatlı əqli fəaliyyət nəticələrinin hüquqi qorunması üzrə federal agentlik» Federal dövlət büdcə müəssisəsinin direktoru, Moskva
FEDOTOV Mixail Aleksandroviç	hüq. elm. d-ru, professor, «Ali iqtisadiyyat məktəbi» Milli Tədqiqat Universitetinin «YUNESKO-nun Müəllif hüququ, yanaşı, mədəni və informasiya hüquqları üzrə kafedrası» Beynəlxalq elmi-təhsil mərkəzinin direktoru, Moskva
ŞORİN Oleg Nikolayeviç	tex. elm. nam., Moskva

EDITORIAL BOARD

Editor-in-Chief

Oleg P. NERETIN

Dr. Sci. (Economics), Director of the Federal Institute of Industrial Property (FIPS), Moscow

Yury S. ZUBOV	Cand. Sci. (Pedagogy), Head of the Federal Service for Intellectual Property, Moscow
Grigory P. IVLIEV	Deputy Editor-in-Chief, Cand. Sci. (Law), President of the Eurasian Patent Office, FIPS Research Advisor, Moscow
Svetlana N. GORUSHKINA	Deputy Editor-in-Chief, Cand. Sci. (Sociology), Scientific Secretary of FIPS, Moscow
Tatiana V. ABANKINA	Cand. Sci. (Economics), Professor, Director of the Center of Creative Economy of the Faculty of Urban and Regional Development of NRU HSE, Moscow
Anna V. ALEKSANDROVA	Cand. Sci. (Technical Sciences), Associate Professor, Leading Researcher–Head of the FIPS Analytical Center, Moscow
Olga L. ALEKSEEVA	Cand. Sci. (Law), Head of the FIPS Quality Monitoring Center, Moscow
Ivan A. BLIZNETS	Dr. Sci. (Law), Professor, Dean of the Faculty of Law, Head of the Department of Intellectual Property of the Griboedov Moscow University, Moscow
Marina A. BOROVSKAIA	Dr. Sci. (Economics), Professor, Corresponding Member of the Russian Academy of Education, President of the Southern Federal University, Rostov-on-Don
Dmitry V. BYCHKOV	Cand. Sci. (Physics and Mathematics), chief expert of the Department of Mechanics, Physics and Electrical Engineering of the Examination Department of the Eurasian Patent Office, Moscow
Sergey Yu. GLAZIEV	Dr. Sci. (Economics), Member of the Russian Academy of Sciences, Chairman of the Scientific Council of the Russian Academy of Sciences on complex issues of Eurasian economic integration, modernization and sustainable development, Moscow
Vladislav V. GRIB	Dr. Sci. (Law), Professor, Honored Lawyer of the Russian Federation, Member of the Russian Academy of Education, Rector of the Educational private institution of higher education “Moscow University named after A.S. Griboyedov”, Chairman of the Russian Professorial Assembly, Moscow
Oleg V. ENA	Head of Scientific Research on Patent Analytics FIPS, Moscow
Andrey L. ZHURAVLEV	Cand. Sci. (Law), Head of the FIPS International Cooperation Center, Moscow
Natalia I. ZOLOTYKH	Cand. Sci. (Economics), Vice President of the All-Russian Non-Government Organization of Small and Medium Business “Opора Russia”, Moscow
Marina G. IVANOVA	Dr. Sci. (Sociology), Cand. Sci. (Economics), Associate Professor, Leading Researcher of the FIPS Scientific Educational Center, Moscow

---

Roman A. IVANOV	PhD in Molecular Immunology, Director of the Scientific Center for Translational Medicine, Scientific Director of the medical biotechnology field, Sochi
Irina E. ILYINA	Dr. Sci. (Economics), Associate Professor, Director of the Russian Research Institute of Economics, Politics and Law in the scientific and technical field, Moscow
Vitaly O. KALYATIN	Cand. Sci. (Law), Associate Professor, Professor of the Department of Intellectual Rights, Consultant of the Department of Intellectual Rights Law of the Private Law Research Centre under the President of the Russian Federation named after S. S. Alexeev, Moscow
Vladimir V. KLIMANOV	Dr. Sci. (Economics), Cand. Sci. (Geography) Assoc. Prof., Director of NGO «Institute for Public Finance Reform», Moscow
Tatiana V. KUZNETSOVA	Dr. Sci. (Pedagogy), Professor, Head of the "All-Russian Patent and Technical Library" Center, FIPS, Moscow
Natalia V. LOPATINA	Dr. Sci. (Pedagogy), Professor, Leading Researcher of the FIPS Scientific Educational Center, Moscow
Nikolai B. LYSKOV	Head of the FIPS Center for Chemistry, Biology and Medicine, Moscow
Stanislav E. PROKOFIEV	Dr. Sci. (Economics), Professor, Rector of the Financial University under the Government of the Russian Federation, Moscow
Mikhail Yu. SALNIKOV	Head of the FIPS Center for Physics and Applied Mechanics, Moscow
Vladimir O. SIROTYUK	Dr. Sci. (Technical Sciences), Associate Professor, Leading Researcher of the Institute of Control Sciences of the Russian Academy of Sciences, Moscow
Mikhail B. SMIRNOV	Cand. Sci. (Physics and Mathematics), chief expert of the Department of Mechanics, Physics and Electrical Engineering of the Examination Department of the Eurasian Patent Office, Moscow
Alexander V. SUKONKIN	Cand. Sci. (Technical Sciences), Chief Scientific Researcher of FIPS, Moscow
Sergey Yu. FABRICHNY	Dr. Sci. (Law), Professor, Director of the Federal State Budgetary Institution «Federal Agency for Legal Protection of the Results of Intellectual Activity for Military, Special and Dual-Use», Moscow
Mikhail A. FEDOTOV	Dr. Sci. (Law), Professor, Director of the International Research and Educational Center «UNESCO Chair on Copyright, Neighboring, Cultural and Information Rights» NRU HSE, Moscow
Oleg N. SHORIN	Cand. Sci. (Technical Sciences), Moscow

Baş redaktorun guşəsi

Hörmətli oxucular, həmkarlar, dostlar!

Bu il innovativ iqtisadiyyatda əqli mülkiyyətin roluna həsr olunmuş Rospatentin ənənəvi payız konfransı ərəfəsində jurnalın yeni nömrəsinin səhifələrində elmi-texnoloji inkişafın prioritetləri və mexanizmləri ilə bağlı əsas məsələləri təqdim etdik. Bunlar əqli mülkiyyət obyektlərinin ekspertizası, qorunması, mühafizəsi, texnologiyaların transferi və intellektual fəaliyyətin nəticələrinin iqtisadi dövriyyəyə cəlb edilməsi məsələləridir; Rusiya Federasiyasının regionlarında əqli mülkiyyətin idarə edilməsinə yanaşmalar; dövlət elmi-texniki siyasətinin elmi və təhsil təşkilatlarının patent və nəşr fəallığının artmasına təsir tendensiyaları.

Bu nömrənin diqqətində – əqli mülkiyyət sahəsində hüquq tətbiqetmə təcrübəsi problemlərinin çoxtərəfli elmi təhlilidir.

Belə ki, əsas məsələlərdən biri mülki-hüquqi məsuliyyət tədbirləri sisteminə kompensasiya mexanizminə

mövcud və müasir hüquqi yanaşmaların effektivliyinin qiymətləndirilməsidir. Bu problemin geniş təhlilini oxucu intellektual hüquqlar üzrə məhkəməsinin sədri L. A. Novosyolovanın məqaləsində tapacaq.

Hüquq tətbiqi məsələlərinin digər bloku patent ərizələrinin ekspertizasına uyğunlaşdırılmış yanaşma probleminə aiddir. FSMİ müəlliflərinin kollektivi ərizəçilərə və patentşünas-mütəxəssislərə kömək üçün dünyanın aparıcı patent idarələrinin ərizələrin ekspertizasının Markuş düsturları ilə, həmçinin, yaşıl texnologiyalar sahəsi daxil olmaqla, əsasən texnologiyanın prioritet sahələrində texnikanın prioritet sahələrində ərizələr üçün nəzərdə tutulmuş sürətləndirilmiş xüsusi ekspertiza prosedurunun aparılması üzrə təhlilini təklif edir.

Əqli mülkiyyətin texnoloji inkişafın sürətləndirilməsində rolu haqqında əqli mülkiyyətin girov altında kreditləşdirilməsinin inkişaf mexanizmlərinə aid araşdırma təqdim olunur. Bunu əldə etmək üçün yalnız intellektual fəaliyyətin nəticələrinə dair hüquqları qeydiyyatla almaq deyil, həm də bu hüquqların dəyərini düzgün qiymətləndirmək lazımdır. Bundan əlavə, əqli mülkiyyətin dəyərini təyin edərkən onun qiymətləndirilməsinə təsir edən çoxsaylı amilləri nəzərə almaq vacibdir. Bunda süni intellekt kömək edə bilirmi? Bu sualın cavabı qiymətləndirmə üçün mövcud yanaşmaların təhlilinin nəticələrinə və qiymətləndirmə fəaliyyətində süni intellektin tətbiqi təcrübəsinə əsaslanır. Proqram məhsulunun mümkün funksiyaları bazar iştirakçılarının tələbatlarına uyğun müəyyən edilir.

Jurnalımızın hər nömrəsində əqli mülkiyyət məsələlərinə çoxaspektli

yanaşma təqdim etməyə çalışırıq. Buna görə patentləşdirmə məsələlərindən əlavə oxucular jurnalın səhifələrində regional malların istehsalçıları tərəfindən coğrafi göstəricilərdən, malların mənşə yerlərinin adlarından və əmtəə nişanlarından istifadənin ayrı-ayrı xüsusiyyətlərinə dair tədqiqatları tapacaqlar.

Əqli mülkiyyət ilə davranış mədəniyyətinin formalaşması təkcə müasir patentləşdirmə tendensiyalarının nəzərdən keçirilməsi ilə deyil, həm də onun tarixi ilə ayrılmaz surətdə bağlıdır. Düz 100 il əvvəl İxtira işləri üzrə komitənin ilk rəsmi nəşri olan və SSRİ-də qeydiyyatla alınmış bütün sənaye mülkiyyəti obyektləri haqqında məlumatların müntəzəm dərc olunduğu – «İxtira işləri üzrə komitənin bülleteni» işıq üzü görmüşdür. Yerli patent sənədlərinin nəşri sisteminə yeni mərhələ açan və yerli ixtiraçılıq tarixində mühüm dönüş nöqtəsi olmuş bu nəşr haqqında jurnalımızın yeni sayının səhifələrində oxuyun.

Aydındır ki, əqli mülkiyyətin inkişafı ilə bağlı çoxaspektli məsələlərin həlli müvafiq bilik və bacarıqlara malik mütəxəssislərin olmasını tələb edir. Buna görə də, əqli mülkiyyət sahəsində səriştələrin inkişafı üçün nəinki ən aktual və kəskin məsələlərə toxunan nəşrləri seçirik, həm də oxucularımız üçün xarici patent idarələrinin ən yaxşı elmi nəşrlərini və xəbərlərini ayırıb onlara təqdim edirik.

Hər buraxılış üzərində işləyərkən, biz yalnız maraqlı deyil, həm də faydalı olmağı hədəfləyirik.

*Hörmətlə, jurnalın baş redaktoru,
iqtisadi elmlər doktoru
O. P. Neretin*

Editorial

**Dear readers,
colleagues, friends!**

On the threshold of the traditional autumn conference of Rospatent, which this year is devoted to the role of intellectual property in the innovative economy, we gave in the columns of the new issue of the journal the key issues related to the priorities and mechanisms of scientific and technological development. These are issues of examination, protection, enforcement of objects of intellectual property, technology transfer and involvement in economic turnover of the results of intellectual activity; approaches to intellectual property management in the regions of the Russian Federation; trends in the effect of state scientific and technical policy on the growth of patent and publication activity of scientific and educational organizations.

The focus of this issue is a multifaceted scientific analysis of the problems of law enforcement practice in the field of intellectual property.

Thus, one of the key issues is the assessment of the efficiency of the existing and modern legal approaches to the compensation mechanism in the system of civil liability measures. The reader will find a detailed analysis of this problem in the article by L. A. Novoselova, the Chairman of the Court for Intellectual Rights.

Another set of law enforcement issues concerns the problem of a harmonized approach to the

examination of patent applications. The FIPS team of authors offers in aid of the applicants and patent experts an analysis of the guidelines of the world's leading patent offices for conducting examination of applications with Markush claims, as well as a special procedure for accelerated examination, intended mainly for applications in the priority areas of technology, including in the field of green technologies.

The role of intellectual property in accelerating technological development is the subject of a study concerning the mechanisms for developing intellectual property based lending. To obtain it, it is necessary not only to register the rights to the results of intellectual activity, but also to correctly assess the value of these rights. Moreover, when assessing the value of intellectual property, it is important to take into account many changing factors that affect its assessment. Can artificial intelligence help with this? The answer to this question is based on the results of an analysis of existing approaches to assessment and the experience of using artificial intelligence in assessment activities. Possible functions of the software product are determined in accordance with the needs of market participants.

In each issue of our journal, we strive to present a multifaceted approach to intellectual property issues. Therefore, in addition to patenting issues, the readers will find in the columns of the journal a study of special features of

the use of geographical indications, appellations of origin and trademarks by manufacturers of regional products.

The formation of a culture of handling intellectual property is inextricably linked not only with the consideration of modern patenting trends, but also its history. Exactly one hundred years ago, the "Bulletin of the Committee for Inventions" came out – the first official publication of Kompodiz, where information on all objects of industrial property registered in the USSR was regularly published. Read on the pages of the new issue of our journal about this edition which marked a new stage in the system of publishing domestic patent documentation and became an important milestone in the history of the national inventive activity.

It is obvious that the solution of multifaceted issues of intellectual property development requires specialists with the relevant knowledge and skills. Therefore, in order to develop competencies in the field of intellectual property, we not only select publications that touch upon the most relevant and pressing issues, but also select for our readers the best scientific publications and news from foreign patent offices.

Working on each issue, we always strive to be not just interesting, but also useful.

**Best regards, Oleg Neretin,
Editor-in-Chief,
Dr. Sci. (Economics)**

MÜNDƏRİCAT

Baş redaktorun quşəsi

O. P. Neretin
216

1. Əqli mülkiyyət hüquqlarının qorunması və müdafiəsi məsələləri

L. A. Novosyolova
Müstəsna hüquqların pozulmasına
görə kompensasiya: əsas inkişaf
tendensiyaları
L. A. Novoselova
Compensation for Infringement of
Exclusive Rights: Main Development
Trends
220

A. A. Polyakova, N. B. Liskov,
N. V. Zaryanov
Xarici yurisdiksiyaların təcrübəsi
nəzərə alınmaqla, Markuş strukturlarını
daxil edən ixtiralar üçün ərizələrin
baxılmasının xüsusiyyətləri (hissə 1)
A. A. Polyakova, N. B. Lyskov,
N. V. Zaryanov
Features of invention application
consideration containing Markush
structures in the light of experience of
foreign jurisdictions (part 1)
232

D. A. Rojnova
Dövlət elmi-texniki siyasətinin
patent və nəşr fəallığının
artmasına təsiri
D. A. Rozhnova
The impact of the state scientific
and technical policy on the growth of
academic publishing and patenting
242

G. A. Nequlyayev
Rusiyada yaşıl texnologiyalar üzrə
patent ərizələrinin sürətləndirilmiş
surətdə baxılması: perspektivlər
və tətbiq şərtləri
G. A. Negouliaev
Accelerated consideration of green
patent applications in Russia:
prospects and conditions of use
Negouliaev Gennady Anatolievich
252

L. Y. Kopilova, A. V. Maslennikov,
A. L. Juravlyov, O. N. Darina
Rusiya şirkətləri tərəfindən yaşıl
texnologiyaların tətbiqi təcrübəsinin
təhlili
L. E. Kopylova, A. V. Maslennikov,
A. L. Zhuravlev, O. N. Darina
Analysis of the practices of using green
technologies by Russian companies
264

A. Y. Sıçyov,
M. M. Roqojina
Rusiyanın malların istehsalçılarının
coğrafi göstəricilərdən, malların
mənsə yerlərinin adlarından
və əmtəə nişanlarından istifadəsinin
xüsusiyyətləri
A. E. Sychev, M. M. Rogozhina
Features of use of geographical
indications, appellations of origin and
trademarks by russian manufacturers
of goods
274

İxtiraçıya kömək etmək
286

2. Regional iqtisadiyyat

M. Q. İvanova
Rusiya Federasiyasının subyektlərində
əqli mülkiyyətin idarə edilməsinə yeni
yanaşmalar
M. G. Ivanova
New approaches to intellectual
property management in the subjects
of the Russian Federation
290

3. Hadisə

A. P. Kolesnikov
«İxtira işləri üzrə komitənin carçısı»
Patent bülleteninin ilk nömrəsinin
buraxılmasının 100 illiyi münasibətilə
A. P. Kolesnikov
To the 100th anniversary of the first
issue of the patent bulletin
"Inventions Committee Herald"
292

4. Süni intellekt

V. A. Klementyev
Əqli mülkiyyətin
qiymətləndirilməsində süni intellektin
tətbiqi
V. A. Klementev
Artificial Intelligence in Intellectual
Property Valuation
306

5. Xarici patent idarələrinin xəbərləri

A. A. Lomakina
Şərqi Asiyanın patent idarələrinin
əsas hadisələrinin icmalı
A. A. Lomakina
East Asia intellectual property offices
main events review
312

6. Kitab rəfi

Q. P. İvliyev,
A. L. Juravlyov,
D. Y. Roqojin,
O. N. Darina
«Avrasiya regionunda sənaye
mülkiyyəti sahəsində müasir
ümumi informasiya-ekspert
məkanının formalaşmasının
əsasları» monoqrafiyasının
anonsu
G. P. Ivliev,
A. L. Zhuravlev,
D. Yu. Rogozhin,
O. N. Darina
Review for monograph
"Fundamentals of the
formation of a modern
unified expert information
space in the field of
industrial property in the
Eurasian region"
320

İ. Y. Ilyina
Рецензия на монографию
«Аврasiya regionunda sənaye
mülkiyyəti sahəsində müasir
ümumi informasiya-ekspert
məkanının formalaşmasının
əsasları» monoqrafiyasına
resenziya
I. E. Ilyina
Review for monograph
"Fundamentals of the
formation of a modern
unified expert information
space in the field of
industrial property in the
Eurasian region"
321

V. A. Ryabovolov
«Avrasiya regionunda sənaye
mülkiyyəti sahəsində müasir
ümumi informasiya-ekspert
məkanının formalaşmasının
əsasları» monoqrafiyasına
resenziya
V. A. Ryabovolov
Review for monograph
"Fundamentals of the
formation of a modern
unified expert information
space in the field of
industrial property in the
Eurasian region"
323

1. ƏQLİ MÜLKİYYƏT HÜQUQLARININ QORUNMASI VƏ MÜDAFİƏSİ MƏSƏLƏLƏRİ

Elmi məqalə

Original article

UOT 347.77

Müstəsna hüquqların pozulmasına görə kompensasiya: əsas inkişaf tendensiyaları

Lyudmila Aleksandrovna Novosyolova

İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmə

Sip.press@arbitr.ru

Annotasiya: bu maddənin məqsədi kompensasiyanın inkişaf tendensiyalarını onun tətbiqi təcrübəsinin təsiri altında müstəsna hüquqların pozulmasına görə məsuliyyət tədbirlərindən biri kimi nəzərdən keçirməkdir. Məhkəmə statistikasının məlumatları göstərir ki, hüquq sahiblərinin kompensasiyanın tutulması barədə tələbləri müstəsna hüquqların qorunmasının ən yayılmış üsuludur. Tədqiqat zamanı RF Konstitusiya Məhkəməsinin bir sıra qərarlarında işlənmiş, eləcə də RF Ali Məhkəməsinin Plenumunun 10 №-li qərarında təsbit edilmiş hüquqi yanaşmaların təhlili aparılmışdır. Onların məhkəmə praktikasında, ələlxüsus – İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin praktikasında hansı şəkildə əksini tapdığı nəzərdən keçirilmişdir. Tədqiqat nəticəsində iddia tələblərinin sayının azaldığını göstərən tendensiya ortaya çıxmış və burada əsasında malların iqtisadi dəyərindən irəli çıxaraq, kompensasiyanın tutulması barədə tələblərin lehinə isə – istifadənin iqtisadi dəyərindən irəli çıxaraq kompensasiyanın hesablanması yer alır. Lakin inkişaf etmiş bazar olmadıqda, istifadə hüququnun dəyərinin ölçüsünü sübut edərkən hüquqları sahibləri müəyyən çətinliklərlə üzləşirlər. Öz növbəsində, belə dəyər təqdim olunan sübutlarının qiymətləndirilməsi məhkəmələr üçün də böyük çətinliklər yaradır. Aparılmış tədqiqata əsasən, mülki-hüquqi məsuliyyət tədbirləri sistemində kompensasiya mexanizminə mövcud və müasir hüquqi yanaşmaların effektivliyinin qiymətləndirilmə verilməmişdir. Ali məhkəmə instansiyalarının izahları məhkəmələri konkret mübahisənin faktiki hallarını daha diqqətlə təhlil etməyə sövq edir, bu da, öz növbəsində kompensasiyanın tutulması barədə işlərin çətinləşməsinə səbəb olur. Nəticədə, indi kompensasiya mexanizmi qanunvericinin sübutetmə standartlarını azaltdığı zərərin tutulmasına dair tələbləri ilə müqayisədə müstəsna hüquqların qorunmasının «sadə» bir yolu olmaqdan çıxır. Kompensasiyanın tətbiqi qaydalarını tənzimləyən qüvvədə olan qanunvericiliyin dəyişdirilməsi üzrə aktual təkliflər onların hüquq tətbiqetmə təcrübəsinin üzləşdiyi çətinliklərlə şərtləndirilməsi baxımından nəzərdən keçirilir.

Açar sözlər: müstəsna hüquqlar, kompensasiya, mülki-hüquqi məsuliyyət, istifadə hüququnun dəyəri, məhkəmə təcrübəsi.

İstinad üçün: Novosyolova, L. A. Müstəsna hüquqların pozulmasına görə kompensasiya: əsas inkişaf tendensiyaları / L. A. Novosyolova // FSMİ xəbərləri. 2024. Cild 3, № 3 (9). S. 220-231.

Compensation for Infringement of Exclusive Rights: Main Development Trends

Ludmila A. Novoselova

Intellectual Property Court

Sip.press@arbitr.ru

Abstract: the purpose of this article is to examine the trends in the development of compensation as a measure of liability for infringement of exclusive rights, under the influence of its practical application. Judicial statistics indicate that claims for compensation by copyright holders are the most common way to protect exclusive rights. This study analyzes legal approaches developed through a number of decisions of the Constitutional Court of Russia and the Plenum of the Supreme Court, No. 10, as well as their impact on judicial practice, particularly that of the Intellectual Property Court. As a result of the study, a trend has been identified indicating a decrease in the number of claims based on calculating compensation twice the cost of the goods in favor of claims for compensation twice the cost of use. However, due to the lack of a developed market, copyright

holders face difficulties in proving the value of their rights. This, in turn, creates significant challenges for courts in assessing the evidence presented regarding this value. Based on the study conducted, an assessment of the effectiveness of existing and modern legal approaches to the compensation mechanism in the system of civil liability measures was given. The clarifications from higher courts encourage courts to more thoroughly analyze the factual circumstances of a particular dispute, which in turn leads to more complicated compensation cases. As a result, the compensation mechanism has become a more complex way to protect exclusive rights compared to claims for damages, as the legislator has lowered the standards of proof for these claims. Current proposals to amend the legislation governing the application of compensation from the perspective of difficulties faced by law enforcement practice are also considered.

Keywords: exclusive rights, compensation, civil liability, cost of the right of use, judicial practice

For citation: Novoselova, L. A. Compensation for Infringement of Exclusive Rights: Main Development Trends / L. A. Novoselova // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, № 3 (9). P. 220–231.

RF MM-nin dördüncü hissəsində nəzərdə tutulmuş müstəsna hüquqların pozulmasına görə kompensasiya mexanizmi ənənəvi olaraq onun mülki-hüquqi məsuliyyət sistemində yeri, onun tətbiqinin əsasları və hüquq tətbiqetmə praktikasında da əks olunan hesablaşma qaydaları haqqında çoxsaylı nəzəri müzakirələrə səbəb olmuşdur.

Kompensasiya mülki-hüquqi məsuliyyət tədbiridir, çünki aşağıdakı məqsədlər üçün tətbiq olunur:

- (1) hüquqi bərabər subyektlər arasında;
- (2) zərərçəkmiş tərəfin tələbi ilə və xeyrinə;
- (3) zərərçəkmiş şəxsi əmlak hüququnu qorumaq üçün;
- (4) əsas məqsədi hüquq sahibinin əmlak itkilərinin ödənilməsidir (kompensator funksiyası, bərpa funksiyası).

Kompensasiyanın tətbiqi ilə bağlı çox sayda prinsipial problemlərin olması məqsədi RF Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – RF MM, Məcəllə) dördüncü hissəsinin kompensasiyası haqqında müvafiq müddələrin ədalətliyi və effektivliyini qiymətləndirmək olan RF Konstitusiya Məhkəməsinin bir sıra qərarları ilə sübut olunur. RF Konstitusiya Məhkəməsinin 24.07.2020-ci il tarixli 40-П №-li qərarında haqlı olaraq qeyd edildiyi kimi [1], təcrübədə hüquq sahibi-iddiaçılar kompensasiyanın hesablanması üçün yol verilən üsullarından pozucu üçün ən sərt variantı meyl edirlər, bu da onları mübahisədə iqtisadi cəhətdən daha güclü tərəfə çevirir. Buna görə, artıq qeyd olunan qərar, eləcə də RF Konstitusiya Məhkəməsinin 13.12.2016-cı il tarixli 28-П [2] №-li, 13.02.2018-ci il tarixli 8-П [3] №-li və 14.12.2023-cü il tarixli 57-П [4] №-li qərarları, işin faktiki halları nəzərə alınmaqla və ədalətlik və ağlabatanlıq tələblərinə uyğun olaraq məhkəmələrə kompensasiya miqdarını azaltmaq və hətta onun tutulmasından imtina etmək səlahiyyətləri verir. 2019-cu ilin əvvəlində RF Konstitusiya Məhkəməsinin kompensasiyanın tutulması məsələləri hissəsində qənaətləri RF Ali Məhkəməsinin Plenumunun «Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsinin tətbiqi haqqında» 23.04.2019-cu il tarixli 10 №-li qərarında öz təsdiqini tapmışdır.

İntellektual fəaliyyətin nəticələrinə və fərdiləşdirmə vasitələrinə olan müstəsna hüquqların pozulmasına görə xüsusi məsuliyyət tədbiri kimi kompensasiya RF Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsində nəzərdə tutulmuşdur. Kompensasiya müstəsna hüquqların qorunması üzrə digər ümumi və ya xüsusi tədbirlərlə yanaşı tətbiq edilə bilər. Lakin, Məcəllənin 1252-ci maddəsinin 3-cü bəndinin 1-ci

abzasında açıq şəkildə nəzərdə tutulduğu kimi, həm zərərin tutulmasına dair, həm də kompensasiyanın tutulmasına dair tələblərin eyni vaxtda bəyan edilməsi yolverilməzdir. İstehsal sirrinə olan müstəsna hüquqlar pozulduqda kompensasiya tətbiq edilmir.

Bu məsuliyyət tədbirinin tətbiqinin şərti davranışın qanunsuzluğudur.

Məsuliyyət tədbiri kimi kompensasiya seçiminə Rusiya məhkəmələrinin zərərlərin tutulmasına dair iddialara onların faktını və ölçüsünü sübut etmək üçün son dərəcə sərt standartlarla baxılması praktikası təsir etmişdir [5].

Kompensasiyanın tutulması tələbini bəyan edərkən hüquq sahibi zərərin vurulması faktını və zərərin ölçüsünü sübut etməməlidir (bu halda ziyanın (zərərlərin) olmamasından asılı olmayaraq kompensasiya tutula bilər). Buna görə hüquq sahibinin bu halları sübut etməsinə ehtiyac yoxdur, yalnız müstəsna hüququn pozulması faktını sübut etmək kifayətdir. Dəymiş zərərin ölçüsü məhkəmə tərəfindən kompensasiyanın miqdarı müəyyən edilərkən işin nəzərə alınacaq halı kimi əhəmiyyət kəsb edə bilər [6]. Nəticədə, məhkəmə tərəfindən təyin olunmuş kompensasiya məbləği bəzi hallarda hüquq sahibinə həqiqətən dəymiş zərərləri əsa bilər.

Vurulmuş zərərlərdən asılı olmayaraq kompensasiyanın istifadəsinin istisna edilmədiyi hissədə onun normativ tənzimlənməsi xüsusi bir iddia və qınaqlar doğurmur, çünki bu, hüquq sahibinin və bütövlükdə (əqli mülkiyyətin qorunmasında özünün inkişafı şərti kimi maraqlı olan) cəmiyyətin maraqlarının tarazlığını və məsuliyyətin yol verilən pozuntunun nəticələrinə mütənəsibliyini təmin etməyə imkan verir.

RF Konstitusiya Məhkəməsi 28-П №-li qərarında qeyd etdiyi kimi, əqli mülkiyyət obyektinə olan müstəsna hüququ pozulmuş şəxsin xeyrinə kompensasiyanın tutulmasına imkan verən hüquqi tənzimləmə, ona faktiki olaraq dəymiş zərərin miqdarından çox ola biləcək miqdarda kompensasiya mülki qanunvericiliyin başlıca əsaslarına uyğun olmayan tədbir kimi qəbul edilə bilməz, hansı ki, ələlxüsüs öhdəliklərin pozulmasına görə məsuliyyət müəyyən edilərkən borcludan dəbbələmə pulundan artıq tam məbləğdə zərərin tutulmasını istisna etmir (RF MM 394-cü maddəsinin 1-ci bəndi) və zərərin ödənilməsinə əlavə olaraq pozulmuş mülki hüquqların qorunmasının üsullarından biri kimi, zərər vurmuş şəxsin öz üzərinə qanunla və ya müqavilə ilə zərərçəkmiş

zərərin ödənilməsindən artıq kompensasiya ödəmək öhdəliyi qoyulması imkanını nəzərdə tutur (RF MM 1064-cü maddəsinin 1-ci bəndi).

RF Konstitusiyası Məhkəməsi həmçinin qəbul etmişdir ki, intellektual fəaliyyətin nəticələrinə və fərdiləşdirmə vasitələrinə olan hüquqların pozulmasına görə cərimə məsuliyyətini tətbiq edərək, federal qanunverici hüquq sahibinə dəymiş zərərin qiymətləndirilməsində obyektiv çətinlikləri nəzərə almaqdan əlavə, həm də əqli mülkiyyətin qorunması üzrə dövlətin hüquqi siyasəti kontekstində – müvafiq hüquq pozuntularının ümumi prevensiyasının zəruriliyini rəhbər tutmuşdur [7].

MM müəlliflərinin fikrincə, kompensasiya zərərin dəqiq ölçüsü, bəzi hallarda isə hətta zərər çəkmə faktının müəyyən edilməsi mümkün olmadığı (məsələn, saxta nüsxələr hüquq sahibinin yaymadığı ərazilərə yayıldığı zaman) şərtlərdə hüquq sahibinin əmlak itkilərinin ödənilməsinə asanlaşdırmaqlıdır.

Kompensasiya mexanizmi qanunverici tərəfindən ilk növbədə onun təxmin edilən yüksək effektivliyindən irəli çıxaraq seçilmişdir: məsuliyyətin tətbiqi xeyli asanlaşdırılmış və sürətləndirilmiş, potensial prosessual xərclər əhəmiyyətli dərəcədə azaldılmış, hüquq sahibi üçün hüquqi risklər sıfıra yaxınlaşdırılmışdır. Proqnozlaşdırılan eksesslər, yəni tətbiq olunan sanksiyanın həddindən artıq (zərərlərin ölçüsünü xeyli aşan) ola biləcəyi hallarda, kompensasiyaya dair normaları tərtib edərkən, görünür, pozuntunun nəticələri ilə məsuliyyətin tənasübsüzlüyünün aradan qaldırılmasına zəmanət olaraq məhkəmə baxışına əsaslanaraq nəzərə alınmamışdır.

Alınan kompensasiyaların ölçüsü 2014-2023-cü ilədək olan dövrdə arbitraj məhkəmələrin statistik məlumatlarına əsasən izlənilə bilər.¹

il	Məbləğ (min rubl ilə)
2014	1 419 849
2015	3 474 776
2016	2 086 678
2017	3 264 026
2018	994 465
2019	536 111
2020	398 081
2021	349 851
2022	134 174
2023	322 183

Məhkəmə statistikasının verilənləri göstərir ki, bu məsuliyyət tədbiri 2014-ci ildən 2017-ci ilədək olan dövrdə kifayət qədər fəal tətbiq edilmişdir, tutulan məbləğlər isə artmağa meyllidir. Bu dövrdə, əksər hallarda, hüquq sahibləri

10 mindən 5 milyon rubladək sabit məbləğdə kompensasiyanın tutulması haqqında tələblər irəli sürmüşdür. Sonrakı dövrlərdə hüquq sahibləri kompensasiyanın hesablanması üsulunun seçilməsinə yanaşmanı dəyişdirmişdir: o, əsasən müvafiq obyektədən istifadə hüququnun iqtisadi dəyərindən irəli çıxaraq hesablanmağa başlanılmışdır.

Sabit məbləğdə kompensasiyanın tutulması haqqında tələblər irəli sürüldükdə, məhkəmələr qanunla müəyyən edilmiş çərçivədə bir sıra aşağıdakı amillər nəzərə alınmaqla konkret ölçü təyin edirdi: pozulmuş hüquqların obyekt ilə əlaqəli hallar (məsələn, onun ictimaiyyətdə tanınması), yolverilən pozuntunun xarakteri (ələlxüsus, əmtəə nişanının hüquq sahibinin özü və ya onun razılığı olmadan üçüncü şəxslər tərəfindən malın üzərində yerləşdirilməsi, nüsxənin hüquq sahibinin özü və ya üçüncü şəxslər tərəfindən çoxaldılması və s.), intellektual fəaliyyətin nəticəsindən və ya fərdiləşdirmə vasitəsindən qanunsuz istifadə müddəti, pozucunun təqsirinin olması və dərəcəsi (o cümlədən pozuntunun kobud xarakterdə olub-olmaması, dəfələrlə yol verilib-verilmədiyini), hüquq sahibinin ehtimal olunan əmlak itkiləri, hüquqları digər şəxslərə məxsus olan intellektual fəaliyyətin nəticələrindən və ya fərdiləşdirmə vasitələrindən istifadə olunub-olunmamasının pozucunun təsərrüfat fəaliyyətinin əhəmiyyətli bir hissəsi olub-olmaması barədə məlumatlar. Bu halları nəzərə alaraq məhkəmə ağılabatanlıq və ədalətlik prinsiplərindən, eləcə də kompensasiyanın pozuntunun nəticələrinə mütənəsibliyindən irəli çıxaraq qərar verir [8].

Qanunla müəyyən edilmiş hədlərdə kompensasiyanın miqdarını təyin edərkən pozuntunun xarakterini nəzərə almaq tələbinə baxmayaraq, bir sıra hallarda, hətta minimum miqdarda tutulmuş – hər bir pozuntuya görə 10 min rubl – məbləğin miqdarı çox əhəmiyyətli olmuşdur.

RF MM normalarında kompensasiya haqqında təsbit edilmiş bəzi müddəalar, balanslaşdırılmamış və hətta ədalətsiz yanaşma üçün zəmin yaratmışdır, bu da vicdansız hüquq sahiblərinin həddindən artıq maddi fayda çıxarmasına səbəb olmuşdur.

Belə ki, ilk əvvəl RF MM müddəalarında təsbit edilmiş kompensasiyanı hesablama mexanizmi məsuliyyətin multiplikasiyasını heç cür məhdudlaşdırmırdı. Bir hərəkətlə intellektual fəaliyyətin nəticəsinin və ya fərdiləşdirmə vasitələrinin bir neçəsinə olan müstəsna hüquqlar pozulduqda, intellektual fəaliyyətin hər bir qanunsuz istifadə edilmiş nəticəsi və ya fərdiləşdirmə vasitəsi üçün məhkəmə tərəfindən kompensasiya miqdarı müəyyən edilirdi.

Məsələn, bir mal vahidinə bir neçə əmtəə nişanı vurulduğu halda, pozuntuların sayı bir hüquq sahibinin istifadə edilmiş əmtəə nişanlarının sayına görə müəyyən edilirdi.

Pozucunun bir hərəkəti nəticəsində xeyli sayda obyektə olan hüquqlar pozula bilərdi, bu da, nəticədə, hətta minimum miqdarla sabit məbləğdə hesablanan kompensasiyanın dəfələrlə artmasına gətirib çıxarırdı.

Kompensasiyanın multiplikasiyasının iqtisadi əsaslandırılması, kompensasiyanın baza tariflərinin əsasında olan hesablamalardan fərqli olaraq, heç bir yerdə verilməmişdir. Nəticədə, müstəsna hüququn pozulması zamanı,

¹ Cədvəl RF Ali Məhkəməsi yanında Məhkəmə departamentinin statistik verilənləri əsasında tərtib edilmişdir. Daha ətraflı: Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi yanında Məhkəmə departamentinin saytı (<http://www.cdep.ru/?id=79>).

ələlxüsüs bir hüquq sahibinə məxsus bir neçə obyektə olan hüquqların pozulması halında dəymiş zərərlə əlaqə demək olar ki, itirilmişdir.

Bundan əlavə, pozuntuların sayını təyin edərkən intellektual hüquq obyektindən istifadə üsullarının sayı da nəzərə alınır, bu da kompensasiyanı artırır, çünki hər bir ayrı istifadə üsulu müstəqil pozuntu halı kimi nəzərdən keçirilir.

RF MM əvvəllər qüvvədə olan redaksiyasına əsasən formalaşmış məhkəmə praktikası məhkəməyə kompensasiya miqdarını təyin edərkən qanunla müəyyən edilmiş kompensasiya miqdarından kənara çıxmağa, o cümlədən hətta pozuntu əhəmiyyətsiz xarakterdə olduqda kompensasiya miqdarının minimum məbləğdən aşağı azaldılmasına imkan vermirdi [9]. Ali məhkəmələrin açıqlamalarında həmçinin kompensasiyanın qanunla müəyyən edilmiş aşağı həddən aşağı endirilməsinin yolverilməzliyi göstərilirdi. Sonuncu məhdudiyyət, göründüyü kimi, pozuntu faktı olduqda hüquq sahibinin nəzərdə tutulan ziyanı ödəmək imkanından məhrum ediləcəyi halı istisna etmək zərurəti ilə şərtlənirdi.

Eyni zamanda əks reaksiyanın yaranması simptomatik olmuşdur: RF MM 10-cu maddəsinə istinad edən məhkəmələr hüquq sahibi tərəfindən tutulması tələb edilən məbləğin, onların fikrincə, həddindən artıq böyük olduğu hallarda kompensasiyanın tam və ya qismən tutulmasından imtina etməyə başlamış, kompensasiyanın tələb olunan minimum məbləğdə pozucuya qarşı tətbiq edilməsini isə – ədalətsiz hesab etmişlər.

2014-cü ildə RF MM 1252-ci maddəsinin 3-cü bəndinə dəyişikliklər edildi, hansı ki, problemin kəskinliyini aradan qaldırmaq cəhdi idi: kompensasiyanın azaldılması imkanı intellektual fəaliyyətin nəticəsinin və ya fərdiləşdirmə vasitələrinin bir neçəsinə olan hüquqların pozulması baş verdiyi və müvafiq hüquqların və ya vəsaitlərin bir hüquq sahibinə məxsus olduğu hallar üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Kompensasiyanın ümumi miqdarı pozuntunun xarakteri və nəticələri nəzərə alınmaqla Məcəllə ilə müəyyən edilmiş hədlərdən aşağı azaldıla bilər, lakin yolverilmiş pozuntulara görə bütün kompensasiyaların minimum miqdarının 50%-dən az ola bilməz.

Qanunvericinin bu qərarını yalnız intellektual hüquqların pozulmasına görə sərt cərimə sanksiyasını ilk növbədə, potensial pozucunu «həvəsdən salmaq» üçün nəzərdə tutulmuş preventiv tədbir kimi qoruyub saxlamaq zərurəti ilə izah edilə bilər. Lakin məsuliyyətin «çoxalması» belə sanksiyanın, xüsusən də pozuntunun açıq şəkildə əhəmiyyətsiz xarakterdə olduğu, pozucunun təqsirinin olmadığı və s. hallarda həddindən artıqlığını və ədalətsizliyini ortaya qoyur.

Məhz bu hal RF Konstitusiyaya Məhkəməsinin bir neçə qorunan intellektual hüquq obyektinə bir hərəkətlə hüquqların pozulmasına görə hesablanmış kompensasiyanın cərimə xarakterli olması və ictimai prevensiya funksiyasını yerinə yetirməsinə dair qənaətinə şərtləndirdi [7], bu da, onun barəsində dövlət məcburiyyəti tədbirləri (ictimai xarakterli) tətbiq edilərkən diqqətə alınan təqsirin dərəcəsini,

vurulmuş zərərin miqdarını və xarakterini qeydə alaraq zərurətini nəzərdə tutan qaydaların tətbiq edilməsi zərurətini şərtləndirir. Lakin, qeyd edək ki, ictimai-hüquqi məsuliyyət prinsiplərinin tətbiqi üçün əsas kimi funksiyaya istinad yanlış görünür, çünki, tətbiqi zərərlə bağlı olmadıqda, eləcə də pozucunun təqsirindən asılı olmayaraq tətbiq olunduqda, sanksiyaların tutulması imkanını təqdim edən bütün mülki qanunvericilik normalarının konstitusionluğunu şübhə altına salmağa imkan verir.

Buna baxmayaraq, RF Konstitusiyaya Məhkəməsi (bundan sonra – RF KM) yalnız bir neçə qorunan obyektə olan hüquqlar eyni vaxtda pozulduğu hallarda sabit məbləğdə hesablanmış kompensasiya miqdarının minimum miqdarında aşağı endirilməsinə yol verir. RF KM məhkəmələrə kompensasiyanın minimum səviyyədən aşağı azaldılmasına dair məsələsini həll edərkən aşağıdakı halları diqqətə almağı təklif etmişdir:

- vurulmuş zərərlərin miqdarı (onların miqdarının dəfələrlə aşılması cavabdeh tərəfindən sübut olunmalıdır);
- pozuntunun ilk dəfə törədilməsi faktı (mülki-hüquqi məsuliyyətin tətbiqi zamanı ümumi qayda üzrə nəzərə alınmayan hal);
- intellektual hüquqların pozulması sahibkarlıq fəaliyyətinin əhəmiyyətli hissəsi deyil (mülki-hüquqi məsuliyyətin tətbiqi zamanı öz-özlüyündə nəzərə alınmayan hal);
- pozuntu kobud xarakter daşımayıb (məsələn, satıcı reallaşdırılan məhsulun saxta xarakterini qabaqcadan bilmirdi).

40-П №-li qərarında RF Konstitusiyaya Məhkəməsi göstərir ki, kompensasiyanın miqdarını təyin edərkən məhkəmələr pozuntunun təbiətindən və işin digər hallarından asılı olaraq, ağırlıqlı və ədalətlik tələbləri nəzərə alınmaqla, RF MM ilə müəyyən edilmiş hədləri rəhbər tutmalıdır. «Pozuntunun xarakteri» termini altında RF Konstitusiyaya Məhkəməsi törədilmiş əməlin ağırlığı ilə əlaqəli başa düşülür, və bir qayda olaraq, pozuntunun nəticələrini, zərər verənin davranışını və təqsirinin olmasını xarakterizə edən halları diqqətə alır. Bu halda nəzərə alınmalıdır ki, RF MM müstəsna hüquqların qorunması na dair normaları, pozuntunun qarşısının alınmaz qüvvə, yəni bu şərtlər altında fəvqəladə və qarşısının alınmaz hallar nəticəsində baş verdiyi sübut edilmədiyi təqdirdə, pozucunun sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirərkən təqsirinin prezumpsiyasını nəzərdə tutur (1250-ci maddənin 3-cü bəndinin 3-cü abzası).

Lakin qüvvədə olan qanunvericilik kimin hüquq sahibi və pozucu olmasından, eləcə də pozuntu üsulundan asılı olaraq müxtəlif hüquqi qiymətləndirmələrə yol verir. Konkret işi təyin edərkən məhkəmə istifadə şərtlərinin pozuntu halları ilə müqayisəliliyinin qiymətləndirilməsini həyata keçirməlidir. RF Konstitusiyaya Məhkəməsinin 40-П №-li qərarının 4.3 bəndində RF MM 1515-ci maddəsinin 4-cü bəndinin 2-ci altbəndinin əmtəə nişanına olan hüququn hüquq sahibinin əmtəə nişanları ilə markalanmış pərakəndə satış və malların satışını həyata keçirən fərdi sahibkar tərəfindən pozulduğu hallara təsiri qiymətləndirilir, hansı ki, öz növbəsində mal istehsal etmir, lakin istehsalçılarla lisenziya müqavilələri bağlayır.

Daha sonra kompensasiyanın RF MM ilə nəzərdə tutulmuş minimum məbləğdən aşağı endirilməsinin mümkünlüyü və qaydası haqqında məsələ RF Ali Məhkəməsi tərəfindən nəzərdən keçirilmişdir.

Plenumun 10 №-li qərarının 63-cü bəndində izah olunur ki, RF MM 1252-ci maddəsinin 3-cü bəndinin 3-cü altbəndinin müddələrinin tətbiqinə çoxsaylı pozuntular baş verirdi (bir hərəkət ilə intellektual fəaliyyətin nəticəsinin və ya fərdiləşdirmə vasitəsinin bir neçəsinə olan hüquqlar pozulduqda) və cavabdeh kompensasiyanın azaldılması üçün müvafiq qaydanın tətbiq olunduğunu bildirdikdə yol verilir. RF Ali Məhkəməsi çoxsaylı pozuntular altında aşağıdakıları başa düşməyi təklif edir:

- bir-biri ilə əlaqəli intellektual fəaliyyətin nəticəsinin və ya fərdiləşdirmə vasitələrinin bir neçəsinə olan hüquqların pozulması: musiqi əsəri və onun fonogramı; bu əsərin istifadə olunduğu əsər və əmtəə nişanı; əmtəə nişanı və məhsulun mənsə yerinin adı; əmtəə nişanı və sənaye nümunəsi;
- bir-biri ilə əlaqəli olmayan intellektual fəaliyyətin nəticəsinin və ya fərdiləşdirmə vasitələrinin bir neçəsinə olan hüquqların pozulması (məsələn, bir şəxs tərəfindən üzərinə qanunsuz şəkildə müxtəlif əmtəə nişanları vurulmuş malın satılması və ya bir neçə fərqli əsərin əks olunduğu maddi daşıyıcının yayılması halında);
- intellektual fəaliyyətin nəticəsinin və ya fərdiləşdirmə vasitəsinin birinə qarşı bir şəxs tərəfindən törədilmiş və obyektin istifadəsinin vahid prosesini təşkil edən bir neçə hüquq pozuntusu yer aldığı (məsələn, əsərin çoxaldılması və sonradan yayılması).

Pozuntuların sayını təyin edərkən obyektin istifadəsinin müxtəlif üsullarını nəzərə alaraq məsuliyyətin multiplikasiyası probleminin həlli zərurəti məhkəmə praktikasında iki yeni konsepsiyanın formalaşması və RF Ali Məhkəməsinin izahları səviyyəsində nəzərə alınması və təsbit edilməsi ilə nəticələnib.

Belə ki, Plenumun 10 №-li qərarının 65-ci bəndində məhkəmələrin praktikası ilə hazırlanmış **vahid pozuntu** konsepsiyası əks olunub, hansı ki, hüquq pozucusunun niyyətinin açıq şəkildə bir sıra obyektin eyni vaxtda istifadəsindən ibarət olduğu vəziyyətlərin ayrı-ayrı tərkiblərə bölünməsi üçün əsasların olmamasından irəli gəlir, və bu hərəkətlər vahid niyyəti daxil edir. Bu vəziyyətdə məhkəmələr hər bir hərəkətin ayrı-ayrılıqda baxılması üçün əsasın olmadığından irəli çıxmış və pozucu tərəfindən törədilən hərəkətlərin ümumi istiqamətindən irəli çıxmaq lazım olduğunu göstərmişdir.

Müvafiq olaraq, Plenumun 10 №-li qərarının 65-ci bəndində izah edilir ki, kompensasiya **hüquq pozucusunun niyyətlərinin** birliyi ilə əhatə olunan pozuntu faktına görə məsuliyyət tədbiridir.

İddiaçı olan hüquq sahibi cavabdehin saxta nüsxələrin (malların) yaradılması ilə bağlı RF MM müvafiq normaları əsasında sabit miqdarda kompensasiyanın tutulmasına dair tələb ilə məhkəməyə müraciət edibse, eyni şəxsə mallar barəsində eyni partiyadan (tiraj, seriya və s.) kompensasiyanın tutulmasına dair yeni tələblər baxılmamalıdır.

Məhkəmə sabit miqdarda kompensasiyanın tutulmasına dair ilk işə baxarkən, bütövlükdə pozuntuya mütənasib kompensasiya məbləğini müəyyənləşdirir. Buna görə, iddiaçının eyni pozuntuya görə daha bir kompensasiya məbləğinin tutulmasına dair məhkəməyə təkrar müraciəti, iş üzrə əvvəllər baxılmış və bu işə təqdim olunmuş sübutlardan irəli çıxaraq, yolverilmiş bu pozuntuya bütövlükdə mütənasib kompensasiya miqdarını təyin edən məhkəmənin qənaətlərinin yenidən baxılması üçün yönləndirilir. Nəticədə, bu halda məhkəmə iddia ərizəsini qəbul etməkdən imtina edir və ya ərizə qəbul edildiyi təqdirdə icraatı dayandırır (RF MPM 134-cü maddəsinin 1-ci hissəsinin 2-ci bəndi, RF APM 127.1-ci maddəsinin 1-ci hissəsinin 2-ci bəndi, RF MPM 220-ci maddəsinin üçüncü abzası, RF APM 150-ci maddəsinin 1-ci hissəsinin 2-ci bəndi).

İntellektual fəaliyyətin nəticəsinin və ya fərdiləşdirmə vasitəsinin birini qanunsuz istifadə edərkən bir neçə maddi daşıyıcının yayılması hüquq pozucusunun niyyətlərinin birliyi ilə əhatə olunarsa (məsələn, pozucusunun vahid niyyəti – bir əsərin və ya saxta malların saxta nüsxələrinin partiyasını yaymaq) belə bir pozuntu bir hüquq pozuntusunu təşkil edir. Bu halda maddi daşıyıcıların (həm eyni, həm də fərqli) hər bir alqı-satqı (mübadilə, hədiyyə) əqdi, bir neçə əqd bağladığı zaman niyyətlərinin birliyi sübut olunmadığı təqdirdə, müstəsna hüququn müstəqil pozulması kimi təsnif edilir.

Hüquq pozucusunun niyyətlərinin sübut olunmuş birliyində saxta nüsxələrin, malların miqdarı (partyanın, tirajın miqdarı, seriyanın və s.) hüquq pozuntusunun xarakterini bütövlükdə göstərə bilər və konkret kompensasiya miqdarını təyin edərkən məhkəmə tərəfindən qeydiyyata alınır.

Hüququ pozuntusuna görə məsuliyyətə cəlb edilmiş şəxs bundan sonra eyni xarakterli qanunsuz hərəkətlər etməyə davam edərsə, o, məsuliyyətə cəlb edildikdən sonra törədilmiş əməllərinə görə yenidən məsuliyyətə cəlb edilə bilər.

Bu yanaşma hazırda məhkəmə praktikasında fəal şəkildə tətbiq olunur².

Kompensasiyanın miqdarı məsələsini daha ədalətli həll etməyə imkan verən daha bir hüquqi yanaşma, – pozuntuların miqdarını müəyyən etmək məqsədilə pozucu tərəfindən törədilmiş bir sıra hərəkətlər faktının onların müstəqil iqtisadi əhəmiyyəti baxımından məhkəmələr tərəfindən nəzərdən keçirilməsidir. Bəzi istifadə üsulları yalnız iqtisadi nəticələrin yaradılmasına birbaşa yönəlmiş hərəkətə hazırlıq mərhələsindədirsə, onda, pozuntuların sayı bu hal nəzərə alınmaqla müəyyən edilir: hazırlıq, qeyri-müstəqil hərəkətlər tamamlayıcı aktla birlikdə nəzərdən keçirilir və hamısı birlikdə bir pozuntu kimi təsnif edilir. Əlbəttə ki, bu, əvvəllər hər bir istifadə üsulu nəzərə alınmaqla hesablanmış, istifadə üsulunun başqaları ilə əlaqəsinə baxılmadan, kompensasiyanın yekun miqdarına təsir göstərir.

Bundan irəli çıxaraq, Plenumun 10 №-li qərarının 56-cı bəndində izah olunub ki, bir şəxsin intellektual fəaliyyətin

² Məsələn, bax: İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 07.08.2024-cü il tarixli A01-2309/2023 №-li qərarı, İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 01.08.2024-cü il tarixli A13-8332/2023 №-li qərarı, İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 15.03.2024-cü il tarixli A43-32446/2022 №-li qərarı // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt

nəticəsindən və ya fərdiləşdirmə vasitəsindən müxtəlif üsullarla bir iqtisadi məqsədə çatmağa yönəlmiş istifadə etməsi müstəsna hüququn bir pozulmasını təşkil edir. Məsələn, infoqrafikalı fotosəkilləri çoxaltmaq və internet şəbəkəsində saytın üç səhifəsində ictimaiyyətə çatdırmaq bir iqtisadi məqsədə nail olmağa – potensial alıcıların diqqətini məhsula cəlb edilməsinə yönəlib [10].

Beləliklə, hazırda formalaşan məhkəmə praktikasına görə, bir cavabdehin hərəkətlərində bir iqtisadi məqsədin olduğunu qəbul etmək üçün, hər biri intellektual hüquq obyektindən istifadə etmək üçün müstəqil üsul olan bir-biri ilə əlaqəli hərəkətləri ardıcıl olaraq həyata keçirdiyini müəyyən etmək lazımdır ki, bu zaman bir hərəkət digərini törətmək üçün obyektiv olaraq zəruridir və öz-özlüyündə hüquq sahibi üçün müstəqil iqtisadi əhəmiyyət kəsb etmir (hüquq sahibi üçün əlavə maddi itkilərə səbəb olmur)³.

Məhkəmələrin məsuliyyətin multiplikasiyasına yanaşmalarının sərtləşməsinə gətirib çıxaran və sabit miqdarda hesablanmış kompensasiyanın azaldılması tendensiyasına təşəbbüs göstərən RF KM qərarlarının qəbul edilməsindən sonra mübahisələrin sayı əhəmiyyətli dərəcədə artmış və burada kompensasiyanın hesablanması müvafiq obyektədən istifadə hüququnun dəyərindən irəli çıxaraq icra edilmişdir.

Bu hallarda məhkəmə ilk öncə istifadə hüququnun dəyərini müəyyənləşdirmək lazımdır, hansı ki, müqayisəli hallarda, adətən, pozucunun istifadə etdiyi üsullar intellektual fəaliyyətin müvafiq nəticəsindən və ya fərdiləşdirmə vasitəsindən qanuni istifadə üçün tutulur. Daha sonra cavabdehin əsaslandırılmış dəlilləri olduqda, istifadə hüququnun müəyyən edilmiş dəyəri nəzərə alınmaqla təyin edilmiş kompensasiya miqdarının azaldılması üçün RF Konstitusiyaya Məhkəməsinin 40-П №-li qərarında göstərilən hallar müəyyən edildikdə məhkəmə tərəfindən azaldıla bilər.

Əqli fəaliyyətin nəticəsindən və ya fərdiləşdirmə vasitələrindən qanuni istifadəyə görə müqayisəli hallarda adətən tutulan qiyməti müəyyən etmək üçün hüquq sahibi tutulan məbləğin hesablanması və əsaslandırılmasını, eləcə də istifadə hüququnun dəyərini təsdiq edən sənədləri təqdim etməlidir. Məsələn, lisenziya müqaviləsi, çünki istifadə hüququnun dəyəri onun vacib şərtidir. Kompensasiya miqdarı həmçinin müqayisəli şərtlərdə adətən digər obyektlərdən yox, müəyyən obyektin istifadəsi üçün tutulan qiymətə əsasən hesablanır [11].

Hər bir müəllif hüququ obyektini unikal olduğundan, qanunverici müəyyən etmişdir ki, istifadə hüququnun dəyəri lisenziya müqaviləsinin vacib şərtidir, və RF MM 424-cü maddəsinin 3-cü bəndinin qiymətin müəyyənləşdirilməsinə dair qaydaları analoji mallardan irəli çıxaraq tətbiq olunmur (RF MM 1234-cü maddəsinin 3-cü bəndi).

Belə ki, işlərin birində intellektual hüquqlar üzrə məhkəmə göstərmişdir ki, müdafiəsi üçün müvafiq tələblər irəli sürülənlər ilə analoji olan fotoqrafik əsərlər konkret mübahisənin predmeti olmadığından, məhkəmə tərəfindən mübahisəli fotosəkillərdən istifadə hüququnun dəyərini təyin edərkən onlardan istifadə hüququnun internet-resurslarda göstərilmiş dəyəri nəzərə alın bilməz [12].

Hüquq sahibi əmtəə nişanından istifadə hüququnun dəyərini ikiqat miqdarında kompensasiya ödənilməsinə dair tələb bəyan edərsə, kompensasiya məbləğinin müəyyənləşdirilməsi hüquq pozucunun müqayisəli hallarda əl atdığı üsullarda qanuni istifadə üçün tutulan qiymətdən irəli çıxaraq həyata keçirilir (10 №-li qərarın 61-ci bəndinin beşinci abzası).

RF MM 1252-ci maddəsinin 3-cü maddəsinin mahiyyəti üzrə bu qaydada müəyyən edilmiş miqdar qanunla nəzərdə tutulmuş yeganə (eyni zamanda həm minimum, həm də maksimum) kompensasiya miqdarıdır, buna görə də məhkəmə öz təşəbbüsü ilə onun ölçüsünü azaltmaq hüququna malik deyil.

Əqli fəaliyyətin nəticəsindən və ya fərdiləşdirmə vasitələrindən qanuni istifadəyə görə müqayisəli hallarda adətən tutulan qiymət müəyyən edilərkən nəzərə alınmalıdır ki, iddiaçı alınacaq məbləğin hesablanması və əsaslandırılmasını, habelə istifadə hüququnun dəyərini təsdiq edən sənədləri təqdim etməlidir. Göstərilən tələblər yerinə yetirilmədikdə, məhkəmə müvafiq iddia ərizəsini hərəkətsiz saxlamaq haqqında qərar çıxarmaq hüququna malikdir (10 №-li qərarın 61-ci bəndinin ikinci abzası). Cavabdeh iddiaçının əsaslanaraq kompensasiya miqdarını hesabladığı müvafiq əqli mülkiyyət obyektindən istifadə hüququnun dəyərini etiraz edə bilər. Cavabdeh iddiaçı tərəfindən hesablanmış kompensasiya miqdarına etiraz etmədikdə (müvafiq dəlil təqdim etməsə və onu əsaslandırmasa), iddia tələbləri bəyan edilmiş məbləğdə təmin edilməlidir.

Rəqəbatqabiliyyətliliyi prinsipini nəzərə alaraq, cavabdeh prosesual addımların atılmamasının nəticələrinin riskini daşıyır (RF APM 9-cu maddəsi).

Bununla belə, məhkəmə, işdə iştirak edən şəxslərin dəlilləri və etirazları nəzərə alınmaqla halların müəyyənləşdirilməsinə dair tələbindən irəli çıxaraq, həmçinin müəyyən etməlidir ki, cavabdehin iddiaçının bəyan etdiyindən daha az miqdarda kompensasiyanın tutulması zərurəti ilə bağlı dəlilləri konkret olaraq nəyə: müqayisəli hallarda adətən müvafiq intellektual fəaliyyətin nəticəsindən və ya fərdiləşdirmə vasitəsindən qanuni istifadəyə görə tutulan və iddiaçı tərəfindən sübut edilən qiymətə etiraz edilməsinə və yaxud kompensasiya miqdarını müəyyən edilmiş miqdardan aşağı salmağa imkan verən halların müəyyən edilməsinə yönəldilmişdir.

Kompensasiya miqdarının müəyyənləşdirilməsi məhkəmənin müstəsna səlahiyyətinə aiddir, hansı ki, ağlabatanlıq və ədalətlik tələbləri nəzərə alınmaqla, pozuntunun xarakterindən və işin digər hallarından asılı olaraq RF MM ilə müəyyən edilmiş hədlər daxilində kompensasiya miqdarını təyin edir.

³ Məsələn, bax: İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 28.03.2023-cü il tarixli A78-3375/2022 №-li qərarı, İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 21.06.2023-cü il tarixli A40-212541/2022 №-li qərarı, İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 18.09.2023-cü il tarixli A71-19112/2022 №-li qərarı, İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 13.02.2024-cü il tarixli A41-43898/2023 №-li qərarı, İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 29.05.2024-cü il tarixli A56-3702/2023 №-li qərarı // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. – URL: <https://www.consultant.ru> (müraciət tarixi: 18.09.2024).

Müvafiq əmtəə nişanından istifadə hüququnun ikiqat dəyərindən irəli çıxaraq müəyyən edilmiş kompensasiya miqdarının hesablanması düsturu qanunla qəti surətdə müəyyənləşdirilir, buna görə cavabdehin müqayisəli hallarda adətən hüququn qanuni istifadəsinə görə tutulan və eyni zamanda iddiaçı tərəfindən kompensasiya məbləğinin təqdim olunmuş hesablanması ilə razılaşmamasına dair əsasları iddiaçının göstərdiyi qiymətə etiraza əsaslanma və bu hüququn dəyərinin fərqli miqdarını əsaslandıran müvafiq dəlillərlə təsdiqlənə bilər.

İşin düzgün baxılması üçün əhəmiyyətli olan halların müəyyənləşdirilməsi RF APM 65-ci maddəsinin 2-ci hissəsinə müvafiq olaraq arbitraj məhkəməsinin öhdəliyidir.

Məhkəmə hüququn müəyyən edilmiş dəyərinə əsasən kompensasiya miqdarını təyin edirsə və o, iddiaçı tərəfindən tələb olunandan aşağıdırsa, iddiaçının tələb etdiyi ilə müqayisədə daha az miqdarda, hüququn dəyərinin ikiqat dəyərində kompensasiya məbləğinin məhkəmə tərəfindən müəyyən edilməsi kompensasiya məbləğinin azaldılması deyildir.

Müqayisəli hallarda, adətən intellektual hüquqların obyektinin qanuni istifadəsi üçün nəzərə alınan qiymət, o cümlədən hüquq sahibi tərəfindən intellektual fəaliyyətin eyni nəticəsindən və ya fərdiləşdirmə vasitəsindən istifadə hüququnun verilməsi üçün əvvəllər bağlanmış lisenziya müqavilələri nəzərə alınmaqla müəyyən edilə bilər (RF MM 1489-cu maddəsi). Yolverilən pozuntunun halları ilə lisenziya müqaviləsinin şərtləri arasındakı fərq öz-özlüyündə göstərilən müqavilənin aid edilməz sübut kimi tanınması üçün əsas deyildir.

Həmçinin intellektual hüquqların obyektinin müstəsna hüquqlar kompleksinin bir hissəsi kimi istifadəsinə nəzərdə tutan sublisenziya müqaviləsi (RF MM 1238-ci maddəsi), kommersiya konsessiyası müqaviləsi (RF MM 1027-ci maddəsi), kommersiya subkonsessiyası müqaviləsi (RF MM 1029-cu maddəsi) də nəzərə alın bilər.

Lisenziya müqaviləsinin (digər müqavilələrin) məhkəməyə təqdim edilməsi kompensasiyanın bütün hallarda məhkəmə tərəfindən göstərilən müqavilənin qiymətinin (istifadə hüququnun dəyəri) ikiqat miqdarında müəyyənləşdirilməsini nəzərdə tutmur, çünki RF MM 1301, 1311, 1406.1-ci maddələrin, 1515-ci maddənin 4-cü bəndinin normalarını nəzərə almaqla hesablanmış kompensasiyanın əsası olaraq müqayisə olunan hallarda, adətən intellektual fəaliyyətin müvafiq nəticəsindən və ya fərdiləşdirmə vasitəsindən qanuni istifadə üçün pozucunun istifadə etdiyi üsulla tutulan qiymət qəbul edilməlidir.

Cavabdeh pozuntunun mahiyyəti, bu müqavilənin şərtləri və ya digər sübutlar, o cümlədən digər lisenziya müqavilələri və müstəqil qiymətləndiricinin rəyindən irəli çıxaraq müvafiq əmtəə nişanından istifadə hüququnun fərqli dəyərini əsaslandırma yolu ilə lisenziya müqaviləsi əsasında hesablanmış kompensasiya məbləğinə etiraz etmək hüququna malikdir.

İstifadə hüququnun dəyərinin sübutu olaraq müstəqil qiymətləndiricinin rəyi – həm iddiaçı (öz tələblərini əsaslandırmaq üçün), həm də cavabdeh (etirazlarını əsaslandırmaq üçün) tərəfindən təqdim edilə bilər.

Nəticədə, arbitraj məhkəməsi əmtəə nişanından istifadə hüququnun başqa bir dəyərini pozucunun istifadə etdiyi şəkildə və həcmdə və müvafiq olaraq iddiaçının tələb etdiyi məbləğlə müqayisədə fərqli bir kompensasiya miqdarını təyin edə bilər (Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsinin iqtisadi mübahisələr üzrə Məhkəmə kollegiyasının 310-ƏC20-9768 №-li iş üzrə 26.01.2021-ci il tarixli A48-7579/2019 №-li qərarı).

Məsələn, iddiaçı intellektual hüququn bir obyektinə olan müstəsna hüququn pozulmasına görə 120 000 rubl kompensasiyanın tutulması haqqında tələb irəli sürüb. Kompensasiyanın məbləği iddiaçı tərəfindən intellektual hüquqlar obyektindən istifadə hüququnun dəyərinin iki qatında hesablanmışdır. İddiaçı tərəfindən tələb edilmiş kompensasiya məbləğinin əsaslandırılması üçün hüququn dəyərini 60 min rubl kimi göstərən lisenziya müqaviləsi təqdim olunmuşdur. Məhkəmə tərəfindən işin materiallarında olan sübutları və işdə iştirak edən şəxslərin dəlilləri əsasında hüququn dəyərinin 10 min rubl məbləğində müəyyən edilməsi və bu hüququn ikiqat dəyərinin (20 min rublun) tutulması kompensasiya miqdarının azaldılması deyildir.

Beləliklə, məhkəmə, müqayisəli hallarda, adətən, intellektual fəaliyyətin müvafiq nəticəsinin və ya fərdiləşdirmə vasitəsinin pozucunun istifadə etdiyi üsulla qanuni istifadəsi üçün tutulan qiyməti fərqli bir şəkildə təyin etdikdə, məhkəmə iddiaçının müstəsna hüquqlarının pozulmasına görə fərqli kompensasiya miqdarı təyin edir. Bu halda, tələblərin qismən təmin edilməsi kompensasiya miqdarının «azaldılmasının» deyil, istifadə hüququnun dəyərinin müəyyən edilmiş ölçüsündən irəli çıxaraq kompensasiyanın tutulmasının nəticəsidir.

Bu halda, işin materiallarında olan sübutlara və işdə iştirak edən şəxslərin dəlillərinə əsasən müəyyən edilmiş tələb olunan kompensasiya ilə müqayisədə istifadə hüququnun müəyyən edilmiş fərqli dəyərindən irəli çıxaraq kompensasiyanın məhkəmə tərəfindən tutulması iddia tələblərinin qismən təmin edilməsi və iddiaçının tələb etdiyi kompensasiya miqdarı ilə məhkəmə tərəfindən tutulan kompensasiya miqdarı arasındakı fərq hissəsində əsassız irəli sürülmüş tələblərin ödənilməsindən imtina edilməsidir.

Kompensasiya məbləği iddiaçı tərəfindən lisenziya müqaviləsi əsasında hesablanıbsa, məhkəmə göstərilən müqavilənin şərtlərini və yolverilən pozuntunun şərtlərini əlaqələndirir: lisenziya müqaviləsinin qüvvədə olma müddəti; verilən hüququn həcmi; müqavilə üzrə hüquqdan istifadə üsulları və yolverilən pozuntunun üsulu; istifadə hüququ verilmiş və barəsində pozuntuya yol verilmiş mal və xidmətlərin siyahısı (əmtəə nişanlarına münasibətdə); istifadəsinə icazə verilən ərazi (Rusiya Federasiyası, Rusiya Federasiyasının subyekti və ya digər ərazi); digər hallar.

Hüquq sahibləri tərəfindən həmçinin saxta nüsxələrin (malların) dəyəri əsasında hesablanmış kompensasiya tez-tez tutulmağa başlanılıb.

Plenumun 10 №-li qərarının 61-ci bəndinin 6-cı abzasında izah edilirdi ki, hüquq sahibi saxta nüsxələrin (malların) dəyərinin iki qatı miqdarında kompensasiya ödənilməsi tələbini bəyan edərsə, kompensasiya miqdarını təyin edərkən həmin nüsxələrin (malların) onların faktiki satıldığı və ya

üçüncü şəxslərə satılması üçün təklif olunduğu dəyəri əsas götürülməlidir. Belə ki, saxta nüsxələr (mallar) topdan alqı-satqı müqavilələri əsasında pozucu tərəfindən satılırsa və ya satışa təklif olunursa, nüsxələrin (malların) məhz topdansatış qiyməti nəzərə alınmalıdır.

Bu zaman nəzərə alınmalıdır ki, əmtəə nişanının qanunsuz vurulduğu malların dəyərinin iki qatında kompensasiya orijinal malın deyil, saxta malın dəyərində əsasən hesablanır.

Hətta yuxarıda verilmiş yanaşmalar kompensasiyanın tutulması üzrə mübahisələrin nə dərəcə mürəkkəbləşdiyini başa düşmək üçün kifayətdir – sübutetmənin mürəkkəbliyi, nəzərə alınan amillərin sayı baxımından onlar zərərlərin tutulması üzrə mübahisələri demək olar ki, keçmişdir. Bundan əlavə, RF Konstitusiyası Məhkəməsinin qərarlarından irəli çıxaraq məhkəmə təcrübəsinin əsaslandığı bir çox prinsipial mövqelər, RF MM reviziyaya məruz qalmış normalarının dəyişdirilməsinin zəruriliyinə dair birbaşa göstərişlərə baxmayaraq, qanunda əksini tapmadı.

Qısa vaxt bundan əvvəl RF KM daha bir məsələni – kompensasiyanın tətbiqi zamanı pozucuya olan tələblərin onlarda oxşar əmtəə nişanlarının olmasına əsaslanan əlaqəli (affilə edilmiş) şəxslər tərəfindən irəli sürülməsini nəzərdən keçirmişdir.

RF Konstitusiyası Məhkəməsinin 57-П №-li qərarı ilə, RF MM 1252-ci maddəsinin 3-cü bəndi və 1515-ci maddəsinin 4-cü bəndinin 2-ci yarımbəndi qeyri-konstitusionalaraq tanınmışdır, çünki qüvvədə olan hüquqi tənzimləmə sisteminə, o cümlədən RF MM digər müddəaları ilə əlaqəli olaraq, məhkəmə tərəfindən əmtəə nişanına müstəsna hüququn pozulmasına görə üzərinə qanunsuz əmtəə nişanı vurulmuş malların dəyərinin iki qatı miqdarında kompensasiya tələbi baxıldıqda, bundan öncə başqa hüquq sahibinin eyni nişanlamanın mal üzərində yerləşdirilməsi ilə bağlı iddia üzrə pozucudan qarışıq salmaq dərəcəsində oxşar əmtəə nişanına olan müstəsna hüququn pozulmasına görə kompensasiya, eyni malların dəyərinin iki qatında hesablanmışdırsa, belə hüquq sahiblərinin affilə edilməsi də daxil olmaqla, kompensasiya miqdarını azaltmağa və ya onun tutulmasından imtina etməyə icazə verilmir.

Beləliklə, RF MM 1252-ci maddəsinin 3-cü bəndi və 1515-ci maddəsinin 4-cü bəndi RF Konstitusiyası Məhkəməsinin 57-П №-li qərarı nəzərə alınmaqla, bu maldə istifadə olunan nişanlama eyni vaxtda bu şəxslərə məxsus bir neçə əmtəə nişanı ilə qarışıq salma riskinə səbəb olarsa, bu şəxslərin müstəsna hüquqlarını pozan şəxsə saxta malların dəyərinin affilə edilmiş hüquq sahiblərinə kompensasiyanın iki qat dəyəri miqdarında dəfələrlə tutulmasına imkan vermir.

Məhkəmə hüquq sahiblərinin affilə olması hallarını yalnız cavabdehin iş materiallarına təqdim etdiyi sübutlardan irəli çıxaraq onun dəlilləri nəzərə alınmaqla müəyyənləşdirir. Bu hal kompensasiya miqdarının azaldılmasının əsaslarını qiymətləndirərkən nəzərə alınır, kompensasiyanın azaldılması isə yalnız cavabdehin tələbi ilə mümkündür.

Bunu nəzərə alaraq, cavabdeh iddiaçı-hüquq sahibinin əvvəllər həll edilmiş mübahisə çərçivəsində bu cavabdeh tərəfindən qanunsuz olaraq döviyyəyə buraxılan eyni malın dəyərinin iki qat miqdarında kompensasiya tutulmuş

və qarışıq salma dərəcəsində oxşar əmtəə nişanının hüququ sahibi ilə affilə olduğunu sübut edərsə, məhkəmə RF Konstitusiyası Məhkəməsinin 57-П №-li qərarı əsasında kompensasiya başqa iş çərçivəsində tələb edildiyi hallarda kompensasiyanın tutulmasından imtina edə bilər.

Affilə olunmuş hüquq sahiblərinin eyni malın dəyərinin iki qatı miqdarında kompensasiya tutmaq tələbləri eyni iş çərçivəsində irəli sürülürsə, məhkəmə ümumi kompensasiya məbləğini malın dəyərinin iki qatından çox olmayan miqdarda müəyyənləşdirir və bütün hüquq sahibləri arasında bərabər paylarla bölüşdürür.

Eyni zamanda, bir neçə əmtəə nişanına olan hüquqların eyni anda pozulması ola bilməz, dizaynın (qablaşdırmanın) istehsalı niyyət birliyi ilə əhatə olunan bir pozuntu kimi tanınır, çünki niyyətlərin birliyi haqqında 10 №-li qərarın 65-ci bəndi intellektual fəaliyyətin nəticəsindən və ya fərdiləşdirmə vasitəsindən birini bir üsulla istifadə etmək üzrə bir neçə oxşar hərəkətin edildiyi vəziyyəti nəzərdən keçirir.

RF Konstitusiyası Məhkəməsinin 57-П №-li qərarı yalnız cavabdeh tərəfindən affilə edilmiş şəxslərə məxsus bir neçə əmtəə nişanı ilə qarışıq salma riskinə səbəb olan nişanlamanı olan bir malın satılması ilə affilə edilmiş şəxslərin müstəsna hüquqlarının pozulduğu halda tətbiq edilmir. Cavabdehin istifadə etdiyi nişanlama bir neçə rejimdə (əmtəə nişanı və əsər kimi) qorunduqda da oxşar yanaşma tətbiq olunmalıdır [13].

RF Konstitusiyası Məhkəməsinin bu qərarını diqqətə alaraq, kompensasiya miqdarını malın dəyərinin iki qat miqdarında təyin edərkən nəzərə almaq lazımdır ki, bir və ya bir neçə şəxsə məxsus bir neçə əmtəə nişanı və əsərin yerləşdirildiyi bir saxta malın satılması üçün ümumi kompensasiya məbləği malın ikiqat dəyərindən çox ola bilməz. Bu miqdar maksimumdur və bir məhsulun üzərinə bir neçə əmtəə nişanının və ya əsərlərin vurulması artıq kompensasiyanın hesablandığı bu məhsulun dəyərini şərtləndirmişdir [14].

Bir neçə hüquq sahibi məhkəməyə ortaq iddiaçı qismində kompensasiyanın tutulması tələbi ilə müraciət edərsə, məhkəmə onların xeyrinə tutulacaq kompensasiyanın ümumi miqdarını (malın ikiqat dəyəri) müəyyənləşdirir.

Ali məhkəmə instansiyalarının izahları məhkəmələri konkret mübahisənin faktiki hallarını daha diqqətlə təhlil etməyə sövq edir, bu da, öz növbəsində kompensasiyanın tutulması barədə işlərin çətinləşməsinə səbəb olur. Nəticədə, indi kompensasiya mexanizmi qanunvericinin sübutetmə standartlarını azaltdığı zərərin tutulmasına dair tələbləri ilə müqayisədə müstəsna hüquqların qorunmasının «sadə» bir yolu olmaqdan çıxır.

Təcrübədə kompensasiya miqdarının minimum müəyyən edilmiş məbləğdən aşağı salınması imkanı ehtimalı bir tərəfdən ədalətlik tələblərinə cavab verir, digər tərəfdən isə – məhkəmə praktikasında özəl məsələlərin yaranmasına səbəb olur, məhkəmə prosedurlarının bahalaşmasına, tərəflər üçün məhkəmə xərclərinin artmasına gətirib çıxarır.

Məhkəmə praktikasında ortaya çıxan problemləri həll etmək və RF Konstitusiyası Məhkəməsinin 28-П №-li və 40-П №-li qərarlarını reallaşdırmaq üçün 2023-cü ildə RF Dövlət

Dumasına RF Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsində dəyişikliklərin edilməsini nəzərdə tutan qanun layihəsi təqdim edilmişdir [15], hansı ki, RF Mülki Məcəlləsinə mülki-hüquqi məsuliyyət tədbiri kimi kompensasiyaya həsr olunmuş xüsusi maddənin daxil edilməsini (12521-ci maddə) və RF MM 1252-ci maddəsinin 3-cü bəndini isə çıxarılmasını təklif edirdi.

Yeni maddədə **intellektual fəaliyyətin nəticəsinin və ya fərdiləşdirmə vasitəsinin birinin hər hansı bir üsulla** qanunsuz istifadəsi müstəsna hüququn pozulması hesab edildiyi barədə ümumi qaydanın təsbit edilməsi təklif olunur.

Bununla belə, kompensasiyanın tutulması məqsədi ilə müstəsna hüququn bir pozulması bir şəxsin bir və ya bir neçə hüquq sahibinə məxsus intellektual fəaliyyətin nəticəsindən (fərdiləşdirmə vasitələrindən) bir və ya bir neçəsini bir və ya bir neçə fərqli üsulla qanunsuz istifadəsindən ibarət olan hərəkətlərin cəmi hesab edilməsini müəyyən etmək təklif olunur, bir şərtlə ki, bütün bu hərəkətlər bir-biri ilə əlaqəlidir və ümumi iqtisadi nəticə verir. Bu vəziyyətdə, kompensasiya miqdarını təyin edərkən məhkəmə, pozucunun nəticənin və ya fərdiləşdirmə vasitələrinin müxtəlif üsullarla qanunsuz istifadəsini, intellektual fəaliyyətin nəticəsinin (fərdiləşdirmə vasitələrinin) bir neçəsinin qanunsuz istifadəsini, habelə bir neçə hüquq sahibinə məxsus nəticələrin (fərdiləşdirmə vasitələrinin) qanunsuz istifadəsini nəzərə alır.

Beləliklə, kompensasiyanı müəyyənəşdirmək üçün pozuntuların çoxluğunu bir pozuntu kimi nəzərdən keçirmək imkanının – qanunvericilik səviyyəsində vahid iqtisadi məqsəd anlayışının təsbit edilməsi təklif olunur.

Qanun layihəsinin müəllifləri hüquq sahibinə kompensasiyanı hesablama üsulunu seçmək imkanı verən mövcud qaydadan geri çəkilməyi təklif edirlər. Sənəddə məhkəmənin müəyyən hallarda kompensasiyanı sabit miqdarda müəyyən etmək hüququ nəzərdə tutulur.

Bu, aşağıdakı hallarda mümkündür:

1) hüquq sahibinin seçdiyi kompensasiya növü (hesablama üsulu) müstəsna hüququn pozulması hallarına şamil edilmir;

2) hüquq sahibi ağlabatan etibarlılıq dərəcəsi ilə seçdiyi hesablama üsulundan istifadə edərək kompensasiya miqdarını əsaslandırma bilməyib. Hazırda belə hallarda məhkəmə ərizəçinin iddiasını rədd etməyə məcburdur.

Həmçinin qanun layihəsi kompensasiya məbləğinin minimum həddən aşağı endirilməsinə yol verildiyi halları da müəyyənləşdirir:

1) pozucu müstəsna hüquq pozuntusuna yol verdiyini bilmir və bilməməli deyil (yəni pozuntu təqsirsiz törədilib);

2) pozuntu pozucu tərəfindən ilk dəfə törədilib;

3) pozuntu pozucu sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirərkən törədilməyib.

Bununla belə, sabit miqdarda təyin olunan kompensasiya üçün bu hallarda 10 min rubldan 100 min rubladək olan hədd təyin etmək təklif olunur, saxta nüsxələrin dəyərinə və ya intellektual fəaliyyətin nəticəsindən və ya fərdiləşdirmə vasitəsindən istifadə hüququnun dəyərinə bölünən miqdarla müəyyən edilən kompensasiya üçün isə – belə nüsxələrin

və ya hüquqların birdəfəlik dəyərindən iki qatınadək bir hədd təyin etmək təklif olunur.

Kompensasiya miqdarının məhkəmə tərəfindən bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş hədlərdə, pozuntunun həcmindən və xarakterindən və işin digər hallarından asılı olaraq, ağlabatanlılıq və ədalətlik tələbləri nəzərə alınmaqla müəyyən edilməsi təklifi olduqca əhəmiyyətli və vacibdir.

Hazırda qanun layihəsi RF Dövlət Duması tərəfindən 27 iyun 2023-cü ildə birinci oxunuşda təsdiq edilmişdir.

RF KM 57-П №-li qərarını reallaşdırmaq məqsədilə Dövlət Dumasına həmçinin «Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsinin 1515-ci maddəsinə dəyişiklik edilməsi haqqında» 638828-8 №-li federal qanunun layihəsi təqdim edilmişdir (Rusiya Federasiyasının Federal Məclisinin Dövlət Dumasına edilmiş redaksiya, 01.06.2024-cü il üçün mətn) [16]. Bununla birlikdə, onun müstəqil baxılması məqsədəuyğun deyil, onun mümkün toqquşmaları aradan qaldırmaq üçün bundan öncə daxil edilmiş qanun layihəsi ilə uzlaşdırılması daha səmərəli olardı.

İntellektual hüquq obyektlərinin xüsusiyyətlərinə – onların qeyri-maddi təbiəti və əsərlərin, fonogramların, saxta malların saxta nüsxələrinin, o cümlədən çox sayda gizli pozuntuların son dərəcə tez çoxaldılması və yayılması ehtimalına görə – əqli mülkiyyətin qorunması haqqında konstitusiyaya tələbini təmin etmək üçün hüquq sahiblərinin maraqlarını qorumaq üçün kompensasiya daxil olmaqla, xüsusi mühafizə tədbirlərdən istifadə etmək lazımdır. Onun mexanizminin uğursuz elementlərinin aradan qaldırılması onu intellektual hüquqların ədalətli və effektiv qorunması elementi kimi qoruyub saxlamağa imkan verəcək.

Normativ-hüquqi mənbələrin siyahısı

1. RF Konstitusiyaya Məhkəməsinin «On beşinci arbitraj apellyasiya məhkəməsinin sorğusu üzrə Rusiya Federasiyası Mülki Məcəlləsinin 1515-ci maddəsinin 4-cü bəndinin 2-ci yarımbəndinin konstitusionluğunun yoxlanılması haqqında iş üzrə» 24.07.2020-ci il tarixli 40-П №-li qərarı // Qanunverici fəaliyyətin təmini edilməsi sistemi: sayt. – URL: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/348960-8?ysclid=m17uhsptle440967988> (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
2. RF Konstitusiyaya məhkəməsinin «Altay diyarınının Arbitraj məhkəməsinin sorğusu üzrə Rusiya Federasiyası Mülki Məcəlləsinin 1301-ci maddəsinin 1-ci yarımbəndinin, 1311-ci maddəsinin 1-ci yarımbəndinin və 1515-ci maddəsinin 4-cü bəndinin 1-ci yarımbəndinin konstitusionluğunun yoxlanılması haqqında üç üzrə» 13.12.2016-cı il tarixli 28-П №-li qərarı // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. – URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_208711/?ysclid=m1907foo1c778552255 (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
3. RF Konstitusiyaya məhkəməsinin «PAQ» Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin şikayəti üzrə Rusiya Federasiyası Mülki Məcəlləsinin 1252-ci maddəsinin 4-cü bəndinin, 1487-ci maddəsinin və 1515-ci maddəsinin 1, 2 və 4-cü bəndlərinin konstitusionluğunun yoxlanılması

- haqqında üş üzrə» 13.02.2018-ci il tarixli 8-П №-li qərarı // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. – URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_290909/?ysclid=m19098xo51942189043 (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
4. RF Konstitusiyaya məhkəməsinin «İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin sorğusu üzrə Rusiya Federasiyası Mülki Məcəlləsinin 1252-ci maddəsinin 3-cü bəndinin və 1515-ci maddəsinin 4-cü bəndinin 2-ci yarım bəndinin konstitusionluğunun yoxlanılması haqqında üş üzrə» 14.12.2023-cü il tarixli 57-П №-li qərarı // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. – URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_464376/?ysclid=m190e7qcg4615595738 (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
  5. Rusiya Federasiyasının mülki qanunvericiliyinin inkişafı konsepsiyası (RF Prezidentinin yanında Mülki qanunvericiliyin kodlaşdırılması və təkmilləşdirilməsi üzrə şuranın 07.10.2009-cu il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmişdir) // Rusiya Federasiyasının Ali Arbitraj Məhkəməsinin bülleteni. – 2009. – № 11. – S. 20.
  6. RF Ali Arbitraj Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin «Arbitraj məhkəmələri tərəfindən əqli mülkiyyət haqqında qanunvericiliyin tətbiqi ilə bağlı işlərə baxılması praktikasının icmal» 13 dekabr 2007-ci il tarixli 122 №-li məlumat məktubu // Rusiya Federasiyasının Ali Arbitraj Məhkəməsinin bülleteni. – 2008. – № 2. – S. 79-99.
  7. RF Konstitusiyaya məhkəməsinin 13 dekabr 2016-cı il tarixli 28-П №-li qərarı // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. – URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_208711/?ysclid=m190fci2on233215956 (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
  8. Rusiya Federasiyasının Ali Məhkəməsinin Plenumunun «Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsinin tətbiqi haqqında» 23.04.2019-cu il tarixli 10 №-li qərarı // Rusiya Federasiyasının Ali Məhkəməsi: sayt. – URL: <https://www.vsr.ru/documents/own/27773/?ysclid=m190g78o2p684064458> (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
  9. Ali Arbitraj Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin 30 noyabr 2010-cu il tarixli 10521 /10 №-li qərarı // Federal arbitraj məhkəmələri: sayt. – URL: https://arbitr.ru/materials/32048?path=%2Farxiv%2Fpost_pres%2F&ysclid=m190i9aaq664353602 (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
  10. İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 24.06.2024-cü il tarixli A53-39679/2023 №-li qərarı // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. – URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=-SIP&n=109760&ysclid=m190kvqrtz19362072#Yf32oOUzmQog4xl5> (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
  11. İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin yanında Elmi-məsləhətləşmə şurasının üzvlərinin iştirakı ilə müzakirələrin nəticəsinə əsasən İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin Rəyasət Heyətinin 05.04.2017-ci il tarixli СП-23/10 №-li qərarı ilə təsdiq edilmiş, müəllif hüquqları və yanaşı hüquqların pozulmasına görə kompensasiyanın tutulması zamanı yaranan bəzi məsələlər üzrə Rusiya Federasiyası Konstitusiyaya Məhkəməsi və Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsinin təcrübəsi nəzərə alınmaqla, kasasiya məhkəməsi qismində İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsinin nəticələrinə əsasən hazırlanmış məlumatlandırıcı arayış // İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmə: sayt. – URL: https://ipc.arbitr.ru/storage/sites/ipc/files/288/spravka_compensation_copyright.pdf (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
  12. İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 05.04.2022-ci il tarixli A32-36309/2020 №-li qərarı // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. – URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=-SIP&n=92085&ysclid=m190m83qd9659953773#EwJ2oOU8EhCUTbPp> (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
  13. İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 26.01.2024-ci il tarixli A56-81463/2022 №-li qərarı // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. – URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=-SIP&n=109760&ysclid=m190nerdv1789540391#KL-Y2oOU7AtEDXt06> (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
  14. İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 09.04.2024-cü il tarixli A40-121808/2023 №-li qərarı // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. – URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=MAR-B&n=2562304&ysclid=m190o1mvgk250988433#V-2g2oOUUnZNI0xeb> (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
  15. «Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsinə dəyişikliklərin edilməsi haqqında» 348960-8 №-li qanunun layihəsinin pasportu // Qanunverici fəaliyyətin təmini edilməsi sistemi: sayt. – URL: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/348960-8> (müraciətin tarixi: 02.08.2024).
  16. «Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsinin 1515-ci maddəsinə dəyişiklik edilməsi haqqında» 638828-8 №-li Federal qanunun layihəsi // Qanunverici fəaliyyətin təmini edilməsi sistemi: sayt. – URL: <https://sozd.duma.gov.ru/> (müraciətin tarixi: 02.08.2024).

Müəllif haqqında məlumat

Lyudmila Aleksandrovna Novosyolova, hüquq elmləri doktoru, professor, İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin sədri (Moskva, Oqorodniy keçidi, ev 5, tik. 2), ORCID: 000-0001-8463-178X; sip.press@arbitr.ru

List of regulatory and legal sources

1. Resolution of the Constitutional Court of the Russian Federation dated 07/24/2020 No. 40-P "On the case of checking the constitutionality of subparagraph 2 of paragraph 4 of Article 1515 of the Civil Code of the Russian Federation in connection with the request of the Fifteenth Arbitration Court of Appeal", [Online], available at: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/348960-8?ysclid=m17uhsptle440967988> (Accessed 2 Aug. 2024).

2. Resolution of the Constitutional Court of the Russian Federation dated December 13, 2016 No. 28-P "In the case of checking the constitutionality of subparagraph 1 of Article 1301, subparagraph 1 of Article 1311 and subparagraph 1 of paragraph 4 of Article 1515 of the Civil Code of the Russian Federation in connection with requests from the Arbitration Court of the Altai Territory", [Online], available at: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_208711/?ysclid=m-1907foo1c778552255 (Accessed: 02.08.2024).
  3. Resolution of the Constitutional Court of the Russian Federation dated 02/13/2018 No. 8-P "On the case of checking the Constitutionality of the provisions of paragraph 4 of Article 1252, Article 1487 and paragraphs 1, 2 and 4 of Article 1515 of the Civil Code of the Russian Federation in connection with the complaint of the PAG Limited Liability Company", [Online], available at: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_290909/?ysclid=m19098xo51942189043 (Accessed 2 Aug. 2024).
  4. Resolution of the Constitutional Court of the Russian Federation dated 12/14/2023 No. 57-P "In the case of checking the constitutionality of paragraph 3 of Article 1252 and subparagraph 2 of paragraph 4 of Article 1515 of the Civil Code of the Russian Federation in connection with the request of the Intellectual Property Court", [Online], available at: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_464376/?ysclid=m190e7q-cg4615595738 (Accessed 2 Aug. 2024).
  5. The concept of the development of civil legislation of the Russian Federation (approved by the decision of the Council under the President of the Russian Federation on Codification and Improvement of Civil Legislation dated 07.10.2009) (2009), *Vestnik Vysshego arbitrazhnogo suda Rossijskoj Federacii*, no 11, p. 20.
  6. Information Letter of the Presidium of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation dated December 13, 2007 No. 122 "Review of the practice of arbitration courts in cases related to the application of intellectual property legislation" (2008), *Vestnik Vysshego arbitrazhnogo suda Rossijskoj Federacii*, no 2, pp. 79-99.
  7. Resolution of the Constitutional Court of the Russian Federation dated December 13, 2016 No. 28-П, [Online], available at: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_208711/?ysclid=m190fci2on233215956 (Accessed: 02.08.2024).
  8. Resolution of the Plenum of the Supreme Court of the Russian Federation dated 04/23/2019 No. 10 "On the application of Part Four of the Civil Code of the Russian Federation", [Online], available at: <https://www.vsr.ru/documents/own/27773/?ysclid=m-190g78o2p684064458> (Accessed 2 Aug. 2024).
  9. Resolution of the Presidium of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation dated November 30, 2010 No. 10521/10, [Online], available at: <https://arbitr.ru/materials/32048?path=%2Farxiv%2Fpost-pres%2F&ysclid=m190i9aqaq664353602> (Accessed 2 Aug. 2024).
  10. Resolution of the Intellectual Property Rights Court dated 06/24/2024 in case no. A53-39679/2023, [Online], available at: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=SIP&n=109760&ysclid=m-190kvqrtz19362072#Yf32oOUzmQog4xl5> (Accessed 2 Aug. 2024).
  11. An information note prepared based on the results of summarizing the judicial practice of the Intellectual Property Rights Court as a court of cassation, taking into account the practice of the Constitutional Court of the Russian Federation and the Supreme Court of the Russian Federation on certain issues arising when collecting compensation for copyright and related rights violations, approved by Resolution of the Presidium of the Intellectual Property Rights Court dated 04/05/2017 No. СП-23/10 based on the results discussions with the participation of members of the Scientific Advisory Council at the Intellectual Property Rights Court, [Online], available at: https://ipc.arbitr.ru/storage/sites/ipc/files/288/spravka_compensation_copyright.pdf (Accessed 2 Aug. 2024).
  12. Resolution of the Intellectual Property Rights Court dated 04/05/2022 in case no. A32-36309/2020, [Online], available at: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=SIP&n=92085&ysclid=m190m83qd9659953773#EwJ2oOU8EhCUTbPp> (Accessed 2 Aug. 2024).
  13. Resolution of the Intellectual Property Rights Court dated 26/01/2024 in case no. A56-81463/2022, [Online], available at: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=SIP&n=109760&ysclid=m190nerdv1789540391#KLY2oOU7AtEDXt06> (Accessed 2 Aug. 2024).
  14. Resolution of the Intellectual Property Rights Court dated 09/04/2024 in case no. A40-121808/2023, [Online], available at: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=MARB&n=2562304&ysclid=m190o1mvgk250988433#V2g2oOUUnZNI0xeb> (Accessed 2 Aug. 2024).
  15. Passport of Draft Law No. 348960-8 "On Amendments to Part Four of the Civil Code of the Russian Federation", [Online], available at: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/348960-8> (Accessed 2 Aug. 2024).
  16. Draft Federal Law No. 638828-8 "On Amendments to Article 1515 of Part Four of the Civil Code of the Russian Federation", [Online], available at: <https://sozd.duma.gov.ru> (Accessed 2 Aug. 2024).
- ### Information about the author
- Ludmila A. Novoselova**, Dr. Sci. (Law), Professor, President of the Intellectual Property Court (Moscow, Ogorodny dr-way, 5 bld. 2), ORCID: 0000-0001-8463-178X; sip.press@arbitr.ru
- Müəllif maraqların toqquşmasının olmadığını bildirir.
The author declares no conflict of interests.

Redaksiyaya 02.08.2024-cü ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 22.08.2024-cü ildə tamamlanıb

Nəşr üçün 28.08.2024-cü ildə qəbul edilib

İcmal məqaləsi

Review

UOT 347.771

Xarici yurisdiksiyaların təcrübəsi nəzərə alınmaqla, Markuş strukturlarını daxil edən ixtiralar üçün ərizələrin baxılmasının xüsusiyyətləri (hissə 1)

Anna Anatolyevna Polyakova[✉], Nikolay Borisoviç Liskov, Nikolay Vadimoviç Zaryanov

Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut

[✉]apolyakova@rupto.ru

Annotasiya: milli patent idarələri Markuş düsturları olan ərizələrin ekspertizasının müxtəlif alətlərinə sahibdir, bu da belə ərizələrin ekspertizasına universal yanaşmaların yaradılmasını zəruri edir. Tədqiqatın məqsədi – ABŞ patent idarəsinin, eləcə də Avrasiya və Avropa patent idarələrinin Markuş strukturları olan ərizələrinin ekspertizasına yanaşmalarının təhlilidir. Göstərilən patent idarələrinin ekspertizasının aparılması üzrə təlimatları araşdıraraq patent idarələrinin belə ərizələrə yanaşmalarının təhlili aparılmışdır. Müəyyən edilmişdir ki, ABŞ patent idarəsi, eləcə də Avrasiya və Avropa patent idarələri Markuş strukturları olan düsturların açıqlama yetərliyi, patent qabiliyyətliliyi, aydınlığı və birliyinin qiymətləndirilməsi üçün müxtəlif alətlərə sahibdir, bu da onların fəaliyyətinin uyğunlaşdırılmasını tələb edir. Digər patent idarələrinin ekspertizasına yanaşmaların təhlili, eləcə də eyni ərizələrin müxtəlif patent idarələri tərəfindən baxılması nümunələri bu işin ikinci hissəsində veriləcəkdir.

Açar sözlər: Markuş strukturu, patent, ərizə, ixtira, patent qabiliyyətliliyi, açıqlamanın yetərliyi, ixtiranın birliyi.

İstinad üçün: Polyakova, A. A. Xarici yurisdiksiyaların təcrübəsi nəzərə alınmaqla, Markuş strukturlarını daxil edən ixtiralar üçün ərizələrin baxılmasının xüsusiyyətləri (hissə 1) / A. A. Polyakova, N. B. Liskov, N. V. Zaryanov // FSMİ xəbərləri. 2024. Cild 3, № 3 (9). S. 232-241.

Təşəkkürlər: məqalə FSMİ-nin «İxtiraları və faydalı modelləri xarakterizə edərkən ümumi konsepsiya və ya parametrlərin kəmiyyət dəyərlərinin intervalı ilə ifadə olunan xüsusiyyətlərin istifadəsi üçün metodologiya-nın işlənməsi» elmi-tədqiqat işinin materialları əsasında hazırlanmışdır.

Features of invention application consideration containing Markush structures in the light of experience of foreign jurisdictions (part 1)

Anna A. Polyakova[✉], Nikolay B. Lyskov, Nikolay V. Zaryanov

Federal Institute of Industrial Property

[✉]apolyakova@rupto.ru

Abstract: national patent offices have various tools for examining applications with Markush claims, which necessitates the creation of universal approaches for the examination of such applications. The purpose of the study is to analyze approaches to examination by the US Patent Office, as well as the Eurasian and European Patent Offices in relation to applications with Markush structures. By studying the guidelines for conducting examinations of these patent offices, an analysis of the approaches of patent offices in relation to such applications was carried out. It has been established that the US Patent Office, as well as the Eurasian and European Patent Offices, have different tools for assessing the sufficiency of disclosure, patentability, clarity and unity of claims with Markush structures, which requires harmonization of their activities. An analysis of approaches to examination by other patent offices, as well as examples of

consideration of the same applications by different patent offices will be given in the second part of this work.

Keywords: Markush structure, patent, application, invention, patentability, sufficiency of disclosure, unity of the invention

For citation: Polyakova, A. A. Features of invention application consideration containing Markush structures in the light of experience of foreign jurisdictions (part 1) / A. A. Polyakova, N. B. Lyskov, N. V. Zaryanov // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, № 3 (9). P. 232–241.

Acknowledgements: the article is based on the materials of the research work of FIPS «Development of a methodology for using the features expressed by a general concept or an interval of quantitative parameter values in the characterization of inventions and utility models».

Giriş

İxtiranın düsturunu tərtib edərkən ərizəçilər tez-tez ixtiranın mahiyyətini qısa və eyni zamanda həcmli formatda təqdim etməkdə çətinliklərlə qarşılaşırlar. Bir tərəfdən, ixtiranın düsturunda bəyan edilmiş texniki nəticəyə nail olmağa imkan verən ixtiranın bütün əhəmiyyətli xüsusiyyətləri təqdim edilməlidir. Digər tərəfdən, «artıq» və daha ətraflı əlamətlərin daxil edilməsi əqli mülkiyyətin qorunması sahəsini daraldır, bu da gələcəkdə, məsələn, patent dərc edildikdən sonra bu və ya digər araşdırmanın unikallığını itirmə riskinə gətirib çıxara bilər.

Kimya və əczaçılıq sahəsindəki patentlərdə tez-tez yeni maddələrin fərdi kimyəvi düsturlarını, onlara əsaslanan kompozisiyaları və ya onları əldə etmək və ya tətbiq etmək üsullarını daxil edən ixtira düsturları var. İxtira bir birləşməyə yox, bütöv bir sıraya aiddirsə, onu təqdim etmək üçün əlverişli forma «Markuş strukturlarıdır» (və ya «Markuş düsturlarıdır») [1]. Kimyəvi birləşmələrin quruluşuna aid düsturların əlamətlərini ifadə etmənin bu üsuluna Amerika Birləşmiş Ştatlarında (ABŞ 1506316, 26.08.1924) bu tip düsturu üzrə presedent məhkəmə baxışında iştirak etmiş ərizəçinin adı verilmişdir.

Markuş düsturu düsturun bir bəndində alternativ əlamətlərinin siyahısını təqdim etməyi nəzərdə tutur və onlardan kombinatorika metodu ilə konkret reallaşdırma variantları əldə etmək üçün seçim edilir. Alternativlərin siyahısı Markuş qrupu və ya qruplaşması adlanır. Markuş qruplaşması tez-tez yalnız kimya sahəsində deyil, həm də metallurgiya və biologiyada sahəsində də ixtiraları təyin etmək üçün istifadə olunur. Mexanika ilə əlaqəli və yuxarıda göstərilənlərlə bağlı olmayan ixtiralar da həmçinin Markuş düsturu şəklində ifadə edilə bilər [1].

Markuş düsturu hər bir əvəzedicinin altında müxtəlif alternativ variantların mümkün olduğu ümumi strukturlu düstur ilə ifadə olunan kimyəvi birləşmələrin böyük siyahısını bəyan etməyə imkan verdiyindən [1], o, ayrı-ayrı alternativlər şəklində ifadə olunmuş bu ümumi anlayışın ayrı-ayrı xarakteristikalarının birləşməsi ilə tamamlanan ümumi anlayış (funksional nüvə) şəklində düstur əlamətlərini təşkil edir. İxtira əlamətlərinin belə ifadəsi ixtira haqqında məlumatların təqdim edilməsini çox asanlaşdırır və bir sıra digər üstünlüklərə malikdir, lakin eyni zamanda həm məlumat axtarışında, həm də patentin verilməsi və ya verməkdən imtina barədə qərarın çıxarılması zamanı müəyyən çətinliklər yaradır.

Markuş düsturu bir çox ölkədə qəbul edilmişdir. Patent idarələri Markuş strukturlarını daxil edən ərizələrin ekspertizası üçün ayrıca metodologiyalar hazırlayır.

Buna baxmayaraq, Markuş düsturu bir çox ölkədə qəbul edilmişdir. Patent idarələri Markuş strukturlarını daxil edən ərizələrin ekspertizası üçün ayrıca metodologiyalar hazırlayır. «Markuş strukturu» termininə patent idarələrinin işlədiyi qanunvericilik sənədlərində rast gəlinmir, lakin mahiyyət üzrə ekspertizanın aparılması üçün təlimatlarda (Manuals, Guidelines) tətbiq olunur. Bu cür təlimatlar adətən Markuş düsturunun yoxlanılması alqoritmini göstərir və pozuntuların qanunvericilik sənədlərinin artıq tənzimlənmiş müddəaları üzrə tanınması üçün əsasları müəyyənləşdirir. Beynəlxalq ərizəçilərin təcrübəsi göstərir ki, milli fazalara keçid zamanı ixtira düsturunun tənzimlənməsi çox vaxt zəruri olur. Üstəlik, müxtəlif ölkələrdən olan mütəxəssislər ərizəçidən müxtəlif əsaslarla, məsələn, birlik tələbinin pozulması və ya açıqlama yetərliyi şərtinin pozulması səbəbindən, dəyişiklik edilməsini tələb edir. Bu, yalnız karguzarlıq müddətini artırmır, həm də «səmtini itirən» ərizəçini yanıldır: bir ölkədə ona patent verilir, digərində isə ondan əlavə məlumatlar tələb olunur.

Bu işin məqsədi – ABŞ Patent və əmtəə nişanları üzrə idarəsinin (USPTO), habelə Avrasiya və Avropa patent idarələrinin Markuş strukturları şəklində ifadə olunan ixtira ərizələrinin ekspertizasına yanaşmaların təhlilidir.

TƏDQIQAT MATERIALLARI VƏ ÜSULLARI

Yanaşmaların təhlili milli patent idarələrinin rəsmi saytlarında olan müvafiq patent idarələrinin mahiyyəti üzrə ekspertizanın aparılması üçün təlimatların öyrənilməsi yolu ilə həyata keçirilmişdir. Ərizələrin axtarışı və onlara dair karguzarlığın təhlili Espacenet, Patentscope, Patent Centre, Google Patents axtarış sistemlərindən istifadə etməklə aparılmışdır. Markuş düsturu ilə əlaqəli elmi ədəbiyyatın axtarışı «Markuş düsturu», «Markuş strukturu», «patentlər», «ərizələr», «problemlər», «üstünlüklər və çatışmazlıqlar» açar sözləri, onların birləşmələri, sinonimləri və ingilis dilində analoqları ilə aparılmışdır.

Markuş düsturlarından istifadə, şübhəsiz, bir sıra üstünlüklərə malikdir, lakin ixtiraların alternativ əlamətlərinin bu şəkildə təqdimatı da bir sıra problemlərlə bağlıdır.

TƏDQIQATIN NƏTİCƏLƏRİ

Markuş düsturlarının üstünlükləri və çatışmazlıqları

Markuş düsturlarından istifadə, şübhəsiz, bir sıra üstünlüklərə malikdir, lakin ixtiraların alternativ əlamətlərinin bu şəkildə təqdimatı da bir sıra problemlərlə bağlıdır, hansı ki, ekspertizanın aparılması çərçivəsində problemlərə və patent verildikdən sonra ortaya çıxan problemlərə bölünə bilər.

İlk növbədə qeyd etmək lazımdır ki, Markuş düsturları ərizəçiləri strukturuna görə oxşar kimyəvi birləşmələrə bir neçə patent ərizəsi verməkdən azad edir, çünki, məsələn, dərman vasitələri üçün birləşmənin strukturu ilə təzahür edən bioloji aktivlik (SAR) arasında əlaqə mövcuddur və ümumi nüvəsi olan birləşmələr ilə radikalların strukturunda kiçik dəyişiklikləri arasında oxşar fəallığın olduğunu ehtimal etmək məntiqlidir [2].

Ərizəçi ərizənin materiallarında təqdim edilmiş ixtirani təsvir edən kifayət miqdarda nümunə təqdim etməlidir. Hansı məqamda nümunələrin sayı kifayətdir? İxtiranın həyata keçirilməsi üçün normativ sənədlərdə nümunələrin lazımi sayı barədə birmənalı göstərişlərin olmaması Markuş strukturlarını daxil edən ərizələr üzrə kargüzərlikdə problemlərdən biridir [3].

Markuş düsturlarını daxil edən ərizələrin mahiyyəti üzrə ekspertiza aparılarkən təqdim edilmiş qrupdan (sıradan) hər bir konkret birləşmənin alınması nümunələrinin olması yoxlanıldığı və qrupa kimyəvi təbiətinə görə fərqli radikallar olan birləşmələri daxil etdiyi üçün, birləşmələrin əldə edilməsinin mümkünlüyünü təsdiqləmək üçün kifayət edəcək nümunələr, yəni təqdim olunmuş radikalların bütün müxtəlifliyi ilə birləşmələrin nümunələri çox sayda ola bilər. Çox vaxt Markuş düsturu mindən çox birləşməni və ya yüzlərlə birləşmə qrupunu daxil edə bilər [4].

Baxmayaraq ki, Markuş düsturlarını daxil edən ixtiraları təsdiqləmək üçün nümunələrin sayının yetərliyi məsələsi müntəzəm olaraq Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatının (ÜƏMT) tədqiqatlarında qaldırılır, lakin hələ ki, o, yalnız ümumi tövsiyələrlə həll olunur [1].

Lakin bu məsələ yalnız ərizəçinin qarşısında durmur. Ekspert nöqtəyi-nəzərindən, ixtiranın çoxsaylı variasiyalarını cəmləşdirən Markuş düsturu olan ərizə verildikdə məlumat axtarışı əsasən yalnız təqdim olunan nümunələr, yəni ixtiranın həyata keçirilməsi üçün konkret variantlar çərçivəsində aparılır. Belə nümunələrin sayı üç yüz və ya daha çox ola bilər, bu da verilən bütün nümunələr üzrə axtarış aparmağı çətinləşdirir. Texnikanın əvvəlki səviyyəsindən axtarış müxtəlif patentlərdə üst-üstə düşən Markuş strukturlarının çox vaxt demək olar, tanınmaz olması faktı

ilə daha da mürəkkəbləşir, buna görə ədəbiyyatla işləmək olduqca çox vaxt və vəsait tələb edir. Bundan əlavə, bəzən bundan öncə açıqlanmış Markuş strukturunda təkrar təqdim edilmiş ixtiranın reallaşdırılmasının bütün ərizənin patent qabiliyyətliyini şübhə altına ala biləcək hər hansı variantının olub-olmadığını aydınlaşdırmaq mümkün deyil [2, 4, 5, 6].

Qeyd etmək lazımdır ki, Markuş düsturuna daxil olan bütün mümkün birləşmələrdən klinik sınaqlar patent sahibi tərəfindən, bir qayda olaraq, daha sonra dərman preparatı qismində qeydiyyat şəhadətnaməsi alan ən yaxşı xüsusiyyətlərə malik yalnız bir və ya maksimum iki konkret birləşməyə dair aparılır [7]. Müvafiq olaraq, təqdim edilmiş sıradan qalan birləşmələr, əslində, patent sahibi tərəfindən ilkin təyinatı üzrə, məsələn, daha az fəallığı və ya digər arzuolunmaz xüsusiyyətlərinin olması səbəbindən istifadəsi planlaşdırılmır. Bu halda bütün Markuş düsturuna qarşı belə geniş qorunmasının təqdim edilməsi qanunidirmi?

Geniş Markuş düsturu şəklində alternativ əlamətlərin ifadə edilməsi ərizəçiyə öz tədqiqatlarını rəqiblərdən qorumağa imkan verir.

Digər tərəfdən, alternativ əlamətlərin məhz geniş Markuş düsturu şəklində ifadə edilməsi ərizəçiyə öz tədqiqatlarını rəqiblərdən qorumağa imkan verir, hansı ki, bu müddət ərzində tədqiqat sırasından ən fəal birləşmə heçdə dərhal aşkar edilə bilməz [2, 4, 6, 8], çünki, Markuş strukturları ilə əlaqəli patent ərizələri tez-tez dərmanların işlənilməsi üzrə layihənin əvvəlində verilir.

Tədqiqatlar zamanı şirkətlər daha böyük sıradan konkret birləşmə seçəcək bu konkret birləşmələr üçün əlavə patentlər verə biləcəklər. Bu patentlər həmçinin selektiv ixtiralar kimi məşhurdur, çünki onlar daha geniş dəstdən seçilmiş konkret birləşməni qoruyur.

Firmalar adətən dərman vasitələrinin alternativ formalarına: müxtəlif kompozisiyalara, dozalamalara və tərkiblərə və, bundan əlavə, klinik tədqiqatların müxtəlif mərhələlərində dərmanların işlənilməsi irəlilədikcə ortaya çıxan yeni istifadə üsullarına ikincili patentlər də əldə etməyə çalışır. Belə strategiyaları adətən «patent hasaralama» və ya «yenilənmə strategiyası» adlandırırlar [9]. Qoruma müddətlərini uzatmaq üçün patentləşdirmə strategiyalarının işlənilməsi – əczaçılıq sənayesində həyat dövrəsinin idarə edilməsinin vacib aspektidir, lakin, bu, Markuş düsturu ilə patentlərə dair başqa bir problem yaradır. Qoruma müddətlərini uzatmaq üçün patentləşdirmə strategiyalarının işlənilməsi – əczaçılıq sənayesində həyat dövrəsinin idarə edilməsinin vacib aspektidir, lakin, bu, Markuş düsturu ilə patentlərə dair başqa bir problem yaradır. Adətən ikincili patentlər əsas Markuş patentindən daha gec verilir, bu da ilkin patentdə Markuş düsturu şəklində bəyan edilmiş birləşmələrə olan müstəsna hüququnun müddətini uzada

bilər [9], yəni Markuş düsturlarının istifadəsi ərizəçiyə əslində eyni maddəyə patentin etibarlılığını süni və əsassız surətdə uzatmaq imkanı verir, çünki Markuş düsturu daxilində belə, həqiqətən, bir qayda olaraq, ikincili patentdə hüquqi qorunması tələb olunan eyni maddə işləkdir [2, 10, 11, 12, 13]. Beləliklə, Markuş düsturları orijinal dərman vasitələrinin bazar eksklüzivliyinin müddətini uzadaraq sosial rifaha təsir göstərə bilər.

Markuş düsturu olan ixtiranı elmi əməyin məhsulu kimi nəzərdən keçirərək və onun elmi tərəqqiyə verdiyi töhfəni qiymətləndirərək aşağıdakı məqamları qeyd etmək olar. Bir tərəfdən, Markuş strukturlu ərizələr, ərizə çərçivəsində real olaraq əldə edilməyən və nəzərdə tutulmayan birləşmələrə əsassız iddiaları daxil edir. Belə «əsassız» birləşmələr təqdim edilmiş Markuş düsturundan kombinatorika üsulu ilə əldə edilə bilər və onların düsturda olması patentləri və ərizələri «nüfuzdan salır» və onları real elmi sənəd statusundan məhrum edir. Markuş strukturu vasitəsilə çox sayda molekul üçün ərizə ərizəçilərə arzu olunan farmakoloji xüsusiyyətlərə malik ola biləcək bir sıra birləşmələri qoruyan patentlər əldə etməyə imkan verir. Yalnız xeyli sayda tədqiqatdan sonra Markuş patentinin sahibi hansı ayrı birləşmənin klinik sınaqların növbəti (və çox bahalı) mərhələsinə keçəcəyinə qərar verir. Nəticədə, həqiqətən də vicdanlı tədqiqatçılar selektiv ixtiraların patentləşdirilməsinin mümkünlüyünü nəzərə alaraq, həqiqətən zəruri, real olaraq sintezləşdirilmiş və sınaqdan keçirilmiş birləşmələri patentləşdirərkən çətinlik çəkə bilərlər [2, 14]. Bu, sonrakı işlənmələri rəqiblər üçün daha az cəlbedici edə bilər. Rəqiblərin Markuş patent sahibinin arzu olunan farmakoloji effektlər üçün seçdiyi bir birləşmədən başqa digər alternativləri diqqətlə öyrənmək cəhdi orijinal Markuş patentini pozmaq riski daşıyır. Markuş strukturları olan patentlər konkret molekulları təqdim edən patentlərdən daha geniş qorunma sahəsi nəzərdə tutduğundan, çox sayda birləşmənin patent qabiliyyətliyini məhdudlaşdıraraq sonrakı tədqiqat və işlənmələrə mane olacağı gözlənilir.

Markuş strukturlu ərizələr, ərizə çərçivəsində real olaraq əldə edilməyən və nəzərdə tutulmayan birləşmələrə əsassız iddiaları daxil edir.

Bundan əlavə, funksional qrupların dəyişdirilməsi birləşmələrə yeni SAR xassələri verir və Markuş düsturunda olan birləşmələrin çox böyük ümumi sayını nəzərə alaraq, bu düstur çərçivəsində bütün maddələrin fəallığını müəyyən etmək mümkün deyil. Birincisi, hər bir kimyəvi birləşmənin sintezi fərvidir və reagentlərin və şərtlərin seçilməsini və Markuş düsturu ilə cəmlənmiş birləşmələrin bütün həcmi əldə etmək üsullarını təqdim edilməsini tələb edir, texniki sxem ilə isə birləşdikdə – texniki olaraq yerinə yetirilməsi mümkünsüz məsələdir. İkincisi, ərizəçi

tez-tez yalnız Markuş düsturu ilə ən yaxşı reallaşdırma nümunələrini təqdim edir – bu halda düsturda olan digər strukturlar da təqdim edilmiş texniki nəticəni əldə etmək, və ümumilikdə təqdim edilmiş üçün lazım olan xüsusiyyətlərə sahib olacağına inanmaq üçün heç bir səbəb yoxdur [13]. Kimyəvi maddənin orqanizmə fizioloji və terapevtik təsiri kimyəvi struktura əsasən proqnozlaşdırıla bilər, lakin onu təsdiqləmək yalnız real sınaqlar ilə mümkündür. Birləşmə ishesal olunanədək və sınaqdan keçirilənədək, onun canlı orqanizmə necə təsir edəcəyini dəqiq bilmək mümkün deyil. Bu zaman bioloji fəallığı test edilərkən həm gözlənilməz, həm də arzuolunmaz xüsusiyyətlər müəyyən edilə bilər. Lakin, bununla Markuş düsturuna olan patentin sahibi məşğul deyilsə, kənar tədqiqatçısı isə israr edərək molekulu həqiqətən də sintez edib sınaqdan keçirərsə və ilk dəfə belə gözlənilməz xüsusiyyətləri aşkar edərsə, əvvəlki texnika səviyyəsinin patentində (Markuş patenti) daha öncəki ümumi təsvirin olması bu ixtiraçının patent almasına mane olmamalıdır [4, 15].

Digər tərəfdən, geniş qorunmanın təmin edilməsi fərqli növdə innovasiyalara təkan verir [2]. Məsələn, rəqib-işlətməçilər əvvəlki texnika səviyyəsində Markuş düsturu ilə cəmlənmiş birləşmələrlə eyni molekulyar hədəfə təsir edən prinsiplər olaraq yeni bir sıra birləşmələrin axtarışı strategiyasına müraciət edə bilərlər.

Bundan əlavə, Markuş düsturundan istifadə edərək görüntü və mətnlərdən oxumaq, eləcə də Markuş düsturunun bütün alternativləri, hətta ümumi struktur düsturunda fərdi birləşmələr kimi aydın şəkildə açıqlanmayanlar üçün müqayisə aparmaq imkanı verən kompüter metodları və alqoritmləri işlənir [5, 6].

Beləliklə, Markuş strukturlarının patent qorunmasının öz üstünlükləri və çatışmazlıqları var. Sonuncuların aradan qaldırılması üzərində patent idarələri işləyir: axtarışın effektivliyini artırmaq üçün yeni axtarış bazaları və alqoritmləri işlənir, Markuş düsturu üzrə açıqlama yetərliyi məsələlərini həll etmək üçün kimya və aqli mülkiyyət sahəsində mütəxəssislərdən müvafiq materiallar və tövsiyələr buraxılır [16, 17]. Patentlərin uzadılması ilə bağlı mövcud qanunvericiliyə düzəlişlər edilir. Lakin, Markuş düsturlarını daxil edən ərizələrlə işləyərkən ortaya çıxan çətinliklər hələ də aktualdır və müxtəlif ölkələr tərəfindən həyata keçirilə biləcək həlli axtarmağa ehtiyac var.

Aparılan tədqiqat çərçivəsində Markuş strukturlarını daxil edən ərizələrin təhlilində ekspertizanı rəhbər tutan daxili normativ sənədlər analiz edilib. Belə sənədlər qismində, bir qayda olaraq, bütün yurisdiksiyalarda ixtira ərizələrinin axtarışı və ekspertizası üçün təlimatlar çıxış edir.

USPTO

USPTO birbaşa «improper Markush grouping» anlayışını, yəni patentin verilməsindən imtina üçün əsas olan «yanlış Markuş qruplaşması» anlayışını tətbiq edir¹. Bu

¹ Manual of patent examining procedure United States Patent and Trademark Office, 2023, Chapter 2117 (II) // USPTO: sayt. URL: <https://www.uspto.gov/web/offices/pac/mpep/s2173.html> (müraciətin tarixi: 02.03.2024).

anlayış özündə iki aspekti – «vahid struktur oxşarlığını» və «əhəmiyyətli struktur elementindən ümumi istifadəni» daxil edir.

USPTO birbaşa «improper Markush grouping» anlayışını, yəni patentin verilməsindən imtina üçün əsas olan «yanlış Markuş qruplaşması» anlayışını tətbiq edir.

Markuş qrupunun üzvləri eyni tanınmış fiziki və ya kimyəvi sinfə aid olduqda, «vahid struktur oxşarlığına» malikdir. Qəbul edilmiş fiziki və ya kimyəvi sinif müəyyən bir texnika sahəsindəki biliklərə əsaslanaraq, sinif üzvlərinin təqdim edilmiş ixtira kontekstində eyni davranması gözlənilən bir sinifdir: Markuş düsturunun alternativ xüsusiyyətlərindən hər hansı birini istifadə edərkən eyni nəticəyə nail olmaq gözlənilir. Beləliklə, Markuş qrupunun bütün üzvləri qəbul edilmiş sinfə (fiziki və ya kimyəvi) aid olduqda və təqdim edilmiş ixtirada eyni funksiyanı yerinə yetirən ən azı bir ümumi xüsusiyyətə malik olduqda və onların öz təbiətlərindən və ya texnika səviyyəsindən sıranın bütün üzvlərinin bu xüsusiyyətə sahib olduqları aydın olduqda Markuş qrupu yolveriləndir.

Markuş qrupu alternativ kimyəvi birləşmələri həm sözlə, həm də kimyəvi düsturlarla təsvir edirsə, və alternativlər tanınmış sinfə aid deyilsə, alternativlər ümumi istifadə üçün lazım olan bir əhəmiyyətli struktur xüsusiyyətinə sahibdirsə, Markuş qrupunun üzvləri hələ də münasib hesab edilə bilər. Eyni zamanda, USPTO təlimatına görə, ekspert Markuş qruplarının nə struktur oxşarlığının, nə də ümumi istifadəsinin olmadığını müəyyən etdikdə, ərizədə «yanlış Markuş qruplaşması» əsas gətirilərək imtina qərarı verilir. Bu imtina mahiyyət üzrə imtinadır və ondan Patent məhkəmə-apellyasiya şurasına şikayət edilə bilər.

Bundan əlavə, USPTO-nun Markuş strukturları üçün birlik tələbinin qiymətləndirilməsinə ayrıca yanaşma var². Markuş düsturu üçün, bir ixtira düsturunda alternativlər (kimyəvi və ya qeyri-kimyəvi) müəyyən edildikdə, alternativlər, oxşar təbiətə malik olduqda, birlik tələbi yerinə yetirilmiş sayılır (similar nature). Markuş qrupu alternativ kimyəvi birləşmələr üçün nəzərdə tutulduqda, onları aşağıdakı meyarlar yerinə yetirildiyi təqdirdə analoji təbiətə sahib birləşmələr kimi nəzərdə keçirmək lazımdır:

a) bütün alternativlərin ümumi xüsusiyyəti və ya fəallığı var;

b) ümumi struktur mövcuddur, yəni əhəmiyyətli struktur elementi bütün alternativlər üçün ortaqdır; və yaxud ümumi strukturun birləşdirici meyar ola bilmədiyi hallarda, bütün alternativlər ixtiranın aid olduğu texnika sahəsində qəbul edilmiş kimyəvi birləşmələr sinfinə aiddir. «Əhəmiyyətli struktur elementi bütün alternativlər üçün ortaqdır» ifadəsi,

birləşmələrin təqdim edilmiş strukturların əksəriyyətini tutan ümumi kimyəvi struktura sahib olduğu və ya birləşmələrin strukturların yalnız kiçik ümumi hissəsinə sahib olduğu hallara aiddir və mövcud texnika səviyyəsini nəzərə alaraq struktur olaraq fərqlənən bir hissə olmalı və ümumi fəallığın təzahürü üçün zəruri olmalıdır. Struktur elementi ayrı bir komponenti və ya bir-biri ilə cəmlənmiş ayrı-ayrı komponentlərin kombinasiyasını təşkil etməlidir. Bundan əlavə, Markuş qrupunun alternativləri müxtəlif şəkildə təsnif edilsə, bu, ixtiranın birliyinin olmaması qənaəti üçün əsas vermir. Alternativləri nəzərdən keçirərkən Markuş alternativinin ən azı birinin məlum texnika səviyyəsi ilə müqayisədə yeni olmadığını göstərmək olarsa, ekspert ixtiranın birliyi (a posteriori) məsələsini yenidən nəzərdən keçirməlidir.

USPTO təlimatı həmçinin Markuş düsturunun ərizənin «qeyri-müəyyənliyi» kimi ifadə olunan pozuntunu yarada biləcəyinə dair bir göstəriş daxil edir³. Markuş qrupu özündə çox sayda alternativ birləşdirə bilər və nəticədə Markuş ərizəsi çox sayda alternativ reallaşdırma variantını əhatə edə bilər. Müəyyən şərtlərdə Markuş qrupu o qədər geniş ola bilər ki, bu sahənin mütəxəssislər təqdim edilmiş ixtiranın sərhədlərini müəyyənləşdirə bilməyəcəklər. Məsələn, ərizədə bir və ya bir neçə Markuş qrupundan istifadə edərək kimyəvi birləşmə təyin edilsə və bu ərizə böyük sayda fərqli alternativ variant əhatə edərsə, eləcə də bu sahədəki mütəxəssis Markuş qrupu (qrupları) ilə müəyyən edilmiş bütün birləşmələri təsvir etmək qabiliyyətində olmadığı üçün ixtiranın ölçülərini və sərhədlərini təyin edə bilmədiyi təqdirdə ərizə qeyri-müəyyən ola bilər. Bu vəziyyətdə USPTO mütəxəssisləri patenti verməkdən imtina etmək hüququna malikdirlər.

Markuş düsturlarına dair açıqlama yetərliliyi və patent qabiliyyətliliyinin şərtlərinin yoxlanılması USPTO təlimatı çərçivəsində ayrıca tənzimlənmiş və alternativ əlamətləri və ümumi anlayışları daxil edən düsturlar üçün ümumi tələblərə, alqoritmlərə və tövsiyələrə uyğun aparılır.

Avropa patent idarəsi

Avropa patent idarəsinin (API) ekspertizanın keçirilməsi üzrə təlimatı həmçinin Markuş düsturunun yoxlanılmasının ayrı-ayrı alqoritmlərini daxil edir.

Birlik tələbinə dair API təlimatı, USPTO təlimatı kimi, onu alternativlərin oxşar təbiətə (similar nature) sahib olduğu halda əməl edilmiş olduğunu hesab edir⁴. Bu zaman əhəmiyyətli struktur elementinə gəldikdə, əhəmiyyətli struktur elementinin mütləq ifadədə yeni olmasına ehtiyac yoxdur. Yəni, «əhəmiyyətli» termini o, deməkdir ki, ümumi xassə və ya fəallığa dair kimyəvi strukturun ümumi bir hissəsinin olmalıdır, hansı ki, təqdim edilmiş birləşmələri eyni xassəyə və ya fəallığa malik istənilən məlum birləşmələrdən fərqləndirir. Başqa sözlə, əhəmiyyətli struktur elementi

² Eyni sənəddə, Chapter 1850.

³ Eyni sənəddə, Chapter 2117 (II).

⁴ Guidelines for Examination in the European Patent Office European Patent Office, 2023, Chapter V-10 // European Patent Office: sayt. URL: sayt: https://link.epo.org/web/epo_guidelines_for_examination_2023_hyperlinked_en.pdf (müraciətin tarixi: 02.03.2024).

texniki töhfəni müəyyənləşdirir, hansı ki, bütövlükdə baxılan təqdim edilmiş ixtiranı mövcud texnika səviyyəsinə daxil edir. Markuş alternativlərindən ən azı birinin yeni olmadığını göstərmək mümkün olarsa, ixtiranın birliyi yenidən baxılmalıdır, ələxüsus, Markuş düsturunun əhatə etdiyi birləşmələrdən ən azı birinin strukturu, baxılan xüsusiyyət və ya texniki effekt ilə birlikdə məlumdursa, bu da qalan birləşmələrlə (alternativlərlə) birliyin olmamasının əlamətidir. Bu onunla bağlıdır ki, Markuş alternativləri «xüsusi» olan eyni (ümumi struktur) və ya müvafiq (eyni xassə və ya texniki effekt) texniki xüsusiyyətləri daxil etmir. Müxtəlif alternativ nuklein turşularını və ya fərqli ardıcılıqlarla təyin olunan zülalları əhatə edən düsturlar eyni dərəcədə Markuş qrupunu təmsil etmiş hesab olunur və yuxarıda göstərilən prinsiplərə müvafiq təhlil olunur.

Birlik tələbinə dair API təlimatı, USPTO təlimatı kimi, onu alternativlərin oxşar təbiətə sahib olduğu halda əməl edilmiş olduğunu hesab edir.

Düsturun tərtib edilməsinə olan tələblərə gəldikdə, müstəqil və ya asılı bəndlər alternativlərə aid ola bilər bir şərtlə ki, alternativlərin düsturun bir bəndində sayı və təqdimatı bu ifadəni anlaşılmaz və ya şərh üçün çətinləşmiş etmir⁵.

Açıqlamanın yetərliyi qiymətləndirərkən aşağıdakılar göstərilir: yalnız ixtiranın variantları, məsələn, onun bir çox həyata keçirilmə variantlarından birinin reallaşdırılmaması ixtiranın predmetinin bütövlükdə həyata keçirilə bilməyəcəyi qənaətinə bəbəşə əsas vermir, yəni ixtira yaranmış problemi həll edə və buna görə də istənilən texniki nəticəyə nail ola bilmir. Ixtiranın variantlarına aid həyata keçirilə bilməyən təsvirin hissələri və ixtiranın müvafiq düsturu bölmənin tələbi ilə silinə bilər və ya çatışmazlıq aradan qaldırılmadığı təqdirdə ixtira predmetinə aid olmayan kimi işarələyə bilər. Bu halda, düstur elə ifadə edilməlidir ki, o, təsvirə uyğun olsun və həyata keçirilməyən reallaşdırma variantlarına aid edilməsin. Bəzi xüsusi hallarda (məsələn, diapazonların kombinasiyasına aid ixtira düsturu və ya Markuş düsturu), ixtira süturnun həcmi çox sayda alternativ əhatə edə bilər, onlardan bəziləri qeyri-ışlək reallaşdırma variantlarına uyğundur.

Belə hallarda, ixtira düsturunda qeyri-ışlək variantların olması düsturun təqdim edilmiş alternativlər həddlərində işlək variantları aşkarlamaq üçün müvafiq meyarlar üzrə kifayət qədər məlumat daxil etməsi şərtlə heç bir zərər təşkil etmir⁶.

Markuş düsturlarına dair patent qabiliyyətliliyinin yoxlanılması APT təlimatı çərçivəsində ayrıca tənzimlənir

Ixtira düsturunda qeyri-ışlək variantların olması düsturun işlək variantları aşkarlamaq üçün müvafiq meyarlar üzrə kifayət qədər məlumat daxil etməsi şərtlə heç bir zərər təşkil etmir.

və alternativ əlamətləri və ümumi anlayışları daxil edən düsturlar üçün ümumi tələblərə, alqoritmlərə və tövsiyələrə uyğun aparılır.

Avrasiya patent idarəsi

Avrasiya Patent İdarəsinin (AAPI) təlimatları, APT və USPTO təlimatlarından fərqli olaraq, Markuş düsturuna dair ərizəçinin ixtiranı həyata keçirərkən texniki nəticəyə nail olmaq imkanını təsdiqləyən etibarlı məlumatları təqdim etməsi barədə məlumatları açıq şəkildə daxil edir. AAPI təlimatına əsasən, bu cür məlumatlar ümumiyyətlə «ixtiranın mümkünlüyünü təsdiqləyən məlumatlar» təsvir bölməsində verilir. Bu, həm elmi biliklərə (elmi jurnallardan məqalələrə, monoqrafiyalara və s.) əsaslanan nəzəri xarakterli əsaslandırma, həm də ixtiranın aid olduğu fəaliyyət sahəsində qəbul edilmiş eksperimentlər, sınaqlar və ya qiymətləndirmələr nəticəsində əldə edilmiş obyektiv məlumatlar ola bilər⁷ [18].

AAPI təlimatında Markuş düsturu ilə birlik tələbinin yoxlanılmasına dair təsvir olunan hərəkətlər alqoritmləri API təlimatında təsvir olunan alqoritmlərlə üst-üstə düşür⁸.

AAPI təlimatı APT və USPTO təlimatlarından fərqli olaraq, Markuş düsturuna dair yeniliyi yoxlamaq üçün alqoritmləri açıq şəkildə ehtiva edir. İxtira, əvvəlki texnika səviyyəsindən məlum olan ümumi struktur düstura (Markuş düsturu) daxil olan «X» kimyəvi birləşməsinə aiddirsə, təqdim edilmiş birləşməni və/və ya onun əldə edilməsi üsulunu açıq şəkildə ortaya qoyan məlumat mənbəyində informasiya olmadıqda ixtiranın yeniliyi tanınacaq. Əks halda, «X» birləşmə texnikası səviyyəsindən Markuş düsturu ilə ifadə olunan ixtiranın yeniliyini «ləkələyir». Lakin informasiya mənbəyində seçilmiş birləşmənin göstəricisi yoxdursa, amma eyni zamanda başlanğıc maddələri və onun həyata keçirilmə mərhələlərini göstərən üsul aşkar edilibsə, bunun nəticəsində seçilmiş birləşmə qaçılmaz olaraq alınır, onda belə açıqlama həmçinin təqdim edilmiş birləşmənin yeniliyini «ləkələyir»⁹.

İxtiraçılıq səviyyəsini yoxlayarkən selektiv ixtiralarla əlaqəli xarakteristika da nəzərə alın bilər. Selektiv

⁵ Eyni sənəddə, Chapter IV-8.

⁶ Eyni sənəddə, Chapter III-3.

⁷ Avrasiya patent idarəsinin ixtiraları üçün Avrasiya patentlərinin verilməsinə ərizələrin ekspertizası üzrə təlimat, fəsil 2.3.3 // Avrasiya patent idarəsi: sayt. URL: <https://www.eapo.org/documents/voprosy-pravovoj-ohrany-izobretenij/rukovodstvo-po-ekspertize-zayavok-na-vydachu-evrazijskih-patentov-na-izobreteniya/> (müraciətin tarixi: 02.03.2024).

⁸ Eyni sənəddə, fəsil 4.8.

⁹ Eyni sənəddə, fəsillər 10.3.3 və 10.3.4.

ixtiraların ixtiraçılıq səviyyəsinin tanınması üçün əsas şərtlər aşağıdakılardan ibarətdir: selektiv ixtira məlum daha geniş parametrlər sırası və ya məlum elementlər qrupu üçün gözlənilən olmayan texniki nəticənin əldə edilməsini təmin edərsə, ixtiraçılıq səviyyəsinə malikdir. Məsələn, fərdi kimyəvi birləşmə üçün bu, yeni xəstəliyin müalicəsi (keyfiyyət xarakterli texniki nəticə) və ya Markuş düsturu ilə cəmlənmiş, birləşmələr qrupu üçün bilinən, bu qrupun spesifik birləşməsi olan, lakin gözlənilməz yüksək dərəcədə ifadə olunan terapevtik effektivliyin təzahürü ola bilər (kəmiyyət xarakterli texniki nəticə)¹⁰.

Markuş düsturuna gəldikdə, ərizəçi ixtiranın reallaşdırarkən texniki nəticə əldə etmək imkanını təsdiqləyən etibarlı məlumatları təqdim etməlidir.

Əlavə olaraq AAPİ təlimatında Markuş düsturu üçün ərizənin dəyişməsinin mahiyyəti üzrə yoxlanılması ilə bağlı izahatlar var. İxtiranın düsturuna əlamətlərin daxil edilməsi yalnız ərizənin ilkin materiallarında belə əlamətlərə birbaşa işarə daxil etdikdə və ya ixtiranın reallaşdırılmasının mümkünliyünü təsdiqləyən məlumatlar əsasında açıq şəkildə göstərilə biləcəyi təqdirdə ilkin materiallardan kənara çıxmayan hesab olunur. Məsələn, ixtiranın ilkin düsturunda Markuş düsturundakı radikallardan birinin qiyməti «C1-10 alkil» kimi təqdim edildi, əlavə materiallarda isə ərizəçi bu dəyəri «C5-10 alkil» kimi dəqiqləşdirməyi təklif edir.

Belə dəqiqləşdirmə yalnız bir şərtlə qəbul edilə bilər ki, bu əlamət Avrasiya ərizəsində olan ilkin təsvirində və ya birləşmələrdən birinin alınması nümunəsində göstərilən radikalın qiyməti beş karbon atomu (pentan) olan alkilə müvafiq olsun. Əks təqdirdə, təklif olunan dəqiqləşdirmə qəbul edilə bilməz, çünki «C5-alkil» əlaməti Avrasiya ərizəsinin ilkin materiallarında olmayıb¹¹.

İxtira düsturuna əlamətlərin daxil edilməsi yalnız o halda ilkin materiallardan kənara çıxmayan hesab edilə bilər ki, ərizənin ilkin materiallarında belə əlamətlərə birbaşa işarə edilsin.

NƏTİCƏ

Markuş strukturu – ixtiraların düsturlarının hüquqi qorunmasının həcmi ifadə etmək üçün universal və yayılmış bir üsuldur, hansı ki, eyni anda minimum həcmli eksperimental məlumatları ilə nisbətən böyük həcmdə hüquqi qorunmaya nail olmağa imkan verir. İxtiranın düsturunu ərizəçilər üçün Markuş strukturları şəklində ifadə edilməsinin bir çox üstünlükləri var, lakin belə ifadə şəkli ixtira üçün ərizələrin mahiyyəti üzrə ekspertizası zamanı bir sıra problemlərlə bağlıdır. USPTO, eləcə də APT və AAPİ, Markuş strukturlarının açıqlama yetərliyi, patent qabiliyyətliliyi, aydınlığı və birliyi qiymətləndirmək üçün müxtəlif alətlərə sahibdir.

Digər patent idarələrinin mahiyyəti üzrə aparılan ekspertizaya yanaşmaların təhlili, eləcə də eyni ərizələrin müxtəlif patent idarələri tərəfindən baxılması nümunələri bu işin ikinci hissəsində veriləcəkdir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. WIPO, Summary: further study on the sufficiency of disclosure (Part II), 16-20 October 2023 // ÜAMT: sayt. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/scp/en/scp_35/scp_35_5_summ.pdf (müraciət tarixi: 04.04.2024).
2. Wagner, S. Mapping Markush / S. Wagner, C. Sternitzke, S. Walter // Research Policy. – 2022. – Vol. 51, № 10. – P. 1-14.
3. Kiri, L. L. Səhiyyə sahəsində ixtiraların patentləşdirilməsi, istifadəsi və qorunması problemləri / L. L. Kiri // EXPOPRIORITY-2016 VIII-ci Əqli mülkiyyət üzrə forum və Rospatentin «Əqli mülkiyyət – Rusiyanın innovativ potensialı» elmi-praktik konfransı – Moskva: «Eksposentr» Mərkəzi Sərgi Kompleksi, Krasnopresnenskaya sahil küçəsi, 2016. – 14 s.
4. Holman, C. M. In Defense of Secondary Pharmaceutical Patents: A Response to the UN's Guidelines for Pharmaceutical Patent Examination / C. M. Holman // Indiana Law Review. – 2017. – Vol. 50, № 3. – P. 1-56.
5. Wang, P.-H. Intelligent pharmaceutical patent search on a near term gate based quantum computer / P.-H. Wang, J.-H. Chen, Y.J Tseng // Scientific Reports. – 2022. – Vol. 12, № 175. – P. 1-8.
6. Markuş düsturlarının müasir kimyəvi informasiya sistemlərində tətbiqi: Metodik və program-texnoloji vasitələr / A. K. Martirosov, D. İ. Qonçarenko, V. M. Zatsəpin, V. A. İvançenko // Elmi-texniki informasiya. Ser. 2. – 2004. – № 4. – S. 21-33.
7. Zalesov, A. V. Bir dərman vasitəsinə aid bir neçə patentın uzadılmasının ziddiyyəti haqqında / A. V. Zalesov // Əqli mülkiyyət. Sənaye mülkiyyəti. – 2022. – № 5. – S. 23-31.
8. Karshtedt, D. The death of the genus claim / D. Karshtedt, M. A. Lemley, S. B. Seymore, // Harvard Journal of Law & Technology. – 2021. – Vol. 35, № 1. – P. 1-72.
9. Məlum maddələrin törəmələri ilə əlaqəli ixtiralar üçün ərizələr: yeni baxış / V. Q. Qalkovskaya, N. B. Liskov, A.

¹⁰ Eyni sənəddə, fəsil 11.2.

¹¹ Eyni sənəddə, fəsil 12.

- A. Polyakova, T. Y. Krivoručko // Patentlər və lisenziyalar. İntellektual hüquqlar. – 2019. – № 8. – S. 24-37.
10. Osipov, K. V. Rusiyada dərman vasitələrinə patent mühafizəsinin qüvvədə olma müddətinin uzadılması (qanunvericilik dəyişikliklərinin icmalı) / K. V. Osipov // Dərman vasitələrinin işlənilib hazırlanması və qeydiyyatı. – 2016. – № 2. – S. 216-220.
  11. Meşeryakov, V. A. Əczaçılıq sahəsində Rusiya patent qanununun böhranı / V. A. Meşeryakov // İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin jurnalı. – 2016. – № 13. – S. 30-37.
  12. Zalesov, A. V. Rusiyada əczaçılıq sahəsində patent hüquqlarının mühafizəsinin xüsusiyyətləri / A. V. Zalesov // İntellektual hüquqlar: XXI-ci əsrin çağırışları: Beynəlxalq konfransın materialları, Tomsk, 14-16 noyabr 2019-cu il / E. P. Qavrilov, S. V. Butenko redaksiyası altında – Tomsk: Tomsk dövlət universitetinin nəşriyyatı, 2019. – S. 52-65. – DOI 10.17223/9785946218559/8.
  13. Leonidov, N. B. Kimyəvi maddələrin patent qorunmasının xüsusiyyətləri / N. B. Leonidov, N. B. Mixeyeva // Rusiya kimya jurnalı. – 2000. – Cild XLIV, № 5. – S. 34-41.
  14. Mixaylov, A. V. Mif haqqında mif, və ya Kağız köpükdən selektiv ixtiraların doğulması / A. V. Mixaylov // İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin jurnalı. – 2016. – № 14. – S. 58-70.
  15. Susman, A. Million-card monte: reforming the markush claim post-aia to save synthetic chemical innovation / A. Susman // The John Marshall Review of Intellectual Property Law. – 2013. – № 12. – P. 720-745.
  16. Üzvi birləşmələrə aid ixtiraların patent qabiliyyətliyi müəyyən edilməsinin xüsusiyyətləri / Y. N. Lubyanko və s.; Rospatentin informasiya-nəşriyyat mərkəzi. – Moskva: Rospatent İNM informasiya-nəşriyyat mərkəzi, 2004. – 50 s.
  17. Polyakova, A. A. Kimya və tibb sahəsində ixtiranın patent qabiliyyətlilik şərtlərinə uyğunluğunun qiymətləndirilməsi üçün ərizə materiallarında verilmiş məlumatların kifayətliyi: metodiki tövsiyələr / A. A. Polyakova, Y. A. Utkina. – M.: «Patent» İETM, 2007. – 44 s. – Bibliogr.: S. 41-43 (38 ad).
  18. İqnatov, M. Kimyəvi birləşmələrin patent qorunmasının və onların Avrasiya patent idarəsində əldə edilməsi üsullarının xüsusiyyətləri / M. İqnatov, M. Serova // Əqli mülkiyyət. Sənaye mülkiyyəti. – 2018. – № 4. – S. 57-66.

Müəlliflər haqqında məlumat

Anna Anatolyevna Polyakova, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» FDBM direktor müavini (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); apolyakova@rupto.ru.

Nikolay Borisoviç Lyskov, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin Kimya, biotexnologiya və tibb mərkəzinin rəisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); otd1463@rupto.ru.

Nikolay Vadimoviç Zaryanov, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin əqli mülkiyyət

üzrə aparıcı dövlət eksperti (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); nikolai.zaryanov@rupto.ru.

Həmmüəlliflərin bəyan edilmiş töhfəsi

Bütün həmmüəlliflər konsepsiyanın işlənilməsinə, tədqiqatın aparılmasına və məqalənin hazırlanmasına əhəmiyyətli töhfələr verib, nəşrdən əvvəl son versiyayı oxuyub və təsdiqləyiblər.

A. A. Polyakova – tədqiqat planı və konsepsiyasının işlənilməsi və nəticələrin emalının aparılması.

N. B. Lyskov – tədqiqat planı və konsepsiyasının işlənilməsi və nəticələrin emalının aparılması.

N. V. Zaryanov – informasiya axtarışının aparılması və nəticələrin emalının aparılması.

References

1. WIPO (2023), Summary: further study on the sufficiency of disclosure (Part II), 16–20 October, available at: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/scp/en/scp_35/scp_35_5_summ.pdf (Accessed: 4 April 2024).
2. Wagner, S., Sternitzke, C. and Walter, S. (2022), "Mapping Markush", *Research Policy*, vol. 51, no 10. pp.1–14.
3. Kirij, L.L. (2016), "Problems of patenting, use and protection of invention rights in the field of healthcare", *VIII Forum on intellectual property EXPOPRIORITY-2016 and scientific and practical conference of Rospatent "Intellectual Property – the innovative potential of Russia"*, Moscow, Expocentre Fairgrounds, Krasnopresnenskaya emb.
4. Holman, C.M. (2017) "In Defense of Secondary Pharmaceutical Patents: A Response to the UN's Guidelines for Pharmaceutical Patent Examination", *Indiana Law Review*, vol. 50, no 3, pp. P. 1–56.
5. Wang, P. – H., Chen, J. – H. and Tseng, Y.J. (2022), "Intelligent pharmaceutical patent search on a near term gate based quantum computer", *Scientific Reports*, vol. 12, no 175, pp. 1–8.
6. Martirosov, A. A. Martirosov, A.K., Goncharenko, D.I., Zachepin, V.M. and Ivanchenko, V. A. (2004), "Application of Markush formulas in modern chemical information systems: methodological and software-technological tools", *Sci. – Tech.I. Series 2. Information processes and systems*, no 4, pp. 21–33.
7. Zalesov, A.V. (2022), "On the contradiction of extending several patents related to the same drug", *Intellectual property. Industrial property*, no 5, pp. 23–31.
8. Karshedt, D., Lemley, M.A. and Seymore, S.B. (2021), "The death of the genus claim", *Harvard Journal of Law & Technology*, vol. 35, no 1, pp. 1–72.
9. Galkowskaya, V.G., Lyskov, N.B., Polyakova, A.A. and Krivoruchko, T.E. (2019), "Applications for inventions relating to derivatives of known substances: a new perspective", *Patent and licenses. IP rights*, no 8, pp. 24–37.
10. Osipov, K.V. (2016), "Extension of the validity period of patent protection of medicines in Russia (review of legislative changes)", *Razrabotka i registratsiya lekarstvennyh sredstv*, no 2, pp. 216–220.

11. Meshcheryakov, V.A. (2016), "Crisis of russian patent law in pharmaceutical sphere", *IPC Magazine*, no 13, pp. 30–37.
12. Zalesov, A.V. (2019), "Features of patent protection in the field of pharmaceuticals in Russia", *Proceedings of the International Conference "Intellectual Property Rights: Challenges of the 21st Century"*, Tomsk, Publishing House of Tomsk State University, pp. 52–65. DOI 10.17223/9785946218559/8.
13. Leonidov, N.B. and Miheeva, N.V. (2000), "Features of patent protection of chemicals", *Rossiyskiy himicheskij zhurnal* [Russian Chemical Journal], no. 5, pp. 34–40.
14. Mikhailov, A.V. (2016), "The myth about the myth, or the birth of selective inventions from the paper foam", *IPC Magazine*, no 14., pp. 58–70.
15. Susman, A. (2013), "Million-card monte: reforming the markush claim post-aia to save synthetic chemical innovation", *The John Marshall Review of Intellectual Property Law*, no 12, pp.720–745.
16. Lubjanko, E. N. et al. (2004), "Osobennosti opredeleniya patentosposobnosti izobretenij, otnosyashchihsy k organicheskim soedineniyam" [Features of determining the patentability of inventions related to organic compounds], Inform. – izd. centr Rospatenta INIC, Moscow, Russia.
17. Polyakova, A.A. et al. (2007), "Dostatochnost" svedenij, predstavlyaemyh v materialah zayavki, dlya ocenki sootvetstviya izobreteniya v oblasti himii i mediciny usloviyam patentosposobnosti" [Sufficiency of the information provided in the application materials to assess the compliance of an invention in the field

of chemistry and medicine with the conditions of patentability], INIC "Patent", Moscow, Russia.

18. Ignatov, M. E. et al. (2018), "Features of patent protection of chemical compounds and methods of obtaining them in the Eurasian Patent Office", *Intellectual property. Industrial property*, no 4, pp. 57–66.

Information about the authors

Anna A. Polyakova, Deputy Director of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); apolyakova@rupto.ru.

Nikolay B. Lyskov, Head of the Center for Chemistry, Biotechnology and Medicine of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); otd1463@rupto.ru.

Nikolay V. Zaryanov, Leading State Expert on Intellectual Property of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); nikolai.zarianov@rupto.ru.

Contribution of the authors

All the authors made a significant contribution to the development of the concept, research and preparation of the article, read and approved the final version before publication.

A. A. Polyakova – development of a research plan and concept and processing of the results.

N. B. Lyskov – development of a research plan and concept and processing of the results.

N. V. Zaryanov – development of a research plan and concept and processing of the results.

Müəlliflər maraqların toqquşmasının olmadığını bildirir.
The authors declare no conflict of interests.

Redaksiyaya 11.04.2024-cü ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 15.07.2024-cü ildə tamamlanıb
Nəşr üçün 17.07.2024-cü ildə qəbul edilib

Elmi məqalə

Original article

UOT 347.77:338.24

Dövlət elmi-texniki siyasətinin patent və nəşr fəallığının artmasına təsiri

Diana Andreyevna Rojnova

Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut

DRozhnova@rupto.ru

Annotasiya: məqalədə 2012-ci ildən 2022-ci ilədək olan dövrdə elmi və ali təhsil üzrə təhsil təşkilatları tərəfindən tədqiqat nəticələrinin təqdim edilməsinin ən yayılmış üsulları kimi nəşrlərin və patentin verilməsi üçün ərizələrin aparılmış müqayisəli təhlilin məlumatları müzakirə olunur. Tədqiqatın məqsədi elmi işin qiymətləndirilməsinə tətbiq olunan elmmetrik yanaşmanın çatışmazlıqlarını müəyyənləşdirməkdən ibarətdir. Tədqiqatın aktuallığı elmi tədqiqatların və işlənmələrin nəticəliliyini effektivliyini qiymətləndirmək üçün milli sistemin tətbiqi zərurətindən irəli gəlir. Praktiki dəyər məqalədə normativ sənədlərin, onların göstərilən dövrdə patent və nəşr fəallığının dinamikasına təsirinin kompleks təhlili aparılmasından ibarətdir. Aparılmış tədqiqatın əsas metodları təhlil və müqayisə olmuşdur. Tədqiqatda ölkənin elmi və texnoloji müstəqilliyinə nail olmağı təmin etməyə təsir edən elmi tədqiqatların və işlənmələrin nəticəliliyini qiymətləndirmək üçün milli sistemin formalaşmasının vacibliyi barədə qənaətə gəlinir. Tədqiqatın nəticələri dövlət elmi-texniki siyasətinin təhlilində və onun təkmilləşdirilməsi üçün alətlərin müəyyənəşdirilməsində istifadə edilə bilər. Sonrakı tədqiqatların istiqamətləri tədqiqat elmi-tədqiqat institutlarının və ali təhsil müəssisələrinin fəaliyyətinin yaxın gələcəkdə səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi meyarlarının təkmilləşdirilməsini təhlil etməkdir.

Açar sözlər: əqli mülkiyyət, milli layihələr, elmi-texniki siyasət, dövlət proqramları, nəşr fəallığı, patent fəallığı, intellektual fəaliyyətin nəticəsi, texnologiyaların transferi.

İstinad üçün: Rojnova, D. A. Dövlət elmi-texniki siyasətinin patent və nəşr fəallığının artmasına təsiri // FSMİ xəbərləri. 2024. Cild 3, № 3 (9) S. 242-251.

The impact of the state scientific and technical policy on the growth of academic publishing and patenting

Diana A. Rozhnova

Federal Institute of Industrial Property

DRozhnova@rupto.ru

Abstract: the article summarizes some of the comparative analysis results between academic publishing and patenting as the most common results of scientific researches performed by higher education institutions and scientific organizations for the 2012 to 2022 period. A critical overview of the primary scientometric indicators used for the evaluation of scientific work and their flaws are provided in the research. The relevance of the research is determined by the need to implement the national system for evaluating the effectiveness of scientific research and development. The practical value of the research lies in the fact that normative legal acts as well as their impact on the patenting and publishing are analyzed during the period under review. The main methods of the study were analysis and comparison. The critical role of the national system which estimates the effectiveness of scientific researches and innovations that underpins the achievement of scientific and technological sovereignty is substantiated in the research. The results of the research can be used to analyze the state scientific and technical policy and its further advancements. The directions for further research can involve analyzing some structural changes in the measuring of the effectiveness of higher education institutions and scientific organizations in the short term.

Keywords: intellectual property, national projects, science and technology policy, government programs, patent activity, publication activity, result of intellectual activity, technology transfer.

For citation: Rozhnova D. A. The impact of the state scientific and technical policy on the growth of academic publishing and patenting // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, № 3 (9)2. P. 242–251.

Giriş

2012-ci ildən 2022-ci ilədək olan müddətdə elmi və təhsil fəaliyyətinin effektivliyinin əsas meyarı faktiki olaraq elmi-pedaqoji işçinin effektiv kontraktına «tikilmiş» nəşr fəallığı olmuşdur. Web of Science və Scopus beynəlxalq bazalarında indekslənən jurnallarda nəşrlərin sayının artırılması tələbi də həmçinin elmi və ali təhsil üzrə təhsil təşkilatları tərəfindən dövlət tapşırığının yerinə yetirilməsinin effektivliyinin müəyyənəşdirilməsində əsas olmuşdur. Ali təhsil müəssisələrində nəşr sayı aspirantura və magistraturada təhsilin dövlət maliyyələşdirilməsindən, dissertasiya şuralarının fəaliyyətindən və ali təhsil müəssisəsinin fəaliyyətinin digər göstəricilərindən asılı vəziyyətə qoyulurdu. Elmi nəşrlərin sayına dair prioritet tələbdən mənfəətlər (ETİ və ali təhsil müəssisələrinə ilə bağlı) yalnız məqalələrin xarici jurnallarda dərc edilməsi prosesinin zəhmətli olmasında deyil, həm də tədqiqatçıların resursunun fundamental tədqiqatların nəticələrinin tətbiqi elmə transferi üçün potensial imkandır.

Fundamental tədqiqatlar sahəsində elmi fəaliyyətin effektivliyi ilk növbədə elmi məhsuldarlığı ölçmək üçün kəmiyyət metodlarına əsaslanan bibliometrik təhlildən istifadə etməklə qiymətləndirilir. Bibliometrik təhlilə nəşrlərin sayı, elmi əsərlərə istinadlar əsasında hesablanmış və təkcə elmi nəşrlərin effektivliyini deyil, bütövlükdə ölkənin elmi potensialını əks etdirən mütləq və nisbi göstəricilər daxildir. Lakin, elmi tədqiqatların effektivliyini qiymətləndirərkən bibliometrik təhlil metodlarından istifadəsi çox vaxt tədqiqatların özünün keyfiyyətinin aşağı düşməsinə və elmi ictimaiyyətdə yaxşı bilinən çarpaz istinad və salami slicing kimi məlum olan hadisələrin ortaya çıxmasına səbəb oldu¹ [1].

Elmi nəşrlərin sayına dair prioritet tələbdən mənfəətlər (ETİ və ali təhsil müəssisələrinə ilə bağlı) yalnız məqalələrin xarici jurnallarda dərc edilməsi prosesinin zəhmətli olmasında deyil, həm də tədqiqatçıların resursunun fundamental tədqiqatların nəticələrinin tətbiqi elmə transferi üçün potensial imkandır.

2012-ci ildən 2022-ci ilədək olan müddətdə elmi və təhsil fəaliyyətinin effektivliyinin əsas meyarı faktiki olaraq elmi-pedaqoji işçinin effektiv kontraktına «tikilmiş» nəşr fəallığı olmuşdur.

Tətbiqi tədqiqatların nəticələri patentlərin verilməsi üçün təqdim edilmiş ərizələrin sayı, ixtiralarla verilməmiş patentlərin sayı və s. kimi mütləq göstəricilərlə ifadə olunur. Tətbiqi tədqiqatların nəticəliliyinin qiymətləndirilməsi, digərlərindən əlavə, elmi işlənmələrin iqtisadiyyata tətbiqi nəzərdə tutan «tətbiqi yekunu» da nəzərə alınmalıdır.

2012-2022-ci illərin proqram sənədlərinin ölkədə nəşr və patent fəallığının artırılmasına yönləndirilməsinə baxmayaraq, ixtiraların və texnologiyaların real iqtisadiyyata effektiv transferinə və onların ETİ və ali təhsil müəssisələri tərəfindən uğurlu kommersiyalaşdırılmasına fəal dəstək tez-tez müşahidə edilməmişdir. Bu məsələlərin yerinə yetirilməsinə müxtəlif dövlət proqramları və idarələri üzrə paylanmış tətbiqi elmi tədqiqatlar və işlənmələrə dövlət dəstəyi tədbirlərinin parakəndəliyi də kömək etmədi.

2012-2022-ci illər ərzində 472 elmi və ali təhsil üzrə təhsil təşkilatının (əsasən texniki profilli) patent və nəşr fəallığının dinamikasını əks etdirən tədqiqatın nəticələrinə əsasən məqalədə dövlətin elmi-texniki siyasətinin bu təşkilatların fəaliyyətinin əsas göstəricilərinin dinamikasına birbaşa təsiri təhlil edilir.

Tədqiqatın nəzəri-metodoloji əsasını Rusiya tədqiqatçıları O. P. Neretin [2], A. İ. Visly [3], İ. Y. İlyinin [4] monoqrafiyaları və nəşrləri təşkil etmişdir.

Rusiya Federasiyasının 2020-ci ilədək olan dövr üçün innovativ inkişaf strategiyasında bəyan olunmuş əsas vəzifə olaraq Rusiya fundamental elminin dünya arenasında lider mövqelərinin bərpası müəyyən edilmişdir.

¹ Bir nəşrin bir neçə nəşrə çevrilməsi.

Cədvəl 1.

Nəşrlərin Scopus-da indeksləşən elmi nəşrlərdə elm sahələrinə görə bölüşdürülməsi (NIU-nun «Ali iqtisadiyyat məktəbi» Milli tədqiqat universitetinin statistik toplusundan «Elmin indikatorları: 2024»)

	2000	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Rusiya (Rusiyanın ümumi nəşrlər sayından, % ilə)									
Təbiət elmləri və dəqiq elmlər	86,9	87,8	78,2	76,5	77,8	75,1	75,6	73,1	69,9
Texniki elmlər	41,0	34,5	35,1	33,6	36,3	32,5	34,2	29,2	33,8
Tibb elmləri	13,2	9,3	12,5	14,9	15,0	17,0	17,4	19,1	21,3
Kənd təsərrüfatı elmləri	2,9	3,2	3,6	3,3	3,0	3,1	3,4	4,4	4,5
İctimai elmlər	1,7	3,2	9,8	10,9	10,8	11,7	11,0	10,6	12,5
Humanitar elmlər	0,4	1,3	5,2	4,5	5,0	6,4	5,9	6,5	7,1
Bütövlükdə dünya (ümumdünya nəşrlərinin sayından, % ilə)									
Təbiət elmləri və dəqiq elmlər	57,4	59,3	59,5	61,5	62,6	62,5	61,7	61,2	61,4
Texniki elmlər	28,6	30,0	31,0	32,2	32,9	33,3	31,9	30,7	32,8
Tibb elmləri	37,8	31,6	31,8	30,3	29,9	29,6	31,3	32,8	32,2
Kənd təsərrüfatı elmləri	5,6	5,9	6,2	6,2	6,1	6,0	6,3	6,3	6,4
İctimai elmlər	10,0	11,8	12,2	12,9	13,1	13,8	14,1	13,7	14,1
Humanitar elmlər	9,8	4,7	2,7	2,3	2,0	1,8	1,6	1,5	0,9

* Sütun üzrə məbləğ 100%-dən çoxdur, çünki bir nəşr eyni vaxtda bir neçə elm sahəsinə aid ola bilər.

Rusiya dövlət siyasətinin ölkədəki patent və nəşr fəallığına təsirinin təhlili

Bu göstəricilərdə dəyişikliklərin dinamikasını izləməyə imkan verən dövlət proqramlarında təsdiq edilmiş indikatorlara və tədbirlərə dair tənqidi qeydlər Rusiya Federasiyası Federal məclisinin 2012-ci il Dövlət dumasının informasiya-analitika materiallarında əks olunur. Belə ki, 2013-2020-ci illər üçün növbəti «elm və texnologiyaların inkişafı»² Dövlət Proqramının layihəsini nəzərdən keçirən məruzə müəllifləri³ qeyd edirlər ki, 2004-2008-ci illərdə elmin maliyyələşdirilməsi üçün büdcə xərclərinin əhəmiyyətli dərəcədə artmasına baxmayaraq, Rusiya sənayesinin innovativ fəallığının artması müşahidə edilməmişdir (orta göstərici 9,4-9,6% təşkil etmişdir), çünki dünya ictimaiyyətinin Rusiya nəşrlərinə böyük marağı müşahidə edilməmişdir. Üstəlik, dövlət proqramlarında təsdiq edilmiş yerli elmin effektivliyinin göstəricilərinin seçimi aydın deyil⁴.

Rusiya dövlət siyasəti 2010-cu ildən başlayaraq 2020-ci ilədək illik patent sayının artımına 40% əsaslanırdı [5]. Bu dövrdə ölkənin elmi-texnoloji inkişafına mane olan

problemlərin həll edilməsinə xidmət edən bir sıra vacib proqram sənədi qəbul edilmişdir.

Rusiya Federasiyasının 2020-ci ilədək⁵ olan dövr üçün innovativ inkişaf strategiyasında bəyan olunmuş əsas vəzifə olaraq Rusiya fundamental elminin⁶ dünya arenasında lider mövqelərinin bərpası müəyyən edilmişdir (bax cədvəl 1). Strategiyanın məqsədlərinin yerinə yetirilməsinin nəticəliliyinin əsas göstəriciləri arasında, Quacquarelli Symonds World University Rankings reytinginə görə dünyanın top-200 universitetinə daxil olan Rusiya universitetlərinin sayını artırmaqla yanaşı aşağıdakılar göstərilir: dünya reyting jurnallarında nəşrlərin sayının 2020-ci ilədək 3%-dək artması (2010-cu ildə – 2,08%), istinadların artması, eləcə də hər il Rusiya fiziki və hüquqi şəxsləri tərəfindən Aİ, ABŞ və Yaponiyanın patent idarələrində qeydiyyatla alınan patentlərin sayının 2020-ci il üçün 2,5-3 minədək artması (2009-cu ildə – 63 patent) göstərilir.

Beləliklə, Strategiyanın göstəricilərinin icrası professor-müəllim heyətinin beynəlxalq nəşr və patent fəallığından və beynəlxalq praktikada qəbul edilmiş digər meyarlardan birbaşa irəli gələn ali təhsil müəssisələrin mütəmadi yenilənən sənaye reytinglərini faktiki olaraq təqdim etmişdir⁷.

² Dövlət Dumasının İnformasiya-analitika materialları. Buraxılış 3 «Rusiyada elmin inkişafı proqramları haqqında». 2012-ci il // Dövlət Duması: rəsmi sayt. URL: <http://iam.duma.gov.ru/node/8/4919/19884> (müraciət tarixi: 16.10.2023).

³ Rusiya Federasiyasının Federal məclisinin Dövlət dumasının məruzəsinə görə, Rusiyanın elmi jurnallarda ümumdünya nəşr sayında payı 1,67% bərabərdir, elmi jurnallarda ümumdünya istinad sayında isə payı 2004-2008-ci illər üçün 0,93% təşkil etmişdir.

⁴ Məruzədə iddia edilir ki, məsələn, «Elmin indikatorları: 2012» statistik toplusunda elmin vəziyyətini təsvir etmək üçün mindən çox göstərici var. Lakin rəsmi göstəricilər arasında, ələlxüsus 2013-2020-ci illər üçün «Elm və texnologiyaların inkişafı» dövlət proqramının layihəsində istifadə olunmuş göstəriciləri tapmaq həmişə mümkün olmur.

⁵ Rusiya Federasiyası Hökumətinin 8 dekabr 2011-ci il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir.

⁶ Elmin indikatorları: 2024: statistik toplusu / L. M. Qoxberq, K. A. Ditkovski, M. N. Kotsemir və b.; «Ali iqtisadiyyat məktəbi» Milli tədqiqat universiteti. M.: AIM STBİ, 2024. 412 s.

⁷ RF Hökumətinin «RF 2020-ci ilədək olan dövr üçün innovativ inkişaf strategiyası haqqında» 8 dekabr 2011-ci il tarixli 2227-p №-li Sərəncamı // Rusiya hökumətinin rəsmi saytı. URL: <http://government.ru/docs/9282/> (müraciət tarixi: 16.03.2024).

İlk növbədə nəşr fəallığının göstəricilərinə yönəlmiş müəllimlərin qiymətləndirilməsi mexanizmlərinin istifadəsi 2012-ci ildən elmi fəaliyyətin nəticəliliyinin artırılmasına əsaslanan elmi-pedaqoji işçilərin maliyyə stimullaşdırılmasını nəzərdə tutan «effektiv kontrakt» sisteminin tətbiqi sayəsində universitetlərdə normaya çevrilmişdir.

2012-ci ildə «Rusiya Federasiyasında təhsil haqqında» 273-ФЗ №-li Federal qanun qəbul edilmişdir, hansı ki, təhsil təşkilatlarına akkreditasiya monitorinqini təyin etmiş və özünüməyayinə proseduru tətbiq etmişdir (28-ci maddənin 3-cü hissəsinin 13-cü bəndi). Belə ki, ali təhsil müəssisələrinin öhdələrinə akkreditasiya göstəricilərinin yerinə yetirilməsinə sistemə standartlaşdırılmış müşahidənin tətbiqi qoyulmuşdur (97-ci maddə)⁸. Belələri arasında Rusiya Federasiyasının Təhsil və elm nazirliyi 2013-cü ildə Web of Science/Scopus istinad sistemində indeksləşən elmi dövrü mətbuatda məqalə və istinadların sayını təsdiq etmişdir⁹.

İlk növbədə nəşr fəallığının göstəricilərinə yönəlmiş müəllimlərin qiymətləndirilməsi mexanizmlərinin istifadəsi 2012-ci ildən elmi fəaliyyətin nəticəliliyinin artırılmasına əsaslanan elmi-pedaqoji işçilərin maliyyə stimullaşdırılmasını nəzərdə tutan «effektiv kontrakt»¹⁰ sisteminin tətbiqi sayəsində universitetlərdə normaya çevrilmişdir.

Rusiya Təhsil və elm nazirliyinin tabeliyində olan ali təhsil üzrə təhsil təşkilatlarına Elmi fəaliyyət sahəsində dövlət tapşırığının formalaşdırılmasına dair 2013-cü il əsasnamənin icraçı üçün Web of Science/Scopus-da minimum nəşr sayı üçün mütləq tələb, eləcə də icraçının beynəlxalq

verilənlər bazalarında indeksləşən beynəlxalq elmi jurnallarda nəşrləri təmin etmək öhdəliyini müəyyən etmişdir¹¹. Sənəd həmçinin Əsasnamənin layihə hissəsinin reallaşdırılmasının məqsədlərindən biri kimi patent fəallığının artırılmasını da müəyyənləşdirdi.

Dövlət (bələdiyyə) müəssisələri haqqında məlumat yerləşdirmək üçün rəsmi saytında keçirilmiş (<https://bus.gov.ru>) (Dövlət tapşırıqlarının reyestri)¹² texniki profilli ali təhsil müəssisələri tərəfindən dövlət tapşırığının yerinə yetirilməsinin təhlili göstərmişdir ki, təhlil olunan dövrdə ali təhsil müəssisələrin Web of Science/Scopus verilənlər bazasında indeksləşən jurnallarda nəşrlərin sayının göstəricilərinə daha çox istiqamətlənir (dövlət tapşırığının yerinə yetirilməsinə dair hesabatlara görə). Bundan əlavə, hesabatlar ali təhsil müəssisələrinin lokal normativ aktlarda müəyyən edilmiş fərqli göstəricilərə nail olmağa istiqamətləndiyini əks etdirir. Ali təhsil müəssisələri arasında ən populyar, Web of Science/Scopus-da nəşrlərin sayından əlavə, elmi konfranslarda, təsərrüfat-müqavilə işlərində iştirak, əqli fəaliyyətin əldə edilmiş nəticələrinin (ƏFN) sayının göstəriciləri olmuşdur¹³. 2021-ci ildən başlayaraq sonuncu meyar tez-tez «Patent alınması və ya ƏFN qeydiyyatı üçün verilmiş ərizələrin sayı» göstəricisi ilə əvəz olunur.

2019-cu ildə Rusiya Təhsil və elm nazirliyi Rusiya Federasiyasının elmi təşkilatlarının hesabdarlığını təhlil etmiş və Rusiya jurnallarında dərc olunmağa üstünlük verən Rusiya alimlərinin kifayətsiz nəşr fəallığı barədə qənaəətə gəlmişdir. Nəticədə elmi təşkilatlar üçün dövlət tapşırığına «Web of Science/Scopus beynəlxalq bazalarında indeksləşən jurnallarda nəşrlərin sayı» göstəricisi daxil edilmişdir.

2021-ci il üçün «Rusiya Federasiyasının elmi-texnoloji inkişafı» Dövlət proqramına edilən dəyişikliklərdə əks olunan məlumatlara görə, elmi istinad bazasında indeksləşən nəşrlərin ümumdünya sayında Rusiyanın payı 2012-ci ildə 2,05%-dən 2020-ci ildə 2,9%-dək yüksəlmişdir¹⁴. Bu zaman, ali təhsil müəssisələri və elmi təşkilatlar arasında patentləşdirmə səviyyəsinin aşağı olmasının səbəblərini təhlil edərkən sənədin müəllifləri bu təşkilatların nəşrlərin sayının artırılmasına dair prioritet tələblərinin olduğunu, eləcə də 32 dövlət proqramı üzrə paylanmış tətbiqi elmi tədqiqatlara və

⁸ «Rusiya Federasiyasında təhsil haqqında» 29 dekabr 2012-ci il tarixli 273-ФЗ №-li Federal qanun // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. URL: <https://online.consultant.ru/nv/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=451871&dst=100063#UZ4wU5UIMN6v2vct> (müraciət tarixi: 04.04.2024). Giriş rejimi: qeydiyyatdan keçmiş istifadəçilər üçün.

⁹ RF Təhsil və elm nazirliyinin «Özünüməyayinə edilməli təhsil təşkilatının fəaliyyət göstəricilərinin təsdiq edilməsi haqqında» 10 dekabr 2013-cü il tarixli 1324 №-li Əmri // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. URL: <https://online.consultant.ru/riv/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=214190#a28yU5UX2TR3I2D7> (müraciət tarixi: 22.04.2024). Giriş rejimi: qeydiyyatdan keçmiş istifadəçilər üçün.

¹⁰ İlk dəfə göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin və kəmiyyətinin konkret göstəricilərinə nail olmasından asılı olaraq əmək haqqının artırılması meyarlarının tətbiqi zərurəti RF Prezidenti tərəfindən «Dövlət sosial siyasətinin reallaşdırılması üzrə tədbirlər haqqında» 7 may 2012-ci il tarixli 597 №-li Fərmanda müəyyən edilmişdir. Daha sonra RF Hökumətinin 26 noyabr 2012-ci il tarixli 2190-p №-li Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş 2012-2018-ci illər üçün dövlət (bələdiyyə) müəssisələrində əmək haqqı sisteminin mərhələli şəkildə təkmilləşdirilməsi proqramında effektiv kontrakt anlayışı yaranmışdır.

¹¹ Rusiyanın Təhsil və elm nazirliyinin tabeliyində olan ali təhsil üzrə təhsil təşkilatlarına elmi fəaliyyət sahəsində dövlət tapşırığının formalaşdırılması haqqında əsasnamə (Rusiya Təhsil və elm nazirliyinin 20.12.2013 N АП-125/14-н təsdiq edilmişdir) // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. URL: <https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=EXP&n=667272&ysclid=lxvkmyaygy450109150#34p4nGuc1VYfYMMw> (müraciət tarixi: 10.03.2024). Giriş rejimi: qeydiyyatdan keçmiş istifadəçilər üçün.

¹² RF Maliyyə nazirliyinin «Dövlət (bələdiyyə) müəssisəsi tərəfindən məlumatların verilməsi, onun internet şəbəkəsində rəsmi saytında yerləşdirilməsi və göstərilən sayın aparılması qaydasının təsdiq edilməsi haqqında» 21 iyul 2011-ci il tarixli 86n №-li əmrinə əsasən təsdiq edilmişdir.

¹³ Rukavişnikova İ. V. «Effektiv» kontraktın bağlanması. Senatorların bloqları // Federasiya şurasının rəsmi saytı. URL: <http://council.gov.ru/services/discussions/blogs/108965/> (müraciət tarixi: 15.03.2024).

¹⁴ Rusiya Federasiyası Hökumətinin «Rusiya Federasiyasının «Rusiya Federasiyasının elmi-texnoloji inkişafı» Dövlət Proqramına dəyişikliklərin edilməsi haqqında» 22 oktyabr 2021-ci il tarixli 1814 №-li qərarı // Rusiya Hökuməti: rəsmi sayt. URL: <http://government.ru/docs/all/137223/> (müraciət tarixi: 16.04.2024).

işləmələrə (o cümlədən ayrı-ayrı idarələr arasında) dövlət dəstəyi tədbirlərinin pərakəndəliyini qeyd etmişdir.

Bundan əlavə, 2009-cu ildən başlayaraq görülməli dövlət dəstəyi tədbirlərinə baxmayaraq¹⁵, ali təhsil müəssisələri, ETİ və iqtisadiyyatın real sektorunun təşkilatları arasında kooperasiyanın nəticəsi kimi cəmiyyət və iqtisadiyyat tərəfindən innovasiyalara tələbat əldə edilməmişdir.

Patent və nəşr fəallığı meyarlarına görə seçilmiş 472 elmi və ali təhsil üzrə təhsil təşkilatının araşdırması göstərmişdir ki¹⁶, 2012-ci ildən 2020-ci ilədək olan dövrdə ali təhsil müəssisələri və elmi təşkilatlar tərəfindən ixtiralar üçün ərizələrin verilmə dinamikası qeyri-bərabərdir, eləcə də verilmiş ərizələrin sayında dəfələrlə artım müşahidə olunmuş (4845 2012-ci ildə və 5052 2020-ci ildə). Eyni zamanda, təhlil olunan dövrdə nəşrlərin sayında dayanıqlı artım (2012-ci ildə 11 215 nəşrdən 2020-ci ildə 44 176 qədər) aydın görünür [3]. Beləliklə, 2012-ci ildə patentlərə olan ərizələr nəşrlərin sayının 43%-ni, 2020-ci ildə isə – yalnız 11%-ni təşkil etmişdir.

Yuxarıda verilmiş tədqiqat nəticələri göstərilən dövr-

2009-cu ildən başlayaraq görülməli dövlət dəstəyi tədbirlərinə baxmayaraq, ali təhsil müəssisələri, ETİ və iqtisadiyyatın real sektorunun təşkilatları arasında kooperasiyanın nəticəsi kimi cəmiyyət və iqtisadiyyat tərəfindən innovasiyalara tələbat əldə edilməmişdir.

də ETİ və ali təhsil müəssisələrlə əlaqəli nəşr fəallığının göstəricisinin prioritetliyini bir daha nümayiş etdirir.

Rosstatın məlumatlarına əsasən, ETİ və ali təhsil müəssisələri tərəfindən həyata keçirilən elmi tədqiqatların 2012-ci ildən 2022-ci ilədək olan dövrdə federal büdcə vəsaitlərindən maliyyələşdirilməsi sabit yüksək səviyyədə olmuşdur (bax şəkil 1). 2012-ci ildə bu göstərici 2,76% (və ya 355,9 mlrd rub.), 2022-ci ildə – 2,51% (və ya 631,7 mlrd rub., onlardan 60,8%-i tətbiqi elmi tədqiqatların payına düşür) təşkil etmişdir¹⁷.

İqtisadiyyatın real sektoru üçün elmi tədqiqat nəticələrinə tələbatın artırılması qərarı 2019-cu ildə qəbul edilmişdir¹⁸. Baş nazirin müavini Tatyana Qolikova bildirmişdir ki, kompleks proqramların büdcədən maliyyələşdirmə həcmi 2019-cu ildə 2 mlrd rubladək, 2020-ci ildə 10 mlrd rubladək və 2021-ci ildə 9 mlrd rubladək artırılması nəzərdə tutulur¹⁹.

Hökumət tərəfindən irəli sürülmüşdür ki, kompleks elmi-texniki proqramların (KETP) aktiv maliyyələşdirilməsi belə proqramları Rusiya Federasiyasının Elmi-texnoloji inkişaf strategiyasının reallaşdırılması üçün effektiv alət etməyə kömək edəcək, hansı ki, ilk növbədə tətbiqi elmi tədqiqatların və texnoloji transferin reallaşdırılmasının təmin edilməsinə təsir edir. Ehtimal edilirdi ki, belə proqramların reallaşdırılmasının birgə icraçıları olmaqla iqtisadiyyatın real sektorunun müəssisələri yalnız elmi təşkilatlardan və ali təhsil müəssisələrindən tədqiqatlar sifariş etməyəcək, həm də kompleks proqramları birgə maliyyələşdirəcək.

«Rusiya Federasiyasının elmi-texnoloji inkişafı» (eti. rf) saytında təqdim olunan hesabatda əsasən, KETP-nin büdcə maliyyələşdirilməsinin həcmi 2020-2022-ci illərdə fundamental elmi tədqiqat proqramının (FTP üzrə DT) reallaşdırılmasını təmin etdikdən sonra üst sətri tutmuşdu (şəkil 2)²⁰. 2016-cı ildən başlayaraq fundamental tədqiqatlara olan xərclərinin artımının təhlili, ümumilikdə, Rusiya müəlliflərinin nəşrlərinin elmi-texnoloji inkişafın prioritet istiqamətləri üzrə məqalələrin ümumi sayında Web of Science/Scopus beynəlxalq verilənlər bazalarında indekslənen nəşrlərdə xüsusi çəkisinin artması ilə korrelyasiya olunur²¹.

Müsbəqə sənədlərinin və tədqiqatların aparılması üçün subsidiyalarının verilməsi qaydalarının təhlili həmçinin nəşrlərin tədqiqat nəticələrini təqdimatı üsulu və grant dəstəyi alanlar üçün seçim meyarı kimi üstünlük təşkil etdiyini də göstərdi.

Misal olaraq, KETP-nin «Təmiz kömür – yaşıl Kuzbass»²² proqramını göstərmək olar, burada göstəricilərin

ru/folder/154849?print=1 (müraciətin tarixi: 22.02.2024).

¹⁸ RF Hökumətinin «Rusiya Federasiyasının elmi-texnoloji inkişaf prioritetlərinin reallaşdırılmasını təmin etmək məqsədi ilə Tam innovativ dövrənin kompleks elmi-texniki proqramlarının və tam innovativ dövrənin kompleks elmi-texniki layihələrinin işlənməsi, təsdiqlənməsi, reallaşdırılması, korrektə edilməsi və tamamlanması qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında» 19 fevral 2019-cu il tarixli 162 №-li qərarı // «Qarant» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. URL: <https://base.garant.ru/72184148/> (müraciətin tarixi: 27.02.2024).

¹⁹ «Innovativ dövrənin kompleks elmi-texniki proqramlarının büdcədən maliyyələşdirilməsinin həcmi 21 mlrd rub. təşkil edəcək», – T. Qolikova // Finmarket: sayt. URL: <http://www.finmarket.ru/news/4948779> (müraciətin tarixi: 27.02.2024).

²⁰ Elmi-texnoloji inkişafın göstəriciləri. Rusiya Federasiyasının elmi-texnoloji inkişafı // Rusiya Federasiyasının elmi-texniki inkişafı: sayt. URL: <https://ntp.pf/indicators-and-ratings/indicator/cube13/#face5> (müraciətin tarixi: 16.03.2024).

²¹ Rusiya Federasiyasının elmi-texnoloji inkişafı: proqram sənədlərinin hədəf və əlavə göstəriciləri / Rusiya Federasiyasının Elm və ali təhsil nazirliyi, Rusiya elmi-texniki sahədə iqtisadiyyat, siyasət və hüquq elmi-tədqiqat institutu (REISH). – Moskva, 2021. – 52 s.

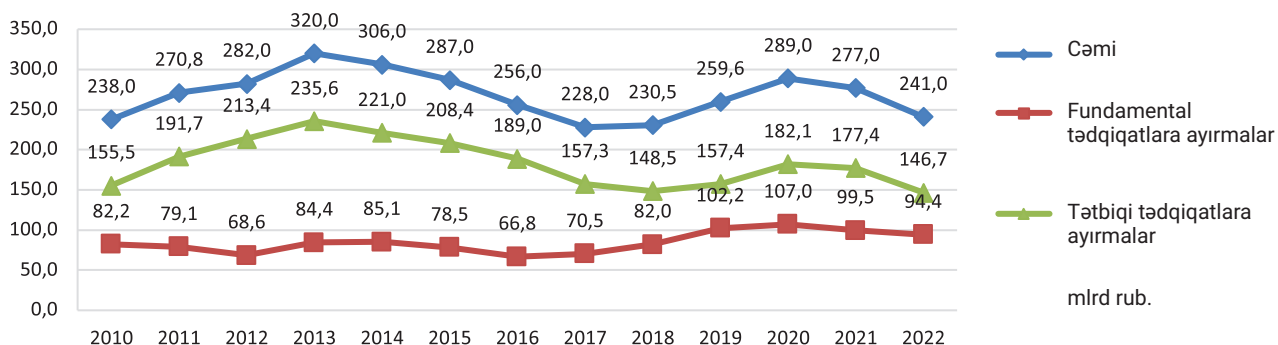
²² «Bərk faydalı qazıntıların kəşfiyyatı və hasilatı, sənaye təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, bioremediasiyası, ətraf mühitə ekoloji yükün və əhalinin həyatı üçün risklərin ardıcıl azaldılması ilə kömür xammalından yeni dərin emal məhsullarının yaradılması sahələrində kompleks texnologiyaların işlənilməsi və tətbiqi» tam innovativ dövrənin kompleks elmi-texniki proqramı, hansı ki Rusiya Federasiyası Hökumətinin 11 may 2022-ci il tarixli 1144-p №-li Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir // «Qarant» Sorğu-hüquq

¹⁵ İlk növbədə, «Əqli fəaliyyətin nəticələrinin praktik tətbiqi (yayılması) məqsədi ilə büdcə elmi və təhsil müəssisələri tərəfindən təsərrüfat cəmiyyətlərinin yaradılması məsələləri üzrə Rusiya Federasiyasının ayrı-ayrı qanunvericilik aktlarına dəyişikliklərin edilməsi haqqında» 2 avqust 2009-cu il tarixli 217-Φ3 №-li Federal Qanun; RF Hökumətinin «Yüksək texnoloji istehsalatların yaradılması üzrə kompleks layihələrin reallaşdırılması məqsədi ilə Rusiya ali təhsil üzrə təhsil təşkilatlarının, dövlət elmi müəssisələrinin və iqtisadiyyatın real sektorunun təşkilatlarının kooperasiyasının inkişafına dövlət dəstəyi tədbirləri haqqında» 9 aprel 2010-cu il tarixli 218 №-li qərarı nəzərdə tutulur.

¹⁶ Bu gün Rusiya təşkilatlarının Web of Science-a girişi olmadığından, nəşrlərin sayı barədə məlumat əldə etmək üçün əsas Scopus verilənlər bazası seçilmişdir

¹⁷ Federal büdcə vəsaitlərindən elmin maliyyələşdirilməsi (2000-ci ildən) // Federal dövlət statistika xidməti: rəsmi sayt. URL: <https://rosstat.gov>.

Mənbələr: 2010-2021-ci illər – Rusiya Federasiyasının konsolidə edilmiş büdcəsinin və dövlət büdcədənəkar fondların büdcələrinin icrası haqqında illik hesabatlar; 2022-ci il – federal büdcənin icrası haqqında illik hesabat (budget.gov.ru) (Federal xəzinənin məlumatlarına əsasən).

Şəkil 1.

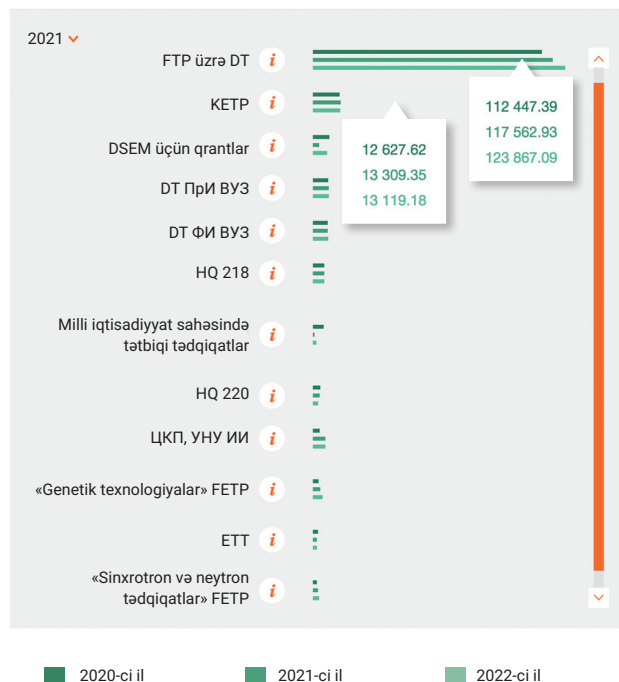
2010-2022-ci illər ərzində federal büdcədən vətəndaş elminə ayırmalar
(«Ali iqtisadiyyat məktəbi» MTU statistik toplusundan «Elmin indikatorları: 2024»)

təhlili nümayiş edir ki, KETP-nin reallaşdırılması dövründə nəşrlərin ümumi sayı resenziyalasdırılan elmi jurnallarda 328 məqalə təşkil etməlidir (bunlardan 243-ü – Scopus və/və ya Web of Science-də). ƏFN üçün qorunma sənədlərinin alınması üçün ərizələrin sayına gəldikdə, 2026-cı ilədək onların sayı ən azı 85 (məqalələrin ümumi həcminə nisbətə 25,9%) olmalıdır (bax cədvəl 2).

19 mart 2022-ci ildə Rusiya ali təhsil müəssisələri və ETİ üçün xarici nəşrlərdə nəşrlər üzrə elmmetrik göstəricilər üçün moratoriumun²³ tətbiqini nəzərə almaqla yuxarıda göstərilən kompleks proqramın icrasının göstəricilərini korrektə etmək məqsəduyğundur²⁴.

Belə kompleks proqramların reallaşdırılması bazara yeni texnologiyalar və məhsullar gətirmək məqsədi daşıdığı üçün, Rusiya iqtisadiyyatının yerli ƏFN-lərə əsasən yüksək texnoloji istehsalatların qurulması və işləməsi rejiminə keçməsinə əks etdirən elmi tədqiqatların nəticəliliyini qiymətləndirmək üçün

Alətlərin büdcə maliyyələşdirilməsinin həcmi, mln rub.*

* «2020-ci il üçün və 2021-ci və 2022-ci illər üçün planlaşdırma dövrü üçün federal büdcə haqqında» 02.12.2019-cu il tarixli 380-ФЗ Federal Qanununa (18.03.2020-ci il tarixli redaksiyada) uyğun olaraq

Rospatentin məlumatlarına əsasən, 2022-ci ildə ali təhsil üzrə təhsil təşkilatları ixtiralar üçün ərizələrin sayına görə liderlik etmişdir (Rusiya ərizələrin ümumi sayından 32%-i).

sistemi: sayt. URL: <https://base.garant.ru/404701149/> (müraciət tarixi: 12.03.2024).

²³ Rusiya Federasiyası Hökumətinin «Rusiya Federasiyası Hökumətinin nəşr fəallığı üzrə göstəricilərinin tələblərini, hədəf dəyərlərini müəyyən edən hüquqi aktlarının tətbiqinə dair bəzi məsələlər haqqında» 19 mart 2022-ci il tarixli 414 №-li qərarı // «Qarant» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. URL: <https://base.garant.ru/403731094/> (müraciət tarixi: 12.03.2024).

²⁴ KETP göstəricilərini korrektə edərkən ən azı nəzərə almaq lazımdır ki, 2022-ci ildən başlayan dövrdə Təhsil və elm nazirliyinin İdarələrarası işçi qrupu Web of Science/Scopus-a alternativ olmuş nüfuzlu elmi nəşrlərin «Ağ siyahı» adlanan siyahısını təsdiqlədi.

Şəkil 2.

«Mülki təyinatlı elmi-tədqiqat, təcrübə-konstruktor və texnoloji işlərin uçotu üzrə vahid dövlət informasiya sistemində nəzərə alınan intellektual fəaliyyətin nəticələrinin intellektual fəaliyyətin yaradılan nəticələrinin ümumi həcmində payı» göstəricisinin dəyərində nail olmağa təsir edən alətlər (mənbə – ntp.pф saytı)

Cədvəl 2.
Kompleks proqramın göstəriciləri haqqında siyahı və məlumatlar
Cədvəl müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir (KETP-ə 10 №-li Əlavəyə əsasən)

Sıra №-si	Kompleks proqramın göstəricisinin adı	Ölçü vahidi	Göstəriciyə nail olmağa məsul şəxs	Göstəricinin dəyərləri				
				2022	2023	2024	2025	2026
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Resenziyalasdırılan elmi jurnallarda dərc olunmuş məqalələrin sayı	cəmi, vahid	Rusiyanın Energetika nazirliyi	75	89	101	42	21
2	Scopus və/və ya Web of Science verilənlər bazalarında indekslənen elmi jurnallarda dərc olunmuş məqalələrin sayı	cəmi, vahid	Rusiyanın Energetika nazirliyi	53	68	70	35	17
3	Rusiyada verilmiş İFN üçün qorunma sənədlərinin alınması üçün ərizələrin sayı	cəmi, vahid	Rusiyanın Energetika nazirliyi	–	35	39	11	–

yeni metodoloji profilin işlənib hazırlanmasına və tətbiqinə kəskin ehtiyac getdikcə daha aydın görünür [6].

Bu zərurətə, həmçinin Rusiyanın texnoloji ixtisaslaşma sahəsinin genişləndirilməsinin və Rusiyanın ixtiralar üçün

Ali təhsil üzrə təhsil təşkilatları çox vaxt öz patent portfellerini artıraraq, yaratdıqları ƏFN-dən, xüsusən lisenziya sazişləri ilə ötürərkən, az effektiv istifadə edirlər.

ərizələrin xeyrinə Rusiyanın texnoloji asılılıq əmsalının ən azı 80%-dək artırılmasının vacibliyinə «Rusiya iqtisadiyyatının intellektual suverenliyi» adlı monoqrafiyasında O. P. Neretin işarə etmişdir [2].

Rospatentin məlumatlarına əsasən, 2022-ci ildə ali təhsil üzrə təhsil təşkilatları ixtiralar üçün ərizələrin sayına görə liderlik etmişdir (Rusiya ərizələrin ümumi sayından 32%-i) [4]. Tədqiqat zamanı həmçinin aşkar edilmişdir ki, ixtiraların qeydiyyatı üçün ərizələrin əksər hissəsi elmi təşkilatlar və ali təhsil üzrə təhsil təşkilatları tərəfindən dekabr ayında verilir, bu da ümumilikdə ali təhsil müəssisələrinin fəaliyyətinin mütləq monitoring göstəricilərinin və elmi təşkilatların fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi metodikasının yerinə yetirilməsinin zəruriliyini əks etdirir.

Bundan əlavə, ali təhsil üzrə təhsil təşkilatları çox vaxt öz patent portfellerini artıraraq, yaratdıqları ƏFN-dən, xüsusən lisenziya sazişləri ilə ötürərkən, az effektiv istifadə edirlər.

Müdafiə və mülki tədqiqat və işlənmə nəticələrinin transferi üçün effektiv mexanizmlərin olmaması hələ 2012-ci ildə, Rusiya Federasiyasının 2020-ci ilədək olan dövrdə və gələcək perspektivdə elm və texnologiyaların

Müdafiə və mülki tədqiqat və işlənmə nəticələrinin transferi üçün effektiv mexanizmlərin olmaması hələ 2012-ci ildə, Rusiya Federasiyasının 2020-ci ilədək olan dövrdə və gələcək perspektivdə elm və texnologiyaların inkişafı sahəsində Siyasətinin əsasları qəbul edildiyi zaman elan edilmişdir.

inkişafı sahəsində Siyasətinin əsasları qəbul edildiyi zaman elan edilmişdir.

Daha sonra bir sıra proqram sənədlərində ƏFN-nin texnologiya transferi və kommersiyalaşdırılması məsələləri də elan edilmişdir. Belə ki, Rusiya Federasiyasının prezidenti V. V. Putinin Rusiya Federasiyasının Federal məclisinə 12 dekabr 2013-cü il tarixli müraciətnaməsində qeyd olunur ki, əldə olunan ortalama 265 elmi nəticədən yalnız biri hüquqi qorunma obyektinə çevrilir²⁵, və məhz buna görə daha aktiv patentləşdirmə və kommersiyalaşdırma, eləcə də tədqiqat və işlənmə nəticələrinin iqtisadiyyatın real sektoruna transferi sistemini qurmaq lazımdır.

Bundan sonra, 2022-ci ilədək olan dövrdə strateji sənədlərdə texnoloji transfer sisteminin yaradılması, eləcə də əqli mülkiyyət institutunun effektivliyinin artırılması zərurəti ilə yanaşı, ƏFN-nin aktiv kommersiyalaşdırılması və reinjining məsələsi qoyulmuşdur. Xüsusilə, bu barədə,

²⁵ Prezidentin Federal məclisə 12 dekabr 2013-cü il tarixli mesajı // Rusiya Prezidenti: rəsmi sayt. URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/19825> (müraciətin tarixi: 25.03.2024).

Rusiya Federasiyasının 2016-cı il üçün elmi-texnoloji inkişaf strategiyasında, Rusiya Federasiyası Hökumətinin 2024-cü ilədək olan dövr üçün əsas fəaliyyət istiqamətlərində (HƏFi) deyilirdi²⁶.

NƏTİCƏLƏR

Son zamanlarda təkcə nəşr effektini deyil, həm də elmi tədqiqatların gələcək texnoloji işlənmələrə real töhfəsini nəzərə alacaq elmi nəticələrin qiymətləndirilməsi üçün milli sistemin formalaşdırılması üzrə görülmən dövlət tədbirləri, dövlətin texnoloji suverenliyin formalaşması istiqamətində hərəkətini əks etdirir və bunun zamini olaraq iqtisadiyyatın bütün kritik sahələri üzrə qorunan ƏFN portfelleri çıxış edir.

Görülən tədbirlər yolunda – Rusiya Təhsil və elm nazirliyinin Rusiya elmlər akademiyası ilə birgə 2025-ci ildən etibarən akademik və universitet elmi üçün yeni dövlət tapşırıqlarının formalaşdırılması sisteminin pilot layihəsinin işə salınması üçün planlaşdırma, hansı ki, elmi fəaliyyətin nəticəliliyini qiymətləndirərkən mövcud asılılığın aradan qaldırılmasının birinci növbəli vəzifələrini həll edəcək, REA prezidenti Q. Y. Krasnikovun bəyan etdiyi nəşr fəallığının meyarını tamamlayacaq və yeni texnoloji zəncirlərin formalaşması məsələlərinin həyata keçirilməsində kömək edəcək tələbat meyarının tətbiqi²⁷ [7].

Elmi tədqiqat və işlənmələrin nəticəliliyini qiymətləndirmək üçün milli sistemin tətbiqi elmi-texnoloji və innovativ inkişafın idarə edilməsi, planlaşdırılması və monitorinqinə vahid yanaşmalar formalaşdırmağa imkan verəcək, elmə olan xərclərinin effektivliyinin artmasına, elmi nəticələrin şəffaflığına və elmi ekspertizanın rolunun və keyfiyyətinin artmasına kömək edəcək, bu da, öz növbəsində, elmi tədqiqatların nəticələrinin ölkə iqtisadiyyatına tətbiqi səviyyəsi kimi göstəricilərin artmasına müsbət təsir göstərəcək.

2022-ci ilədək olan dövrdə strateji sənədlərdə texnoloji transfer sisteminin yaradılması, eləcə də əqli mülkiyyət institutunun effektivliyinin artırılması zərurəti ilə yanaşı, ƏFN-nin aktiv kommersiyalaşdırılması və reinjiniinq məsələsi qoyulmuşdur.

Bundan əlavə, elmi təşkilatlar və ali təhsil üzrə təhsil təşkilatları tərəfindən ƏFN-dən kifayətsiz istifadə probleminin

Elmi təşkilatlar və ali təhsil üzrə təhsil təşkilatları tərəfindən ƏFN-dən kifayətsiz istifadə probleminin həllinə, habelə bu təşkilatların tətbiqi tədqiqat sərəşmələrinin artırılmasına təsir edən əsas alət texnologiyaların kommersiyalaşdırılması və transferi üçün qurulmuş sistem ola bilər.

həllinə, habelə bu təşkilatların tətbiqi tədqiqat sərəşmələrinin artırılmasına təsir edən əsas alət texnologiyaların kommersiyalaşdırılması və transferi üçün qurulmuş sistem ola bilər. Bu təşkilatların potensial müştərilər – iqtisadiyyatın real sektorunun nümayəndələri (o cümlədən bu gün fəal inkişaf edən kiçik texnoloji şirkətlər²⁸) ilə effektiv qarşılıqlı fəaliyyət sisteminin formalaşmasına müsbət təsir ETİ və ali təhsil müəssisələri bazasında formalaşdırılmış kollektiv istifadə infrastrukturundan səmərəli istifadə, birgə ETTKİ reallaşdırılması, eləcə də daha çox sayda mütəxəssisin əqli mülkiyyət və kommersiyalaşdırma sahəsində sərəşmələrin formalaşması ilə göstərilə bilər.

Ali təhsil müəssisələrinin ƏFN-nin kommersiyalaşdırılmasının effektivliyinə təsir göstərən mühüm amil «Elm və dövlət elmi-texniki siyasəti haqqında» 23 avqust 1996-cı il tarixli 127-Φ3 sayılı Federal qanunun ali təhsil müəssisələri tərəfindən yaradılan ƏFN-lərə olan müstəsna hüquqların tam həcmdə kiçik innovativ müəssisələrə (ali təhsil müəssisələri tərəfindən yaradılan təsərrüfat cəmiyyətlərinə) ötürülməsi imkanına dair hissəsində dəyişikliklərin edilməsi ola bilər, bu da onların real iqtisadiyyata tətbiqi prosesini asanlaşdırmağa imkan verə bilər.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Parşın, A. N. Elm və ya bibliometriya: kim kimi? / A. N. Parşın // Rusiya elmlər akademiyasının carçısı. – 2018. – Cild 88, № 11. – S. 982-984. – DOI 10.31857/S086958730002330-1.
2. Neretin, O. P. Rusiyanın iqtisadiyyatının əqli suverenliyi / O. P. Neretin; Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut. – Moskva: «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» Federal dövlət büdcə müəssisəsi, 2022. – 166 s. – ISBN 978-5-6042896-9-3.
3. Visliy, A. İ. Nəşrlər və patentlər müasir şəraitdə elmi və təhsil təşkilatlarının uğurunun indikatoru kimi / A.

²⁶ HƏFi-də Rusiya Federasiyasının elmi və texnoloji inkişafın prioritet sahələrində patent almaq üçün ərizələrin ümumi sayında xüsusi çəkiyə görə dünyada beşinci yerə çatması vəzifəsi ilə yanaşı, həmçinin hüquq sahibləri üçün ƏM sahəsində rahat dövlət xidmətləri sisteminin formalaşdırılması, ƏFN transfer sisteminin yaradılması, o cümlədən elmi və təhsil müəssisələrinin ƏFN-nin kommersiyalaşdırılmasını həyata keçirən ən azı 35 texnologiya transferi mərkəzinin formalaşdırılması zərurəti də göstərilmişdir.

²⁷ REA-nın prezidenti Gennadi Krasnikov milli elmin sıçrayışlı istiqamətlərindən danışib // «Parlamentskaya gazeta». URL <https://www.pnp.ru/social/akademiki-prizyvayut-zarane-zakonodatelno-zalatat-dyry-v-neyrosetyakh.html> (müraciət tarixi: 15.03.2024).

²⁸ «Rusiya Federasiyasında texnoloji şirkətlərin inkişafı haqqında» 4 avqust 2023-cü il tarixli 478-Φ3 №-li Federal qanun // «KonsultantPlyus» Sorğu-hüquq sistemi: sayt. URL: <https://online.consultant.ru/riv/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=454055&dst=100001#ajg3cBU4aWDwEYJm1> (müraciət tarixi: 03.05.2024). Giriş rejimi: qeydiyyatdan keçmiş istifadəçilər üçün.

- İ. Visliy, M. S. Borisova // Dövlət və insan üçün əqli mülkiyyət: Rospatentin XXVII-ci Beynəlxalq elmi-praktik konfransının məruzələr toplusu, Moskva, 28–29 sentyabr 2023-cü il. – Moskva: «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsi, 2023. – S. 19–23.
4. Web of Science verilənlərinə əsasən Rusiya tədqiqatçıların nəşr fəallığının trendləri, Scopus / İ. Y. İlyina, K. A. Borodik, A. A. Lobov, L. A. Panov, S. S. Martsinkovskiy. M.: REISH, 2022. – 56 s.
5. Altıncı «Əqli mülkiyyət bazarı vasitəsilə İnnovativ inkişaf» beynəlxalq forumu. Sənədlər və materiallar toplusu // Hüquq elmləri doktoru, professor Lopatin V. N. tərəfindən redaksiyası altında. – M. – Elektron nəşr. – 2014. – 443 s. – URL: <https://biblio.rniiis.ru/knigi/194-vi-mezhdunarodnyj-forum-innovatsionnoe-razvitie-cherez-rynok-intellektualnoj-sobstvennosti-sbornik-dokumentov-i-materialov> (müraciətin tarixi: 15.03.2024).
6. Neretin, O. P. Yerli tədqiqat və layihələrin nəticələrinin təqdimatı yollarının öyrənilməsi / O. P. Neretin, N. V. Lopatina // FSMİ xəbərləri. – 2022. – Cild 1, № 1. – S. 16–19.

Müəllif haqqında məlumat

Diana Andreyevna Rojnova, Federal sənaye mülkiyyəti institutunun Hakimiyyət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqə üzrə mərkəzinin Milli layihələrin və dövlət proqramlarının müşayiəti şöbəsinin rəisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, 30, korp. 1); DRozhnova@rupto.ru

References:

1. Parshin, A. (2018), "Science or bibliometry: who will win?" *Vestnik RAS* 88 (11), pp.982–984 DOI: 10.31857/S086958730002330–1.
2. Neretin, O.P. (2022), Intellectual sovereignty of Russian economy, Federal Institute of Industrial Property, Moscow, Russia.
3. Vislij, A. and Borisova, M.S. (2023), Publications and patents as an indicator of the success of scientific and educational organizations in modern conditions. *XXVII International Scientific and Practical Conference "Intellectual Property for State and People"*. Federal Institute of Industrial Property, Moscow, pp.19–23.
4. Iljina, I.E., Borodik, K.A., Lobov, A.A., Panov, L.A. and Marcinkovskij, S. S. (2022), *Trendy publikacionnoj aktivnosti rossijskich issledovatelej po dannim Web of Science, Scopus* [Trends in the publication activity of Russian researchers according to Web of Science, Scopus]. RIEP, Moscow, Russia.
5. Lopatin, V.N. (2014) Shestoj mezhdunarodnij Forum "Innovaconnoe razvitie cherez rynok intellektualnoj sobstvennosti". Sbornik dokumentov I materialov [On the outcomes of the VI International Forum "Innovative Development through the Intellectual Property Market"], available at: <https://biblio.rniiis.ru/knigi/194-vi-mezhdunarodnyj-forum-innovatsionnoe-razvitie-cherez-rynok-intellektualnoj-sobstvennosti-sbornik-dokumentov-i-materialov> (Accessed 15 March 2024).

6. Neretin, O.P. and Lopatina, N.V. (2022), "Exploring ways to present the results of domestic research and developments", *Bulletin of Federal Institute of Industrial Property*, vol. 1, no 1 (1), pp.6–19.

DRozhnova@rupto.ru

Müəllif maraqların toqquşmasının olmadığını bildirir.
The author declares no conflict of interests.

Information about the author

Diana A. Rozhnova, Head of the department for the national project and government program support of the Center for Interaction with Authorities, Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1);

Redaksiyaya 28.02.2024-cü ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 29.05.2024-cü ildə tamamlanıb
Nəşr üçün 03.06.2024-cü ildə qəbul edilib

Elmi məqalə

Original article

UOT 347.77

Rusiyada yaşıl texnologiyalar üzrə patent ərizələrinin sürətləndirilmiş surətdə baxılması: perspektivlər və tətbiq şərtləri

Gennadi Anatolyevich Nequlyayev

Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut

GNegouliaev@rupto.ru

Annotasiya: məqalədə Rusiya təcrübəsi çərçivəsində mümkün reallaşdırılması üçün ən optimal olanı müəyyənləşdirmək üçün xarici idarələr tərəfindən yaşıl texnologiyalar sahəsində tətbiq olunan prioritet (sürətləndirilmiş) kargüzarlığa müxtəlif yanaşma və prosedurların sistemativ təhlili təqdim olunur. Rusiya qanunvericiliyi sürətləndirilmiş kargüzarlıq prosedurunun nəzərdə tutmadığı üçün məqalədə hazırda Rusiya ərizəçilərinə təqdim olunan patent ərizələrinə sürətli baxılmasının dolayı imkanları təhlil olunur (məsələn: ərizənin elektron verilməsi, ekspert müşavirələrində iştirak, pullu axtarışların sifarişi və s.), onların çatışmazlığı barədə qənaətə gəlinir və bunlara əlavə olaraq, əsasən texnikanın prioritet sahələrində, o cümlədən yaşıl texnologiyalar sahəsində ərizələr üçün nəzərdə tutulmuş patent ərizələrinin sürətləndirilmiş ekspertizasının xüsusi prosedurunun işlənilməsi və bunun əsasında da Rospatentin mövcud normativ sənədlərinə lazımi dəyişiklik və əlavələrin edilməsi təklif olunur. Yeni prosedurun işlənilməsi üçün onun əsas xüsusiyyətləri və yaradılma mərhələlərinə dair tövsiyələr verilir. Tədqiqatın aktuallığı Rusiya praktikasında yaşıl texnologiyalar da daxil olmaqla texnologiyaların prioritet sahələrində ərizələrə baxılması üçün sürətləndirilmiş qaydanın qəbul edilməsi zərurəti ilə şərtlənir. Tədqiqatın metodoloji əsasını müqayisəli analiz ümumsistem metodları təşkil edir.

Açar sözlər: ekoloji təmiz (yaşıl) texnologiyalar, ekspertizanın sürətləndirilməsi, sürətləndirilmiş nəşr, patent düsturuna tələblər, ilkin axtarış və ekspertizanın nəticələrinin təqdim edilməsi, rüsumların ödənilməsi üzrə güzəştlər, tematik mənsubiyyətin müəyyənləşdirilməsi.

İstinad üçün: Nequlyayev, G. A. Rusiyada yaşıl texnologiyalar üzrə patent ərizələrinin sürətləndirilmiş baxılması: perspektivlər və tətbiq şərtləri / G. A. Nequlyayev // FSMİ xəbərləri. 2024. Cild 3, № 3 (9). S. 252-265.

Təşəkkürlər: tədqiqat «Yaşıl texnologiyalar sahəsində ixtiraçılığın inkişafı üçün normativ, metodiki və patent-informasiya dəstəyi məsələlərinin tədqiqi» Elmi-tədqiqat işi çərçivəsində aparılmışdır.

Accelerated consideration of green patent applications in Russia: prospects and conditions of use

Gennadii A. Negouliaev

Federal Institute of Industrial Property

GNegouliaev@rupto.ru

Abstract: the article presents a systematic analysis of various approaches and procedures for priority (accelerated) processing of applications in the field of green technologies used by foreign patent offices, with the view of identifying the most optimal ones for possible implementation within the framework of Russian practice. Since the Russian legislation does not provide for any accelerated patent prosecution the article also analyzes the indirect existing opportunities for accelerated consideration of patent applications that are currently available to Russian applicants (such as electronic filing of applications, participation in expert meetings, ordering paid searches, etc.). It is concluded that they are insufficient and in addition to them, it is proposed to develop a special procedure for accelerated examination of patent applications, intended mainly for applications in priority areas of technology, including in the field of green technologies and based on this procedure to make necessary amendments to the existing normative documents. For this purpose, recommendations are made regarding the

main characteristics of the future procedure. The relevance of the study is due to the need to adopt in Russian practice an accelerated procedure for examination of applications in priority areas of technology, inter alia green technologies. The methodological basis of the study is system-based methods of comparative analysis.

Key-words: environmentally friendly (green) technologies, acceleration of examination, accelerated publication, requirements for patent claims, providing of preliminary search and examination results, fee reductions, determination of subject matter relationship.

For citation: Negouliaev, G. A. Accelerated consideration of green patent applications in Russia: prospects and conditions of use / G. A. Negouliaev // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, No 3 (9). P. 252–265.

Acknowledgements: the research is carried out within the framework of research work of FIPS «Research on issues of regulatory, methodological, patent and information support for the development of inventive activity in the field of green technologies»

Giriş

son onilliklərdə ətraf mühitin mühafizəsi və dayanıqlı iqtisadi və ekoloji inkişaf məsələləri həm beynəlxalq əməkdaşlıq, həm də əksər ölkələrin milli inkişaf proqramları çərçivəsində diqqət mərkəzindədir. Dayanıqlı inkişaf prinsiplərinin fəal tətbiqinin başlanğıcı 1992-ci ildə Rio-de-Janeyroda dayanıqlı inkişaf üzrə konfransda qoyulmuş və tədbirin yekunlarına əsasən «Gündəlik-21» – XXI-ci əsrdə dayanıqlı inkişafın təmini proqramı qəbul edilmişdir¹. 2015-ci ilin sentyabr ayında Nyu-Yorkda BMT-də dayanıqlı inkişaf üzrə zirvə görüşündə BMT-yə üzv 193 dövlət dayanıqlı inkişaf sahəsində yeni global proqramı – «Dünyamızın transformasiyası: 2030-cu ilədək olan dövrdə dayanıqlı inkişaf sahəsində gündəlik» rəsmi olaraq qəbul edilmişdir. Gündəlik dayanıqlı inkişafın 17 məqsədini və 169 hədəfi daxil edir². Bundan əlavə, 2015-ci ildə Parisdə iqlim üzrə saziş imzalanmış və nəticədə bütün üzv ölkələr iqlim dəyişikliyinə görə ümumi, lakin fərqli məsuliyyət daşıyırlar³.

Qəbul edilmiş beynəlxalq qərarların və tövsiyələrin icrası üçün bu sazişlərə üzv ölkələrin hökumətləri öz qanunvericilik və normativ sənədlərinə müvafiq əlavə və dəyişikliklər etmiş və istixana qazlarının atılmasının azaldılması, tullantıların emalı, biokütlənin, bərpa olunan enerji mənbələrinin (günəş, külək, geotermal və hidroenerji, bioyanacaq və s.) istifadəsi üçün elmi tədqiqatların aparılması və reallaşdırılmasına yönəlmiş milli proqramlar qəbul etmişlər.

Müxtəlif ölkələrdə, ələlxüsüs da inkişaf etməkdə olan iqtisadiyyatlarda görülən tədbirlərin ətraflı təhlili ÜƏMT-nin Baş direktoru Daren Tanqın redaktorluğu altında yeni nəşr olunan ÜƏMT monoqrafiyasında verilmişdir⁴.

Ölkənin dayanıqlı inkişafını təmin etmək və ətraf mühitə antropogen təsiri azaltmaq digər dövlətlər üçün olduğu kimi

Ölkənin dayanıqlı inkişafını təmin etmək və ətraf mühitə antropogen təsiri azaltmaq digər dövlətlər üçün olduğu kimi Rusiya üçün də prioritet hədəflərdir.

Rusiya üçün də prioritet hədəflərdir. Rusiyada 2018-ci ildə təsdiqlənmiş 10 federal proqram daxil edən «Ekologiya» milli layihəsi həyata keçirilir⁵. RF Prezidentinin 21.07.2020-ci il tarixli 474 №-li Fərmanı ilə bu milli layihə 2024-cü ildən 2030-cu ilədək uzadılmışdır.

Bundan əlavə, RF Hökumətinin 14.07.2021-ci il tarixli 1912-p nömrəli Sərəncamı ilə Rusiya Federasiyasının dayanıqlı (o cümlədən yaşıl) inkişafının məqsədləri və əsas istiqamətləri təsdiq edilmişdir⁶. Ətraf mühitə müsbət təsir ilə əlaqəli prioritet hədəflərə ətraf mühitin qorunub saxlanması, mühafizəsi və ya vəziyyətinin yaxşılaşdırılması; çirkəndirici maddələrin atılması və axıdılmasının azaldılması; istixana qazlarının atılmasının azaldılması; enerjiyə qənaət və ehtiyatlardan istifadənin səmərəliliyinin artırılması və s. daxildir.

Yuxarıda göstərilən normativ aktın inkişafı məqsədilə Hökumətin «Rusiya Federasiyasında dayanıqlı (o cümlədən yaşıl) inkişaf layihələrinin meyarlarının və Rusiya Federasiyasında dayanıqlı (o cümlədən yaşıl) inkişaf layihələrinin verifikasiyası sistemində olan tələblərin təsdiq edilməsi haqqında» 21.09.2021-ci il tarixli 1587 №-li qərarı qəbul edilmişdir⁷.

Ekoloji problemlərin həllinin əsas yollarından biri istehsalat tullantılarını minimumlaşdırılmasına, istehlak olunan

¹ XXI-ci əsrdə Dayanıqlı inkişaf proqramı «Gündəlik-21», BMT-nin ətraf mühit və inkişaf konfransı (UNCED), Rio-de-Janeyro, Braziliya, 3-14 iyun 1992-ci il // Birləşmiş Millətlər Təşkilatı: sayt. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml (müraciətin tarixi: 11.03.2024)

² 2030-cu ilədək olan dövr üçün dayanıqlı inkişaf sahəsində gündəlik // Birləşmiş Millətlər Təşkilatı: sayt. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/about/development-agenda/> (müraciətin tarixi: 12.03.2024).

³ 2030-cu ilədək olan dövr üçün dayanıqlı inkişaf sahəsində gündəlik // Birləşmiş Millətlər Təşkilatı: sayt. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/about/development-agenda/> (müraciətin tarixi: 12.03.2024).

⁴ Green Technology Book, Solutions for climate change adaptation, 2022 // ÜƏMT: sayt. – URL: <https://www.wipo.int/green-technology-book-adaptation/en/> (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

⁵ «Ekologiya» milli layihəsi // EcoStandard.journal: sayt. URL: <http://journal.ecostandard.ru/eco/kolumnisty-ecostandard-journal/natsionalnyy-proekt-ekologiya-tsely-plany-rezultats/> (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

⁶ RF Hökumətinin «Rusiya Federasiyasının dayanıqlı (o cümlədən yaşıl) inkişafının məqsəd və əsas istiqamətlərinin təsdiq edilməsi haqqında» 14.07.2021 tarixli 1912-p №-li Sərəncamı // URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202107200045?index=2> (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

⁷ RF Hökumətinin «Rusiya Federasiyasında dayanıqlı (o cümlədən yaşıl) inkişaf layihələrinin meyarlarının və Rusiya Federasiyasında dayanıqlı (o cümlədən yaşıl) inkişaf layihələrinin verifikasiyası sistemində olan tələblərin təsdiq edilməsi haqqında» 21.09.2021-ci il tarixli 1587 №-li qərarı // URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202109240043> (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

Ekoloji problemlərin həllinin əsas yollarından biri istehsalat tullantılarının minimumlaşdırılmasına, istehlak olunan ehtiyatların həcmnin azaldılmasına, atmosfərə və hidrosfərə zərərli tullantıların azaldılmasına, bərpa olunan mənbələrdən enerji istehsalına və s. yönəlmiş ekoloji cəhətdən təmiz və ya daha çox «yaşıl» adlandırılan texnologiyalardan istifadədir.

ehtiyatların həcmnin azaldılmasına, atmosfərə və hidrosfərə zərərli tullantıların azaldılmasına, bərpa olunan mənbələrdən enerji istehsalına və s. yönəlmiş ekoloji cəhətdən təmiz və ya daha çox «yaşıl» adlandırılan texnologiyalardan istifadədir.

Müvafiq texnologiyaların işlənilməsinə və sürətli tətbiqini stimullaşdırmaq üçün dünyanın bir çox ölkəsinin milli patent idarələri və əqli mülkiyyət (ƏM) üzrə idarələri yaşıl texnologiyalar sahəsində ixtiraçılığı stimullaşdırmaq üzrə xüsusi proqramlar qəbul edir və həyata keçirir.

Belə proqramların yaradılması zərurəti yalnız yaşıl texnologiyaların prioritet xarakteri ilə deyil, həm də bu sahədə verilən ərizələrin əhəmiyyətli sayı ilə müəyyən edilir. Bunu hər il yaşıl texnologiyalar sahəsində daxil olan patent ərizələrinin aparıcı patent idarələrinə daxil olan ərazilərin ümumi həcmində payı təsdiq edir. Belə ki, Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmətdə (Rospatentdə) ÜƏMT Patentscope VB və Rospatentin Patsearch VB əsasında bu nisbətin 2022-ci il üçün olan verilənlərə əsasən statistik hesablanması göstərmişdir ki, daxil olan ərizələrin ümumi sayından yaşıl ərizələrin payının müxtəlif ölkələrdə payı 8%-dən 18%-dək dəyişir. Verilmiş yaşıl ərizələrin illik həcmi ilə müqayisədə ən böyük payı ÇXR-də aşkar edilmişdir, yəni: 18,8% (1 484 633 ümumi müraciət həcmində 279 567 yaşıl ərizə), belə ərizələrin ən az payı ABŞ-a aid olmuşdur: 8,4% (477 766 ümumi həcmdə 40 101 ərizə). Lakin, hər iki ölkə verilən yaşıl ərizələrin mütləq sayı üzrə liderdir. Digər aparıcı ölkələrdə yaşıl ərizələrə dair statistika aşağıdakı kimidir: Yaponiya – 10,5% (289 229 ümumi həcmdə 30 259 ərizə), Avropa patent idarəsi (API) API – 11,5% (282 101 ümumi həcmdə 32 508 ərizə), Koreya Respublikası – 15,8% (289 229 ümumi həcmdə 30 222 ərizə). Rusiya üçün statistika hələ daha «təvazökar» görünür – 9,0% (17 499 ümumi həcmdə 1574 ərizə).

RF Hökuməti tərəfindən yaşıl texnologiyalar sahəsində qəbul edilmiş proqramların icrasına dəstək üçün Rospatent 2023-2024-cü illər üçün planlarında yaşıl texnologiyalar sahəsində ixtiraçılığın normativ, metodiki və patent-informasiya təminatının araşdırılmasına və təkmilləşdirilməsinə yönəlmiş bir sıra tədbirlər də nəzərdə tutmuşdur. Planlaşdırılan tədbirlərin işlənilməsi digər idarələrə nisbətən daha gec başlandıqından, onların effektiv reallaşdırılması üçün xarici idarələrin normativ

sənədlərinin sistem təhlili əsasında yaşıl texnologiyalar sahəsində ərizələr üzrə prioritet (sürətləndirilmiş) kargüzarlığın müxtəlif yanaşma və prosedurlarının müqayisəli tədqiqi aparılmışdır.

Bu məqalənin məqsədi Rusiya təcrübəsi çərçivəsində mümkün reallaşdırılması üçün ən optimal yanaşmaları müəyyənəlmək və bu əsasda yaşıl texnologiyalar sahəsində ərizələrin sürətləndirilmiş baxılması üçün gələcək prosedurun əsas xüsusiyyətləri ilə bağlı təkliflər hazırlamaqdır.

Xarici təcrübənin Rusiya praktikası üçün əhəmiyyəti haqqında

Məsələn, ərizələrin baxılma müddəti, bir qayda olaraq, 3-4 il və daha çox təşkil etdiyi Avstraliya, Kanada, Böyük Britaniya, ÇXR, Yaponiya, ABŞ idarələrində bu müddətin bir ilədək endirilməsi effektiv tədbir kimi hesab olunur. ÇXR-də bu müddət 6-7 ay təşkil edir. Bu proqramların reallaşdırılması təcrübəsi xarici müəlliflərin bir sıra nəşrlərində təhlil olunur [3]. Onların bir çoxunda, məsələn, mənbə [4]-də olduğu kimi, müəlliflər yaşıl texnologiyalar sahəsində innovativ texnologiyaların mühafizəsi və irəlilədilməsi patentlərin əhəmiyyətli rolunu əsaslandırır. Onlardan bəziləri [5] vurğulayır ki, yaşıl texnologiya ilə əlaqəli patentlər onların xüsusi sosial və ictimai əhəmiyyəti nəzərə alınmaqla, lisenziyalaşdırma tədbirləri və ticarət üçün mənfə nəticələr verə, texnologiyaların ötürülməsinə və yayılmasına mane ola, rəqabəti məhdudlaşdırma biləcək digər təcrübələr kimi Əqli mülkiyyət hüquqlarının ticarət aspektləri haqqında saziş ilə qoyulan məhdudiyyətləri tətbiq etmədən istifadə edilməlidir. Digər tədqiqatlar, müəyyən idarələrin praktikasının təsvirinə, xüsusən Braziliya idarəsinin yaşıl texnologiyalar sahəsində ərizələrə baxılması üçün xüsusi proqramının xarakteristikasına [6] və ya onların ümumi sürətləndirilmiş ekspertiza proqramına daxil edilməsinə yönəlmişdir, hansı ki, yaşıl texnologiyalara dair ərizələrin texnikanın digər sahələrində ərizələrlə yanaşı, lakin əlavə güzəştli şərtlərlə, məsələn, ÇXR idarəsində olduğu kimi baxılmasını nəzərdə tutur [7]. Xarici patentləşdirməni həyata keçirən ərizəçilərin məlumatlandırılması üçün, məsələn, nəşr [8] kimi bir sıra analitik icmallar dərc edilmişdir, hansı ki, sürətləndirmə proqramlarının hər birinin müqayisəli təhlilini aparmadan, yəni ümumi xüsusiyyətləri və fərqləri müəyyən etmədən onların qısa təsvirini daxil edir. Qeyd etmək lazımdır ki, təsvirin müqayisəli yanaşması iş [9]-də istifadə edilmişdir, lakin o, əsasən inkişaf etməkdə olan ölkələrin təcrübəsinin təhlilinə həsr edilmişdir.

Bunu nəzərə alaraq, aşağıdakı 10 ölkə: Avstraliya, Braziliya, Böyük Britaniya, Kanada, ÇXR, Koreya Respublikası, ABŞ, Çili, Yaponiya patent idarələrinin və API-nin təcrübəsinin hərtərəfli araşdırması aparılmışdır. Bir qayda olaraq, bu idarələrin yaşıl texnologiyalar sahəsində xüsusi proqramları aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsinə yönəldilmişdir [10]:

- mümkün qədər tez qorunma hüquqlarının təmin edilməsi məqsədi ilə patent sənədlərinin sürətləndirilmiş (təcili) nəşri daxil olmaqla patent ərizələrinin sürətləndirilmiş şəkildə baxılması;
- rüsumların ödənilməsində endirimlər daxil olmaqla, ərizəçilərə əlavə güzəştlərin edilməsi;
- istifadəçilərin ayrı-ayrı reyestrlər, patent icmalları, yaşıl texnologiyalar sahəsində ən vacib ixtiraların

müəyyənləşdirilməsi şəklində əlavə və məqsədyönlü məlumatlandırılması;

- yaşıl texnologiyalar sahəsində patent sənədlərinin müəyyənləşdirilməsini təmin edən və ənənəvi patent təsnifatlarının istifadəsini asanlaşdıran əlavə axtarış vasitələrinin yaradılması.

Göstərilən idarələrin təcrübəsinin təhlili nəticəsində müəyyən edilmiş yaşıl ərizələrin sürətləndirilmiş ekspertizasının müxtəlif yanaşma və prosedurları [11] aşağıdakı kateqoriyalar şəklində ümumiləşdirilərək bir neçə tipik hallarla ifadə edilə bilər:

(1) Yaşıl ərizələr üzrə sürətləndirilmiş ekspertiza istənilən mövzuda, o cümlədən yaşıl texnologiyalar üçün ərizələr üçün nəzərdə tutulmuş mövcud ümumi sürətləndirmə proseduru çərçivəsində həyata keçirilir. Eyni zamanda, yaşıl texnologiyalar üzrə ərizələrin başqa mövzulu ərizələrlə müqayisədə heç bir üstünlüyü yoxdur. Göstərilən yanaşma API və Yaponiya idarələrinin praktikasına xasdır (ərizəçi ümumi sürətləndirmə prosedurundan istifadə etdikdə [12]).

(2) Yaşıl ərizələr üzrə sürətləndirilmiş ekspertiza, birinci halda da olduğu kimi, mövcud ümumi sürətləndirmə proseduru çərçivəsində həyata keçirilir, lakin, yaşıl ərizələr üçün əlavə tələblər və qaydalar tətbiq olunur, yəni yaşıl ərizələr ümumi sürətləndirmə proseduruna daxil edildikdə, əlavə tələblər və müddəalar, məsələn, daha qısa baxış müddəti, ərizəçilərin əlavə güzəştli qrupları və s. tətbiq olunur. Üstəlik, onlar yalnız yaşıl texnologiyalar sahəsində ərizələr üçün istifadə olunur və digər sahələrdə ərizələr üçün tətbiq edilmir (daha ətraflı aşağıda bax). Bu yanaşma Avstraliya və ÇXR idarələrinin praktikasında istifadə olunur.

(3) Yaşıl ərizələr üzrə sürətləndirilmiş ekspertiza ərizəçinin seçimi ilə iki prosedurdan biri çərçivəsində həyata keçirilə bilər: ümumi sürətləndirmə proseduru (1-ci kateqoriyaya bax) və yaxud ən vacib ərizələr və ya texnikanın prioritet sahələrində ərizələr üçün istifadə olunan xüsusi super sürətləndirilmiş prosedur, yəni bütün ərizələr, o cümlədən yaşıl ərizələr üçün ümumi sürətləndirmə proseduru ilə yanaşı, paralel olaraq ən vacib və ya prioritet ərizələrin (məsələn, texnikanın müvafiq və ya prioritet sahələri, o cümlədən yaşıl texnologiyalar sahəsinə aid və tətbiqi planlaşdırılan və ya tətbiq ediləcək, xarici patentləşdirilməsi aparılacaq, satılacaq lisenziya, ərizələrin) daha təcili baxılması tələb olunan hallar üçün nəzərdə tutulmuş xüsusi prosedur şəklində əlavə sazlama tətbiq olunur. Belə yanaşma Kanada, Yaponiya (ən sürətli ekspertiza şəklində⁸) və Koreya Respublikası idarələrinin praktikasında istifadə olunur.

(4) Yaşıl ərizələr üzrə sürətləndirilmiş ekspertiza yalnız yaşıl texnologiyalar sahəsində istifadə olunan xüsusi sürətləndirmə proseduru çərçivəsində həyata keçirilir. İdarədə hər hansı ümumi sürətləndirmə proseduru olmadıqda, yalnız yaşıl texnologiyalar üçün istifadə olunan xüsusi sürətləndirmə proseduru

yaradılır. Göstərilən yanaşma Braziliya, Böyük Britaniya və Çili idarələrinin praktikasında istifadə olunur.

(5) Yaşıl ərizələr üzrə sürətləndirilmiş ekspertiza yalnız yaşıl texnologiyalar sahəsində istifadə olunan xüsusi müvəqqəti sürətləndirmə proseduru çərçivəsində həyata keçirilir. Ümumi sürətləndirmə proseduru, eləcə də digər xüsusi sürətləndirmə prosedurları olduqda, əlavə olaraq yalnız yaşıl texnologiyalar üçün istifadə olunan xüsusi bir müvəqqəti sürətləndirmə proseduru yaradılır və bu müvəqqəti prosedur altında yalnız müəyyən müddət ərzində baxılan ərizələrin limiti qoyulmaqla işləyən bir prosedur başa düşülür. Bu yanaşma ABŞ idarəsinin praktikasında iki dəfə istifadə edilmişdir (2009-2012-ci illərdə və 2022-ci ildən bu günədək). 2022-ci ildən bu yanaşma Çili idarəsi tərəfindən istifadə olunur.

Yuxarıda verilmiş yanaşmalar arasında əhəmiyyətli fərqlərin olmasına baxmayaraq, onların reallaşdırılmasında bir sıra ümumi xüsusiyyətlər, müddəalar və tələblər müəyyən etmək olar. Ekspertizanın sürətləndirilməsini təmin edən və ya dəstəkləyən ümumi müddəalar və tələblər arasında ən əhəmiyyətli olanlar aşağıdakılardır:

- sürətləndirmə haqqında vəsatət daxil olmaqla, bütün ərizə materiallarının yalnız elektron formada təqdim edilməsinin mütləq olması;
- sürətləndirilmiş prosedura keçməli olan ərizənin erkən (vaxtından əvvəl) dərc olunma zərurəti;
- iqlimin yumşaldılmasına və ya mühafizəsinə aid gözlənilən nəticə ilə bağlı ərizənin (və ya izahatın) mütləq təqdimatı;
- ərizəçi üçün ekspertiza ilə müəyyən edilmiş müddətlərin təxirə salınmasını və ya başqa vaxta keçirilməsini istəmək imkanının istisna edilməsi;
- ilkin axtarış və ekspertiza nəticələrinin təqdim edilməsi tələbi;
- sürətləndirmə haqqında vəsatət üçün rüsumun olmaması.

Digər tərəfdən, yuxarıda göstərilən beş yanaşma çərçivəsində reallaşdırılan sürətləndirmə prosedurlarında patent qanunvericiliyinin kifayətsiz harmonizasiyası səbəbindən bir sıra əhəmiyyətli fərqlər də müəyyən edilə bilər.

Bu fərqlər həm müraciətlərin sürətləndirmə proseduruna daxil edilməsi üçün seçim meyarlarına, baxılma müddətlərinə, həm də müraciət edənlərə verilən faydalara aid edilə bilər.

Əlxləxüs, ərizələrin sürətləndirmə proseduruna daxil etmək üçün seçilməsi meyarları kimi aşağıdakı əsaslardan istifadə olunur:

- ərizənin növü və ya ƏM obyektinin növü, onun ölkə iqtisadiyyatı üçün əhəmiyyəti;
- ərizəçinin ekspertizanın sürətləndirilməsini tələb etmək səlahiyyəti (məsələn, belə hüququn yalnız bu ölkənin rezidentlərinə,
- yalnız milli layihələrin və dövlət proqramlarının iştirakçısı olan milli ərizəçilərə təqdim edilməsi, istisna və ya məhdudiyyətlər – qeyri-rezident namizədlər üçün);
- ixtira predmetinin yaşıl texnologiyalar mövzusunə aidiyyətini (məxsusluğunu) müəyyənləşdirmək üçün müxtəlif üsullar.

Sürətlənmə və ekspertizanın müxtəlif mərhələlərini tələb etmək müddətləri ilə bağlı aşağıdakı variantlar mümkündür:

⁸ Outline of Super Accelerated Examination // Yaponiyanın Patent idarəsi: rəsmi sayt. URL: https://www.jpo.go.jp/e/system/patent/shinsa/jp-super_soki/ (müraciətin tarixi: 06.03.2024).

- sürətlənmə üçün tələb ekspertiza başlamazdan əvvəl və ya ekspertizanın istənilən mərhələsində irəli sürülə bilər;
- ekspertizanın ilk qərarının verilmə müddətləri (1 aydan 1 ilə qədər);
- ekspertizanın bütövlükdə başa çatma müddəti (1 ildən 3 ilədək və ya daha çox il).

Mümkün güzəştlərin təqdim edilməsi ilə bağlı aşağıdakı hallar mümkündür:

- hər hansı digər mövzuya dair ərizələr üçün eyni güzəştlər;
- ərizəçilərin kateqoriyasından, müvafiq işlənmənin və ya dövlət proqramının maliyyələşdirmə mənbələrindən, iqtisadiyyat üçün əhəmiyyətindən və s. irəli çıxaraq müəyyən edilən əlavə güzəştlər.

Yuxarıda sadalanan fərqləri daha ətraflı nəzərdən keçirək.

Belə ki, yaşıl texnologiyalar sahəsindəki obyektlər üçün ərizələrin sürətləndirmə proseduruna daxil edilməsi barədə qərar qəbul etmək üçün meyar kimi aşağıdakı əsaslardan istifadə edilə bilər.

(a) Təqdim edilmiş ƏM obyektinin tipi və ya növü, yəni:

- yalnız ixtiralar üçün ərizələrə icazə verilir (Avstraliya, Böyük Britaniya, Kanada, Koreya Respublikası, Yaponiya idarələrinin təcrübəsi);
- ixtiralar üçün ərizələrdən əlavə faydalı modellər üçün ərizələr də daxil edilir (Braziliya, ÇXR, ABŞ, Çili idarələrinin təcrübəsi);
- hər növ patent ərizələrinə: ixtiralara, faydalı modellərə və sənaye nümunələrinə icazə verilir (ÇXR idarəsinin təcrübəsi);
- sürətləndirmə prosedurundan onların baxılması mərhələsi ilə müəyyən edilmiş ərizələr çıxarılır (məsələn, ABŞ idarəsində ilkin (orijinal) olmayan, yəni davam etdirilmiş, qismən davam etdirilmiş və ayrılmış bütün ərizələr sürətləndirilmiş baxılmadan çıxarılır).

(b) Ərizəçinin fərqli səlahiyyətlərinə əsaslanan ərizələrin seçim meyarları:

- əsasən bu ölkənin rezidentləri tərəfindən verilmiş ərizələr daxildir, məsələn, Böyük Britaniya, Braziliya (ilk pilot layihə zamanı);
- yalnız rezidentlərin vacib milli layihələrdə iştirakı, obyektin dövlət proqramı üzrə və ya dövlət maliyyələşdirilməsi əsasında işlənilməsi ilə bağlı ərizə verən rezidentlərin ərizələri, eyni zamanda mövzunun ölkənin iqtisadiyyatı və müdafiə qabiliyyətliyi üçün aktuallığı və s. nəzərə alınmaqla daxil edilir (məsələn, Koreya Respublikası idarələrinin təcrübəsi);
- həmçinin qeyri-rezidentlər tərəfindən verilmiş ərizələr də daxil edilir, bir şərtlə ki, onlar bu ölkədə (məsələn, Koreyada) bəzi filialla birgə korporativ təşkilata sahibdir və ya onların filialları olduqları ölkədə (ÇXR) ayrı korporativ vahiddir və yaxud ərizə həmin ölkənin rezident olan ərizəçilər ilə birgə verilib [7] ÇXR;
- həmçinin qeyri-rezidentlər tərəfindən verilmiş ərizələr də daxil edilir, bir şərtlə ki, ərizə beynəlxalq müqavilələr ilə (məsələn, regional sazişlər, PCT proseduru, PPH proqramı və s.) (məsələn, Braziliya, ABŞ) əlaqədar verilir;

- istənilən ölkədən (məsələn, Braziliya, Kanada, Yaponiya, API) verilmiş hər hansı ərizə daxildir.

(c) Ərizənin yaşıl texnologiyalara tematik mənsubiyyətini müəyyənləşdirmək üçün müxtəlif meyarlar:

- ixtira predmetinin ətraf mühitin mühafizəsi sahəsinin qismən geniş tərifli ilə əlaqələndirilməsi. Bu yanaşma, məsələn, Böyük Britaniya, Kanada, Braziliya, ÇXR, Çili idarələrində istifadə olunur. Ərizə sürətləndirilmiş ekspertiza proseduruna daxil edilir, bir şərtlə ki, ərizəçi bəyan edir ki, onun ərizəsindəki ixtira predmeti yaşıl texnologiyaların əsas tematik bölmələrindən birinə, ələlxusus, atmosferdə istixana qazlarının azaldılması, ətraf mühitin yaxşılaşdırılması, enerji istehlakının qorunması və ya azaldılması (ənənəvi enerji mənbələri istifadə edildiyi halda), bərpa olunan enerji mənbələrinin yaradılması və ya istifadəsi və s. aiddir.
- ixtira predmetinin dövlət proqramlarında müəyyən edilmiş ölkə iqtisadiyyatının inkişafının prioritet istiqamətlərindən biri ilə əlaqələndirilməsi. Belə yanaşma adətən ixtira predmetinin geniş tərifli ilə əlaqələndirilməsinə dair tələbinə əlavə olaraq tətbiq olunur və bu və ya digər şəkildə Avstraliya, Braziliya, Koreya və Yaponiya idarələrinin normativ sənədlərində ölkənin inkişafının prioritet istiqamətlərinə aid hökumət proqramlarının müvafiq müddəalarına istinad ilə yer alır. Belə ki, Avstraliya idarəsinin normativ sənədlərində ətraf mühitin mühafizəsi üçün texnologiyaların tətbiqinin sürətləndirilməsinə yönəlmiş müvafiq dövlət aktlarına⁹, məsələn, yeni qəbul edilmiş Tullantıların təkrar emalı və azaldılması haqqında qanuna (Recycling and Waste Reduction Act) istinad edilir¹⁰. Braziliya və Koreya idarələrində yaşıl texnologiyalara aid ərizələri daxil edilərkən, ilk növbədə onlardan hökumət proqramlarında müəyyən edilmiş bu ölkənin inkişafının prioritet sahələrinə aid olanlar nəzərə alınır. Bundan əlavə, Koreya Respublikasının idarəsi ərizələrin tematik mənsubiyyətini müəyyən edərkən yaşıl texnologiyalar sahəsində öz milli təsnifatının 8 xüsusi kateqoriyasından istifadə edir, hansı ki, beynəlxalq təsnifatların tematik bölgüsü ilə tam üst-üstə düşmür [14]. İsrail idarəsi həmçinin qəti müəyyən edilmiş siniflərin siyahısını rəhbər tutur;
- ixtira predmetinin yaşıl texnologiyalarla əlaqəli beynəlxalq təsnifatların bir və ya bir neçə rubrikasına aid edilməsinə əsaslanaraq. Belə yanaşma ABŞ, Çili idarələrində və API istifadə olunur. API və ABŞ idarələrində ixtira predmeti, Beynəlxalq patent təsnifatı (BPT) rubrikalarından əlavə yaşıl texnologiyalara həsr olunmuş xüsusi Y2 sinfinin rubrikalarından birinə mütləq uyğun olmalıdır. Bu sinif əlavə olaraq IPC genişləndirmək üçün yaradılmış Birgə patent

⁹ David Boy, Australia developing criteria to accelerate examination for selected applications, June 9, 2001 // Madderns: sayt. URL: <https://madderns.com.au/ip-australia-trialling-machine-learning-model/> (müraciətin tarixi: 03.04.2024).

¹⁰ Australia, Recycling and Waste Reduction Act 2020 (№ 119, 2020) – SECT 319 // Australasian Legal Information Institute: sayt. URL: http://classic.austlii.edu.au/au/legis/cth/num_act/rawra2020287/ (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

təsnifatının (CPC) tərkibinə daxil edilmişdir. ABŞ-in yaşıl texnologiya sahəsində ərizələrin emalını təmin edən son layihəsində, ixtira predmetinin tematik uyğunluğuna dair tələb aşağıdakı kimi dəqiqləşdirilmişdir: «təqdim edilən ixtiranın iqlimin yumşaldılmasına yönəlmiş məmulata və ya prosesə aid olması faktı» yalnız o halda yerinə yetirilmiş hesab edilir ki, ərizə ən azı bir iddianı daxil etsin, həmin iddia da öz məzmununa görə Birgə patent təsnifatının altsiniflərində əks olunan bir və ya daha çox texniki konsepsiyaya: Y02A, Y02B, Y02C, Y02D, Y02E, Y02P, Y02T və ya Y02W müvafiq olsun. Məsələn, metanın tutulması və ya aradan qaldırılması ilə əlaqəli iddia Y02 sinfinin Y02C 20/20 rubrikasına uyğun olmalıdır [15].

(d) Ərizələrin təqdim edilmiş obyektin ölkə iqtisadiyyatı üçün əhəmiyyətini və ya vacibliyini müəyyənləşdirməyə əsaslanan əlavə seçim meyarları

Ixtira obyektinin əhəmiyyətinə əsaslanan meyarlar ÇXR, Koreya Respublikası, ABŞ və API idarələrinin təcrübəsində tətbiq olunur. Onların tətbiqi, ilk növbədə, ölkə iqtisadiyyatında mümkün istifadəsi baxımından ən perspektivli ixtiraları və faydalı modelləri sürətləndirmək üçün seçməyə və ikincisi, ərizələrin baxılması müddətlərinin qısaldılması səbəbindən yarana biləcək mütəxəssislərin həddindən artıq yüklənməsinin qarşısını almağa yönəldilmişdir. Eyni zamanda, ixtira obyektinin əhəmiyyətini qiymətləndirmək üçün adətən müxtəlif səlahiyyətli orqanlar tərəfindən verilmiş müxtəlif rəy və şəhadətnamələrə əsaslanaraq onun vacibliyinin sənədli təsdiqi tələb olunur. Bundan əlavə, ekspertin mülahizəsindən (qiymətləndirməsindən) istifadə edilə bilər.

Obyektin sürətləndirmə proseduruna daxil edilməsi üçün əhəmiyyətinin sənədlə təsdiqlənməsi tələbinin səciyyəvi nümunəsi Koreya idarəsinin təcrübəsidir. Belə ki, sürətləndirmə proqramına ilk növbədə aşağıdakılar daxil edilməlidir:

- Karbon miqdarının azaldılması üzrə əsas akta (2021-ci ilədək) və Karbon neytrallığı və yaşıl böyümə haqqında qanuna (2021-ci ilin oktyabrından başlayaraq) müvafiq olaraq yaşıl texnologiya kimi sertifikatlaşdırılmış texnologiya aid ərizələr;
- yaşıl texnologiyalar sahəsində ixtisaslaşmış şirkət sertifikatı na sahib şirkət tərəfindən verilmiş ərizələr;
- yuxarıda göstərilən akta əsasən yaşıl texnologiyaların sənaye parkına daxil olan şirkət tərəfindən verilmiş ərizələr;
- yuxarıda göstərilən akta əsasən subsidiya almış ərizəçi tərəfindən verilmiş ərizələr;
- yuxarıda göstərilən akta əsasən investisiya almış ərizəçi tərəfindən verilmiş ərizələr;
- digər hökumət proqramları ilə əlaqədar maliyyə dəstəyi və ya sertifikatlaşma almış ərizələr.

ÇXR idarəsinin təcrübəsində sürətləndirilmiş kargüzarlıq proqramına daxil olmaq üçün yalnız ən vacib ixtiralara icazə verilir [13].

Mühüm ixtiraların seçilməsi aşağıdakı tələblər nəzərə alınmaqla ÇXR patent idarəsinin regional filiallarının ekspertləri tərəfindən həyata keçirilir:

- CO₂ aşağı emissiyası və enerjinin qorunması kimi ətraf mühitin mühafizəsinə əhəmiyyətli dərəcədə töhfə verən ixtiraları daxil edən patent ərizələrinin seçilməsi;
- milli ərizələrin sürətləndirilməsi proqramına həmçinin xarici patentləşdirmə üçün də nəzərdə tutulan ərizələrin daxil edilməsi (lakin onların digər ölkələrdə təqdim etmədən əvvəl);
- ölkənin və ya onun hər hansı bölgəsinin milli və ictimai maraqları üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən patent ərizələrinin müəyyənləşdirilməsi.

Eyni zamanda, ərizəçi həmçinin ərizənin sadalanan kateqoriyalara aid olduğunu göstərmək üçün lazımı sübutları da təqdim etməlidir. Məsələn, Pekin filialının təlimatında ərizəçinin müvafiq milli nazirliklərin və komissiyaların administrasiyaları və ya Pekində yerləşən departamentlər tərəfindən verilmiş müvafiq təsdiqedic materialları təqdim etməsini tələb edir. Buna əlavə, Çjetszyan (Zhejiang) və Xeyluntszyan (Heilongjiang) filiallarının təlimatlarında vacib patent ərizələri anlayışına saxta

Eyni zamanda, ərizəçi həmçinin ərizənin sadalanan kateqoriyalara aid olduğunu göstərmək üçün lazımı sübutları da təqdim etməlidir. Məsələn, Pekin filialının təlimatında ərizəçinin müvafiq milli nazirliklərin və komissiyaların administrasiyaları və ya Pekində yerləşən departamentlər tərəfindən verilmiş müvafiq təsdiqedic materialları təqdim etməsini tələb edir.

nüsxələrin utilizasiyası, texnologiyanın ötürülməsi sahəsinə aid və ya bu əyalətlərdə vacib layihələr çərçivəsində həyata keçirilən ərizələr daxil edilir.

ABŞ, Çili idarələri və API yaşıl texnologiyalar üzrə ərizələri sürətləndirmə proseduruna daxil etmək üçün seçərkən ekspertlərin yüklənmə mülahizələrini rəhbər tuturlar. Bunun üçün sadalanan idarələrdə qəbul edilən ərizələrin illik limiti müəyyən edilmişdir. Bundan əlavə, ixtiraların əhəmiyyətinin dolayı meyarlarından istifadə edilə bilər. Belə ki, ABŞ idarəsində, ilk növbədə, ekspertin fikrincə, aşağıdakı üç kateqoriyada potensial töhfələrinin mühümlüyündən irəli çıxaraq daha yüksək əhəmiyyətə malik olan ixtiralar sürətləndirmə proseduruna daxil edilir:

(1) yeni bərpa olunan enerji mənbələrinin kəşfi və ya mövcud olanların inkişafı;

(2) mövcud enerji mənbələrinin daha effektiv istifadəsi və ya qorunub saxlanması; və ya

(3) istixana qazlarının tullantılarının azaldılması¹¹.

¹¹ Advancement of examination petitions // USPTO: sayt. URL: <https://www.uspto.gov/patents/apply/petitions/timeline/advancement-examination-petitions> (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

API-də PACE (Programme for accelerated prosecution of European patent applications) proqramı üzrə sürətləndirilmiş kargüzarlığa daxil olan ərizələrin sayında rəsmi olaraq heç bir məhdudiyyət yoxdur¹². Lakin praktikada bu rəqəm axtarış və ekspertizanı həyata keçirən bölmələrin həqiqi yükündən, eləcə də sürətlənməyə daxil olan vəsatətlərin sayından asılıdır. Buna görə, bir il ərzində çox sayda ərizə ilə əlaqədar sürətlənmə istəyən ərizəçilərə, bir qayda olaraq, onlardan ən vacib və ya əhəmiyyətli ixtiraları seçmək, qalan ərizələri adi prosedura daxil etmək təklif olunur.

Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, yaşıl ərizələr üçün verilən güzəştlərlə bağlı sürətləndirilmiş prosedurun mümkün sui-istifadəsinə dair narahatlıqlar, bir qayda olaraq, əsassızdır. Məsələn, «yaşıl kanal» çərçivəsində yaşıl ərizələr üzrə daha güzəştli sürətləndirmə proseduru təqdim edən Böyük Britaniya idarəsinin statistikası təsdiq edir ki, «yaşıl kanal» vasitəsilə hər il təxminən 300 ərizə verilir, bu da ümumi ərizələrin sayının 1%-ni təşkil edir. 2020-ci ildə maksimum ərizə sayı – 400-dən çox ərizə verilmişdir (yaşıl mövzu üzrə idarəyə təqdim olunan bütün ərizələrin təxminən 20%-i). Digər ərizələr üzrə ərizəçilər sürətləndirmə haqqında vəsatəti qaldırmağı məqsəduyğun hesab etmədilər, hərçənd ki, ərizəçilərin «yaşıl kanal» xidmətində iştirakı pulsuz təqdim edilir¹³.

Əksər idarələrdə, analogi ərizənin xaricdə verilməsi və ya verilməsi planlaşdırıldığı təqdirdə bütün milli ərizələri, eləcə də beynəlxalq PCT ərizələrini də vacib və ya əhəmiyyətli ərizələr kateqoriyasına aid edirlər. Eyni zamanda, beynəlxalq PCT ərizələrinin sürətləndirmə proseduruna daxil edilməsi ilə bağlı əhəmiyyətli məhdudiyyətlər və əlavə tələblər nəzərdə tutan müxtəlif yanaşmalar istifadə olunur.

API praktikasında sürətləndirmə proseduruna PCT-nin yalnız Avropa fazasına keçən və API-nin bundan əvvəl Beynəlxalq axtarış orqanı və ya Əlavə axtarış aparmaq üçün təyin olunmuş orqan kimi çıxış edən ərizələri buraxılır¹⁴.

Yaponiya idarəsi milli ərizələrin sürətləndirilmiş və super sürətləndirilmiş prosedurlara daxil edilməsinə analogi ərizənin xaricdə verildiyi təqdirdə yol verir, 1996-cı ilin iyul ayından isə beynəlxalq ərizələr də həmçinin aşağıdakı şərtlər ilə daxil edilmişdir [16]:

- PCT-nin Qəbul idarəsi (Qİ) olaraq Yaponiya idarəsinə təqdim edilmiş və Yaponiyada milli fazaya keçirilmişdir;
- Milli ərizə kimi Yaponiya idarəsinə, eləcə də PCT proseduru üzrə Qəbul idarəsinin funksiyalarını yerinə yetirmək üçün bu idarəyə beynəlxalq ərizə kimi təqdim edilmişdir.

Daha sonra, Yaponiyanın göstərilən ölkə kimi adlandırıldığı istənilən PCT ərizələrinin də həmçinin sürətləndirmə proseduruna daxil edilməsinə icazə verilmişdir.

Koreya idarəsinin təcrübəsinə əsasən, Koreya Patent aktının 198-2-ci maddəsinə uyğun olaraq PCT müqaviləsinə əsasən yalnız Koreya idarəsinin səlahiyyətli beynəlxalq axtarış orqanı kimi beynəlxalq axtarış apardığı beynəlxalq PCT ərizələri sürətləndirilmiş baxılma üçün qəbul edilir.

ABŞ idarəsi həmçinin istənilən milli ərizələr ilə yanaşı milli fazaya keçmiş xarici ərizəçilər tərəfindən verilən istənilən beynəlxalq ərizəni də qəbul edir (davam edən və ya müvəqqəti ərizələr istisna olmaqla). Hərçənd, idarə tərəfindən yaşıl ərizələrə dair sürətləndirilmiş ekspertiza prosedurunun müəyyən zaman intervalının (1-2 il) və müəyyən ərizə həcmnin (3 mindən 5 minədək) təyin edilməsi əhəmiyyətli məhdudiyyətdir¹⁵.

Rospatent praktikasında ekspertizanın sürətləndirilməsi üçün mövcud imkanların təhlili

Hazırda Rusiya qanunvericiliyi patent ərizələrinə baxılması üçün kargüzarlığın sürətləndirilməsi üçün hər hansı rəsmi prosedur nəzərdə tutmur. 2020-ci ildə FSMİ-in 24 mart 2020-ci il tarixli 164 №-li əmri ilə tətbiq olunan xüsusi prosedur, yəni Rusiya Federasiyasının dövlət proqramlarında müəyyən edilmiş prioritet inkişaf istiqamətləri üzrə ixtiralar üçün ərizələrin baxılmasının sürətləndirilməsi qaydası istisna təşkil edir. Lakin qeyd etmək lazımdır ki, bu qayda, adında nəzərdə tutulmuş öz geniş təsir dairəsinə baxmayaraq, yalnız iki aktual mövzuda olan ərizələrə: texnoloji robotlar, manipulyatorlara (IPC-nin B25 fəslə) və elektron naviqasiya sistemlərinə (IPC-nin G01C və G01S fəslə) aiddir. Bu qaydanın digər prioritet sahələr üzrə ərizələrə dair tətbiqi, təəssüf ki, nəzərdə tutulmur.

Rusiya ərizəçilərinin ərizələrinə sürətləndirilmiş baxılmanın digər imkanı beynəlxalq PPH proqramının istifadəsi ilə əlaqədardır¹⁶. Lakin, o, yalnız Rusiya ərizəçilərinin ərizələrinin baxılmasının beynəlxalq mərhələsinə aiddir. Analogi xarici ərizənin əsaslandığı əvvəlki milli ərizə adi prosedur çərçivəsində nəzərdən keçirilir. Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, xarici idarələrin əksəriyyəti ərizəçinin öz ixtirasını xaricdə patentləşdirmək niyyəti olduqda ərizəçiyə müvafiq milli ərizənin tez baxılmasına imkan verir.

Rospatentin praktikasında hər hansı ortaq rəsmi sürətləndirmə prosedurunun olmamasının səbəblərindən biri, Rospatentin bu günədək bütün daxil olan ərizələrə baxılma müddətinin azaldılması siyasətini mütəmadi həyata keçirməsidir ki, bu da xüsusi sürətləndirmə prosedurunun tətbiqi məsələsində xüsusi kəskinlik vermirdi. Belə ki, «Sənaye mülikiyyəti üzrə federal institut» Federal dövlət büdcə müəssisəsi tərəfindən 2013-cü il və sonrakı dövrlərdə dövlət işlərinin yerinə yetirilməsinə dair dövlət tapşırığı ilə vaxtilə müəyyən

¹² PACE (Programme for accelerated prosecution of European patent applications), Guidelines for Examination [Elektron resurs] // APT: sayt. URL: https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/html/guidelines/e/e_viii_4.htm (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

¹³ Patents: accelerated processing: The Intellectual Property Office offers different methods of accelerating the processing of your patent application // URL: <https://www.google.com/search?q=UK+Green+channel+patents&oq=UK+Green+channel+patents&aqs=chrome..69i57j69i60.39538j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-> (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

¹⁴ PACE (Programme for accelerated prosecution of European patent applications), Guidelines for Examination // APT: sayt. URL: https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/html/guidelines/e/e_viii_4.htm (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

¹⁵ USPTO, Climate Change Mitigation Pilot Program // USPTO: sayt. URL: http://www.uspto.gov/patents/init_events/green_tech.jsp (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

¹⁶ «Sürətləndirilmiş patent kargüzarlığı» proqramı (Patent Prosecution Highway, və ya PPH) // Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmət: sayt. URL: [https://rospatent.gov.ru/ru/activities/inter/bicoop/pph#:~:text=\(müraciətin tarixi: 11.03.2024\).](https://rospatent.gov.ru/ru/activities/inter/bicoop/pph#:~:text=(müraciətin tarixi: 11.03.2024).)

Faydalı modellərə gəldikdə, müvafiq göstəricilər mahiyyəti üzrə optimal göstəricilərə yaxınlaşmışdır. Belə ki, 2022-ci ildə faydalı model üçün ərizələrin baxılmasının orta müddəti 1,22 ayadək azalmış, 2016-cı ildə isə 2,62 təşkil etmişdir.

edilmiş müddətlərə ilkin tələblər aşağıdakı orta müddətləri nəzərdə tuturdu¹⁷:

- rəsmi ekspertiza: 2 aydan çox olmayaraq,
- mahiyyəti üzrə ekspertiza: ixtira və sənaye nümunəsi üçün 12 aydan çox olmayaraq, faydalı model üçün isə 6 aydan çox olmayaraq.

Lakin, avtomatlaşdırma vasitələrindən istifadə və ərizəçilər, xüsusən də xarici ərizəçilər tərəfindən verilən ərizələrin həcmində müəyyən bir azalma ilə bağlı olaraq, hazırda Rusiyada patentə dair ərizələrinin dövlət ekspertizasının orta müddəti əhəmiyyətli dərəcədə qısaldılmışdır, bu da 2022-ci il və 2016-cı il üçün göstəricilərin müqayisəsindən görünür. Rospatentin 2022-ci il¹⁸ və 2016-cı il¹⁹ üçün illik hesabatlarına əsasən, 2022-ci ilin nəticələrinə görə ixtira üçün ərizələrin baxılmasının orta müddəti 4,2 ay, 2016-cı ildə isə bu göstərici 9,24 ay təşkil etmişdir. 2022-ci ilin sonu üçün ekspertizanın ilk hərəkətinin qəbul edilməsi üçün orta müddət 3,98 aya, 2016-cı ildə isə 8,95 aya bərabər olmuşdur.

Faydalı modellərə gəldikdə, müvafiq göstəricilər mahiyyəti üzrə optimal göstəricilərə yaxınlaşmışdır. Belə ki, 2022-ci ildə faydalı model üçün ərizələrin baxılmasının orta müddəti 1,22 ayadək azalmış, 2016-cı ildə isə 2,62 təşkil etmişdir.

Həmçinin xüsusilə vurğulamaq lazımdır ki, Rusiya təcrübəsi çərçivəsində ekspertizanın sürətləndirilməsi üçün ümumi, rəsmi qəbul edilmiş prosedurun olmaması qismən Rusiya ərizəçilərinin ərizələrinə baxılmasını sürətləndirmək üçün bir sıra praktik imkanlara malik olması hesabına kompensasiya olunur.

Bu imkanlar Rospatent və ya Rospatentdə akkreditə olunmuş təşkilatlar tərəfindən göstərilən müvafiq xidmət və servislərə əsaslanır. Bu imkanlara aşağıdakılar aiddir:

- ərizənin elektron verilməsi və ərizə üzrə elektron kargüzərlik;
- ekspert müşavirələrinin (danışqlarının) aparılması;

- Rospatentdə (FSMİ) ərizə mövzusu üzrə ödənişli (kommersiya) axtarışların sifarişi;
- Rospatentin akkreditə etdiyi təşkilatlar tərəfindən göstərilən ilkin patent axtarışı üzrə xidmətlər;
- müvafiq əsaslandırma ilə ərizənin baxılmasının sürətləndirilməsi barədə qeyri-rəsmi yazılı xahişin Rospatentə göndərilməsi.

Göstərilən imkanlardan hər birinin ayrı-ayrılıqda və ya birlikdə istifadəsi həqiqətən patent müddətlərinin müəyyən dərəcədə qısaldılmasına kömək edə bilər.

Belə ki, **şəxsi kabinet vasitəsilə ərizənin elektron verilməsi və ərizə üzrə elektron kargüzərlik** ənənəvi, adi poçtdan istifadə edərək «kağız» üsulu ilə sənədlərin verilməsi və patent idarəsi ilə yazışmaların aparılması ilə müqayisədə idarədən sorğuların (bildirişlərin) alma müddətini və onlara cavabın göndərilməsini, xüsusən də, ərizəçi patent idarəsinin yerləşdiyi yerdən uzaqdadırsa, əhəmiyyətli dərəcədə azalda bilər. Bundan əlavə, bu, əlavə vaxt itkisinə səbəb olan poçt göndərişlərinin mümkün itkisi hallarının qarşısını almağa imkan verir.

Elektron sənəd vermə prosedurunun tətbiqinin əlavə üstünlüyü bəzi patent rüsumlarına 30 faiz endirimdir.

Ekspert müşavirələrinin (danışqlarının) aparılması;

Bu imkandan istifadə etmək üçün ərizəçi ərizəyə ərizəçinin iştirakı ilə baxılması üçün vəsatət verməlidir. Ərizədə, ərizə nömrəsindən əlavə aşağıdakıları göstərmək lazımdır:

- ərizəçinin müzakirə üçün təklif etdiyi suallar;
- ərizəçinin iştirakı ilə ərizəyə baxılmasının arzuolunan tarixi və vaxtı;
- ərizəyə birgə baxılma tarixi və vaxtının yekun razılaşdırılması üçün əlaqə telefonu.

Ekspert müşavirləri həmçinin onlayn rejimdə videokonfrans şəklində də keçirilə bilər.

Bundan əlavə, fəvqəladə hallarda ərizəçi müvafiq əsaslandırma (işlənmənin ölkə üçün əhəmiyyəti, dövlət kontraktı, xarici patentləşdirmə zərurəti və s.) təqdim edərək ərizəsinə baxılmasının sürətləndirilməsi barədə qeyri-rəsmi xahiş ilə Rospatentə müraciət edə bilər. Belə xahişlər istisna olaraq təmin edilə bilər.

İlkin patent axtarışının nəticələrinin idarəyə təqdim edilməsi

Ərizəçinin ilkin patent axtarışının nəticələrini idarəyə təqdim etməsinə nəzərdə tutan bu imkan ekspert ilə artıq yazışmaları aradan qaldırmağa imkan verir, çünki axtarış nəticəsində texnikanın müəyyən edilmiş obyektiv vəziyyəti, eləcə də ərizə üzrə aşkar edilmiş ən yaxın analoqlar ərizəçiyə ərizə materiallarını ən dolğun və savadlı şəkildə hazırlamağa kömək edir. İlkin patent axtarışının nəticələrini əldə etmək üçün ərizəçinin aşağıdakı imkanları var.

Birincisi, Rospatent (FSMİ) ərizə üzrə 10 gün ərzində sürətləndirilmiş tematik axtarış aparmaq üçün ödənişli xidmət təklif edir. İxtiralar və faydalı modellər üçün belə axtarışın qiyməti minimum 94 400 rubl təşkil edir, faydalı modellər (və sənaye nümunələri) üçün isə – 47 200 rubldan başlayır. Göstərilən axtarışın nəticələri ekspertizanın patent qabiliyyətliyi qiyətləndirilməsində istifadə edilməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. Təcrübə göstərir ki, ödənişli axtarış ərizəyə baxılma müddətini iki ayadək azalda bilər. Buna baxmayaraq, qeyd etmək lazımdır ki, hətta bu olduqca bahalı xidmət heçdə həmişə kargüzərliyin real sürətlənməsinə zəmanət vermir.

¹⁷ «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» Federal dövlət büdcə müəssisəsi tərəfindən 2013-cü il və 2014 və 2015-ci illərin planlama dövrü üçün dövlət işlərinin yerinə yetirilməsinə dair dövlət tapşırığı // Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmət: sayt. URL: https://rospatent.gov.ru/content/uploadfiles/docs/prikaz_27_12_12_169.pdf (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

¹⁸ Rospatentin 2022-ci il üçün illik hesabatı // Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmət: sayt. URL: <https://rospatent.gov.ru/content/uploadfiles/otchet-2022-ru.pdf> (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

¹⁹ Rospatentin 2016-cı il üçün illik hesabatı // Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmət: sayt. URL: https://rospatent.gov.ru/content/uploadfiles/docs/otchet_2017_ru.pdf (müraciətin tarixi: 11.03.2024).

İkincisi, ərizəçi 1 yanvar 2024-cü ildən etibarən Rusiya Federasiyası Mülki Məcəlləsinin (RF MM) 1246-cı maddəsinin 3-cü bəndinin 2-ci abzasına uyğun olaraq ixtiraların və faydalı modellərin patent qabiliyyətliyi üçün ilkin məlumat axtarışını və ilkin qiymətləndirməsini apara bilən səkkiz akkreditə olunmuş təşkilatdan birinə müraciət edə bilər. İxtiraların və faydalı modellərin patent qabiliyyətliyi üçün ilkin məlumat axtarışını və ilkin qiymətləndirilməsini apara bilən təşkilatlar kimi akkreditə olunmuş elmi və təhsil təşkilatlarının siyahısı, eləcə də bu təşkilatların öz xidmətlərini təklif etdikləri IPC rubrikalarının siyahısı Rospatentin saytında verilmişdir²⁰.

Nəhayət, ərizəçi, böyük firma və ya müəssisə ilə təmsil olunduğu təqdirdə, siyahısı FSMİ saytında verilmiş açıq (pulsuz) və pullu verilənlər bazalarından istifadə edərək patent tədqiqatları çərçivəsində müstəqil olaraq ilkin axtarışlar apara bilən patent bölməsinə sahib ola bilər²¹.

Texnika səviyyəsini (ixtiralar və faydalı modellər) müəyyənləşdirmək üçün xarici patent sənədlərinin axtarışına gəldikdə, o, rusdilli interfeysi olan axtarış sistemlərində pulsuz aparılar bilər (bax: ru.espacenet.com, patentscope, eapatis.com).

Rusiya təcrübəsi çərçivəsində sürətləndirilmiş prosedurdan istifadə zərurəti haqqında

Rusiya ərizəçiləri üçün patent ərizələrinə, xüsusən də yaşıl texnologiyalar sahəsində baxılması prosesinin sürətləndirilməsi üzrə mövcud imkanların yuxarıda verilmiş təhlili aşağıdakı ilkin nəticələrə gəlməyə və təkliflər verməyə imkan verir.

Yuxarıda baxılmış ekspertizanın mümkün sürətləndirilməsinin mövcud potensial üsul və metodları (ərizənin elektron verilməsi, şəxsi kabinetdən istifadə, ərizəçinin ekspert müşavirələrində iştirakı, ilkin axtarışlar və s.) faydalı, lakin əldə olunan effekt dərəcəsinə görə olduqca məhdud, onlardan bir hissəsi isə ilkin axtarışın əlavə prosedurunı ödəmək zərurəti səbəbindən olduqca bahalıdır.

Texnikanın bütün sahələrində ərizələrə baxılması üçün ümumi müddətlərin sonradan azaldılması tendensiyasının davam etdirilməsinə gəldikdə, o, həm verilmiş ərizələrin sayının daim artması, həm də Rospatentin ekspert heyətinin məhdud sayı ilə şərtlənən praktik məhdudiyyətlərə malikdir.

Digər tərəfdən, ölkə iqtisadiyyatının inkişafı, təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və özünütəminatı, milli layihələrin həyata keçirilməsi, beynəlxalq öhdəliklərin, məsələn ətraf mühitin qorunması sahəsində, yerinə yetirilməsi üçün vacib olan ixtiralara və faydalı modellərə patent ərizələrinin sürətləndirilmiş baxılmasına artan tələbatı nəzərə alaraq, texnikanın aktual (prioritet) sahələrində ərizələrə tez baxılması üçün xüsusi prosedur və ya qaydanın yaradılması məsələsi daha çox əhəmiyyət kəsb edir²². Bu, texnikanın yalnız iki dar sahəsinə aid Texnikanın prioritet sahələrində

Yuxarıda baxılmış ekspertizanın mümkün sürətləndirilməsinin mövcud potensial üsul və metodları (ərizənin elektron verilməsi, şəxsi kabinetdən istifadə, ərizəçinin ekspert müşavirələrində iştirakı, ilkin axtarışlar və s.) faydalı, lakin əldə olunan effekt dərəcəsinə görə olduqca məhdud, onlardan bir hissəsi isə ilkin axtarışın əlavə prosedurunı ödəmək zərurəti səbəbindən olduqca bahalıdır.

ərizələrin sürətləndirilmiş baxılması qaydasının tətbiqi ilə bağlı məhdud, lakin müsbət təcrübə ilə sübut olunur. Məhdud əhatə dairəsinə baxmayaraq, onu, xüsusən də prioritet dar tematik sahələrdə ərizələr baxarılkən ekspertlər arasında funksiyaların bölüşdürülməsi və onların qarşılıqlı əlaqəsi baxımından bu yolda ilk vacib addım kimi qiymətləndirmək olar.

Yaşıl texnologiyalardan əlavə, həmçinin texnikanın yeni nəsil informasiya texnologiyaları, yüksək dəqiqlikli avadanlığın istehsalı, yeni materialların sənayesi, bioloji sənaye, yeni enerji növləri əsaslı avtomobillərin istehsalı, yeni enerji mənbələrinin istifadə, süni intellekt və s.²³ kimi digər prioritet sahələrini əhatə etmək üçün hazırlanmış yeni sürətləndirilmiş ekspertiza prosedurunı yaratdıqda bu prosedurun verilən ərizələrə olan həm ümumi, həm də spesifik tələbləri nəzərə alması lazımdır.

Birincisi, Rospatentdəki bütün patent ərizələrinin baxılma müddətlərinin ümumi qısaldılması tendensiyasının gələcəkdə də davam edəcəyini nəzərə alaraq, qəbul etmək lazımdır ki, bu, təxirə salınmış ekspertiza ilə ayrı-ayrı idarələrdə olduğu kimi, istənilən mövzu üzrə ərizələr üçün ekspertizanın sürətləndirilməsi üçün ümumi və ya universal prosedurun yaradılmasına ehtiyac (yuxarıda yanaşma 1-ə bax), açıq şəkildə görünür. Bundan əlavə, əksər idarələrin təcrübəsi göstərir ki, ərizələrinin ümumi sürətləndirilmiş şəkildə nəzərdən keçirilməsində, xüsusən də bu, təqdim edilmiş obyektin sonrakı reallaşdırılması (xarici patentləşdirməyə hazırlıq, lisenziyanın satışı, yekun texnologiyanın inkişafı və s.) üçün müxtəlif hazırlıq tədbirlərinin aparılması zərurəti ilə əlaqəli olan hallarda maraqlı olmayan əhəmiyyətli sayda ərizəçi qrupu vardır. Bununla bağlı ABŞ idarəsinin gələcəkdə üçvariantlı ekspertiza prosedurunun tətbiqi ilə bağlı planlarını xatırlatmaq lazımdır, hansı ki, ərizəçinin şəraitdən asılı olaraq onun üçün əlverişli: sürətləndirilmiş, adi və ya təxirə salınmış ekspertiza variantlarından birini seçə bilməsini nəzərdə tutur²⁴.

²⁰ Elmi və təhsil təşkilatlarının, akkreditə olunmuş təşkilatların siyahısı // Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmət: sayt. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/activities/akkreditovannye-nauchnye-obrazovatelnye-organizatsii> (müraciət tarixi: 11.03.2024).

²¹ Rospatentin informasiya resursları // Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmət: sayt. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/sources> (müraciət tarixi: 11.03.2024).

²² Qnip, V. Rusiyada «yaşıl» patentlər: dörd əsas inkişaf tendensiyası // «RBK»: sayt. URL: <https://trends.rbc.ru/trends/green/5ffec4449a7947cbec418575> (müraciət tarixi: 01.03.2024).

²³ Aktual texniki sahələrin seçilməsi üçün ilkin əsas qismində RF Hökumətinin «Rusiya Federasiyasının dayanıqlı (o cümlədən yaşıl) inkişafının məqsəd və əsas istiqamətlərinin təsdiq edilməsi haqqında» 14.07.2021-ci il tarixli 1912-p №-li Sərəncamında göstərilən istiqamətlər siyahısında göstərilənlər istifadə edilə bilər.

²⁴ USPTO Patent examination acceleration programs and proposals // USPTO: sayt. – URL: https://www.uspto.gov/sites/default/files/patents/process/file/accelerated/comp_chart_dom_accel.pdf (müraciət tarixi: 11.03.2024).

İkincisi, sürətləndirilmiş prosedurun yeni versiyası yeni ortaya çıxan prioritet texnika sahələrini də əhatə etməli olduğu üçün, ona olan ən vacib tələblərdən biri də onun açıqlığı olmalıdır, bu da ehtiyac olduqca yeni texnika sahələrini daxil etməyə imkan verəcəkdir.

Qanunvericiliyində texnikanın prioritet sahələrində patent ərizələrin sürətləndirilmiş ekspertizası nəzərdə tutulan sənayesi inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsini nəzərə alaraq, Rospatentdə ərizələrin verilməsini və baxılmasını tənzimləyən mövcud normativ-hüquqi aktlara da lazımi dəyişikliklər etmək (RF MM 4-cü hissəsinə, Ərizə sənədlərinin tərtib edilməsi, verilməsi və baxılması qaydaları, İnzibati qaydalar və s.) məqsəduyğun görünür ki, bu da seçilmiş prioritet sahələrdə, ilk növbədə müdafiə sənayesinə, idxaləvəzləmə texnologiyasına və ətraf mühitin qorunması ilə əlaqəli texnologiyalara aid sahələrdə ərizələrin sürətləndirilmiş baxılması prosedurunun əlavə tənzimlənməsini təmin edəcəkdir.

Eyni zamanda, xarici təcrübə göstərir ki, normativ-hüquqi aktlar, bir qayda olaraq, yaşıl texnologiyalar sahəsində olduğu kimi, bütün prioritet sahələrdə ərizələrin verilməsi və sürətləndirilmiş baxılması ilə bağlı bütün spesifik tələbləri nəzərə ala bilmir. Buna görə normativ sənədlərə yenidən baxmaqla yanaşı, belə ərizələrin baxılması üçün daha ətraflı prosedurun hazırlanması tələb olunur.

Yaşıl texnologiyaların spesifikasiyasından irəli çıxaraq, normativ sənədlərin təklif olunan yenidən baxılması və əlavə qaydanın yaradılması ərizə materiallarına həm ümumi, həm də xüsusi tələblərin yerinə yetirilməsini təmin etməlidir. Ümumi tələblərə hər hansı prioritet texniki sahədə ərizə verərkən yerinə yetirilməsi zəruri olan, spesifik tələblərə isə – yalnız yaşıl texnologiyalar sahəsində ərizə verərkən yerinə yetirilməsi zəruri olan tələblər daxil edilməlidir.

Xarici təcrübənin nəticələrinin yuxarıda göstərilən təhlilini nəzərə alaraq, ümumi tələblər arasında ilk növbədə ekspertiza prosedurunun bütövlükdə sürətlənməsini, o cümlədən, sürətləndirmə haqqında vəsatət, yalnız elektron formada təqdim edilməsi, əsaslandırmanın gözlənilən nəticə (məsələn, istehlak olunan enerjinin azaldılması, zərərli tullantıların azaldılması və s.) ilə bağlı ərizə (izahat) şəklində təqdim edilməsi, ərizəçilərin ekspertiza ilə müəyyən edilmiş müddətlərin təxirə salınması və ya başqa tarixə keçirilməsi haqqında vəsatət qaldırmaq imkanının istisna edilməsi, sürətləndirmə haqqında vəsatətə görə rüsumun olmaması və s. tələblər daxil olmaqla bütün ərizə materiallarının təqdim edilməsini təmin edən tələbləri sadalamaq lazımdır.

Yuxarıda göstərilən ümumi tələblərdən əlavə olaraq, Rusiya təcrübəsinin xüsusiyyətlərindən və mövcud şərtlərindən irəli çıxaraq sürətləndirmə proseduruna daxil olmaq üçün ərizələrin seçilməsini tənzimləyən bir sıra məhdudiyyətləri nəzərdə tutmaq məqsəduyğundur.

(a) Belə ki, hansı növ patent ərizələrinin (ixtirlər, faydalı modellər və ya sənaye nümunələri üçün) sürətləndirmə proseduruna daxil edilməsinə icazə verilməsinin məqsəduyğun olduğunu müəyyənləşdirərkən, yalnız ixtira ərizələri ilə məhdudlaşmaq lazımdır, çünki faydalı modellər üçün ərizələrə baxılma müddəti olduqca optimaldır (bir ay), sənaye nümunələri ilə bağlı isə

praktika göstərir ki, yaşıl texnologiyalar sahəsində bu obyektlərə verilən ərizələrin sayı minimaldır.

(b) Ekspertizanın sürətləndirilməsi üçün vəsatət qaldırmaq hüququ olan müxtəlif kateqoriyalı ərizəçilərin müəyyənləşdirilməsinə gəldikdə, Rospatentin iqtisadi məqsəduyğunluğundan və ekspert resurslarından irəli çıxaraq aşağıdakı yol verilən variantları nəzərdə tutmaq məqsəduyğun görünür:

- milli ərizəçilər, yəni rezidentlər tərəfindən təqdim olunan ərizələr;
- qeyri-rezidentlər, Rusiyada bir qisim filialları ilə birgə korporativ təşkilata sahib olduqları təqdirdə, verilmiş ərizələr və ya milli ərizəçilər və qeyri-rezidentlər tərəfindən birgə təqdim olunan ərizələr.

Yalnız yaşıl texnologiyalara xas olan spesifik xüsusiyyətləri nəzərə almaq üçün aşağıdakı xüsusi tələblərin qəbul edilməsinin məqsəduyğunluğu nəzərdə tutulmalıdır.

(c) Xarici (APİ və ABS) idarələrin müsbət təcrübəsini nəzərə alaraq yaşıl texnologiyalar üzrə verilən ərizələrin tematik mənsubiyyətinin müəyyənləşdirilməsi ilə əlaqədar olaraq, birləşdirilmiş meyardan istifadə etmək məqsəduyğundur [15]:

- ixtira predmetinin ətraf mühitin mühafizəsinə aid tematik sahənin qismən geniş tərfi ilə əlaqələndirilməsi (məsələn, ətraf mühitin yaxşılaşdırılması, atmosferdəki istixana qazlarının azaldılması, enerjinin qorunması, bərpa olunan enerji mənbələrinin yaradılması və s.),
- eləcə də ixtira predmetinin yaşıl texnologiyalara aid beynəlxalq patent təsnifatlarının rubrikalarından birinə (IPC və CPC Y02 sinfinin rubrikaları) mütləq uyğunluğuna dair tələb [16]. Həmçinin hökumətin rəsmi sənədlərində müəyyən edilmiş iqtisadiyyatın inkişaf istiqamətlərinin nomenklaturasının nəzərə alınması zəruridir [17].

(ç) Təqdim edilmiş obyektin əhəmiyyətindən və vacibliyindən asılı olaraq ərizələrin seçilməsinin əlavə meyarına gəldikdə, ərizənin hər hansı bir prioritet mövzuya aid olmadığı, lakin onun ölkə iqtisadiyyatı üçün əhəmiyyəti göz qabağında olduğu və təsdiqlənə biləcəyi hallarda, obyektin istifadəsi tələb oluna bilər. Ərizənin əhəmiyyəti aşağıdakı hallardan irəli çıxaraq müəyyən edilə bilər:

- ərizə hər hansı dövlət proqramının icrasına əsasən subsidiya və ya investisiya almış ərizəçi tərəfindən verilir;
- ərizəçi və ya onun lisenziatı ixtiranın tətbiqinə başlayıb və ya tətbiqi yaxın iki il ərzində başlamağı planlaşdırır;
- analoji ərizə xarici patentləşdirmə üçün planlaşdırılır;
- beynəlxalq ərizə Rusiya ərizəçisi tərəfindən PCT proseduruna əsasən verilib.

(d) Rüsum və digər yığımların ödənilməsi üçün güzəştlərə gəldikdə, sürətləndirmə proseduruna daxil edilən ərizələrin aktuallığı və yüksək əhəmiyyəti, həmçinin onların tezliklə tətbiqində ictimai və dövlət marağı (beynəlxalq öhdəliklərin yerinə yetirilməsi, müvafiq işlənmələrin dövlət tərəfindən maliyyələşdirildikdə əlavə xərclərin azaldılması və s.) nəzərə alınmaqla, ən azı aşağıdakı tədbirləri nəzərdə tutmaq məqsəduyğun görünür:

- ərizəçinin əlavə yığımlardan azad edilməsi (xüsusən, sürətləndirmə haqqında vəsatətə, erkən nəşr barədə xahiş görə və s.);
- texnikanın prioritet sahələrində ərizə verən ərizəçilərə mahiyyəti üzrə ekspertiza çərçivəsində Rospatentin Bülletenində dərc olunmazdan əvvəl məlumat axtarışının sürətləndirilməsini və axtarış barədə hesabatın onların ünvanlarına göndərilməsini tələb etmək imkanının təqdim edilməsi. Bu, ərizəçiyə ixtirasının potensial mühafizəliliyini və təqdim olunan ərizənin sonrakı baxılmasının məqsəduyğunluğunu müəyyənləşdirməyə imkan verəcəkdir. Belə axtarışın sürətləndirilməsi ekspertiza üçün ümumi rüsumun artmasına gətirib çıxarmamalıdır;
- ərizəçiyə ixtirasının potensial mühafizəliliyini müəyyənləşdirməyə imkan verən ödənişli ilkin axtarışların mövcud prosedurdan istifadə edilməsi yalnız texnikanın prioritet sahələrinə aid olmayan ərizələrə münasibətdə saxlamaq məqsəduyğundur.

Sonda qeyd etmək lazımdır ki, burada verilən təkliflər ilkin olaraq irəli sürülmüşdür, onların müxtəlif forumlarda müzakirəsi nəzərdə tutulur. Rusiya Federasiyasının dövlət proqramlarında müəyyən edilmiş Prioritet inkişaf istiqamətləri üzrə ixtiralar üçün ərizələrin sürətləndirilmiş baxılması qaydasının yeni genişləndirilmiş versiyasını işləməklə yanaşı, ehtimal ki, İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin «İxtiraların dövlət qeydiyyatı haqqındaзобретений»²⁵ 21.02.2023-cü il tarixli 107 №-li əmrinin əlavələrinə bəzi dəyişikliklərin və əlavələrin edilməsi, ələlxüsus, «İxtiraya olan patentin verilməsi üçün ərizə sənədlərinə tələblərə» dair 2 №-li əlavəyə yaşıl texnologiyalar üzrə ərizələr üçün bir sıra spesifik formaları, məsələn, sürətləndirmə haqqında vəsatətin daxil edilməsi.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Dechezlepretre, A. Fast tracking green patents: an empirical analysis / A. Dechezlepretre // February 2013. Report, Center for Climate Change Economics and Policy, Grantham Institute on Climate Change and the Environment – ÜƏMT: sayt. – URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2013/03/article_0002.html (müraciətin tarixi: 03.05.2023).
2. Sanaz, J. Green Technologies, Intellectual Property Regime and Climate Change / J. Sanaz. // Researchgate: sayt. – URL: https://www.researchgate.net/publication/337211204_Green_Technologies_Intellectual_Property_Regime_and_Climate_Change (müraciətin tarixi: 11.03.2024).
3. Silvestri, M. Moeller IP analysis: Global Climate Change and Green Patents, December 2021 / M. Silvestri, N. Zanzottera, V. Martinez // Moeller: sayt. – URL: <https://moellerip.com/>
4. Khan, Z. Intellectual Property Rights Regime in Green Technology: Way Forward to Sustainability / Z. Khan, S. Singh // Nature Environment and Pollution Technology. – 2023. – № 22. – PP. 2145-2152. – 10.46488/NEPT.2023.v22i04.040.
5. Mixeyeva, Y. «Yaşıl» texnologiyalar və əqli mülkiyyət hüquqları, 2022 / Y. Mixeyeva // ÜTT: sayt. – URL: <https://www.wto.ru/our-blog/zelenye-tehnologii-i-prava-intellektualnoy-sobstvennosti/?ysclid=lujmucvc2r93738215> (müraciətin tarixi: 06.06.2022).
6. Moreira, P. Updated landscape on expedited protection of «green» inventions in Brazil / P. Moreira // WIPO magazine. – May 2021. – Nəşrin elektron versiyası – URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine_digital/en/2021/article_0003.html (müraciətin tarixi: 11.03.2024).
7. Wang, Ye. Has China Established a Green Patent System? / Ye Wang // Implementation of Green Principles in Patent Law. Sustainability. – 14.1152.10.3390/su141811152.
8. Rollason, A. Green IPOs: Accelerating Prosecution of Green Tech Patent Applications Part I30th August 2023 / A. Rollason // HLK: sayt. – URL: <https://www.hlk-ip.com/green-ipos-accelerating-prosecution-of-green-tech-patent-applications-part-i/>, (müraciətin tarixi: 11.03.2024).
9. Dietterich, A. WIPO GREEN: supporting green innovation and technology transfer / A. Dietterich // WIPO: sayt. – URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2020/01/article_0003.html (müraciətin tarixi: 07.03.2024).
10. Nequlyayev, G. A. Yaşıl texnologiyalar sahəsində ixtiraçılığın stimullaşdırılması praktikası haqqında/ G. A. Nequlyayev // Kopirayt (Əqli mülkiyyət akademiyasının bülleteni). – 2023. – № 3. – S. 108-127.
11. Juravlyov, A. L. Yaşıl texnologiyalar sahəsində ixtiraçılığın inkişafının patent-informasiya təminatı məsələlərinin öyrənilməsi / A. L. Juravlyov, O. N. Darina, G. A. Nequlyayev [və s.] // PREPRINTS.RU: sayt. – URL: <https://doi.org/10.24108/preprints-3112943> (müraciətin tarixi: 07.03.2024).
12. Jackman, P. A. Options for Accelerating Examination of Renewable Technology Patent Applications / P. A. Jackman, H. Bal // Pratt's Energy Law Report. – 24 March 2023. – URL: <https://www.sternekessler.com/news-insights/publications/options-accelerating-examination-renewable-technology-patent/> (müraciətin tarixi: 11.03.2024).
13. Wininger, A., Tips For Accelerating Patent Prosecution In China / A. Wininger, // China IP Law. – URL: – <https://www.natlawreview.com/article/tips-accelerating-patent-prosecution-china> (müraciətin tarixi: 03.04.2024).
14. Mixaylov, S. Q. «Yaşıl» texnologiyalar üçün patentlər: qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi yolları / S. Q. Mixaylov, N. S. Mixaylova // Exjure. – 2023. – № 3. – S. 132-144. – DOI: 10.17072/2619-0648-2023-3-132-144).
15. Angelucci, S. Supporting global initiatives on climate change: The EPO's «Y02-Y04S» tagging scheme / S. Angelucci, F. Hurtado-Albir, A. Volpe // World Patent Information. – 2018. – № 54. – S. 85-S92.

²⁵ İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin «İxtiraların dövlət qeydiyyatı haqqında (15 mart 2024-cü il üçün olan dəyişikliklərlə)» 21.02.2023-cü il tarixli 107 №-li əmri // «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» Federal dövlət büdcə müəssisəsi: sayt. – URL: <https://www.fips.ru/documents/npa-rf/prikaz-minekonomrazvitiya-rf/prikaz-minekonomrazvitiya-107-21022023.php> (müraciətin tarixi)

16. Rollason, A., Green IPOs: Accelerating Prosecution of Green Tech Patent Applications Part II / A. Rollason // HLK: sayt. – URL: <https://www.hlk-ip.com/green-ipos-accelerating-prosecution-of-green-tech-patent-applications-part-ii/> (müraciətin tarixi: 11.03.2024).
17. Korobkov, D. S. «Yaşıl» texniki həllər dayanıqlı inkişaf sahəsində innovativ fəallığın göstəricilərindən biri kimi / D. S. Korobkov, S. Y. Filimonov, A. S. Nikolayev // İqtisadiyyat. Hüquq. İnnovasiyalar. – 2022. – № 4. – S. 12-20. – DOI: <http://dx.doi.org/10.17586/2713-1874-2022-4-12-20>.
9. Dietterich, A. WIPO GREEN: supporting green innovation and technology transfer, available at: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2020/01/article_0003.html (Accessed 7 March 2024).
10. Negouliaev, G.A. (2023) "On the practice of stimulating the inventive activity in the field of green technologies", Copyright, no 3, pp.108–127.
11. Zhuravlev, A.L., Darina, O.N., Negouliaev, G.A., Fedjaeva, I.A., Vojcekhovskaja, Z.E., Tjurina, O.D., Shpikalov, A.M., Khinskij, S.N., Saratovskij, F.A., Maslennikov A. V. and Kopilova, L.E. (2023), Research on the issues of patent and information support for the development of invention in the field of green technologies, available at: <https://doi.org/10.24108/preprints-3112943> (Accessed 7 March 2024).
12. Jackman, P.A. and Bal H. (2023) "Options for Accelerating Examination of Renewable Technology Patent Applications", Pratt's Energy Law Report, March 24, available at: <https://www.sternekessler.com/news-insights/publications/options-accelerating-examination-renewable-technology-patent/> (Accessed 11 March 2024).
13. Wininger, A. (2020), "Tips For Accelerating Patent Prosecution In China", China IP Law Update, July 16, available at: <https://www.natlawreview.com/article/tips-accelerating-patent-prosecution-china> (Accessed 3 April 2024).
14. Mikhailov, S.G. and Mikhailova, N.S. (2023), "Patents for "green" technologies: ways to improve legislation", *Exjure*, no 3, pp. 132–144, 17072/2619–0648–2023–3–132–144.
15. Angelucci, S., Hurtado-Albir, F. and Volpe, A. (2018). "Supporting global initiatives on climate change: The EPO's "Y02-Y04S" tagging scheme". *World Patent Information*, no 54, pp. S85-S92. 10.1016/j.wpi.2017.04.006.
16. Rollason, A. (2023), Green IPOs: Accelerating Prosecution of Green Tech Patent Applications Part II, 6th September, available at: <https://www.hlk-ip.com/green-ipos-accelerating-prosecution-of-green-tech-patent-applications-part-ii/> (Accessed 11 March 2024).
17. Korobkov, D.S., Filimonov, S. Yu. and Nikolaev A. S. (2022) "Green" Technical Solutions as One of the Indicators of Innovation Activity in the Field of Sustainable Development", *Ekonomika. Pravo. Innovacii*, no 4. pp. 12–20, <http://dx.doi.org/10.17586/2713-1874-2022-4-12-20>.

Müəllif haqqında məlumat

Gennadi Anatolyeviç Nequlyayev, filoloji elmlər namizədi, Beynəlxalq kooperasiya mərkəzinin aparıcı elmi işçisi, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» Federal dövlət büdcə müəssisəsi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); GNegouliaev@rupto.ru

References

1. Dechezleprêtre, A. (2013) Fast tracking green patents: an empirical analysis, Report, Center for Climate Change Economics and Policy, Grantham Institute on Climate Change and the Environment, available at: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2013/03/article_0002.html (Accessed 3 May 2023).
2. Javadi, Sanaz. Green Technologies, Intellectual Property Regime and Climate Change, available at: https://www.researchgate.net/publication/337211204_Green_Technologies_Intellectual_Property_Regime_and_Climate_Change (Accessed 11 March 2024).
3. Silvestri, M., Zanzottera, N. and Martinez, V. (2021), MoellerIP analysis: Global Climate Change and Green Patents, December, available at: <https://moellerip.com/the-moeller-blog/global-climate-change-and-green-patents/> (Accessed 11 March 2024).
4. Khan, Z. and Singh, S. (2023). "Intellectual Property Rights Regime in Green Technology: Way Forward to Sustainability", *Nature Environment and Pollution Technology*, no 22, pp. 2145–2152. 10.46488/NEPT.2023.v22i04.040.
5. Mikheeva, E. (2022), "Green" technologies and intellectual property rights, available at <https://www.wto.ru/our-blog/zelenye-tehnologii-i-prava-intellektualnoy-sobstvennosti/?ysclid=lujmucvc2r93738215> (Accessed 6 June 2022).
6. Moreira, P. (2021), "Updated landscape on expedited protection of "green" inventions in Brazil", *WIPO magazine*, May, available at: https://www.wipo.int/wipo_magazine_digital/en/2021/article_0003.html (Accessed 11 March 2024).
7. Wang, Ye. (2022), Has China Established a Green Patent System? Implementation of Green Principles in Patent Law. Sustainability. 14. 11152. 10.3390/su141811152.
8. Rollason, A. (2023), Green IPOs: Accelerating Prosecution of Green Tech Patent Applications Part I 30th, August, available at: <https://www.hlk-ip.com/green-ipos-accelerating-prosecution-of-green-tech-patent-applications-part-i/> (Accessed 11 March 2024).

Information about the author

Gennadii A. Negouliaev, Cand. Sci. (Philology), leading researcher of the Center for International Cooperation of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya nab., 30, bld. 1); GNegouliaev@rupto.ru

Müəllif maraqların toqquşmasının olmadığını bildirir.
The author declares no conflict of interests.

Redaksiyaya 29.03.2024-cü ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 08.07.2024-cü ildə tamamlanıb
Nəşr üçün 10.07.2024-cü ildə qəbul edilib

Elmi məqalə

Original article

UOT 338.24:504.05:347.77

Rusiya şirkətləri tərəfindən yaşıl texnologiyaların tətbiqi təcrübəsinin təhlili

Larisa Yevgenyevna Kopilova*, Aleksandr Vladimiroviç Maslennikov*,
Andrey Lvoviç Juravlyov**, Olqa Nikolayevna Darina**[✉]

* «D. İ. Mendeleyev adına RKTU» AT üzrə FDBTM

** Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut

[✉]otd3226@rupto.ru

Annotasiya: məqalədə yaşıl texnologiyaların tətbiqinin xüsusiyyətləri müzakirə olunur, yaşıl texnologiyaların yaradılması və tətbiqi sahəsində beynəlxalq səviyyədə ən son tendensiyaların təhlili aparılır, yəni yaşıl texnologiyaların işlətməçilərinin dissertasiyaların müdafiəsi, nəşr fəallığı və intellektual fəaliyyətin nəticələrinin qorunması hissəsində fəaliyyətlərinin nəticələri təhlil olunur. Material kimi iqlim gündəminə dair dövlətlərə-rası sazişlər, ölkənin dayanıqlı, o cümlədən yaşıl inkişafı sahəsində Rusiya qanunvericiliyi istifadə edilmişdir. Yaşıl texnologiyalar sahəsində elmi-tədqiqat fəaliyyətini təhlil edərkən empirik və statistik metodlardan, sistemli analiz metodundan, eləcə də Rusiya müəssisələrinin yaşıl texnologiyalardan istifadə üzrə təcrübəsi ümumiləşdirilərək sorğu aparmaq metodundan istifadə edilmişdir. Məqalənin aktuallığı, yaşıl texnologiyaların geniş tətbiqi yolu ilə ətraf mühitin mühafizəsi və zərərin azaldılması problemlərinə ictimai diqqətin artması ilə şərtlənmişdir. Məqalədə Rusiya şirkətlərinin yaşıl texnologiyaları ilə iş təcrübəsinin öyrənilməsinin nəticələri təqdim olunmuş, təhlilin yekunlarına əsasən problemlər müəyyənləşdirilmiş və maneələrin aradan qaldırılması tədbirləri təklif olunmuşdur.

Açar sözlər: yaşıl texnologiyalar, innovasiyalar, intellektual fəaliyyətin nəticələri, WIPO GREEN patentləri.

İstinad üçün: Kopilova, L. Y. Rusiya şirkətləri tərəfindən yaşıl texnologiyaların tətbiqi təcrübələrinin təhlili / L. Y. Kopilova, A. V. Maslennikov, A. L. Juravlyov, O. N. Darina // FSMİ xəbərləri. 2024. Cild 3, № 3 (9). S. 266-275.

Təşəkkürlər: məqalə Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institutunun (FSMİ) müəlliflərinin D. İ. Mendeleyev adına Rusiya Kimya-texnologiya universitetini (RKTİ) təmsil edən «Akselerator Mendeleyev» MMC-nin müəllifləri ilə birgə həyata keçirilən elmi-tədqiqat işinin nəticələrinə əsasən tərtib edilmiş «Yaşıl texnologiyalar sahəsində ixtiraçılığın inkişafının normativ, metodiki və patent-informasiya təminatı məsələlərinin tədqiqi» elmi-tədqiqat hesabatı əsasında hazırlanmışdır.

Analysis of the practices of using green technologies by Russian companies

Larisa E. Kopylova*, Alexander V. Maslennikov*, Andrey L. Zhuravlev**, Olga N. Darina**[✉]

*Federal State Budgetary Educational Institution of Higher Education

«Russian Chemical Technology University named after. D. I. Mendeleev»

** Federal Institute of Industrial Property

[✉]otd3226@rupto.ru

Abstract: the article discusses the features of the use of green technologies, analyzes the latest trends at the international level in the field of creation and implementation of green technologies, namely, provides an analysis of the results of the activities of developers of green technologies in terms of dissertation defenses, publication activity and activity in terms of protecting the results of intellectual activity. The materials used are interstate agreements on the climate agenda, Russian legislation in the field of sustainable, including green, development of the country. The relevance of the article is due to the growing public attention to the problems of environmental protection and harm reduction through the widespread use of green technologies. The article presents the results of a study of the experience of working with green technologies

of Russian companies, identifies problems based on the results of the analysis, and proposes measures to overcome barriers.

Keywords: green technologies, innovations, results of intellectual activity, WIPO GREEN patents.

For citation: Kopylova, L. E. Analysis of the practices of using green technologies by Russian companies / L. E. Kopylova, A. V. Maslennikov, A. L. Zhuravlev., O. N. Darina // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, № 3 (9). P. 266–275.

Acknowledgement: the article was prepared on the basis of the Report «Study of issues of regulatory, methodological and patent information support for the development of invention in the field of green technologies». The Report has been compiled based on the results of the research done by the authors from the Federal Institute of Industrial Property (FIPS) together with the authors from Accelerator LLC Mendelev, representing the Russian Chemical-Technological University named after. D. I. Mendelev (RHTU).

Məqalə yazılarkən iqlim gündəminə dair dövlətlərarası sazişlərin, ölkənin dayanıqlı, o cümlədən yaşıl inkişafı sahəsində Rusiya qanunvericiliyinin materialları istifadə edilmişdir. Yaşıl texnologiyalar sahəsində elmi-tədqiqat fəaliyyətinin təhlili aparılarkən empirik və statistik metodlardan, sistemli analiz metodundan, eləcə də Rusiya müəssisələrinin yaşıl texnologiyalardan istifadə üzrə təcrübəsi ümumiləşdirilərək sorğu aparmaq metodundan istifadə edilmişdir.

Ətraf mühitin mühafizəsi, dayanıqlı (o cümlədən iqtisadi) inkişaf və iqlim çağırışlarını cavablama üzrə global strategiyanın formalaşdırılması məsələləri son onilliklərdə yalnız aktualıq qazanır. Qeyd etmək lazımdır ki, ətraf mühitin mühafizəsi aspektlərinin daim müzakirə edilməsinə və dayanıqlı inkişaf mövzusunə ən yüksək səviyyədə ictimai diqqətin sürətlə artmasına (BMT-nin ətraf mühitin problemləri üzrə konfransı, 1972-ci il [1]; Rio-de-Janeyroda dayanıqlı inkişaf üzrə konfrans, 1992-ci il [2]; Paris sazişi, 2015-ci il), iqtisadiyyatın real sektorunun nümayəndələri arasında ESG-gündəminin ekspansiyasına [3], yaşıl layihələrin maliyyələşdirilməsi vasitələrinin sürətli inkişafına [4] baxmayaraq, hüquq sahəsində «yaşıl texnologiyalar» termininin hələ də birmənalı izahı yoxdur. «Yaşıl texnologiyalar» və ya Environmental technology, green technology, greentech – istehsal prosesləri və tədarük zəncirləri ekoloji cəhətdən zərərsiz və ya ənənəvi istehsal üsulları ilə müqayisədə daha az zərərli olan texnologiyalardır [5]. Avropa Birliyində yaşıl texnologiyalar altında belə texnologiyaların tətbiqi ilə ətraf mühitin çirklənməsinin minimuma endirilməsinə xidmət edən «mövcud ən yaxşı texnologiyalar» başa düşülür.

Rusiyada texnologiyanın inkişafı ilə bağlı mövcud vəziyyət dövlətin və biznesin fokusunu işlənmələr və məhsul istehsalı istiqamətində intensiv inkişafa və suverenliyə nail olmağa yönəldir. Müxtəlif makrotexnologiyaların istehsal güclərinin artırılması həmçinin yaşıl texnologiyaların potensialının reallaşmasına gətirib çıxaracaq [6]. Həm Rusiya biznesi, həm də innovativ iqtisadiyyatın inkişafı institutları tərəfindən ekoloji, resurslara və enerjiyə qənaət edən işlənmələrə qoyulan investisiyalarda artım var¹.

Yaşıl texnologiyalar sahəsində elmi-tədqiqat fəaliyyətinin təhlili² çoxsaylı tədqiqat qruplarının nəzərdən keçirilən istiqamətə olan böyük marağını göstərir: 2021-ci il ərzində «Ətraf mühitin vəziyyətinin monitorinqi və proqnozlaşdırılması, onun çirklənməsinin qarşısının alınması və aradan qaldırılması texnologiyaları» istiqaməti üzrə 275 namizədlik dissertasiyası və 41 doktorluq dissertasiyası; «Enerjinin nəqli, paylanması və istifadəsi üzrə enerjiyə qənaət sistemlərinin yaradılması texnologiyaları» istiqaməti üzrə 107 namizədlik dissertasiyası və 21 doktorluq dissertasiyası müdafiə edilmişdir;

Lakin, bu tədqiqat istiqamətinin kəmiyyət təhlili qarşılıqlı əlaqə və yaşıl texnologiyaların müxtəlif tematik seqmentlərə aid edilməsi ilə mürəkkəbləşir. Belə ki, Rusiya müəlliflərinin nəşrlərinin sayını təhlil edərkən nəşrlərin dəqiq sayını demək mümkün görünmür, çünki yaşıl texnologiyalar yalnız «enerji və rəşional təbiətdən istifadə» və «Yer haqqında elmlər və əlaqəli ekoloji elmlər» seqmentlərində deyil, həm də «kimyəvi texnologiyalar», «materialşünaslıq» və s. mövzuda olan nəşrlər arasında təqdim edilmişdir. Hazırda Rosstat yaşıl elmi-tədqiqat və təcrübə-konstruktor işlərinə (ETTKİ) xüsusi vurğu etmədən təbiət və ya texniki elmlər kimi ənənəvi elm sahələrinin monitorinqini aparır. ETTKİ sahəsində statistika yaşıl texnologiyalarla birbaşa əlaqəli aşağıdakı sahələri əhatə edir: təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə, eləcə də enerji effektivliyi, enerjiyə qənaət və nüvə energetikası. Lakin, bu sahələr üzrə yalnız texnologiyaların işlənməsinə olan xərclərə dair deyil, ümumilikdə ETTKİ (o cümlədən fundamental tədqiqatlara) olan xərclərə dair məlumatlar təqdim edilmişdir. Bu zaman yaşıl texnologiyalar elm və texnikanın kimya, fizika, elektronika, informasiya texnologiyaları, nanotexnologiyalar, həyat elmləri və s. kimi digər sahələrində işlənilə bilər [7].

Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində (yaşıl texnologiyalar sahəsində tədqiqatların ən açıq istiqaməti kimi) elmi tədqiqatların ETTKİ üçün daxili xərclərin ümumi həcmində maliyyələşdirilməsi olduqca aşağıdır və 2021-ci ildə belə xərclərin ümumi həcmindən (1,301 trilyon rubl) 0,61%-ni (8,011 milyard rubl) təşkil etmişdir. Federal büdcədən vətəndaş elminə ayırmaların ümumi həcmində ətraf

¹ ЭБ.РФ saytında yaşıl istiqrazlar, Yaşıl texnologiyaların maliyyələşdirilməsi üzrə tövsiyələr // ЭБ.РФ: sayt. URL: <https://xn-90ab5f.xn-p1ai/investoram/zelenye-obligatsii/> (müraciətin tarixi: 12.05.2024).

² Elmin indikatorları: 2023: statistik toplusu / V. V. Vlasova, L. M. Qoxberg, K. A. Ditkovskiy və b.; «Ali iqtisadiyyat məktəbi» Milli tədqiqat universiteti – M.: АИМ МТУ, 2023. – 280 s.

Cədvəl 1.
Rospatentə təqdim olunmuş ərizələrin sayı

RF patent idarəsi-Rospatent (ixtira üçün ərizələrin verilməsi)									
Bir ildə təqdim olunan ərizələrin sayı	2000	2005	2010	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Cəmi Rospatentə verilmişdir:	32 337	32 253	42 500	36 883	37 957	35 511	34 984	30 977	26 924
• rezidentlər tərəfindən	23 377	23 644	28 722	22 777	24 926	23 337	23 759	19 569	18 970
• qeyri-rezidentlər tərəfindən	8960	8609	13 778	14 106	13 031	12 174	11 225	11 408	7954
Ətraf mühitin mühafizəsi üzrə texnologiyalara (təbiəti mühafizə texnologiyalarına) aid ərizələr	492	706	764	1061	935	886	712	938	215
• rezidentlər	474	600	611	862	803	741	631	878	215
• qeyri-rezidentlər	18	106	153	199	132	145	81	60	0

(Mənbə: ÜƏMT statistika verilənlərinə əsasən müəlliflər tərəfindən tərtib edilmişdir)

mühitin mühafizəsi sahəsində tədqiqatlara olan xərclər daha da aşağıdır – ümumi xərclərin 0,2%-i (bu da, mövcud qiymətlərlə 569 mlrd rubl olan ümumi həcmdən 1,14 mlrd rubl təşkil edir)³.

Yaşıl texnologiya işlətməcilərinin fəallığı intellektual fəaliyyətin qeydə alınmış nəticələrinin sayı vasitəsilə qiymətləndirilə bilər.

Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatı (ÜƏMT) öz saytında Beynəlxalq patent təsnifatı (IPC) indekslərinə əsaslanaraq texnikanın müxtəlif sahələrində patent ərizələrinin verilməsi statistikasını dərc edir⁴. Ələlxüsus, ətraf mühitin mühafizəsinə aid texnologiyalar daxil olmaqla 35 texnika sahəsi üçün dünyanın patent idarələrinə, o cümlədən Rospatentə verilən ərizələrin sayı barədə məlumatlar təqdim olunur (Rospatentə dair məlumatlar Cədvəl 1-də təqdim olunub).

Cədvəldən göründüyü kimi, 2021 və 2022-ci illərdə patent ərizələrinin mütləq sayının artmasında yavaşlama tendensiyası müşahidə olunur. Lakin nəzərdən keçirilən «təbiəti mühafizə texnologiyaları» seqmentində görünür ki, 2021-ci ildə ərizələrin verilməsi 2020-ci ildə verilən ərizə sayını 31,7% keçmişdir. Təbiəti mühafizə texnologiyalarına aid ərizələrin əksəriyyəti hər il Rusiya işlətməciləri (RF rezidentləri) tərəfindən təqdim olunmuşdur.

Dünyada yaşıl patentlərin ümumi sayında yaşıl texnologiyalar sahəsində Rusiya patentlərinin payı 1%-dən azdır.

Ümumilikdə, Rusiya yaşıl texnologiyaların bir çox istiqamətləri üzrə inkişaf səviyyəsinə görə sənayeləşmiş ölkələrdən geri qalır. Dünyada yaşıl patentlərin ümumi sayında yaşıl texnologiyalar sahəsində Rusiya patentlərinin payı 1%-dən azdır. Yaşıl texnologiyalar sahəsində tədqiqatlara və işlənmələrə olan xərclər, eləcə də əsas «ekoloji» sahələrdə (hava və suyun çirklənməsi, tullantıların idarə edilməsi) patent sayına görə Rusiya ABŞ, Çin, Avropa Birliyi ölkələri, eləcə də Cənubi Koreya və Hindistandan geridədir. BMT-nin Ticarət və inkişaf konfransı (UNCTAD) tərəfindən hazırlanmış 2023-cü il BMT-nin Texnologiya və innovasiyalara dair hesabatına əsasən, yaşıl texnologiyalar sahəsində patentlərinin əsas payı Çinə – 56%, ABŞ-a – 9% və bütün digər ölkələrə – 35% düşür [8].

Lakin, Birgə patent təsnifatının [9] Y02 indeksinə olan (indeks yalnız cədvəl 1-də verilən təbiəti mühafizə texnologiyalarını əhatə edən yaşıl texnologiyaların indeksasiyası üçün patent sənədinə vurulur) ərizələrin sayını müqayisə etsək, sənayeləşmiş xarici ölkələrdə və Rusiyada 2021-ci ilin göstəriciləri əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənmir və aşağıdakı kimidir: 10,3% – ABŞ; 13,1% – Avropa Patent İdarəsi (API); 12,7% – Cənubi Koreya; 14,0% – Çin; 9,6% – Yaponiya; 9,0% – Rusiya.

Lakin, son illərdə Rusiya ixtiraçıların ümumi patent fəallığının durğunluğu tendensiyası yaşıl texnologiyalar sahəsində ixtiralar üçün də səciyyəvidir, bu da ölkənin texnoloji təhlükəsizliyinə mənfi təsir göstərir⁵.

2021-ci ilin statistik monitorinqinə əsasən, Rusiya təşkilatları üç mindən çox yaşıl texnologiyadan istifadə edir və texnologiyaların yalnız 1,4%-i eksperimental istifadə mərhələsindədir. Texnologiyaların əksəriyyəti – 58,7%-i tədqiqat dövründə altı ildən çox istifadə olunmuşdur.

³ Elm indikatorları: 2023: statistik toplus. S. 281.

⁴ ƏM üzrə ÜƏMT statistik məlumatlar mərkəzi, 2000-2022-ci illər üçün RF PI-nə ərizələrin verilməsi üzrə statistika // ÜƏMT: sayt. URL: <https://www3.wipo.int/ipstats/key-search/indicator> (müraciətin tarixi: 12.05.2024).

⁵ Dövlət statistika üzrə federal xidmət. Elm, innovasiyalar və texnologiyalar // Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmət: rəsmi sayt. URL: <https://rosstat.gov.ru/statistics/science> (müraciətin tarixi: 12.05.2024).

Məlumatların təhlili şirkətlərin yaşıl texnologiyaların tətbiqinə olduqca yetkin marağını göstərir, lakin yeni həllərin yenilənməsinin və tətbiqinin sürəti olduqca aşağıdır, bu da, sözsüz, müəssisələrin rəqabət qabiliyyətliliyinin artmasına və ətraf mühitə antropogen təsirlərin minimuma endirilməsinə mane olur. Bu zaman yaşıl texnologiyaların yalnız 14,4%-i monitorinqdə iştirak edən təşkilatlarda işlənmiş, ümumi sayının 55,7%-i Rusiya işlətməcilərindən, 29,7%-i isə – xarici işlətməcilərdən əldə edilmişdir. İstifadə olunan yaşıl texnologiyalardan yalnız 193-ü patentləşdirilmiş ixtiralar əsasında işlənib hazırlanmışdır. Yaşıl texnologiyalar sahəsində patentlərin zəif kommersiyalaşdırıldığı və sənayeye köçürülməsi qənaətinə gəlmək olar. Qabaqcıl istehsal texnologiyalarının tətbiqinin təsirləri arasında bütövlükdə təşkilatlar qeyd etmişdir ki, texnologiyaların 59,5%-i xərcləri (material sərfiyyatı, enerji sərfiyyatı) azaltmağa və texnologiyaların 29,5%-i isə ətraf mühitə təsirini azaltmağa imkan vermişdir⁶.

Ekoloji innovasiyaları işləyən və tətbiq edən təşkilatların sayındakı dəyişikliklərin dinamikasını nəzərdən keçirərkən, mənfi tendensiya göz qabağındadır. Belə ki, ekoloji innovasiyaları həyata keçirən şirkətlərin sayı 2010-cu ildə 4,7%-dən 2021-ci ildə 1%-ə enib [10]. Bununla belə, 2021-ci ildə bütün məmulatlarını istehsal edən müəssisələr, koks və neft məhsullarının emalı sektorundan olan müəssisələr və metallurgiya müəssisələri ekoloji innovasiyaları ən fəal şəkildə həyata keçirmişdir. İqtisadiyyatın kənd təsərrüfatı və inşaat kimi iri sektorlarının ekoloji yeniliklərə olduqca kiçik resurslar investisiya etməsi faktı (bütün təşkilatlar üzrə investisiyaların ümumi məbləğindən müvafiq olaraq 0,4% və 0,04%) diqqət cəlb edir. Belə vəziyyət ölkədə yaşıl texnologiyaların inkişafı üçün əhəmiyyətli potensialın olduğunu göstərir, lakin bu potensialın reallaşması üçün ekoloji fəaliyyətin yaradılması, tətbiqi və dəstəklənməsinin intensivləşməsi üçün şərait yaratmaq lazımdır.

Rusiya müəssisələrinin yaşıl texnologiyaları ilə işinin problemlərini və spesifikasiyasını öyrənmək üçün müəlliflər şirkətlər arasında onlayn-anketləmə formatında sorğu keçirmişdir [11].

2021-ci ilin statistik monitorinqinə əsasən, Rusiya təşkilatları üç mindən çox yaşıl texnologiyadan istifadə edir və texnologiyaların yalnız 1,4%-i eksperimental istifadə mərhələsindədir. Texnologiyaların əksəriyyəti – 58,7%-i tədqiqat dövründə altı ildən çox istifadə olunmuşdur.

Sorğu anketi şirkət profilini formalaşdırmaq üçün «kiçik pasport» bloku, yaşıl texnologiyaların işlənməsi ilə bağlı suallar bloku, yaşıl texnologiyaların tətbiqi ilə bağlı suallar bloku, yaşıl texnologiyalar sahəsində əməkdaşlığın qiymətləndirilməsi ilə bağlı suallar bloku daxil etmişdir. Anketdə qapalı və açıq tipli suallar verilmişdir.

Ümumilikdə, tədqiqatda iqtisadiyyatın geniş sahələrini – maşınqayırma, tekstil sənayesi, mebel istehsalı, metal konstruksiyaların istehsalı, inşaat və s. təmsil edən 17 şirkət iştirak etmişdir. Seçimin kiçik olmasına baxmayaraq, alınmış nəticələr şirkətlərin yaşıl texnologiyalar sahəsində fəallığı və əlaqəli problemlər barədə ümumi fikir yaradır.

Sorğuda iştirak etmiş şirkətlərin profili:

- Gəlirinə əsasən:
  - ildə 120 mln rub.: 29,4% (5 şirkət);
  - ildə 120-800 mln rub.: 23,5% (4 şirkət);
  - ildə 800-2000 mln rub.: 23,5% (4 şirkət);
  - ildə 2 mlrd rub. çox: 23,5% (4 şirkət).
- Əməkdaşların sayına görə:
  - 15-dək: 5,9% (1 şirkət);
  - 16-50: 41,2% (7 şirkət);
  - 51-100: 5,9% (1 şirkət);
  - 101-250: 23,5% (4 şirkət);
  - 251-2000: 23,5% (4 şirkət).
- Ümumi satış həcmində AİB xaricində ixrac payına əsasən:
  - 0%: 47,1% (8 şirkət);
  - 0-20%: 41,2% (7 şirkət);
  - 20-50%: 11,8% (2 şirkət);
  - 50%-dən çox: 0%.
- Ətraf mühitə təsirin azaldılması sahəsində məqsədlərin olmasına əsasən:
  - enerji effektivliyinin artırılması sahəsində 9 şirkətin hədəfləri var;
  - resurs effektivliyinin artırılması sahəsində – 6 şirkətdə;
  - atmosfərə tullantıların həcmində azaldılması sahəsində – 2 şirkətdə;

Çox vaxt şirkətlər atmosfərə tullantıların həcmi azaltmaq, enerji effektivliyini artırmaq üçün yaşıl texnologiyalardan istifadə edirlər.

- tullantıların həcmində azaldılması sahəsində – 4 şirkətdə;
- çirkab sularının axıdılmasının həcmində azaldılması sahəsində – 2 şirkətdə;
- indikatorlar yoxdur – 6 şirkətdə.
- Ekoloji menecment sisteminin ISO 14001 standartına uyğunluğu üçün mövcud Rusiya və ya xarici sertifikatların olmasına əsasən: bu sertifikata şirkətlərin 29,4%-i (5) sahibdir.

⁶ Rusiyanın sənaye sektoru şirkətlərinin ESG-renkinqi. Versiya 2.0 // Milli reyting agentliyi: sayt. URL: https://www.ra-national.ru/wp-content/uploads/2023/02/ranking_prom_2023.pdf (müraciət tarixi: 12.05.2024)

Aparılmış sorğunun təhlilinin ən əhəmiyyətli nəticələrinə aşağıdakıları aid etmək olar. Şirkətlərin yarımından çoxu (sorğuda iştirak etmiş şirkətlərin 64,7%-i) ETTKİ və yeni məhsulların işlənməsi sahəsində innovativ fəaliyyət göstərir, bu zaman şirkətlərin 41,2%-i yaşıl texnologiyalar sahəsində innovasiyalar işləyib hazırlayır. Şirkətlərin 20%-dən çoxu işlənmiş yaşıl texnologiyalar üçün Rusiya patentləri, 11,8%-i isə xarici patentlər almışdır. Çox vaxt şirkətlər atmosfərə tullantıların həcmi azaltmaq, enerji effektivliyini və resurs effektivliyini artırmaq üçün yaşıl texnologiyalardan istifadə edirlər. Yaşıl texnologiyaların tətbiqinin tezliyi Rosstat analitiklərinin məlumatları ilə əlaqələndirilir – son üç ildə yalnız altı şirkət yaşıl texnologiyalar tətbiq etmişdir.

Diqqətə layiqdir ki, seçimə daxil olmuş şirkətlər yaşıl texnologiyalar yaradarkən əksər hallarda öz bölmələrinə əsaslanırlar. Eyni zamanda, şirkətlər digər mənbələrin rolunu qiymətləndirərkən elmi təşkilatları və universitetləri ayırmışdır. 17 şirkətdən yalnız üçü mənbə kimi digər şirkətləri (o cümlədən tədarükçüləri, istehlakçıları və tərəfdaşları) göstərmişdir. Belə qənaətə gəlmək olar ki, şirkətlər hələ Rusiyada kifayət qədər yaşıl texnologiya bazarı görmürlər, buna görə həll mənbəyi kimi akademik mühitdən ənənəvi işlətməçiləri göstərirlər. Bundan əlavə, bazarda belə vəziyyət həllərin aşağı kommersiyalaşdırılmasını şərtləndirir: bir tərəfdən, geniş təkliflər çeşidi yoxdur, digər tərəfdən isə – istehlakçıların yaşıl texnologiyaların tətbiqi üçün imkanları olduqca zəifdir və bu tip işlənmələrin tətbiqi üçün ödəniş etməyə hazır deyillər. Yaşıl texnologiyaların işlənməsində

Şirkətlərdə yaşıl texnologiyaların tətbiqi üçün ən əhəmiyyətli məhdudiyyətlər, investisiyaların qaytarılmasında qeyri-müəyyənlik və kadr çatışmazlığı ilə bağlı problemlərdir.

digər məhdudiyyətlər arasında şirkətlər kadr təminatında olan problemləri – mütəxəssis çatışmazlığını və işçilərin ixtisaslaşmasının kifayət etməməsini qeyd etmişdir.

Şirkətlərdə yaşıl texnologiyaların tətbiqi üçün ən əhəmiyyətli məhdudiyyətlər, investisiyaların qaytarılmasında qeyri-müəyyənlik və kadr çatışmazlığı ilə bağlı problemlərdir.

Məhdudiyyətlərin şirkətlər üçün prioritet üzrə bölüşdürülməsi (müvafiq məhdudiyyətlərə yüksək qiymət verən şirkətlərin payına görə – 4 və ya 5):

- yaşıl texnologiyaların tətbiqinə investisiyaların qaytarılmasında qeyri-müəyyənlik – 64,7% (11 şirkət);
- ixtisaslaşmış kadrların çatışmazlığı – 64,7% (11 şirkət);
- təklif olunan həllərin aşağı iqtisadi effektivliyi – 58,8% (10 şirkət);
- şirkətin istehsal proseslərində texnoloji məhdudiyyətlər – 58,8% (10 şirkət);

- lazımi texnoloji həllərə kifayət etməyən giriş – 53% (9 şirkət);
- təklif olunan həllərin aşağı texnoloji effektivliyi – 53% (9 şirkət);
- qanunvericilik və nəzarətedici orqanlar tərəfindən tələblərin olmaması – 53% (9 şirkət);
- yaşıl texnologiyaların tətbiqi üçün investisiyaların qaytarılmasının müddətlərinin çox uzun olması – 53% (9 şirkət);
- maliyyə resurslarının çatışmazlığı – 47% (8 şirkət);
- xarici maraqlı tərəflərdən (hakimiyyət orqanları, elmi-təhsil təşkilatları, assosiasiyalar, ekspert strukturları və s.) tədris və metodiki dəstəyin kifayətsizliyi – 47% (8 şirkət);
- yaşıl texnologiyalar haqqında lazımi məlumatlara kifayət etməyən giriş – 41,1% (7 şirkət);
- ətraf mühitin mühafizəsinin zəif idarəetmə sistemi – 35,2% (6 şirkət);
- yaşıl texnologiyaların tətbiqi üzrə mümkün tərəfdaşlar haqqında kifayət məlumatın olmaması – 29,4% (5 şirkət);
- yaşıl texnologiyaların tətbiqi üzrə tərəfdaşlarla zəif əməkdaşlıq – 29,4% (5 şirkət).

Yaşıl texnologiyaların şirkət proseslərinə inteqrasiyasını dəstəkləmək üçün stimullar arasında aşağıdakı amillər sadalanırdı: rəhbərliyin antropogen təsirin minimuma endirilməsi üçün təşəbbüsü; şirkətin nüfuzunun artırılması (bazarda imic, işəgötürənin brendi); ətraf mühitə yükü azaltmağı təmin etməklə eyni zamanda iqtisadi effektivliyin artırılmasını təmin edən yeni texnologiyaların ortaya çıxması. Drayverlər arasında məhsulların son istehlakçıların ekoloji cəhətdən təmizliyinə dair artan tələblər də qeyd olunur və bu tələblər bütün işlətməçilər zəncirinə münasibətdə irəli sürülür.

Yaşıl texnologiyaların şirkət proseslərinə inteqrasiyasını dəstəkləmək üçün stimullar arasında aşağıdakı amillər sadalanırdı: rəhbərliyin antropogen təsirin minimuma endirilməsi üçün təşəbbüsü; şirkətin nüfuzunun artırılması (bazarda imic, işəgötürənin brendi); ətraf mühitə yükü azaltmağı təmin etməklə eyni zamanda iqtisadi effektivliyin artırılmasını təmin edən yeni texnologiyaların ortaya çıxması.

Əksər şirkətlər yaşıl texnologiyaların işlənməsi və/və ya tətbiqi sahəsində Rusiya (sorğuda iştirak etmiş şirkətlərin

88,2%-i) və ya xarici tərəfdaşlarla (sorguda iştirak etmiş şirkətlərin 64,7%-i) əməkdaşlıq etməkdə maraqlıdır. Bununla belə, şirkətlərin daha az hissəsi (58,8%) yaşıl texnologiyalar və belə texnologiyaların mümkün tədarükçüləri və/və ya onların işlənilməsi üzrə tərəfdaşlar haqqında məlumat axtarışı həyata keçirir. Yaşıl texnologiyalar və onların işlənilməsi və tətbiqi üzrə potensial tərəfdaşlar haqqında ən prioritet məlumat mənbələri şirkətlər üçün təchizatçılar və texniki ədəbiyyatdır.

İnformasiya mənbələrinin şirkətlər üçün prioritet üzrə bölüşdürülməsi (müvafiq mənbələrə yüksək qiymət verən şirkətlərin payına görə – 4 və ya 5):

- tədarükçülər – 70,6% (12 şirkət);
- texniki ədəbiyyat – 64,7% (11 şirkət);
- investorlar – 53% (9 şirkət);
- digər şirkətlər – 53% (9 şirkət);
- sərgilər – 53% (9 şirkət);
- ekspert strukturları – 47% (8 şirkət);
- elmi təşkilatlar – 47% (8 şirkət);
- internet – 47% (8 şirkət);
- isehlakçılar – 47% (8 şirkət);
- ticarət-sənaye palataları – 47% (8 şirkət);
- assosiasiyalar və digər sahibkarlıq birlikləri – 41,1% (7 şirkət);
- konsaltinq şirkətləri – 41,1% (7 şirkət);
- universitetlər – 35,2% (6 şirkət);
- klasterlər – 35,2% (6 şirkət);
- innovasiyalara və biznesə dəstək təşkilatları (texnoparklar, biznes-inkubatorlar, biznesə dəstək mərkəzləri və s.) – 35,2% (6 şirkət);
- hakimiyyət orqanları – 35,2% (6 şirkət);
- maliyyə strukturları (banklar və s.) – 29,4% (5 şirkət).

Bununla belə, şirkətlər əlçatan işlənmələr haqqında məlumatların aqreqasiyası servislərindən istifadə etmirlər: belə ki, sorguda iştirak etmiş bütün şirkətlər, məsələn, ÜƏMT-nin WIPO GREEN sistemi haqqında məlumatlı olmadıqlarını qeyd etmişdir. Şirkətlərin yalnız 29,4%-i yaşıl texnologiyalar üzrə verilənlər bazalarından istifadə etməklə yaşıl texnologiyaların tətbiqi üzrə tərəfdaşlarla əməkdaşlığı inkişaf etdirməkdə maraqlıdır. Eyni zamanda, 17,6%-i xarici verilənlər bazalarında yaşıl texnologiyalar sahəsində texnoloji sorğuların yerləşdirilməsində, 29,4%-i isə oxşar bazalarda yaşıl texnologiyalar sahəsində hazır həllər üzrə təkliflərin yerləşdirilməsində maraqlıdır.

Şirkətlərin verilənlər bazası vasitəsilə xarici tərəfdaşlara təklif etməyə hazır olduqları işlənmə və texnologiyalar arasında aşağıdakılar xüsusilə vurğulanır:

- xüsusi təyinatlı maşınların qidalanması üçün sıxılmış qazın istifadəsi;
- tekstil müəssisələrinin döviyyə su təchizatının modul sistemi;
- su və yağıntıları toplama və filtrasiya sistemi;
- aerob tipli çirkab suların bioloji təmizlənməsi, üfüqi mövqeləşmə sistemi;
- atmosfer havasından su toplama sistemi;
- additiv tikinti çap texnologiyası, printer və fərdi istehsal edilmiş yüngül betonların qarışığı;

- hibrid güc qurğusu olan hər yerdə hərəkət edə bilən təkərli avtomobillər (benzo-, dizel-generator qurğuları, elektromexaniki transmissiya, litium-ion batareyaları);
- hidrogenlə işləyən və yanacaq elementləri olan qurğu ilə təchiz olunmuş hər yerdə hərəkət edə bilən təkərli avtomobillər;
- 100 kVt-dək dartma elektrikli sinxron mühərriklər və onların idarəetmə sistemləri;
- elektromexaniki transmissiya üçün reduktorlar;
- nəqliyyat üçün enerji doldurma stansiyaları;
- enerji doldurma hubları;
- ekoloji torpaqlama;
- metal konstruksiyalarını korroziyadan qoruma sistemləri.

Aparılmış sorğu çərçivəsində respondentlər yaşıl texnologiyaların işlənməsi və tətbiqi ilə bağlı ən əhəmiyyətli problemlər barədə fikirlərini bölüşüblər:

1. Kiçik və orta şirkətlər üçün xüsusilə çətin olan işlənmələrin uzunmüddətli dövrəsi və yüksək qiymətidir. Bununla belə, şirkətin yaşıl texnologiyalar sahəsində resurs effektiv həllərə tələbat ilə qarşılaşdıqda outsorsinqdə xidmətlərin yüksək qiyməti səbəbindən qənaət etmək məqsədilə müstəqil olaraq belə həll yaratmağa məcbur olduğu nümunələr var.
2. Kadr çatışmazlığı: texnoloji həllərin işlətməcilərinin sayının, həm də işlənilən həllərin qarşılıqlı əlaqəli olması səbəbindən kifayət etməməsi, həllər yaradan və istismar əməkdaşların ixtisasının artırılmasına tələbat.
3. Yaşıl texnologiyaları tətbiq etməyən rəqiblərlə müqayisədə yaşıl texnologiyaların tətbiqi səbəbindən məhsul və ya xidmətin dəyərinin artması.

Yaşıl texnologiyaların inkişafı və tətbiqi üçün dəstək tədbirləri arasında şirkətlər ətraf mühitə mənfi təsirləri azaltmaq üçün sahə proqramlarının işlənilməsi yolu ilə yaşıl texnologiyaların tətbiqi üçün artan motivasiyanı qeyd edirlər.

4. Yaşıl texnologiyalar üzrə aktual bilik bazasının və unifikasiya edilmiş normativ sənədlərin olmaması.

Yaşıl texnologiyaların inkişafı və tətbiqi üçün dəstək tədbirləri arasında şirkətlər aşağıdakıları ayırırlar:

- ətraf mühitə mənfi təsirləri azaltmaq üçün sahə proqramlarının işlənilməsi yolu ilə yaşıl texnologiyaların tətbiqi üçün motivasiyanın artırılması;
- ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyətin (o cümlədən rəhbərlərin şəxsi məsuliyyətinin) gücləndirilməsi, istehsalçıların genişləndirilmiş məsuliyyət təcrübəsinin miqyaslanması;

- işlənmələrin subsidiyalasdırılması hissəsində maliyyə mexanizmlərinin inkişafı; yaşıl texnologiyaların işlənməsi və tətbiqi üçün vergi güzəştləri;
- yaşıl texnologiyalar sahəsində mütəxəssislərin hazırlanması və yenidən hazırlanması proqramlarının formalaşdırılması və tirajlanması.

2023-cü ildə Milli reyting agentliyi ESG-renkinqə daxil olan 90 iri şirkətin ESG-təcrübələrinin tədqiqatını aparmışdır⁷. Nəzərdən keçirilmiş şirkətlərin böyük əksəriyyəti (91%-i) ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində strategiyalar və yuxarı səviyyəli hədəf təyinetmə sənədləri formalaşdırmışdır, şirkətlərin 64%-i isə ISO 14001 ekoloji menecmenti sisteminin qüvvədə olan sertifikatına sahibdir. Əksər şirkətlər enerji effektivliyinin (67%) və ya onun ayrı-ayrı elementlərinin (20%) artırılması üzrə proqramlar işləyib hazırlamışdır, 35 şirkət qüvvədə olan ISO 50001 sertifikatına sahibdir.

Bununla belə, ətraf mühitə antropogen təsirin azalmasının nəticəsini renkinq iştirakçıların yarisından azı göstərmişdir: 2019-2021-ci illər ərzində şirkətlərin 26%-də atmosfərə çirkləndirici maddələrin xüsusi emissiyalarında azalma, şirkətlərin 22%-də – CO2 ekvivalentində istixana qazlarının xüsusi emissiyasında azalma müşahidə edilmişdir. Şirkətlərin dördüdə birində xüsusi su istehlakı, şirkətlərin 21%-də xüsusi enerji istehlakı azalır. Pozulmuş torpaqların bərpası və rekultivasiya olunmuş sahələrin ekoloji monitorinqi reallaşdırılması ən mürəkkəb olan ekoloji məqsədlərdir: şirkətlərin yalnız 6%-i belə torpaqların sahəsinin azaldığını bəyan edir. Digər zəif nöqtə tullantıların idarə edilməsidir: şirkətlərin yalnız 17%-də təkrar emal edilmiş və utilizasiya olunmuş tullantıların həcmi 80%-dən artıq olmuşdur.

Şirkətlərdə ətraf mühit baxımından təhlükəsiz olan təchizat zəncirlərinin formalaşdırılması üzrə işlər davam etdirilir. Seçim iştirakçıların üçdə ikisi tədarükçülərə və podratçılara tələbləri olduğunu bəyan etmişdir, lakin göstərilən tələblərə uyğunluq üçün audit şəklində ən yaxşı təcrübələrin istifadəsi yalnız tək-tək hallarda həyata keçirilir. İqlim gündəminin aktuallığına dair dövlət səviyyəsində verilmiş bəyanatlara baxmayaraq, müəssisələrin yalnız yarısı iqlim risklərini öz biznesləri üçün aktual hesab edir və üçdə birindən bir qədər çoxu iqlim dəyişikliyinə adaptasiya proqramı işləmiş və ya bunu etmək niyyətindədir.

Beləliklə, belə qənaətə gəlmək olar ki, Rusiya şirkətlərinin dövrəsində yaşıl texnologiyaların yaradılması və tətbiqi təcrübəsinin genişləndirilməsi infrastruktur servisləri və dəstək tədbirlərinin formalaşdırılmasını tələb edir. Dünya praktikasının təhlili belə tədbirlərin reallaşdırılmasının bir neçə əsas vektorunu ayırmağa imkan verir: cəmiyyətin əlçatan texnologiyalar barədə məlumatlılığını artırmaq və sadələşdirilmiş və sürətləndirilmiş patentləşdirmə prosedurları sayəsində texnologiyaların transferini asanlaşdırmaq; kifayət qədər geniş sorğu spektri üçün – işlənmələrin subsidiyalasdırılmasından istehsalatların transformasiyasına olan xərclərin ödənilməsinədək maliyyə dəstəyi tədbirləri;

lokal regional səviyyələrdə texnologiyaların tətbiqində işlətməcilərə dəstəyin inkişafına kömək məqsədilə dövlət və bələdiyyə idarələrinin əməkdaşlarının ixtisasartırması. Məqalə müəlliflərinin fikrincə, bu təcrübə, şübhəsiz ki, Rusiya təcrübəsi üçün əhəmiyyətlidir.

İqlim gündəminin dövlət səviyyəsində aktuallığına dair bəyanatlara baxmayaraq, müəssisələrin yalnız yarısı iqlim risklərini öz biznesləri üçün aktual hesab edirlər.

Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, ölkəmizdə son on ildə yaşıl gündəliyin inkişafını stimullaşdırmaq üçün qanunvericilik və icra hakimiyyəti səviyyəsində əhəmiyyətli addımlar atılır, ələlxüs, aşağıdakı normativ aktlar və proqram sənədləri icra üçün qəbul edilmişdir [11]:

- «Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında» 10.01.2002-ci il tarixli 7-Φ3 №-li federal qanun;
- RF prezidentinin «Rusiya Federasiyasının 2030-cu ilədək olan dövr üçün ekoloji inkişaf sahəsində dövlət siyasətinin əsasları haqqında» Fərmanı, 30.04.2012-ci ildə təsdiq edilmişdir;
- «Ekologiya» milli layihəsi, pasport 24.12.2018-ci ildə təsdiq edilmişdir;
- «İstixana qazlarının atılmasının məhdudlaşdırılması haqqında» 02.07.2021-ci il tarixli 296-Φ3 №-li Federal qanun;
- «Rusiya Federasiyasının ayrı-ayrı subyektlərində istixana qazlarının atılmasının məhdudlaşdırılması üzrə eksperimentin aparılması haqqında» 06.03.2022-ci il tarixli 34-Φ3 №-li Federal qanun;
- RF Hökumətinin «Rusiya Federasiyasının dayanıqlı (o cümlədən yaşıl) inkişafının məqsəd və əsas istiqamətlərinin təsdiq edilməsi haqqında» 14.07.2021-ci il tarixli 1912-P №-li Sərəncamı;
- RF Hökumətinin 11.03.2023-cü il tarixli 373 №-li qərarı ilə edilmiş əlavə və dəyişikliklərlə «Rusiya Federasiyasında dayanıqlı (o cümlədən yaşıl) inkişaf layihələrinin meyarlarının və Rusiya Federasiyasında dayanıqlı inkişafın maliyyələşdirilməsi alətlərinin yoxlanılması sistemə olan tələblərin təsdiq edilməsi haqqında» RF Hökumətinin 21.09.2021-ci il tarixli 1587 №-li qərarı.

Sənədlər daha çox ekologiyaya təsir məsələlərinə diqqət yetirir, sənayenin və kənd təsərrüfatının bu təsire əhəmiyyətli töhfəsini nəzərə alaraq, mövcud proseslərin mənfi təsirini azaldan və ya artıq toplanmış zərərləri aradan qaldıran texnologiyaların, yəni yaşıl texnologiyaların işlənilməsinə və geniş tətbiqinə tələbat yaranır.

Bu baxımdan yaşıl texnologiyalar sahəsində ixtiraçılığın və innovasiyaların informasiya təminatı, o cümlədən bu sahədə taksonomiyaların inkişafı, Patent sənədləri əsasında

⁷ Sənaye sektorunun 2021-2022-ci illərin Rusiya şirkətlərinin ESG-renkinqi, 2023-cü ilin fevralı // Milli reyting agentliyi ESG: sayt. URL: https://www.ra-national.ru/wp-content/uploads/2023/02/ranking_prom_2023.pdf (müraciətin tarixi: 12.05.2024).

Sənədlər daha çox ekologiyaya təsir məsələlərinə diqqət yetirir, sənayenin və kənd təsərrüfatının bu təsirə əhəmiyyətli töhfəsini nəzərə alaraq, mövcud proseslərin mənfi təsirini azaldan və ya artıq toplanmış zərərləri aradan qaldıran texnologiyaların, yəni yaşıl texnologiyaların işlənilməsinə və geniş tətbiqinə tələbat yaranır.

yeni informasiya resurslarının yaradılması, ətraf mühitin mühafizəsi problemlərinin həlli sahəsində ən son texnoloji nailiyyətlər barədə bazar iştirakçılarının mütəmadi məlumatlandırılması üzrə sistemli işlər son dərəcə aktual görünür [12].

Для более подробного ознакомления с вопросами, акнеBu yazıda aspektləşdirilmiş məsələlərlə daha ətraflı tanış olmaq üçün İnternet şəbəkəsində «Yaşıl texnologiyalar sahəsində ixtiracılığın inkişafının normativ, metodiki və patent-informasiya təminatı məsələlərinin tədqiqi» adlı elmi-tədqiqat işi haqqında dərc olunmuş hesabatı nəzərdən keçirə bilərsiniz⁸.

Ədəbiyyat siyahısı

1. BMT-nin insanın ətraf mühiti problemləri üzrə konfransı, 5-16 iyun 1972-ci il, Stokholm, İsveç: sayt. – URL: <https://www.un.org/ru/conferences/environment/stockholm1972> (müraciətin tarixi: 12.05.2024).
2. BMT-nin ətraf mühit və inkişaf üzrə konfransı, Rio-de-Janeyro, Braziliya, 3-14 iyun 1992-ci il: sayt. – URL: <https://www.un.org/ru/conferences/environment/rio1992>; (müraciətin tarixi: 12.05.2024).
3. Yeoh, P Environmental, Social and Governance (ESG) Laws, Regulations and Practices in the Digital Era / Netherlands: Kluwer Law International, 2022. – 424 s. – ISBN: 978-9-4035-4175-4, 978-9-4035-4180-8.
4. Sustainable Finance and ESG. Risk, Management, Regulations, and Implications for Financial Institutions / C. Gaganis, F. Pasiouras, M. Tasiou, C. Zopounidis Springer International Publishing. 2023. – 200 s. – ISBN: 978-3-031-24282-3. – DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-24283-0/>.
5. Wang, M. Green process innovation, green product innovation and its economic performance improvement

paths: A survey and structural model / M. Wang, Y. Li, J. Li, Z. Wang // Journal of Environmental Management. – 2021. – № 297. – S. 113-282. – DOI: 10.1016/j.jenvman.2021.113282.

6. Yeğorova, M. S. Rusiyada «yaşıl» texnologiyalara tələbatın təhlili / M. S. Yeğorova, Y. A. Tsubroviç // Tətbiqi və fundamental tədqiqatlar üzrə beynəlxalq jurnal. – 2015. – № 5-2. – S. 305-307.
7. BMT-nin Texnologiyalar və innovasiyalar haqqında 2023-cü il üçün hesabatı // UNtrade&development: sayt. – URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tir2023overview_ru.pdf (müraciətin tarixi: 12.05.2024).
8. Darina, O. N. Yaşıl texnologiyalar sahəsində axtarış vasitəsi kimi beynəlxalq patent təsnifatları / O. N. Darina // İnnovasiyalar və «yaşıl» texnologiyalar: IV Ümumrusiya elmi-praktiki konfrans: materiallar və məruzələr toplusu, Samara, 09 noyabr 2023-cü il. – Samara: Samara vilayət universal elmi kitabxanası, 2024. – S. 53-60. – DOI 10.34830/SOUNB-conf.2023.11.75.010.
9. Nequlyayev, G. A. Rusiya Federasiyasında yaşıl texnologiyaların inkişafı haqqında / G. A. Nequlyayev, İ. A. Fedyayeva, O. N. Darina // Əqli mülkiyyət. Sənaye mülkiyyəti. – 2023. – № 6. – S. 51-58.
10. Astafyeva, O. V. Rusiya Federasiyasında ekoloji menecment sistemlərinin tətbiqi: problemlər və tendensiyalar / O. V. Astafyeva // Rusiya və xaricdə menecment. – 2021. – № 3. – S. 72-80.
11. Juravlyov, A. L. Dayanıqlı inkişaf üçün yaşıl texnologiyalar. Əli mülkiyyət və ekoloji problemlərin həlli yolları: təqdimat // Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut: sayt. – URL: https://www.fips.ru/upload/medialibrary/lmg_Content/zelenaya-moskva.pdf (müraciətin tarixi: 12.05.2024).
12. Makarov, İ. N. Korporativ məsuliyyət: Yaşıl iqtisadiyyat şəraitində biznesin ekoloji məsuliyyəti / İ. N. Makarov, İ. V. Osipova // Kreativ iqtisadiyyat. – 2022. – Cild 16, № 2. – S. 449-462. – DOI 10.18334/ce.16.2.114224.

Müəlliflər haqqında məlumat

Larisa Yevgenyevna Kopylova, texniki elmlər namizədi, «Akselerator Mendeleyev» Texnoloji şirkətlərə dəstək və inkişaf mərkəzinin rəisinin müavini, «D. İ. Mendeleyev adına RKTU» AT üzrə FDBTM (Moskva, Miusskaya meydanı, ev 9); kopylova.l.e@muctr.ru

Aleksandr Vladimiroviç Maslennikov, «D. İ. Mendeleyev adına RKTU» AT üzrə FDBTM İnnovativ infrastrukturun inkişafı departamentinin direktoru (Moskva, Miusskaya meydanı, ev 9); a.maslennikov@mendeleev.vc Andrey Lvoviç Juravlyov, hüquqi elmlər namizədi, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin Beynəlxalq kooperasiya mərkəzinin rəisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); AZhuravlev@rupto.ru **Olqa Nikolayevna Darina**, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin Patent hüququ obyektləri sahəsində beynəlxalq təsnifatlar və informasiya dəstəyi şöbəsinin baş elmi işçisi (Moskva, Berejkovskaya

⁸ Yaşıl texnologiyalar sahəsində ixtiracılığın inkişafının normativ, metodiki və patent-informasiya təminatı məsələlərinin tədqiqi: ETİ haqqında hesabat (yekun) / Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institutu; rəhb. A. L. Juravlyov, M. 2024. – 448 s. – Qey. № НИОКТР 123031700028-9 Qey. № ИКРБС224012800001-8. – URL: <https://doi.org/10.24108/preprints-3112943>.

sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); otd3226@rupto.ru <https://orcid.org/0000-0003-2845-7013>

Həmmüəlliflərin bəyan edilmiş töhfəsi

L. Y. Kopylova – tədqiqat modelinin yaradılması, nəticələrin emalının aparılması, tədqiqat prosesinin aparılması, sorğu məlumatlarının toplanması, sorğu nəticələrinin təkrarlanmasının izlənməsi, Rusiya müəssisələrinin yaşıl texnologiyalardan istifadə üzrə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi ilə sorğu metodunun tətbiqi.

A. V. Maslennikov – tədqiqat modelinin yaradılması, nəticələrin emalının aparılması, tədqiqat prosesinin aparılması, sorğu məlumatlarının toplanması, sorğu nəticələrinin təkrarlanmasının izlənməsi, Rusiya müəssisələrinin yaşıl texnologiyalardan istifadə üzrə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi ilə sorğu metodunun tətbiqi.

A. L. Juravlyov – ideya, məqsəd və vəzifələrin formalaşdırılması, tədqiqat nəticələrinin təkrarlanmasının izlənməsi.

O. N. Darina – statistik məlumatların toplanması, statistik təhlil metodlarının, sistemli təhlili metodunun tətbiqi.

References

1. United Nations Conference on the Human Environment, June 5–16, 1972, Stockholm, Sweden, available at: <https://www.un.org/ru/conferences/environment/stockholm1972> (Accessed 12 May 2024).
2. United Nations Conference on Environment and Development, June 3–14, Rio de Janeiro, Brazil, available at: <https://www.un.org/ru/conferences/environment/rio1992>; (Accessed 12 May 2024).
3. Yeoh, P. (2022), Environmental, Social and Governance (ESG) Laws, Regulations and Practices in the Digital Era. Kluwer Law International, Netherlands.
4. Gaganis, C., Pasiouras, F., Tasiou, M. and Zopounidis, C. (2023), Sustainable Finance and ESG. Risk, Management, Regulations, and Implications for Financial Institutions. Springer International Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-24283-7>.
5. Wang, M., Li, Y., Li, J. and Wang, Z. (2021), "Green process innovation, green product innovation and its economic performance improvement paths: A survey and structural model", *Journal of Environmental Management*, no 297, pp. 113–282. DOI: 10.1016/j.jenvman.2021.113282.
6. Egorova, M. S. and Tsubrovich, Y. A. (2015), "The analysis of the demand of "green" technologies in Russia", *Mezhdunarodnyy zhurnal prikladnyh i fundamentalnyh issledovaniy*, no 5–2, pp. 305–307.
7. UN Technology and Innovation Report 2023, available at: https://unctad.org/system/files/official-document/tir2023overview_ru.pdf (Accessed 12 May 2024).
8. Darina, O. N. (2024), About patent search tools in the field of green technologies, Innovations and "Green" Technologies: IV All-Russian scientific and practical conference, Samara, Russia. DOI 10.34830/SOUNB-conf.2023.11.75.010.
9. Negouliaev, G. A., Fediaeva, I. A. and Darina, O. N. (2023), "On the development of green technologies in the Russian Federation", *Intellektualnaya sobstvennost. Promyshlennaya sobstvennost*, no 6, pp. 51–58.
10. Astafieva, O.V. (2021), "Implementation of environmental management systems in the Russian Federation: issues and trends", *Management v Rossii i za rubezhom*, no 3, pp. 72–80.
11. Zhuravlev, A. L. (2023), Zelenye tekhnologii dlya ustojchivogo razvitiya. Intellektualnaya sobstvennost i puti resheniya ekologicheskikh problem: presentation, available at: https://www.fips.ru/upload/medialibrary/Img_Content/zelenaya-moskva.pdf (Accessed 12 May 2024).
12. Makarov, I. N. and Osipova, I. V. (2022), "Corporate responsibility: entrepreneurs' environmental responsibility in a green economy", *Kreativnaya ekonomika*, vol. 16, no 2, pp. 449–462. DOI 10.18334/ce.16.2.114224.

Information about the authors

Larisa E. Kopylova, Cand. Sci. (Technology), Deputy Head of the Center for Support and Development of Technology Companies "Accelerator Mendelev", Federal State Budgetary Educational Institution of Higher Education "Russian Chemical Technology University named after. D. I. Mendelev" (Moscow, Miusskaya square, 9); Kopylova.l.e@muctr.ru

Alexander V. Maslennikov, Director of the Department for Development of Innovation Infrastructure, Federal State Budgetary Educational Institution of Federal State Budgetary Educational Institution of Higher Education "Russian Chemical Technology University named after. D. I. Mendelev" (Moscow, Miusskaya square, 9); e-mail: a.maslennikov@mendelev.vc

Andrey L. Zhuravlev, Cand. Sci. (Law), Head of the International Cooperation Center of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); AZhuravlev@rupto.ru

Olga N. Darina, Senior Researcher, Division for International Classifications and Search Information Support in the field of Patent Law Object of the International Cooperation Center of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); otd3226@rupto.ru <https://orcid.org/0000-0003-2845-7013>

Contribution of the authors

L. E. Kopylova – creating a research model, conducting results processing, conducting a research process, collecting survey data, tracking the reproducibility of survey results, applying a survey method summarizing the experience of Russian enterprises in the use of green technologies.

A. V. Maslennikov – creating a research model, conducting results processing, conducting a research process, collecting survey data, tracking the reproducibility of survey results, applying a survey method summarizing the experience of Russian enterprises in the use of green technologies.

A. L. Zhuravlev – formulation of ideas, goals and objectives, tracking the reproducibility of research results.

O. N. Darina – accumulation of statistical data, application of statistical methods of analysis, method of system analysis.

Müəlliflər maraqların toqquşmasının olmadığını bildirir..
The authors declare no conflict of interests.

The authors declare no conflict of interests.

Redaksiyaya 22.04.2024-cü ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 01.08.2024-cü ildə tamamlanıb
Nəşr üçün 06.08.2024-cü ildə qəbul edilib

Elmi məqalə

Original article

UOT 347.77

Rusiyanın malların istehsalçıların coğrafi göstəricilərdən, malların mənşə yerlərinin adlarından və əmtəə nişanlarından istifadəsinin xüsusiyyətləri

Aleksey Yevgenyevich Sıçyov[✉], Mariya Mixaylovna Roqojina

Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut

[✉]otd3005@rupto.ru

Annotasiya: məqalədə regional brendlər adlanan markaların müxtəlif fərdiləşdirmə vasitələri (əmtəə nişanları, malların mənşə yerlərinin adları və coğrafi göstəricilər) kimi qeydiyyatla alınması və onların bazar-da faktiki istifadəsi ilə bağlı bəzi məsələlər nəzərdən keçirilir. Tədqiqatın aktuallığı onunla şərtlənmişdir ki, bugünkü şəraitdə Rusiya regionları üçün ənənəvi malların istehsalını dəstəkləmək (bərpa etmək) vəzifəsi qoyulmuşdur. Belə mallar üçün istifadə olunan nişanlamaların etibarlı hüquqi qorunmasında həm istehsalçıların özləri, həm də yerli hakimiyyət orqanları maraqlıdırlar. Eyni zamanda, çox vaxt regional malların istehsalçıları bu və ya digər fərdiləşdirmə vasitəsi kimi öz nişanlamalarının hüquqi qorunmasını seçməkdə müəyyən çətinliklər yaşayır. Tədqiqatın məqsədi – bu fərdiləşdirmə vasitələrini təhlil etmək, aralarındakı fərqləri müəyyənləşdirmək, onların birgə istifadəsi və mallar üzərində yerləşdirilməsi ilə bağlı məsələləri nəzərdən keçirməkdir. Əsas tədqiqat metodları təhlil, ümumiləşdirmə, təsnifat metodu, müqayisəli və normativ metodlardır. Tədqiqatın yeniliyi və praktik dəyəri ondan ibarətdir ki, müəlliflər aparılmış təhlil əsasında istehsalçılar tərəfindən regional brendlərin müvafiq mallarından istifadənin üstünlüklərini müəyyənləşdirir, eləcə də nişanlamaların bu və ya digər fərdiləşdirmə vasitəsi kimi qeydiyyatla alınması, onların birgə istifadəsi xeyrinə tövsiyələr verirlər. Müəlliflər əmtəə nişanına malların mənşə yerlərinin qeydə alınmış adlarının və coğrafi göstəricilərin daxil edilməsi ilə bağlı məsələlərə toxunurlar. Tədqiqat olunan məsələlərin tam başa düşülməsi üçün müvafiq ərizələrin ekspertizasının təcrübəsindən, məhkəmə təcrübəsindən nümunələr verilir. Aparılmış tədqiqat nəticəsində coğrafi nişanlamanın hüquqi qorunmasının prioritet forması, eləcə də əmtəə nişanından və malların coğrafi göstəricisindən və yaxud mənşə yerinin adından eyni vaxtda istifadə etməklə unikal brendin yaradılması ehtimalı barədə qənaətə gəlinmişdir ki, bu da başqa şeylərdən əlavə, onu ən dolğun şəkildə qorumağa imkan verəcəkdir. Bu məqalənin ayrı-ayrı tezisləri FSMİ mütəxəssisləri tərəfindən keçirilən «Rusiyanın regional brendləri – yeni böyümə nöqtələri» təhsil seminarları çərçivəsində aprobasiyadan keçmişdir.

Açar sözlər: regional brend, əmtəə nişanı, malın mənşə yerinin adı, coğrafi göstərici, nişanlamanın istifadəsi.
İstinad üçün: Sıçyov, A. Y. Rusiya istehsalçıların coğrafi göstəricilərdən, malların mənşə yerlərinin adlarından, əmtəə nişanlarından istifadəsinin xüsusiyyətləri / A. Y. Sıçyov, M. M. Roqojina // FSMİ xəbərləri. 2024. Cild 3, № 3 (9). S. 276-287.

Təşəkkürlər: məqalə FSMİ-in «Əmtəə nişanlarından istifadənin Rusiyada istehlak bazarının inkişafına təsiri» adlı elmi-tədqiqat işi çərçivəsində hazırlanmışdır.

Features of use of geographical indications, appellations of origin and trademarks by russian manufacturers of goods

Alexey E. Sychev[✉], Mariia M. Rogozhina

Federal Institute of Industrial Property

[✉]otd3005@rupto.ru

Abstract: the article discusses some issues related to the registration of so-called «regional brands», which are various means of individualization such as trademarks, appellations of origin, and geographical

indications. The relevance of this study stems from the fact that, in today's context, it is essential to support and restore the production of traditional products in the Russian regions. The significance of this study lies in the fact that, in contemporary circumstances, the challenge is to sustain (or recover) the production of traditional products in the Russian regions. Manufacturers and local authorities alike are keen on ensuring robust legal safeguards for the designation employed for such products. However, manufacturers of regional products frequently encounter certain obstacles when it comes to selecting appropriate legal protection for their designation as a means of product identification. The objective of this study is to delve into these modes of product identification, discern their distinctions, and explore the intricacies associated with their joint utilization and application to products. The primary methodologies employed in this research encompass analysis, synthesis, categorization, comparative analysis, and normative analysis. The novelty and significance of this study lie in the fact that it provides a comprehensive analysis that allows us to identify the benefits of using regional brands by manufacturers of similar products. The authors also offer recommendations on registering designations as means of individualization and their joint use. The study raises important questions regarding the inclusion of registered appellations of origin and geographical indications in trademarks. To fully understand the issues under consideration, examples are provided from the practice of examining relevant applications and court decisions. As a result of this research, it is concluded that the optimal form of legal protection for a geographical indication is to create a unique brand that combines a trademark, geographical indication, and appellation of origin. This approach provides the highest level of protection and allows for maximum differentiation in the market. Some abstracts from this article were tested as part of educational seminars titled «Regional Brands of Russia – New Growth Points», which were conducted by experts from FIPS, and received positive feedback.

Keywords: regional brand, trademark, appellation of origin, geographical indication, use of the designation.

For citation: Sychev, A. E. Features of use of geographical indications, appellations of origin and trademarks by Russian manufacturers of goods / A. E. Sychev, M. M. Rogozhina // Bulletin of FIPS. 2024. Vol. 3, No. 3 (9). p. 276–287.

Acknowledgements: the article was prepared within the framework of the research work of FIPS «The impact of the use of trademarks on the development of the consumer market in Russia».

Biznesin inkişafı haqqında danışarkən, malların fərdiləşdirilməsi vasitəsi bünövrə və hətta baza elementinə çevrilir və onun üzərində gələcəkdə sahibkarın brendi – onun imici, nüfuzu və istehlakçı etimadı qurulur.

Son zamanlarda istifadəsində həm məhsul istehsalçılarının, həm də yerli və regional səviyyədə hakimiyyət orqanlarının getdikcə daha çox maraqlı olduğu regional brendlər populyarlıq qazanır.

İstehsalçılar brendin tanınmasını artırmaq və istehlakçıların diqqətini cəlb etmək üçün məhsullarını regional brend vasitəsilə ayırmaq istəyirlər. İstehsalçı tərəfindən regional brendlərdən istifadə edərək belə markalamanın məqsəduyğunluğu, mənşəyi coğrafi mənşəyi ilə müəyyən edilən bazarda unikal malı ayırmaq ehtiyacı ilə əlaqədardır.

Regional brendin istifadəsi bir neçə subyekt üçün bir sıra üstünlüklərə malikdir:

İstehsalçılar brendin tanınmasını artırmaq və istehlakçıların diqqətini cəlb etmək üçün məhsullarını regional brend vasitəsilə ayırmaq istəyirlər.

1) məhsul istehsalçısı regional brenddən istifadə etməkdə maraqlıdır, çünki bu ona məhsulunu rəqiblərin

məhsullarından ayırmağa imkan verir, bu da, öz növbəsində, belə məhsulların bazarda uğurla irəlilədilməsində kömək edir;

2) istehlakçı regional brend ilə markalanmış malların alınmasında maraqlıdır, çünki belə məhsul xüsusi xüsusiyyətlər və ya xarakteristikalar baxımından onun gözləntilərinə cavab verir;

3) regional brendin istifadəsi yerli hakimiyyət orqanlarında da maraq doğurur, çünki bu, bələdiyyə təşkilatının və (və ya) regionun imicini və etibarını artırır, bununla da onun iqtisadiyyatı inkişaf edir, rəqabət qabiliyyətliyi artır, müvafiq mallar yeni bazarlar qazanır və turizm biznesinin cəlbediciliyi artır.

Mövcud qanunvericilikdə «regional brend» anlayışı yoxdur.

Lakin, bu termin Rospatentdə qeydiyyatla alınmalı olan fərdiləşdirmə vasitələrinin nişanlaması kimi geniş istifadə olunur və onların elementləri istehlakçıda birbaşa və ya dolayı yolla malların istehsalının cəmləşdiyi coğrafi ərazi ilə əlaqələndirilir¹.

Belə fərdiləşdirmə vasitələrinə əmtəə nişanları, malların mənşə yerlərinin adları (bundan sonra – MMYA) və coğrafi göstəricilər (bundan sonra – CG) daxildir [1].

¹ Həmçinin bu barədə bax: Əmtəə nişanlarının, malların mənşə yerlərinin adlarının və coğrafi göstəricilərin hüquqi qorunması: dərs vəsaiti / O. İ. Tereşenko, A. Y. Sıçov; A. O. Arakelovanın ümumi redaksiyası altında. M.: RDƏMA AT üzrə FDBTM, 2024. 76 s.

377200 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: bütün sözlər MXBT sinifləri: 29, 35	899840 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: «PERM» sözü MXBT sinifləri: 06, 09, 16, 18, 20, 21, 24, 25, 26
555509 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: «Murmansk» sözü MXBT sinifləri: 35, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44	624308 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: «Murmansk» sözü MXBT sinifləri: 20, 22, 28, 29, 30, 31,35, 39, 42, 43, 44
874243 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: «KOSTROMA» sözü MXBT sinifləri: 28, 35	896241 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: «KOSTROMA» sözü MXBT sinifləri: 19
581236 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: «VOLOQODSKAYA OBLAST» sözü MXBT sinifləri: 01, 03, 05, 06, 12, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 43, 44	305022 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: «Çişminskoye» MXBT sinifləri: 04, 20, 29, 30, 31, 32

Şəkil 1.
«Coğrafiya ilə» qeydiyyatdan keçmiş əmtəə nişanlarının nümunələri

Şübhəsiz ki, malların istehsalçıları üçün məhsulların markalanmasında ən populyar və istifadə olunan fərdiləşdirmə vasitəsi əmtəə nişanıdır.

Əmtəə nişanı kimi nişanlamanın hüquqi qorunmasının seçilməsi hüquq sahibini onun istifadəsində inhisarla, o cümlədən ona olan müstəsna hüququn sərəncamına keçməsinə təmin edir.

Eyni zamanda, əmtəə nişanları siyahısı Malların və xidmətlərin beynəlxalq təsnifatında (bundan sonra – MXBT) sistemləşdirilmiş həm mallar, həm də xidmətlər üçün qeydiyyatla alına bilər.

Əyani göstərmək üçün «coğrafiya ilə» qeydiyyatdan keçmiş əmtəə nişanlarının bir neçə nümunəsini təqdim edirik (bax şəkil 1).

Əksər hallarda coğrafi göstəricilər əmtəə nişanları (əmtəə nişanlarının qorunan elementləri) qismində hüquqi qoruma ala bilmirlər. Qanunverici coğrafi göstəricilərin inhisarlaşmasını məhdudlaşdırır, çünki belə nişanlamanın yalnız bir şəxs tərəfindən istifadəsi istehlakçıları müvafiq malların istehsal yeri barədə xəbərdar etmək üçün eyni regiondan başqa istehsalçı tərəfindən istifadəsini mümkün edər bilər.

Qanunverici coğrafi göstəricilərin inhisarlaşmasını məhdudlaşdırır, çünki belə nişanlamanın yalnız bir şəxs tərəfindən istifadəsi istehlakçıları müvafiq malların istehsal yeri barədə xəbərdar etmək üçün eyni regiondan başqa istehsalçı tərəfindən istifadəsini mümkün edər bilər.

Coğrafi göstəricilərin əmtəə nişanları qismində qorunmasına olan əsas tələblər Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – RF MM) 1483-cü maddəsində göstərilmişdir.

Ümumi qaydaya görə, RF MM 1483-cü maddəsinin 1-ci bəndinin 3-cü yarımbəndinə əsasən, malların yalnız istehsal olunduğu yeri və ya üsulunu göstərən elementlərdən ibarət nişanlamaların əmtəə nişanları kimi dövlət qeydiyyatına yol verilmir [2].

Müəyyən yerin adını və ya adından götürülmüş və konkret mallara münasibətdə tanınmış adı təşkil edən nişanlama üçün hüquqi qorunmanın prioritet forması MMYA və ya CG-dir.

Yuxarıda göstərilən elementlər əmtəə nişanında dominant mövqe tutmadığı təqdirdə, yalnız qorunmayan elementlər kimi ona daxil edilə bilər. Bu normanın reallaşdırılması yuxarıda verilən şəkil 1-də əks olunub.

Eyni zamanda, qanunverici coğrafi nişanlamaların RF MM 1483-cü maddəsinin 1-ci bəndinin 1.1-ci yarımbəndinin müddəalarına uyğun olaraq onların istifadəsi nəticəsində fərqləndirmə qabiliyyəti qazanmış əmtəə nişanları kimi dövlət qeydiyyatı imkanına icazə verir.

Bu və ya digər regiondan olan bir neçə istehsalçı tərəfindən malların istehsal yerini (bir qayda olaraq, ən çox maraq doğuran) birbaşa göstərən söz birləşmələrinin geniş yayılması səbəbindən belə nişanlamaların sayı çox ola bilər.

Buna görə müəyyən yerin adını və ya adından götürülmüş və konkret mallara münasibətdə tanınmış adı təşkil edən nişanlama üçün hüquqi qorunmanın prioritet forması MMYA və ya CG-dir.

Bununla bağlı, praktiki nöqteyi-nəzərdən, arbitraj məhkəmələrinin məhkəmə təcrübəsindən A40-237872/2018 №-li iş maraqlıdır.

«Lidskoye pivo» ASC (Belarus Respublikası) «Ekoprodukt» MMC və «Lidskiy kvas» MMC qarşı Moskva şəhərinin Arbitraj məhkəməsinə MXBT-nin 32-ci sinif «kvas» mallarına dair Rusiya Federasiyasının 578569 №-li şəhadətnaməsinə və 1344289 №-li beynəlxalq qeydiyyatla əsasən qeydiyyatdan keçmiş əmtəə nişanlarına olan müstəsna hüquqların qorunması barədə iddia tələbləri ilə müraciət etmişdir və burada «KVAS LİDSKIY» (məhsulun özünü və istehsal yerini göstərən) söz birləşməsi daxil olmaqla bütün sözlər qorunmayan elementlərdir.

Göstərilən əmtəə nişanları, iddiaçının fikrincə, cavabdehlər tərəfindən kopyalanmış və iddiaçının əmtəə nişanlarına bənzər nişanlamaları malların qablaşmasına vurmaqla və Rusiya bazarında müvafiq malların satışına təklif verməklə qanunsuz istifadə edilmişdir.

İddiaçının əmtəə nişanlarının şəkilləri və cavabdehlərin istifadə etdiyi nişanlamaların şəkilləri Şəkil 2-də göstərilmişdir.

Məhkəmə baxışı prosesində cavabdehlər iddia edilən tələblərin təmin edilməsinə etiraz edərək göstərmişdir ki, iddiaçının əmtəə nişanları bütövlükdə qorunmayan elementlərdən ibarətdir, bu da öz növbəsində həmin elementləri cavabdehlərin nişanlamaları ilə müqayisə etmək imkanını istisna edir.

Moskva şəhər arbitraj məhkəməsinin 18.06.2019-cu il tarixli qərarı ilə iddia tələblərin təmin edilməsindən imtina edilmişdir. Bununla belə, birinci instansiya məhkəməsi qənaətdə gəlmişdir ki, cavabdehlərin mallarının qablaşması iddiaçının qeyd etdiyi əmtəə nişanları ilə qarışdırılacaq dərəcədə oxşar deyil, çünki iddiaçının əmtəə nişanlarında olan sözlü elementləri hüquqi qorunmaya malik deyil.

² Arbitraj məhkəmələri və «Elektron ədalət» məhkəmə prosesinin iştirakçıları üçün elektron sənəd dövriyyəsi sisteminin saytına bax: <https://kad.arbitr.ru/Card/75fb3020-5cb1-4b6a-8560-619768abff03>.

İDDİAÇININ ƏMTƏƏ NİŞANLARI	CAVABDEHLƏRİN İSTİFADƏ ETDİYİ NİŞANLAMALAR
5578569 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı	
1344289 №-li beyn. qeyd. üzrə əmtəə nişanı	

Şəkil 2.

İddiaçının əmtəə nişanlarının şəkilləri və cavabdehlərin istifadə etdiyi nişanlamaların şəkilləri

Doqquzuncu arbitraj apellyasiya məhkəməsinin 28.10.2019-cu il tarixli qərarı ilə birinci instansiya məhkəməsinin qərarı ləğv edilmiş, iddia tələbləri qismən təmin edilmişdir.

İşə kasasiya instansiyası məhkəməsi kimi baxan İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmənin 15.07.2020-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı dəyişməz olaraq, kasasiya şikayəti isə – təmin edilməmiş saxlanılmışdır.

İşi kasasiya instansiyası məhkəməsi kimi nəzərdən keçirən İntellektual hüquqlar üzrə məhkəmə, apellyasiya məhkəməsinin müqayisə olunan nişanlamanın oxşarlığını, o cümlədən ümumi təəssürat əsasında və qorunmayan elementlər nəzərə alınmaqla qiymətləndirilməsinin zəruriliyi barədə nəticəsini dəstəkləmişdir. Oxşarlığı təyin edərkən məhkəmə ümumi vizual təəssüratı təyin edən kompozisiya quruluşunu və koloristik həllini, həmçinin nişanlamaların əhəmiyyətli elementlərini təyin edən kompozisiyanın dominant elementlərini qiymətləndirmişdir.

Eyni zamanda ehtimal etmək olar ki, cavabdehlər tərəfindən iddiaçının əmtəə nişanlarından fərqli grafikada «Lidskiy kvas» ifadəsinin mümkün istifadəsi, «Lidskiy kvas» ifadəsinin məhz hüquqi qorunmasının olmaması səbəbindən məhkəmələr tərəfindən əks məhkəmə aktlarının qəbul edilməsinə səbəb ola bilər.

Fikrimizcə, «Lidskiy kvas» nişanlamasının MMYA və CG kimi mümkün qeydiyyatı və müvafiq müstəsna hüququn

əldə edilməsi iddiaçının məhkəmədəki mövqeyini daha da güclü edə bilər.

Burada qeyd etmək lazımdır ki, «LİDSKİY KVAS» nişanlamasının gələcəkdə Rusiya bazarında hüquqi qorunmasını təmin etmək məqsədilə «Lidskoye pivo» ASC tərəfindən «LİDSKİY KVAS» MMYA-nın dövlət qeydiyyatı və belə MMYA-ya müstəsna hüququn verilməsi üçün 2020718646 №-li ərizə təqdim edilmişdir.

«LİDSKİY KVAS» MMYA-nın Rospatent tərəfindən 239 №-si ilə qeydiyyatla alınmış və «Lidskoye pivo» ASC-yə bu nişanlamadan istifadə etmək hüququ verilmişdir (239/1 №-li şəhadətnamə).

Analoji şəkildə, «Lidskoye pivo» ASC Rusiya bazarında istifadə etdiyi başqa bir nişanlama – «LİDSKOYE PİVO» ilə daxil olmuşdur. «LİDSKOYE PİVO» MMYA Rospatent tərəfindən 238 №-si ilə qeydiyyatla alınmış və «Lidskoye pivo» ASC-yə bu nişanlamadan istifadə etmək hüququ verilmişdir (238/1 №-li şəhadətnamə).

Beləliklə, coğrafi göstəricilərin özləri üçün prioritet qorunma forması (onlar lazımi tələblərə uyğun olduqda) CG və ya MMYA-dır. Bu halda, qeydiyyatdan keçmiş əmtəə nişanlarının yuxarıda verilmiş nümunələrindən fərqli olaraq, hüquqi mühafizənin müvafiq sözlü elementləri çıxmaqla, məhz sözlü hissə qorunan olacaqdır.

Bununla bağlı, CG və MMYA-ya aid olanlar, eləcə də onların əsas xüsusiyyətləri üzərində durmaq vacibdir.

RF MM-nin 1516-cı maddəsinin 1-ci bəndinin birinci abzasına uyğun olaraq, hüquqi qorunma verilən CG – coğrafi obyektin ərazisindən gələn malı eyniləşdirən, müəyyən keyfiyyətinin, etibarının və ya digər xüsusiyyətlərinin əhəmiyyətli dərəcədə onun coğrafi mənşəyi (malın xüsusiyyətləri) ilə əlaqəli olan nişanlamadır.

İntellektual hüquqların obyektini kimi CG, 27.07.2020-ci il tarixində qüvvəyə minmiş «Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin dördüncü hissəsinə və «Etil spirtin, alkoqollu və spirt tərkibli məhsulların istehsalı və dövriyyəsinin dövlət tənzimlənməsi və alkoqol məhsullarının istehlakının (içilməsinin) məhdudlaşdırılması haqqında» Federal qanunun 1 və 23 (1) maddələrinə dəyişikliklər edilməsi haqqında» 26.07.2019-cu il tarixli 230-Φ3 №-li Federal qanunla tətbiq edilmişdir [3].

CG əlamətlərinə aşağıdakılar aiddir:

- 1) istənilən nişanlamayı təşkil edir;
- 2) nişanlama malı müəyyən coğrafi obyektin ərazisindən gələn mal kimi eyniləşdirməlidir;
- 3) malın müəyyən keyfiyyət, etibar və s. kimi xüsusiyyətləri coğrafi mənşəyi mütləq deyil, lakin əhəmiyyətli dərəcədə ilə əlaqəli olmalıdır;
- 4) xüsusiyyətlərinin formalaşmasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərən malın istehsalının ən azı bir mərhələsi nişanlama ilə eyniləşdirilən coğrafi obyektin ərazisində həyata keçirilməlidir.

RF MM 1516-cı maddəsinin 1-ci bəndinin ikinci abzasına əsasən, hüquqi qoruma verilən MMYA, ölkənin, şəhər və ya kənd yaşayış məntəqəsinin, yerin və ya digər coğrafi obyektin müasir və ya tarixi, rəsmi və ya qeyri-rəsmi, tam və ya qısaldılmış adı olan nişanlamadır, hansı ki, belə adı və ya belə addan götürülmüş və konkret mala münasibətdə tanınmış adı təşkil edir, və onun xüsusi xassələri yalnız bu coğrafi obyekt üçün səciyyəvi olan təbii şərait və (və ya) insan amilləri ilə müəyyən edilir.

RF MM 1516-cı maddəsinin 1-ci bəndində verilmiş MMYA tərifini təhlil edərək, MMYA-nın aşağıdakı əlamətlərini göstərmək olar:

- 1) sözlü nişanlamadır;
- 2) nişanlama coğrafi obyektin adını (və ya belə addan götürülmüş nişanlama) təşkil edir;
- 3) nişanlama onun istifadəsi nəticəsində məlum olmalıdır;
- 4) mallar xüsusi xassələrə malik olmalıdır;
- 5) müəyyən coğrafi obyekt üçün səciyyəvi olan təbii şərait və (və ya) insan amilləri mövcuddur;
- 6) malın xüsusi xassələrinin bu coğrafi obyekt üçün səciyyəvi olan təbii şəraitdən və (və ya) insan amillərindən asılılığı var;
- 7) coğrafi obyektin ərazisində malın xüsusi xüsusiyyətlərinin formalaşmasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərən istehsalının bütün mərhələləri həyata keçirilməlidir.

Hüquqi təbiətinə görə CG MMYA ilə bənzəyir, lakin bu iki yaxın intellektual hüquq obyektinin tənzimlənməsində bir sıra fərqlər mövcuddur [4]:

1) MMYA – coğrafi obyektin adını təşkil edən həmişə sözlü olan nişanlamadır.

CG malın coğrafi obyektin ərazisindən gəldiyini müəyyənləşdirməyə imkan verən hər hansı nişanlamadan

(məsələn, sözlü və vizual elementlərdən ibarət birləşmiş nişanlama) ibarətdir;

2) MMYA ilə markalanan mal o qədər unikaldir ki, hər hansı başqa yerdə istehsal edilə bilməz. Belə mal yalnız bu coğrafi obyekt üçün səciyyəvi olan təbii şərait və (və ya) insan amilləri ilə müəyyən edilən xüsusi xassələrə malikdir.

CG üçün istehlakçıda malın müəyyən mənşə ərazisi ilə assosiasiya yaradan keyfiyyətə, etibara və ya digər xüsusiyyətlərə sahib olması kifayətdir;

3) MMYA – mala münasibətdə istifadəsi nəticəsində məlum olan nişanlamadır.

CG, malı coğrafi obyektin ərazisindən gəldiyi kimi müəyyənləşdirilməsinə imkan verən nişanlamadır. Nişanlama məşhur olmasına dair tələblər irəli sürülmür;

4) RF MM 1516-cı maddəsinin 1-ci bəndinin müddəalarına əsasən, MMYA üçün malın xüsusi xassələrinin formalaşmasına təsir göstərən istehsalının bütün mərhələləri coğrafi obyektin ərazisində həyata keçirilməlidir.

CG üçün malın keyfiyyətinin, etibarının və ya digər xüsusiyyətlərinin formalaşmasına təsir göstərən istehsalının ən azı bir mərhələsi coğrafi obyektin ərazisində həyata keçirilməlidir.

5) MMYA-nın dövlət qeydiyyatı üçün səlahiyyətli orqanın bu coğrafi obyektin hüddullarında ərizəçinin RF MM 1516-cı maddəsinin 1-ci bəndinin tələblərinə cavab verən mallar istehsal etməsi haqqında müvafiq rəyi tələb olunur³ [5].

CG dövlət qeydiyyatı üçün belə rəyin təqdim edilməsinə ehtiyac yoxdur. Ərizəçi müstəqil olaraq CG üçün ərizə materiallarına sənədlər toplayır və təqdim edir və bu sənədlər, onun fikrincə, təsdiq edir ki, onun tərəfindən əhəmiyyətli dərəcədə malın coğrafi mənşəyi ilə müəyyən edilən müəyyən keyfiyyətə, etibara və ya digər xüsusiyyətlərə malik mallar istehsal edilir.

CG və MMYA üçün səciyyəvi olan xüsusiyyətləri nəzərə alaraq, nişanlamayı qorumağa qərar vermiş regional malların istehsalçısı ona hansı formada hüquqi qorunma verilə biləcəyini seçməlidir.

CG və MMYA-ya hüquqi mühafizə RF MM 1518-ci maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən Rusiya Federasiyasının Coğrafi göstəricilərin və mallarının mənşə yerlərinin adları üzrə dövlət reyestrində Rospatent tərəfindən dövlət qeydiyyatı əsasında verilir.

CG və MMYA-nın dövlət qeydiyyatı prosedurunun xüsusiyyətlərini də nəzərə almaq lazımdır, çünki Rospatent tərəfindən CG və MMYA-nın dövlət qeydiyyatı və CG və MMYA-ya müstəsna hüquq verilməsi barədə qərar qəbul edildikdən sonra ilk növbədə CG və MMYA-nın özünün qeydiyyatı aparılır və yalnız bundan sonra CG və MMYA-ya müstəsna hüquq haqqında şəhadətnamə şəklində qorunma sənədi verilməklə müstəsna hüquq verilir.

³ Rusiya Federasiyası Hökumətinin «Malın mənşə yerinin adının dövlət qeydiyyatı və malın mənşə yerinin qeydiyyatdan keçmiş adına dair hüquqi əhəmiyyətli hərəkətlərin həyata keçirilməsi və Rusiya Federasiyası Hökumətinin bəzi aktlarının qüvvəsini itirmiş sayılması üçün lazım olan rəyləri vermək səlahiyyətində olan federal icra hakimiyyəti orqanları haqqında» 08.08.2020-ci il tarixli 1195 №-li qərarı (dəyişikliklərlə).

Həmçinin CG və MMYA Dövlət Reyestrində artıq qeydiyyatdan keçmiş CG və MMYA-ya müstəsna hüququn verilməsi proseduru mövcuddur.

Yuxarıda ifadə olunanları xülasə edərək, eləcə də yuxarıda verilmiş məhkəmə mübahisəsini nəzərə alaraq belə bir qənaəətə gəlmək olar: regional brendin hüquqi qorunması sözlü hissəsi CG və ya MMYA (yuxarıda verilmiş xüsusiyyətləri nəzərə alaraq) kimi, qrafik hissəsi isə – əmtəə nişanı kimi qeydiyyata alaraq dolğun olacaq.

RF MM 1483-cü maddəsinin 7-ci bəndinə əsasən, belə nişanlama belə CG və ya MMYA istifadə etmək hüququ olan şəxsin adına qeydiyyata alınmış ticarət nişanına qorunmayan element kimi daxil edildiyi hallar istisna olmaqla, CG və MMYA-nı, eləcə də eyni cür mallara münasibətdə, əmtəə nişanının prioritet tarixindən əvvəl belə qeydiyyata alınması üçün təqdim edilmiş nişanlamaları daxil edən, çoxaldan və ya təqlid edən əmtəə nişanları kimi qeydiyyata alına bilməz.

Bununla bağlı CG və ya MMYA-dən istifadə etmək üzrə müstəsna hüququ olan şəxslər məhsulları üzərində eyni zamanda CG və ya MMYA və əmtəə nişanı (əmtəə nişanlarını) yerləşdirmək hüququna malikdir.

Beləliklə, qanunvericilik, eləcə də işgüzar döviyyə praktikası bir mal üzərində (onun etiketində, qablaşmasında) bir neçə fərdiləşdirmə vasitəsinin (CG və ya MMYA və əmtəə nişanının) yerləşdirilməsinə yol verir.

Regional malın istehsalçısı tərkibinə CG və ya MMYA olan elementlər daxil olan əmtəə nişanını dövlət qeydiyyatı üçün təqdim etdikdə, belə elementlər hüquqi qorunmadan çıxarılacaq. Eyni zamanda belə elementlərin müəyyən stilistikası, onların məkan yerləşməsi hüquqi qorunma altında qalacaqdır.

Nümunə olaraq, əmtəə nişanları kimi qeydiyyata keçmiş kombinləşdirilmiş nişanlamaları göstərək, hansı ki, hüquq sahibləri «TULSKIY PRYANİK» (qeyd. № 32) MMYA, «YESSENTUKI» mineral su «Essentuki» (qeyd. № 23) MMYA-da müstəsna hüququn sahibləridir və bu MMYA-ları əmtəə nişanlarının tərkibində yerləşdirirlər (bax şəkillər 3, 4).

Məlumdur ki, qanunverici əmtəə nişanları kimi istənilən rəngdə və ya rəng birləşməsində təqdim edilə bilən, ələlxusus, sözlü, təsviri, kombinləşdirilmiş (müxtəlif elementlərin birləşməsindən ibarət) nişanlamaların qeydiyyata alınmasına yol verir (RF MM 1482-ci maddəsi).

Eyni zamanda, bundan öncə də qeyd edildiyi kimi, yalnız sözlü nişanlamalar MMYA kimi qeydiyyata alına bilər.

İstənilən nişanlamaların CG kimi qeydiyyata alınması imkanı qanunverici tərəfindən verilsə də, buna baxmayaraq, ərazi ilə sıx assosiasiyanın olması zərurəti səbəbindən CG özündə fantaziyalı xarakteri və çoxvariantlılığı daşıya bilməz.

Qeyd etmək lazımdır ki, Dövlət CG və MMYA Reyestrində yalnız sözlü nişanlamalar CG və MMYA kimi qeydiyyata alınmışdır.

Buna görə məhsul üzərində CG və MMYA kimi qorunan sözlü nişanlamaların seçilməsi üçün istehsalçı əmtəə nişanından istifadə edərək (şəkil 3, 4-də göstərilirdiyi kimi) belə sözlü nişanlamaları müəyyən bir stilistik şəkildə, müəyyən rəngdə yerləşdirə bilər və yerləşdirir.

Bununla belə, CG, MMYA və əmtəə nişanları malların fərdiləşdirilməsi vasitəsi olduğundan, bazarda malların seçilməsi üzrə ümumi funksiyalarından danışa bilərik. Qeyd edək ki, CG və ya MMYA və əmtəə nişanları bu funksiyanın müxtəlif həcmələrinə malikdir. Əmtəə nişanı üçün bazarda konkret istehsalçının malının seçilməsi səciyyəvidir. Bununla belə, CG və ya MMYA-nın köməyi ilə, müəyyən xüsusiyyətləri və ya xüsusi xassələri, məsələn, müəyyən ərazinin şəraitinin təsiri altında yaranmış dad və ya digər keyfiyyətləri olan malın özünü birbaşa seçmək mümkündür.

Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatı (ÜƏMT) tərəfindən hazırlanan «Əqli mülkiyyətə giriş» nəşrində göstərilirdiyi kimi «... əmtəə nişanı bazarda satış üçün müəyyən malları və ya xidmətləri təklif edən müəssisəni eyniləşdirsə, onda coğrafi göstərici coğrafi göstəricinin istifadə olunduğu müəyyən məhsul növünü istehsal edən bir və ya bir neçə müəssisənin yerləşdiyi coğrafi rayonu eyniləşdirir»⁴.

Beləliklə, CG və ya MMYA-nı əmtəə nişanları ilə eyni anda malın üzərinə yerləşdirdikdə, malı seçərkən istehlakçıların etibarına birbaşa təsir edən yalnız malın deyil, həm də istehsalçının tanınmasını özündə cəmləşdirən bir unikal brendin yaradılması barədə danışmaq olar.

Marketinq nöqteyi-nəzərindən malın qablaşması üzərində coğrafi istinad və düzgün seçilmiş dizaynı (qablaşmanın ümumi mənimsənilməsi zamanı cəlbedici rəng, dizayn estetikası) olan nişanlamanın istifadəsi istehlakçıların brendə olan etimadını artırır.

Nişanlamasının CG və ya MMYA kimi qeydiyyata alınmasından danışarkən, regional malların istehsalçısı bilməlidir ki, CG və ya MMYA ilə bağlı, eyni coğrafi obyektin sərhədləri daxilində xüsusi xassələrə (MMYA üçün) və ya xarakteristikalara (CG üçün) malik mallar istehsal edən eyni hüquqi qorunma obyektinə müstəqil hüquqları olan hüquq sahiblərinin çoxluğuna icazə verilir.

Belə ki, RF MM 1518-ci maddəsinə əsasən, CG və ya MMYA bir və ya bir neçə vətəndaş, bir və ya bir neçə hüquqi şəxs, eləcə də assosiasiya (ittifaq) və yaradılması və fəaliyyəti malların mənşə ölkəsinin qanunvericiliyinə zidd olmayan şəxslərin birliyi tərəfindən qeydiyyata alına bilər.

Eyni CG və ya MMYA-ya dair CG və ya MMYA-ya müstəsna hüquq RF MM ilə müəyyən edilmiş qaydada, eyni coğrafi obyektin sərhədləri daxilində Dövlət CG və MMYA Reyestrində göstərilmiş xarakteristikalara və ya xüsusi xassələrə malik mallar istehsal edən istənilən şəxsə verilə bilər.

RF MM-nin bu müddəasını nəzərə alaraq, bir çox hallarda CG və ya MMYA hüquq sahiblərində istehlakçıların bir istehsalçının mallarını qeydiyyata alınmış CG və ya MMYA ilə markalamış digər istehsalçıların mallarından necə fərqləndirməli olduqlarına dair sual yaranır.

Bu müddəanın reallaşdırılması və yuxarıdakı suala cavab kimi aşağıdakı nümunə verilə bilər. Dövlət CG və ya MMYA Reyestrində «mineral su» malı üçün «NAQUT-SKAYA» (qeyd. № 61) MMYA qeydiyyata keçmişdir. Aşağıda bu MMYA-nın müxtəlif hüquq sahiblərinin adına

⁴ Intellektual mülkiyyətə giriş: ÜƏMT nəşri № 478 (R). Cenevra: ÜƏMT, 1998. S. 238-239.

240993 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: «Yasnaya polyana» istisna olmaqla, bütün hərflər, sözlər	233820 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: «Yasnaya polyana» istisna olmaqla, bütün hərflər, sözlər	206566 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: «Yasnaya polyana» istisna olmaqla, bütün sözlər

Şəkil 3.

Əmtəə nişanları kimi qeydiyyatda alınmış, hüquq sahibləri «TULSKIY PRYANIK» ММҮА-ya müstəsna hüququn sahibi olan birləşmiş nişanlamalar

301571 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Əmtəə nişanının qorunmayan elementləri: «Yessentuki»	Товарный знак по св. № 375839 Əmtəə nişanının qorunmayan elementləri: «Yessentuki»	Товарный знак по св. № 407462 Əmtəə nişanının qorunmayan elementləri: «Premium springs» istisna olmaqla bütün sözlər
617096 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Əmtəə nişanının qorunmayan elementləri: «Yessentuki» sözü, «1811» rəqəmləri	617097 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Əmtəə nişanının qorunmayan elementləri: «Yessentuki» sözü, «1811» rəqəmləri	619161 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Əmtəə nişanının qorunmayan elementləri: «Yessentuki» sözü, «1811» rəqəmləri

Şəkil 4.

Əmtəə nişanları kimi qeydiyyatda alınmış, hüquq sahibləri «Yessentuki» mineral su ММҮА-ya müstəsna hüququn sahibi olan birləşmiş nişanlamalar

710268 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: bütün rəqəmlər və sözlər	325694 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: «Stariy istochnik» istisna olmaqla bütün rəqəmlər, sözlər
914222 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: «NAGUTSKAYA-26» elementi və «KAVKAZSKIYE MİNERALNIYE VODI» sözləri	873738 №-li şəhad. üzrə əmtəə nişanı Qorunmayan elementlər: bütün sözlər, rəqəmlər, hərflər, simvollar, uyğunluq və istehlak informasiyasının nişanları, ştrix-kodun şəkli

Şəkil 5.

«NAGUTSKAYA» MMYA-nın müxtəlif hüquq sahiblərinin adına qeydiyyatda alınmış ticarət nişanları

RF MM 1483-cü maddəsinin 7-ci bəndinin tələbləri nəzərə alınmaqla qeydiyyatda alınmış əmtəə nişanları verilmişdir (bax şəkil 5).

Sadalanmış nümunələr hüquq sahiblərinin öz malını rəqiblərin malları arasında seçmək imkanını açıq şəkildə göstərir, bu zaman istehlakçılarda öz mallarını bir qeydiyyatdan keçmiş CG və ya MMYA ilə markalayan müxtəlif istehsalçıların mallarını ayırd etmək imkanı yaranır.

Bundan əlavə, belə əmtəə nişanları istehsalçılara aşağıdakılarla əlaqədar olaraq bazarda öz aralarında rəqabət aparmağa imkan verir:

- əmtəə nişanları CG və MMYA-dan fərqli olaraq dəyişkənliyə malikdir;
- qanunvericilik məhdudiyyətsiz sayda əmtəə nişanın qeydiyyatdan keçirmək imkanı verir, bu da istehsalçıya məhsulların, ələlxusus, rebrendinqini həyata keçirməyə imkan verir.

Istehlakçının məqsədi müəyyən ərazidən gələn və ya xarakteristikalarına (xüsusi xassələrinə) istehsal yerinin təsir göstərdiyi malı əldə etməkdirsə, CG və MMYA mal seçimində istehlakçı üçün prioritet nişanlamalardır.

Bu halda istehlakçı üçün əmtəə nişanı birbaşa istehsalçının özü üçün vacib olan köməkçi funksiyaya daşıyacaq ki, istehlakçı rəfdə məhz onun məhsullarını görsün.

Təəssüf ki, istehsalçıların məhsullarını daha uğurla irəlilətmək üçün buna müvafiq hüququ olmadan məşhur regional brendin nüfuzundan istifadə etməyə çalışdıqları hallara rast gəlinir (məsələn, bax şəkil 6).

Rusiya Federasiyasının Dövlət əmtəə nişanları və xidmətəmə nişanları reyestrində 712023 №-li şəhadətnamə (2018702596№-li ərizə) üzrə əmtəə nişanı qeydiyyatda alınmışdır, hüquq sahibi – «Gruppa kompaniy «Rossiyskoye moloko» SC, 454091, Çelyabinsk ş., Timiryazeva küç., 5. 712023 №-li şəhadətnamə üzrə əmtəə nişanı, xüsusən,

Şəkil 7.

İlkin olaraq əmtəə nişanı kimi qeydiyyat üçün təqdim olunmuş nişanlama (ərizə № 2018702596)

elementlər istisna olmaqla dəqiqləşdirilmiş nişanlama təqdim etmişdir (bax şəkil 6).

Rospatent tərəfindən təqdim olunmuş nişanlamanın ekspertizasının nəticələrinə əsasən, təqdim olunmuş nişanlamanın dəyişdirilmiş formada əmtəə nişanı kimi dövlət qeydiyyatı barədə qərar qəbul edilmiş və bu zaman «pendirlər» malı MXBT-nin 29-cu sinif mallarının siyahısından çıxarılmışdır, çünki təqdim olunmuş nişanlamanın və müqayisə olunan fərdiləşdirmə vasitəsinin müqayisəli təhlili göstərmişdir ki, onlar öz tərkibində oxşar sözlü elementləri – «SIR ADIQEYSKİY» və «Adıqe» daxil edir, halbuki, ərizəçinin «SIR ADIQEYSKİY» (qeyd. № 74) MMYA-dan istifadə hüququ yoxdur.

Ekspertizanın «Adıqe» sözlü elementinin «SIR ADIQEYSKİY» (qeyd. № 74) MMYA ilə oxşarlıq müəyyən etməsinə baxmayaraq, 712023 №-li şəhadətnaməyə əsasən mülki döviyyədəki əmtəə nişanının hüquq sahibi, qablaşmasında 712023 №-li əmtəə nişanının «Adıqe» sözlü elementinin yerləşdiyi «pendir» malını satışa təqdim edir (bax şəkil 6).

Görünür ki, 712023 №-li əmtəə nişanının «Adıqe» sözlü elementinin «pendir» malının qablaşmasına yerləşdirmək üçün belə hərəkətlər «SIR ADIQEYSKİY» (qeyd. № 74) MMYA-nın etibarını buna müvafiq hüququ olmayan şəxs tərəfindən istifadə cəhdidir, eləcə də istehlakçını malların mənşə yerinə dair yanlış bilər.

Yuxarıda bütün göstərilənləri yekunlaşdıraraq, regional malların istehsalçılarına istifadə etdikləri nişanlamanın CG və ya MMYA əlamətlərinə cavab verdiyi halda, onu Rospatentdə müəyyən edilmiş qaydada qeydiyyatdan keçirmələrini tövsiyə edirik⁵. Bu halda, daha geniş hüquqi qorunma və öz hüquqlarının mümkün qorunması üçün öz

nişanlamanızın qrafik hissəsini əmtəə nişanı (nişanları) kimi qeydiyyat keçirilməsi tövsiyə olunur.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Salnikova, A. V. Regional brendlərin qeydiyyat modelləri: üstünlüklər və çatışmazlıqlar / A. V. Salnikova // Əqli mülkiyyət. Sənaye mülkiyyəti. – 2023. – № 6. – S. 67-76.
2. Kratyuk, A. V. Coğrafi elementi olan əmtəə nişanları: qeydiyyat xüsusiyyətləri / A. V. Kratyuk. // Patent müvəkkili: elmi-praktiki jurnal. – 2023. – № 1. – S. 5-14.
3. Ruzakova, O. A. Rusiya Federasiyasının qanunvericiliyində əmtəə nişanlarının qorunması və malların istehsal yerlərinin göstəricilərinin nisbəti / O. A. Ruzakova, Y. V. Qriqoroviç // Patentlər və lisenziyalar. İntellektual hüquqlar. – 2022. – № 7. – S. 18-22.
4. Sıçyov, A. Y. Malların mənşə yerlərinin adları və coğrafi göstəricilər üçün ərizələrin ekspertizası / A. Y. Sıçyov // Patentlər və lisenziyalar. İntellektual hüquqlar. – 2020. – № 11. – S. 2-9.
5. Samoxvalova, İ. N. Malların mənşə adının hüquqi qorunmasında əsas dəyişikliklər / İ. N. Samoxvalova, A. Y. Sıçyov // Patentlər və lisenziyalar. İntellektual hüquqlar – 2021. – № 6. – S. 6-12.

Müəlliflər haqqında məlumat

Sıçyov Aleksey Yevgenyeviç, hüquq elmləri namizədi, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin MMYA və CG üçün ərizələrin ekspertizası şöbəsinin rəisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); otd3005@rupto.ru

Roqojina Mariya Mixaylovna, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin MMYA və CG üçün ərizələrin ekspertizası şöbəsinin əqli mülkiyyət üzrə 2-ci dərəcəli dövlət eksperti (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); mariia.rogozhina@rupto.ru

References

1. Salnikova, A. V. (2023), «Models of registration of regional brands: advantages and disadvantages», *Intellectual property. Industrial property*, no. 6, pp. 67–76.
2. Kratyuk, A. V. (2023), «Trademarks with a geographical element: registration features», *Patentnyj povereniy*, no. 1, pp. 5–14.
3. Ruzakova, O. A. and Grigorovich E. V. (2022), «Correlation of protection of trademarks and indications of places of manufacture of goods in the legislation of the Russian Federation», *Patenty i licenzii. Intellektualnye prava*, no. 7, pp. 18–22.
4. Sychev, A. E. (2020), «Examination of applications for appellations of origin and geographical indications», *Patenty i licenzii. Intellektualnye prava*, no. 11, pp. 2–9.
5. Samokhvalova, I. N. and Sychev, A. E. (2021), «Key changes in the legal protection of the appellation of origin», *Patenty i licenzii. Intellektualnye prava*, no. 6, pp. 6–12.

⁵ Bu obyektlərin qeydiyyatı haqqında ətraflı məlumatla Rospatentin rəsmi saytında müvafiq bölmədə tapa bilərsiniz: URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/sources/regional-brands> (müraciət tarixi: 21.06.2024).

Information about the author

Aleksey E. Sychev, Cand. Sci. (Law), Head of the Department of Examination of Applications for Appellations of Origin and Geographical Indications, Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); otd3005@rupto.ru

Mariia M. Rogozhina, State Expert on Intellectual Property of the 2nd category, Department of Examination of Applications for Appellations of Origin and Geographical Indications, Federal

Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); mariia.rogozhina@rupto.ru

Contribution of the authors

Müəllif maraqların toqquşmasının olmadığını bildirir.
The author declares no conflict of interests.

Redaksiyaya 19.07.2024-cü ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 08.08.2024-cü ildə tamamlanıb
Nəşr üçün 12.08.2024-cü ildə qəbul edilib

İxtiraçıya kömək etmək

Роспатент

Федеральная служба
по интеллектуальной
собственности

ƏMTƏ NİŞANI QEYDİYYATDAN NECƏ KEÇİRİLİR

SƏNƏDLƏRİ HAZIRLAYIN

- 1 ƏRİZƏÇİ, ONUN YAŞAYIŞ YERİ
GÖSTƏRİLMƏKLƏ ƏMTƏ NİŞANININ
QEYDİYYATI ÜÇÜN ƏRİZƏ
- 2 TƏQDİM EDİLƏN
NİŞANLAMA
- 3 NİŞANLARIN QEYDİYYATI ÜÇÜN MXBT
SİNİFLƏRİNƏ GÖRƏ QURULASDIRILMIŞ
MALLARIN/XİDMƏTLƏRİN SİYAHISI
- 4 TƏQDİM EDİLMİŞ NİŞANLAMANIN
TƏSVİRİ

BAJДАРДЫ TƏLEŪZ

3 500 rub.

Təqdim edilmiş sənədlərin yoxlanılmasından
sonra ərizənin qeydiyyatı

+ 1 000 rub.

qeydiyyatı tələb olunan
hər bir MXBT sinfinə görə, **5-dən yuxarı**

30% endirim

Elektron
karguzarlığa görə

11 500 rub.

Təqdim edilmiş nişanlamanın ekspertizası

+ 2 500 rub.

qeydiyyatı tələb olunan
hər bir MXBT sinfinə görə, **1-dən yuxarı**

SƏNƏDLƏRİNİZİ ROSPATENTƏ TƏQDİM EDİN

EKSPERTİZA

Rəsmi ekspertiza

- Maksimum müddət 1 ay
- Rüsumların ödənilməsinin yoxlanılması
- Sənədlərin olub-olmamasının və onlara olan tələblərə riayət edilməsinin yoxlanılması

Mahiyəti üzrə ekspertiza

- Maksimum müddət 12 ay
- Əmtəə nişanı kimi qeydiyyatı təqdim olunmuş nişanlamanın Rusiya Federasiyasının qanunvericiliyinin tələblərinə uyğunluğunun yoxlanılması

RÜSURLARI ÖDƏYİN

16 000 rub.

Əmtəə nişanının qeydiyyatı və elektron
şəhadətnamənin verilməsi

+ 1 000 rub.

qeydiyyatı tələb olunan
hər bir MXBT sinfinə görə, **5-dən yuxarı**

30% endirim

Elektron
karguzarlığa görə

2 000 rub.

Qeydiyyat haqqında kağız
şəhadətnamənin verilməsi (istəyə görə)

Роспатент

Федеральная служба
по интеллектуальной
собственности

FRANÇAYZINQ MÜQAVİLƏSİNİ NECƏ QEYDİYYATDAN KEÇİRMƏK OLAR

SƏNƏDLƏRİ HAZIRLAYIN

- 1 RUS DİLİNDƏ ƏRİZƏ
- 2 ƏRİZƏÇİNİN NÜMAYƏNDƏSİ PATENT
MÜVƏKKİLİ OLMAYAN ETİBARNAMƏ
- 3 XARİCİ DİLDƏ TƏQDİM OLUNMUŞ
SƏNƏDLƏRİN NOTARIAL TƏSDİQLİ
TƏRCÜMƏSİ

RÜSUMLARI ÖDƏYİN

3 300 rub.

Təqdim edilmiş sənədlərin yoxlanılmasından
sonra ərizənin qeydiyyatı

+ 11 500 rub.

hər bir əmtəə nişanı üçün

+ 3 300 rub.

müqavilə predmetini genişləndirən
hər bir patent, şəhadətnamə üçün

ПОДАЙТЕ ДОКУМЕНТЫ В РОСПАТЕНТ

Электрондық түрде

МҚБП арқылы

Жеке

Мәскеу, Бережковская жағал., 30-үй, 1-корп.

Поштамен

Роспатент, Бережковская жағал., 30-үй, 1-корп.
Мәскеу, Г-59, ГСП-3, 125993, Ресей Федерациясы

Rospatentin və Rusiya FAX-nin səlahiyyətləri

ROSPATENT

Əmtəə nişanının qeydiyyatı

Federal antiinhisar xidməti

Əmtəə nişanından qanunsuz istifadə edərkən
vəddansız rəqabətə dair işlərin baxılması*

* Rəqabətin mühafizəsi haqqında qanunun 2.1 fəslə

Əmtəə nişanı

Onun əsas vəzifəsi – istehlakçıya bir istehsalçının
məhsullarını digərinin oxşar məhsullarından
ayırmağa kömək etməkdir

Əmtəə nişanının istifadəsinə olan müstəsna
hüquqlar sahibinə məxsusdur və qanunla qorunur.

**Sahibinin icazəsi olmadan heç kimin əmtəə
nişanından istifadə etmək hüququ yoxdur**

Əmtəə nişanı kimi qeydiyyatdan keçirmək olar

- SÖZLƏR
- SƏSLƏR
- STATİK VƏ
GIF-GÖRÜNTÜLƏR
- HOLOQRAMLAR
- QOXULAR
- 3D-MODELLƏR
- MAL ÜZƏRİNDƏ
YERLƏŞMƏSİ
- TAKTİK-SENSOR
NİŞANLAMALAR

Qeydiyyatla alınmamış əmtəə nişanı olmadan bazara çıxış hansı risklər daşıya bilər?

- «**Tanıtmadan**»* sonra şəxsin istifadə etdiyi
nişanlamaya hüquqları onun sonrakı istifadəsini
qadağan edəcək başqa bazar oyunçusu
tərəfindən əldə edilə bilər
- Seçilmiş nişanlama qeydiyyatdan keçmiş əmtəə
nişanına **oxşar** ola bilər və onun istifadəsi hüquq
sahibi tərəfindən **iddiaların** irəli sürülməsinə
gətirib çıxaracaq
- İrəli sürülmüş iddialardan qorunma və ya
məhkəmədə və antiinhisar orqanında hüquqların
bərpa vaxt və maliyyə xərcləri tələb edəcək

* Fərqləndirmə qabiliyyətinin əldə edilməsi

Məsuliyyət

**1. Əmtəə nişanının mallar, etiketlər, lövhələr üzərində və
reklamda qanunsuz istifadəsi – 200 min rubladək
məbləğdə cərimə.***

Malların istehsalı və satışına görə – malların müsadirəsi ilə
dəyərinin iki qat-beş qat miqdarında cərimə*

2. Malların dövriyyəyə buraxılmasına görə – belə malların
(işlərin, xidmətlərin) reallaşdırılmasından əldə olunan gəlir
məbləğinin 1%-dən 15%-dək dövriyyə cəriməsi**

**3. Müstəsna hüququn pozulmasına görə məhkəmə
qaydasında zərər və ya kompensasiya tutula bilər*****

Onların həcmi aşağıdakı kimi ola bilər:

- 10 mindən 5 mln. rubladək
- Əmtəə nişanından istifadə hüququnun ikiqat dəyəri
- Üzərinə qanunsuz olaraq əmtəə nişanı yerləşdirilmiş
malların ikiqat dəyəri

*RF İHK 14.10-cu maddəsi

**RF İHK 14.33-cü maddəsinin 2-ci hissəsi

***RF MM 1515-ci maddəsi

Hansı hallarda Federal antiinhisar xidmətinə müraciət etmək olar?*

- Əmtəə nişanına müstəsna hüququn
alınması və istifadəsi ilə əlaqəli
vəddansız rəqabət əlamətləri varsa
- Rəqib əmtəə nişanınız ilə eyni və ya
bənzər nişanlaması olan malları
dövriyyəyə buraxırsa

*Rəqabətin mühafizəsi haqqında qanunun 14.4, 14.6 maddələri

2. REGIONAL İQTİSADİYYAT

Elmi məqalə

Original article

UOT 332.14:338.2

Rusiya Federasiyasının subyektlərində əqli mülkiyyətin idarə edilməsinə yeni yanaşmalar

Marina Qermanovna İvanovaSənaye mülkiyyəti üzrə federal institut
egor8199@mail.ru

Annotasiya: bu məqalədə Rusiya Federasiyasının subyektlərində əqli mülkiyyətin idarə edilməsinə mövcud baxışlar nəzərdən keçirilir. Regional səviyyədə əqli mülkiyyətin (ƏM) idarəetmə sisteminin inkişafına tətbiq olunan yanaşmaların metodoloji uyğunsuzluğu aşkar edilmiş, regionun elmi-texnoloji inkişafının formalaşması prosesində ƏM-in əhəmiyyətinin kifayət qədər nəzərə alınmadığı qeyd edilmişdir. Bununla bağlı bu tədqiqatın məqsədi regionların iqtisadiyyatlarının spesifikasiyası nəzərə alınmaqla ƏM-nin regionlarda effektiv idarəetmə sisteminin formalaşmasına yeni yanaşmaların axtarışı idi. Bu işdə sistemli yanaşma və dekompozision yanaşma¹, eləcə də metateoretik səviyyəli metodlardan istifadə edilmişdir. Rusiya Federasiyasının subyekti səviyyəsində effektiv ƏM idarəetmə sisteminin daxil etməli olduğu əsas elementlər formalaşdırılmışdır.

Açar sözlər: idarəetmə, əqli mülkiyyət, regional iqtisadiyyat, sahələrarası balans, həmrəy iqtisadiyyat.

İstinad üçün: İvanova, M. Q. Rusiya Federasiyasının subyektlərində əqli mülkiyyətin idarə edilməsinə yeni yanaşmalar / M. Q. İvanova // FSMİ xəbərləri. 2024. Cild 3, № 3 (9). S. 292-298.

New approaches to intellectual property management in the subjects of the Russian Federation

Marina G. Ivanova Federal Institute of Industrial Property
egor8199@mail.ru

Abstract: article examines the prevailing views on the management of intellectual property in the constituent entities of the Russian Federation. The methodological immaturity of approaches applied to the development of the intellectual property (IP) management system at the regional level is revealed, insufficient consideration of the importance of IP in the process of forming the scientific and technological development of the region is noted. In this regard, the purpose of this study was to search for new approaches to the formation of an effective IP management system in the regions, taking into account the specifics of their economies. In this work, the system approach and the decomposition approach, as well as metatheoretical level methods, are used. The key elements that an effective IP management system at the level of a constituent entity of the Russian Federation should contain have been formed.

Key words: intellectual property, management, regional economics, inter-sectoral balance, solidarity economy.

For citation: Ivanova, M. G. New approaches to intellectual property management in the subjects of the Russian Federation / M. G. Ivanova // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, No 3 (9). P. 292–298.

¹ Dekompozisiya yanaşması – strateji təhlilin və strategiyanın işlənilməsinə və reallaşdırılmasına sistemli yanaşmanın alətlərindən biridir. Dekompozisiyanın əsas nəticələrindən biri «zəif halqaların» aşkarlanmasıdır, bu da əməkdaşların ixtisaslaşmasını artırma üzrə tədbirlər üçün əsas təşkil edir. // Böyük Rusiya Ensiklopediyası: sayt. URL: <https://bigenc.ru/c/dekompozitsionnyi-podkhod-v-marketinge-5ca960> (müraciətin tarixi: 25.07.2024).

Giriş

Geniş işıqlandırmaya baxmayaraq, müxtəlif regionlarda əqli mülkiyyətin idarəetmə sisteminin inkişafına tətbiq olunan metodoloji yanaşmalar və onların elmi-texnoloji inkişafının formalaşması prosesində ƏM-nin əhəmiyyəti demək olar ki, nəzərə alınmır. Bir çox müəllif, məsələn V. İ. Bivşeva, İ. V. Pisaryova, D. V. Qubenko [1], A. V. Aleksandrova [2], regionlarda əqli mülkiyyəti idarəetmə sisteminin inkişafını qiymətləndirmə üzrə göstəriciləri işləyib hazırlayarkən, regionların problemlərinin spesifikasiyasına, eləcə də bu sahədə regionlararası əməkdaşlığın sosial əhəmiyyətinə lazımi diqqət yetirmirlər.

Əqli mülkiyyətin idarə edilməsi cəhdlərinin, daha doğrusu regionlarda intellektual hüquqları idarəetmə sisteminin formalaşdırılması cəhdlərinin tarixi birdən çox onilliyi əhatə edir. Yalnız Tatarıstan Respublikasında əqli mülkiyyətin regional səviyyədə idarə olunması məsələsinin həllinə metodoloji cəhətdən düzgün yanaşma hazırlanmışdır. Yalnız 2018-ci ildə Rusiya Federasiyasının İqtisadi inkişaf nazirliyi, Rusiya Federasiyasının regionlarında intellektual fəaliyyətin nəticələrinə və fərdiləşdirmə vasitələrinə olan hüquqların idarə edilməsi üzrə tövsiyələrdə (bundan sonra – Tövsiyələr) regional səviyyədə ƏM-in idarə edilməsinə metodoloji yanaşmalar işləyib hazırlamışdır, «Rusiya Federasiyasının subyektinə məxsus ƏFN olan hüquqlarının idarə edilməsi», 5-ci bənd². Lakin, təcrübənin göstərdiyi kimi, bu, bölgələrdə effektiv işin təşkili üçün kifayət deyildi. Hazırda fəal əqli mülkiyyət bazarı yoxdur.

Elmi nəşrlər arasında əqli mülkiyyət sisteminin regional idarəetmə problemlərinə həsr olunmuş məqalələrin sayı çox deyil. Əsasən, bu tematika Rospatent və Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institutun (FSMİ) mütəxəssislərinin işinə xasdır. Rospatentin rəhbəri Y. S. Zubov və FSMİ direktoru O. P. Neretinin məqalələri yuxarıda göstərilən Tövsiyələrin reallaşdırılması problemlərinə və regionların bu sahədə nailiyyətlərinə həsr edilmişdir. Məqalə [3]-də Rospatent, Rusiya Federasiyasının İqtisadi inkişaf nazirliyi və regionların başçıları arasında regionlarda əqli mülkiyyəti idarəetmə sisteminin yaradılmasına dəstək üzrə üçtərəfli sazişlərin reallaşdırılmasının effektivliyi qiymətləndirilir. Məqalə [3] və [4]-də reytingin regionun innovativ və patent fəallığını qiymətləndirmə aləti kimi üstünlüklərinin və çatışmazlıqlarının qiymətləndirilməsi verilir və bu zaman qeyd olunur ki, işlənmiş milli reyting regionlarda əqli mülkiyyət bazarının inkişafı barədə heç bir təsəvvür vermir.

Bu tədqiqat, iqtisadiyyatlarının inkişaf xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq bölgələrdə effektiv əqli mülkiyyət idarəetmə sisteminin formalaşmasına yanaşmaları müəyyənləşdirəcək, eləcə də regionlarda bu sahənin inkişafını müxtəlif qiymətləndirmə variantları təqdim edəcəkdir.

İşdə qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar, qanunvericilik aktlarının layihələri və Rusiya Federasiyası Federal

Bu tədqiqatda regionların iqtisadiyyatlarının inkişaf spesifikasiyaları nəzərə alınmaqla regionlarda effektiv əqli mülkiyyəti idarəetmə sisteminin formalaşmasına yanaşmaları müəyyənləşdiriləcəkdir.

məclisinin Federasiya şurasının Sədri yanında Əqli mülkiyyət üzrə şurasının ən aktual qərarları istifadə edilmişdir.

Tədqiqata metodoloji yanaşmalar

Məqalədə sistemli yanaşma və dekompozision yanaşma, eləcə də metateoretik səviyyəli metodlar istifadə edilmişdir. Bütövlükdə regionların iqtisadiyyatının, o cümlədən əqli mülkiyyətin effektiv idarəetmə sisteminin formalaşmasına prinsipial olaraq yeni yanaşmaları təsvir etmək üçün işdə V. A. Lepyoxin [5] və İ. K. Muxina [6] əsərlərində kifayət qədər ətraflı təqdim olunmuş V. V. Leontyevin [7] əsərlərində sektorlararası tarazlıqdan istifadə edilməsi təklif olunur.

Regionlarda əqli mülkiyyəti idarəetmə sistemlərinin qurulması ilə bağlı vəziyyətin inkişafı aşağıdakı kimi formalaşmışdır. 2019-cu ildə üç region (Tatarıstan Respublikası, Ulyanovsk və Penza regionları) Tövsiyələrə uyğun olaraq işə başlamış, Rospatentlə məsləhətləşmiş və tədricən iş qurmuşdur. Qalan regionlarda iş yavaş və mürəkkəb gedirdi. Bu, ilk növbədə əqli mülkiyyəti idarəetmə sahəsində müvafiq ixtisas mütəxəssislərinin olmaması ilə şərtlənirdi.

Rusiya Federasiyasının Federal məclisinin Federasiya şurasının Sədri V. İ. Matvienkonun³ yanında Əqli mülkiyyət məsələləri üzrə şuranın bu işin nəticələrinə əldə edilməsi üçün konkret müddətləri göstərərək bu işin aktivləşdirilməsinə dair qərarı işin sürətlənməsinə təkan verəndə problem ölü nöqtədən tərpəndi. Nəticədə, artıq 2024-cü ildə Rusiya Federasiyasının Federal məclisinin Federasiya şurasının Sədri V. İ. Matvienkonun yanında Əqli mülkiyyət məsələləri üzrə şuranın Rusiya Federasiyasının subyektlərində əqli mülkiyyəti idarəetmə üzrə işin təşkili haqqında qərarı çıxarılmışdır⁴, hansı ki, Tövsiyələrin reallaşdırılmasını yekunlaşdırmış və regionlarda əqli mülkiyyət sahəsinin inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirmişdir.

³ 23 aprel 2023-cü il – FŞ Sədri yanında Əqli mülkiyyət məsələləri üzrə şuranın «Əqli mülkiyyət obyektlərinə olan hüquqların qorunmasının aktual məsələləri» mövzusunda iclası // intellektual hüquq bülleteni: sayt. URL: <https://vestnikip.ru/news/3752/> (müraciətin tarixi: 20.05.2024).

⁴ Rusiya Federasiyasının Federal məclisinin Federasiya şurasının Sədri V. İ. Matvienkonun yanında Əqli mülkiyyət məsələləri üzrə şuranın Rusiya Federasiyasının subyektlərində əqli mülkiyyəti idarəetmə üzrə işin təşkili haqqında qərarı // Rusiya Federasiyasının Federal məclisi yanında Rusiya Federasiyasının Qanunvericilər şurası: sayt. URL: http://szrf.km.duma.gov.ru/upload/site53/document_news/000/038/427/Reshenie_Soveta_po_voprosam_inteNektualnoy_sobstvennosti_pri_Predsedatele_Soveta_Federatsii_ot_19.02.2024.pdf (müraciətin tarixi: 20.05.2024).

² Rusiya Federasiyasının regionlarında intellektual fəaliyyətin nəticələrinə və fərdiləşdirmə vasitələrinə olan hüquqların idarə edilməsinə dair tövsiyələr // Rusiya Federasiyasının İqtisadi inkişaf nazirliyi: sayt. URL: <http://economy.gov.ru> (müraciətin tarixi: 20.05.2024).

Əqli mülkiyyətin idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi üzrə bütün təkliflər bu prosesi yalnız şaquli şəkildə tənzimləmək cəhdlərindən ibarət idi.

Lakin, əqli mülkiyyətin idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi üzrə bütün təkliflər bu prosesi yalnız şaquli şəkildə tənzimləmək cəhdlərindən ibarət idi. Eyni zamanda, məqsəd qoymağın dəyəri, yəni əqli mülkiyyətin idarə edilməsi ilə məşğul olan regionun məqsədi, bu işdə regionun iqtisadi və sosial nəticəsini anlaşılmaması itirildi. Lakin əqli mülkiyyət sistemi regionların rəhbərləri göstərilən səylərin əhəmiyyətini başa düşmədən yalnız şaquli olaraq idarə edilə bilməz.

Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, əqli mülkiyyət sisteminin regional inkişafına dair nə rəsmi sənədlərdə, nə də elmi məqalələrdə əqli mülkiyyət bazarının formalaşmasında üzrə regionlararası əməkdaşlığın sosial əhəmiyyətinə diqqət yetirilmir.

Rusiyaya qarşı sərt sanksiyaların tətbiqi regionların iqtisadiyyatlarının strukturunun dəyişməsinə və logistika axınlarının yenidən istiqamətləndirilməsinə mühüm töhfə vermişdir. Əsas indikatorlardan biri idxalı əvəzetmə prosesinin təşkili idi. Rusiya Federasiyasının subyektlərinin özünün iqtisadiyyatında idxal əvəzetmə prosesləri ilə əlaqəli struktur irəliləyişləri həmçinin əqli mülkiyyətin rolunun artmasına və texnologiyaların transferi ilə bağlı infrastrukturun inkişafına kömək etmişdir. Eyni zamanda, əlavə gəlirin əldə edilməsinin əqli mülkiyyət kimi alətdən istifadənin effektivliyi məsələsi ortaya çıxmışdır. Bu, regionlar səviyyədə optimal əqli mülkiyyəti idarəetmə sistemlərinin qurulmasını və əqli mülkiyyət bazarının formalaşmasını zəruri edir [8, 9].

Əqli mülkiyyət hüquqlarının kommersiyalaşdırılmasına yanaşmaların çoxvariantlılığına diqqət yetirilməlidir [10, 11]. Məlum olduğu kimi, əqli mülkiyyət hüquqlarının kommersiyalaşdırılması öz təşkilatında intellektual fəaliyyətin qorunan nəticəsindən (ƏFN) istifadə etmək və ya bu nəticəyə dair hüquqlardan digər şirkətlərə (lisenziya müqaviləsi ilə) istifadə hüququ vermək vasitəsilə həyata keçirilə bilər. Lisenziya müstəsna olmaya bilər, bu halda hüquq sahibi ƏFN olan hüququ üzərində sərəncam vermək hüququnu özündə saxlayır və ya müstəsna hüquq üzərində sərəncam vermək belə bir ƏFN-a olan hüquqların başqa şəxsə tam həcmdə özgəninkiləşdirilməsi yolu ilə (müstəsna hüququn özgəninkiləşdirilməsi haqqında müqaviləyə əsasən) həyata keçirilə bilər. Həmçinin çarpaz lisenziyaladurma əməkdaşlıq modeli mövcuddur, hansı ki, tərəfdaş şirkətlərin təcrübə, resurs mübadiləsini stimullaşdıraraq və beləliklə bir-birlərinin innovativ inkişafını təmin edərək öz istehsallarına daxil etmək üçün çatışmayan texnologiyalara olan lisensiyaların mübadiləsini nəzərdə tutur. Hüquqların kommersiyalaşdırılmasında liderlər adətən Moskva,

Sankt-Peterburq, Moskva vilayətidir. Üstəlik, regionların patent fəallığında liderlik heçdə həmişə hüquq sahiblərinin kommersiya fəallığı ilə əlaqələndirilmir.

Regionun iqtisadiyyatının idarə edilməsinin güclü və zəif tərəflərini, fəaliyyət növlərini, fərdi ixtisaslaşmalarını müəyyənləşdirmək lazımdır.

Region rəhbərlərinin heç də hamısı başa düşür ki, əqli mülkiyyəti idarəetmə səviyyəsini, innovativ və patent fəallığını adekvat qiymətləndirmədən regionun innovativ inkişafının dayanıqlı strategiyasını formalaşdırmaq mümkün deyil. Regionun iqtisadiyyatının idarə edilməsinin güclü və zəif tərəflərini, ona xas fəaliyyət növlərinin fərdi ixtisaslaşmalarını müəyyənləşdirmək lazımdır, bu da regionun spesifikasiyası nəzərə alınmaqla onun elmi-texnoloji və sosial inkişafı strategiyasının işlənilməsi ilə məşğul olmalı olan kadrların səlahiyyət səviyyəsi ilə birbaşa bağlıdır.

Bununla bağlı Rusiya Federasiyasının Federal məclisinin Federasiya şurası Rusiya Federasiyasının iqtisadi inkişaf nazirliyinə Rusiya Federasiyasının əqli mülkiyyətin idarə edilməsi sahəsində subyektlərinin elmi-texnoloji inkişaf (ETİ) rəhbərlərinin hüquqi savadlılıq səviyyəsini artırmaq üçün iş təşkil etməyi tövsiyə etmişdir⁵.

Şübhəsiz ki, düzgün qərar əqli mülkiyyətin idarə edilməsinə Rusiya Federasiyasının subyektlərinin ETİ rəhbərlərinin öhdəliyinə vermək olmuşdur. Fərdiləşdirmə vasitələri sisteminin inkişafı ilə bağlı məsələlərin nəzərdən qaçırılacağına dair əsaslar mövcuddur. Eyni zamanda, patent fəallığının artması ilə müqayisədə bu məsələnin prioritet olduğu regionlar var. İri elmi-tədqiqat institutlarının və yaxud iri müəssisələrin olmadığı regionlarda onların olmaması regionun təsərrüfat subyektləri tərəfindən milli mədəniyyət sahəsində yaradılan intellektual hüquqlardan istifadənin iqtisadi potensialını azaltmışdır.

Bu zaman kadrların ixtisasartırması bütövlükdə ölkədə iqtisadi inkişafın sahələrarası balansını nəzərə alaraq regionda əqli mülkiyyətin idarə edilməsinə sistemli yanaşma⁶ anlayışını formalaşdırmalıdır. Bundan əhəmiyyətli dərəcədə

⁵ Rusiya Federasiyasının Federal məclisinin Federasiya şurasının Sədri yanında Əqli mülkiyyət məsələləri üzrə şuranın 19 fevral 2024-cü il tarixli qərarı // Rusiya Federasiyasının Federal məclisinin Federasiya şurası: sayt. URL: <http://council.gov.ru/media/files/pcMSOMljwEJLNmHKbq15mAWeCJmXmA1A.pdf> (müraciətin tarixi: 21.05.2023).

⁶ Sahələrarası balans (ing. intersectoral balance) – xalq təsərrüfatında müxtəlif təbii və dəyər əlaqələrini əks etdirən cədvəl şəklində təqdim olunan iqtisadiyyat modelidir. Sahələrarası balansın təhlili ictimai məhsulun sənaye kontekstində formalaşması və istifadəsi prosesinin kompleks xarakteristikasını əldə etməyə imkan verir. Sahələrarası balans bir sahədə məhsulun buraxılması ilə bu buraxılışın təmin edilməsinə cəlb edilmiş bütün sahələrin məhsullarının ərfi, xərcləri arasında əlaqələri əks etdirir. Pul və natura şəklində tərtib edilir / Böyük Rusiya ensiklopediyası: sayt. URL: <https://bigenc.ru/c/mezhotraslevoi-balans-d711cb> (müraciətin tarixi: 25.06.2024).

texnologiyaların transferinin logistika zəncirlərinin inkişafı asılı olacaqdır.

İlkin olaraq metodoloji olaraq yalnız regionun büdcə vəsaitləri hesabına deyil, həm də federal büdcə hesabına yaradılan bütün mövcud ƏFN-lərin, eləcə də şirkətlərin hesabına yaradılan ƏFN-lərin inventarlaşdırılması icra edilməlidir. Texnologiyaların hazırkı inkişaf anı üçün aktual olan ƏFN-lər qiymətləndirilməli və müvafiq hüquq sahiblərinin balansına qoyulmalıdır.

Çox vacib mərhələ rəqəmsal verilənlər bazalarının yaradılmasıdır. Yalnız bundan sonra texnologiyaların transferinin həmahəng zəncirlərinin formalaşması haqqında məsələsini nəzərdən keçirmək olar. Bu, xüsusilə «Verilənlərin iqtisadiyyatı» milli layihəsinin reallaşdırılması şəraitində aktualdır⁷.

Əqli mülkiyyəti idarəetmə sisteminin inkişafı üçün ən effektiv strategiyani işləmək məqsədilə hər regionun inkişaf səviyyəsinin spesifikasiyasını nəzərə almaqdan əlavə, həm də «həmrəy iqtisadiyyat» kimi haqsız olaraq unudulmuş anlayışa müraciət etmək məqsədəuyğundur.

Hər bir regionun inkişaf səviyyəsinin spesifikasiyasını nəzərə almaqdan əlavə, həm də «həmrəy iqtisadiyyat» kimi haqsız unudulmuş anlayışa müraciət etmək və yaxud regionda əqli mülkiyyəti idarəetmə sisteminin inkişaf strategiyasının qurulması metodoloji cəhətdən sahələrarası balans qurmaq və həmrəy iqtisadiyyatın formalaşması prinsiplərinə əsaslanmaq məqsədəuyğundur.

Həmrəy iqtisadiyyat – ədalətlik, bərabərlik, dayanıqlıq və əməkdaşlıq prinsiplərinə əsaslanan iqtisadi sistemdir⁸.

Mənfəətin maksimumlaşdırılmasına və fərdi istehlaka yönəlmiş ənənəvi iqtisadiyyatdan fərqli olaraq, həmrəy iqtisadiyyat orta hədəflərə çatmaq üçün qarşılıqlı əlaqədə olan və birlikdə işləyən cəmiyyət yaratmağa çalışır [6].

Həmrəy iqtisadiyyat sisteminə əqli mülkiyyətin idarə edilməsinin dəyərliyi daha geniş əhəmiyyət kəsb edir, yəni bu halda ayrı bir regionda əqli mülkiyyətin idarə edilməsi təkcə intellektual hüquqların qorunması və əlavə gəlirliliyin əldə edilməsi problemlərini həll etmir, həm də əqli mülkiyyəti idarəetmə sisteminin inkişafının ümumi məsələlərinin

həllinə və bununla bağlı sosial məsələlərin həllinə, eləcə də regionun potensialının açılmasına yönəldilmişdir. İntellektual mülkiyyət sahəsində olan problemlər arasında kadr çatışmazlığı ilə yanaşı, kütləvi informasiya vasitələrində əqli mülkiyyət sahəsinin inkişafının əhəmiyyətinin kifayət qədər işıqlandırılmaması da yer alır.

Bundan əlavə, əqli mülkiyyəti idarəetmə sisteminin formalaşdırılması vəzifələri ayrı-ayrı regionlarda və bütövlükdə ölkədə prioritet sahələrin inkişafı çərçivəsində layihə maliyyələşdirilməsinin məqsədlərinə daxil edilməlidir, lakin bunun üçün hər regionda daimi əsaslarda dərin patent tədqiqatları aparılmalıdır.

V. İ. Bivşev, İ. V. Pisaryov və D. V. Qubenkonun [1] eləcə də Y. S. Zubov və O. P. Neretinin [3, 8] məqalələrində qeyd edildiyi kimi, müasir reallıqlarda əqli mülkiyyət elmi-texnoloji tərəqqinin ən vacib drayveri, eləcə də həm regionların, həm də bütövlükdə ölkənin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün əsas vasitələrdən biridir.

Cari şəraitdə əqli mülkiyyətin strateji əhəmiyyəti və aktuallığı dövlət idarəetməsinin bütün səviyyələrində vurğulanır, lakin patent fəallığı üzrə lider olan regionlarda belə ƏFN-ə olan hüquqlar üzərində sərəncam vermə statistikasına hələ də olduqca aşağıdır.

2022 – ci ildə lisenziya müqaviləsi üzrə ixtiralar və faydalı modellərə müstəsna hüququn üzərində sərəncamların sayına görə lider olan regionlar haqqında məlumat şəkil 1-də göstərilmişdir⁹.

Liderlər üçlüyünə ənənəvi olaraq: böyük fərqlə Moskva (423 vah.), daha sonra – Sankt-Peterburq (98 vah.) və Moskva vilayəti (76 vah.) girmişdir. Perm diyarının müstəsna hüquq üzərində sərəncamlarının sayı liderlərin göstəricilərinə yaxındır (64 vah.), bundan sonra digər regionlarda sərəncamların sayında əhəmiyyətli azalma var. Belə ki, qalan regionlar üçün lisenziya müqaviləsi üzrə müstəsna hüquq üzərində sərəncamların miqdarı orta hesabla 25-40 vah. arasındadır.

2022-ci il üçün müstəsna hüququn özgəninkiləşdirilməsi haqqında müqaviləyə əsasən ixtiralar və faydalı modellərə olan müstəsna hüquq üzərində sərəncamların sayına görə lider regionlar aşağıdakı qaydada bölüşdürülmüşdür (şəkil 2)¹⁰.

Müstəsna hüququn özgəninkiləşdirilməsi haqqında müqaviləyə əsasən ixtiralar və faydalı modellərə olan müstəsna hüquq üzərində sərəncamların həcm göstəriciləri lisenziya müqaviləsi üzrə sərəncamların göstəricilərindən demək olar ki, iki dəfə aşağıdır. Lider olaraq əvvəlki kimi Moskva (267 vah.), Sankt-Peterburq (99 vah.) və Moskva vilayəti qalır (49 vah.). Nəzərdən keçirilən qalan regionlar 2022-ci ildə orta hesabla 16-26 sərəncam qeyd edilmişdir.

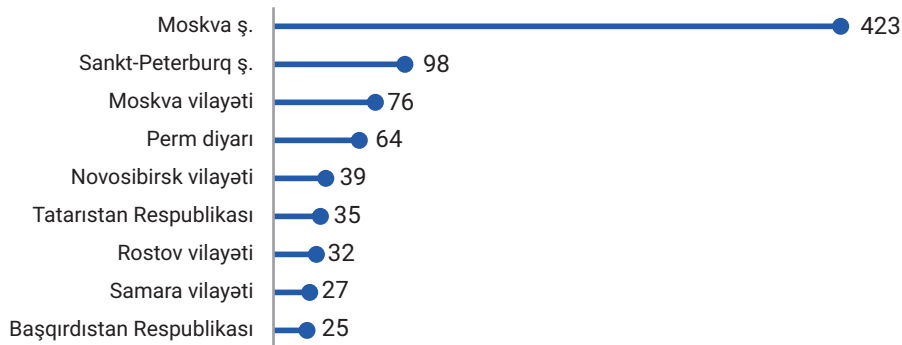
Hətta lider regionlarda da intellektual hüquq üzərində sərəncam göstəricilərinin aşağı səviyyəsi əqli mülkiyyətə olan hüquqların üzərində sərəncam vermək üzrə aktiv bazarın olmadığını göstərir.

⁷ Kalmatskiy, M. Rusiyada dövlətin rəqəmsal transformasiyası üzrə milli layihə işə düşür / M. Kalmatskiy, A. Uzbekova // Rossiyskaya qazeta: sayt. URL: <https://rg.ru/2024/05/21/kakie-nashi-kody.html> (müraciətin tarixi: 21.05.2024).

⁸ Makiyenko, S. A. Həmrəy iqtisadiyyat nədir // Проца.ру: portal. URL: <https://proza.ru/2023/08/18/6779> (müraciətin tarixi: 25.05.2023).

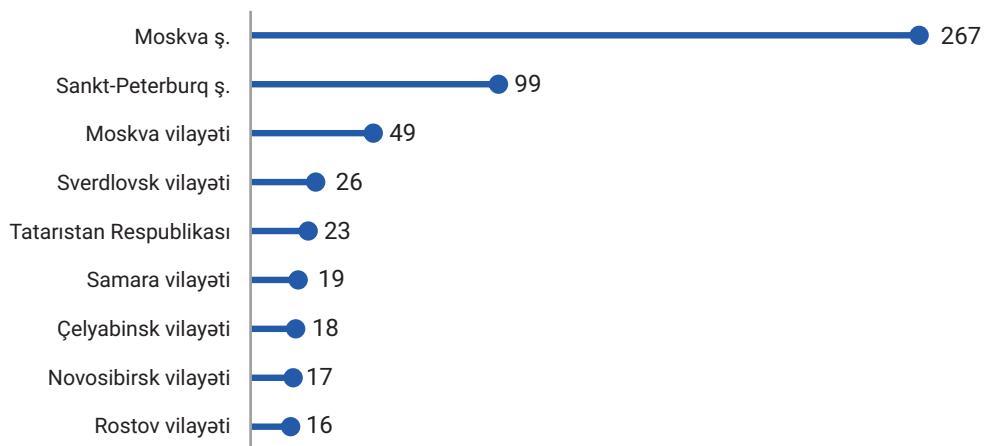
⁹ Əqli mülkiyyət iqtisadiyyatında struktur irəliləyişləri: ƏFN haqqında hesabat (yekun) // Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut; rəh. A. V. Sukonkin, M. 2023-cü il. – 561 s. – НИП 1-ЭП-2023-561s.

¹⁰ Eyni yerdə.

Şəkil 1.

2022-ci il üçün lisenziya müqaviləsi üzrə ixtiralar və faydalı modellərə olan müstəsna hüquq üzərində sərəncamların miqdarı (ötürən tərəf)

Şəkil 2.

2022-ci il üçün özgəninkiləşdirmə müqaviləsi üzrə ixtiralar və faydalı modellərə olan müstəsna hüquq üzərində sərəncamların miqdarı (ötürən tərəf)

21 may 2024-cü ildə RF subyektləri ilə əqli mülkiyyətə idarəetmə məsələləri üzrə selektor müşavirəsi keçirilmiş və burada regionlar əqli mülkiyyətin idarə edilməsinin ən yaxşı təcrübələri ilə bölüşmüşdür. Tədbirin təşkilatçıları Rusiyanın İqtisadi inkişaf nazirliyi və Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmət (Rospatent) olmuşdur¹¹.

Sözsüz ki, bu, çox faydalı təcrübədir, lakin yalnız qabaqcıl regionların nailiyyətlərinə deyil, həm də əqli mülkiyyətin idarə edilməsi sahəsində problemlərə və onların həllinə olan yanaşmalara daha çox diqqət yetirilməsi arzuolunandır.

Nəticə

Aşağıdakı qənaətə gəlmək olur.

Birincisi, regionların inkişafının spesifikasiyası nəzərə alaraq müxtəlif regionlarda əqli mülkiyyətin idarə edilməsi problemlərinin həllində unifikasiyalaşdırılmış yanaşmalar ola bilməz.

İkincisi, yalnız regionda əqli mülkiyyətin inkişafına cavabdeh şəxslər deyil, həm də şəxsən qubernatorların

mütəmadi olaraq əqli mülkiyyət bazarının formalaşması barədə etibarlı məlumat alması və bu göstəricilərə görə Rusiya Federasiyasının İqtisadi inkişaf nazirliyi qarşısında cavabdeh olması çox vacibdir. Bu, şübhəsiz ki, əqli mülkiyyəti idarəetmənin ümummilli inkişafına müsbət təsir göstərəcəkdir.

Üçüncüsü, regionda əqli mülkiyyət idarəetmə sisteminin inkişaf strategiyasının qurulması metodoloji olaraq sahələrarası balansın qurulmasına və həmrəy iqtisadiyyatın formalaşması prinsiplərinə əsaslanmalıdır. Gələcəkdə təklif olunan metodların effektivliyini qiymətləndirmək üzrə ən azı beş il müddətində elmi tədqiqat aparmağı məqsəduyğun hesab edirik.

Dördüncüsü, regionlarda əqli mülkiyyəti idarəetmə metodlarının effektivliyini daha aydın başa düşmək məqsədilə idarəedicilərin yanaşmaları regionun iqtisadiyyatının spesifikasiyası ilə əlaqələndirilməsi üçün dərinləşdirilmiş elmi tədqiqat aparmaq lazımdır.

Lakin, ən başlıcası, regionlarda əqli mülkiyyətin idarə edilməsində yeni metodoloji yanaşmaların tətbiqi qanunla təsbit edilmədikdə və əqli mülkiyyətin inkişafına cavabdeh olan kadrlar müvafiq metodoloji hazırlıq almadıqda, bu yanaşmaların tətbiqi praktik olaraq reallaşdırılmayacaq.

¹¹ Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmət: rəsmi sayt. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/news/rospatent-21052024> (müraciət tarixi: 20.05.2024).

Regionda əqli mülkiyyətin inkişafının indikativ qiymətləndirilməsi üzrə sistemlər də əhəmiyyətini itirmir, lakin texnologiyaların transferi proseslərini daha çox əks etdirməlidir.

Hazırda RF Hökumətinin «Rusiya Federasiyasının Elmi-texnoloji inkişaf strategiyasının işlənilməsi və korrektə edilməsi qaydalarına və Rusiya Federasiyasının Elmi-texnoloji inkişaf strategiyasının reallaşdırılmasının monitoring qaydalarına dəyişikliklərin edilməsi haqqında» qərarının layihəsi ictimai müzakirədən keçmişdir¹².

Bu layihəyə uyğun olaraq, dövlət siyasətinin elmi-texnoloji inkişaf sahəsində tədbirlərinin və alətlərinin effektivliyinin göstəricilərinin siyahısına ən vacib elmi texnologiyaların yaradılması və istifadəsini xarakterizə edən göstəricilər daxil edilməlidir. Bunların arasında: yerli elmi texnologiyalardan istifadə edərək istehsal olunan məhsulların reallaşdırılmasından büdcəyə vergi daxilolmalarının həcmi; yerli elmi məhsulların reallaşdırma həcmimin və analoji, ilk növbədə dost olmayan xarici dövlətlərdən daxil olan xarici məhsulların satınalmalarının həcmimin nisbəti; iqtisadiyyatın yüksək texnoloji və elmi sahələrinin məhsullarının ümumi daxili məhsulda payı yer alır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Bıvşev, V. İ. Rusiya Federasiyasının regionlarında əqli mülkiyyət sahəsinin inkişafının qiymətləndirilməsi və metodoloji yanaşmaların formalaşdırılması / V. İ. Bıvşev, İ. V. Pisaryov, D. V. Qubenko // Elmin idarə edilməsi və elmmetriya. – 2023. – Cild 18, № 1. – S. 30-62. – DOI: <https://doi.org/10.33873/2686-6706.2023.18-1.30-62>.
2. Aleksandrova, A. V. Bölgə səviyyəsində əqli mülkiyyəti idarəetmə proseslərinin qiymətləndirilməsində portfolio metodu / A. V. Aleksandrova // Elmin idarə edilməsi və elmmetriya. – 2022. – Cild 17, № 3. – S. 309-328. – DOI: [10.33873/2686-6706.2022.17-3.309-328](https://doi.org/10.33873/2686-6706.2022.17-3.309-328).
3. Zubov, Y. S. Əqli mülkiyyət sahəsinin inkişafı paradiqmasında regional inkişafın idarə edilməsində Rospatent / Y. S. Zubov, O. P. Neretin // Elmin idarə edilməsi və elmmetriya. – 2022. – Cild 17, № 1. – S. 67–81. – DOI: [10.33873/2686-6706.2022.17-1.67-81](https://doi.org/10.33873/2686-6706.2022.17-1.67-81).
4. Reyting regionun innovativ və patent fəallığının qiymətləndirilməsinin vasitəsi kimi (Voronej regionunun nümunəsində) / M. Q. İvanova [və s.] // Region: sistemlər, iqtisadiyyat, idarəetmə. – 2020. – № 3. – S. 83-90.
5. Lepyoxin, V. A. «Həmrəy iqtisadiyyat» istehsalın yeni üsulu kimi / V. A. Lepyoxin, S. A. Belyakov, V. V. Lepyoxin // M.: Konseptual, 2022. – 330 s. – ISBN 978-5-907771-39-0.
6. Lepyoxin, V. Həmrəy iqtisadiyyat: qazanc deyil, dəyərlər / V. Lepyoxin, İ. Muxina // Yandex: sayt. – URL: [https://dzen.ru/video/watch/62f53d3358c83462e-](https://dzen.ru/video/watch/62f53d3358c83462e-42397df?ysclid=m0c7i7ss4b140416248)

42397df?ysclid=m0c7i7ss4b140416248 (müraciətin tarixi: 25.05.2024).

7. Leontyev, V. V. Sahələrarası iqtisadiyyat / ingilis dilindən tərcümə: müqəddimə və elmi redaktor A. Q. Qranberq – Moskva: İqtisadiyyat, 1997. – 479 s.
8. Zubov, Y. S. Rusiyanın texnoloji suverenliyinin formalaşmasına kömək etmək – Rospatentin əsas vəzifəsidir / Y. S. Zubov // FSMİ xəbərləri. – 2022. – Cild 1. – № 1. – S. 10-15.
9. Neretin, O. P. Regionlarda əqli mülkiyyət / O. P. Neretin // Milli əqli mülkiyyət ekspertizası bürosunun bülleteni: sayt. – URL: <https://national-expertise.ru/blog/regional-ip/?ysclid=lyd2rjm58733145911> (müraciətin tarixi: 25.05.2024).
10. Rusiya Federasiyasında əqli mülkiyyət sahəsində kommersiyalaşdırma məsələləri. – M.: Dövlət dumasının nəşri, 2022. – 112 s.
11. Kozlovskaya, O. V. Əqli mülkiyyət sahəsinin Rusiya regionlarında vəziyyətinin təhlili / O. V. Kozlovskaya, Y. N. Akerman, Y. S. Burets // EKO. – 2015. – № 6 (492). – S. 75-92.

Müəllif haqqında məlumat

Marina Qermanovna İvanova, sosioloji elmlər doktoru, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin Elmi-təhsil mərkəzinin aparıcı elmi işçisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1); egor8199@mail.ru

References

1. Byvshv, V. I., Pisarev, I. V. and Gubenko, D. V. (2023) "Evaluation of the Development of the Intellectual Property Field in the Russian Federation's Regions and Methodological Approaches", *Science Governance and Scientometrics*, vol. 18, no 1, pp.30-62. DOI: <https://doi.org/10.33873/2686-6706.2023.18-1.30-62>.
2. Aleksandrova, A. V. (2022), "Portfolio Method in the Evaluation of Intellectual Property Management Processes at the Regional Level", *Science Governance and Scientometrics*, vol. 17, no 3, pp. 309-328. DOI: [10.33873/2686-6706.2022.17-3.309-328](https://doi.org/10.33873/2686-6706.2022.17-3.309-328).
3. Zubov, Yu. S. and Neretin, O. P. (2022), "Rospatent in the Management of Regional Development in the Development Paradigm of the Intellectual Property Area", *Science Governance and Scientometrics*, vol. 17, no 1, pp. 67-81. DOI: [10.33873/2686-6706.2022.17-1.67-81](https://doi.org/10.33873/2686-6706.2022.17-1.67-81).
4. Ivanova, M. G., Aleksandrova, A. V., Anikeeva, M. Yu. and Aleksandrov, Yu. D. (2020), "Rating tools as means for assessing innovative and Patent activity in a region (on the Voronezh region example)", *Region: sistem, ekonomika, upravlenie*, no 3, pp. 83–90.
5. Lepehin, V. A., Beliaikov, S. A. and Lepehin, V. V. (2022), "Solidarnaya ekonomika" kak novyy sposob proizvodstva ["Solidary economy" as a new way of production], *Konceptual*, Moscow, Russia.
6. Lepehin, V. and Muhina, I. (2022) "Solidary economy: values, not profits", available at: <https://dzen.ru/>

¹² RF Hökumətinin «Rusiya Federasiyasının Elmi-texnoloji inkişaf strategiyasının işlənilməsi və korrektə edilməsi qaydalarına və Rusiya Federasiyasının Elmi-texnoloji inkişaf strategiyasının reallaşdırılmasının monitoring qaydalarına dəyişikliklərin edilməsi haqqında» qərarının layihəsi. URL: <https://regulation.gov.ru/Regulation/Npa/PublicView?npaID=147673> (müraciətin tarixi: 25.06.2024).

- video/watch/62f53d3358c83462e42397df?ysclid=m-0c7i7ss4b140416248 (Accessed 25 May 2024).
7. Leontiev, V.V. (1997), *Mezhotraslevaya ekonomika* [Intersectoral Economics], Translated by Granberg, A.G., Ekonomika, Moscow, Russia.
  8. Zubov, Yu. S. (2022), "Promoting the formation of Russia's technological sovereignty is a key task of Rospatent", *Bulletin of Federal Institute of Industrial Property*, vol. 1, no 1, pp. 10–15.
  9. Neretin, O. P. (2022), "Intellectual property in regions of Russia", available at: <https://national-expertise.ru/blog/regional-ip/?ysclid=lyd2rjm58733145911> (Accessed 25 May 2024).
  10. Voprosy kommercializacii v sfere intellektual'noj sobstvennosti v Rossijskoj Federacii [Issues of commercialization in the field of intellectual property in the Russian Federation] (2022), Izdanie Gosudarstvennoj Dumy, Moscow, Russia.

11. Kozlovskaja, O. V., Akerman Ye. N. and Burets, Yu. S. (2015). "Analysis of the state of intellectual property in the regions of Russia", *ECO*, no 6 (492). pp. 75–92.

Information about the author

Marina G. Ivanova, Dr. Sci. (Sociology), Leading researcher at Research and Education Center of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); egor8199@mail.ru

Müəllif maraqların toqquşmasının olmadığını bildirir.
The author declares no conflict of interests.

Redaksiyaya 04.06.2024-cü ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 22.08.2024-cü ildə tamamlanıb
Nəşr üçün 27.07.2024-cü ildə qəbul edilib

3. HADİSƏ

Elmi məqalə

Original article

UOT 347.779.1:608.4

«İxtira işləri üzrə komitənin carçısı» Patent bülleteninin ilk nömrəsinin buraxılmasının 100 illiyi münasibətilə

Anatoli Petroviç KolesnikovSənaye mülkiyyəti üzrə federal institut
vptb@rupto.ru

Annotasiya: 1924-cü ilin noyabr ayında İxtira işləri üzrə komitənin ilk rəsmi nəşri «İxtira işləri üzrə komitənin bülleteni» nin buraxılması və burada ölkəmizdə qeydiyyatda alınmış bütün sənaye mülkiyyəti obyektləri haqqında məlumatların müntəzəm olaraq dərc edilməsi yerli patent sənədlərinin nəşr sistemində yeni mərhələni başlamış və milli ixtiraçılıq tarixinin mühüm səhifəsi olmuşdur. Nəşrin aktuallığı ən son işləmələr və innovasiyalar haqqında ən effektiv bilik mənbəyi kimi patent məlumatlarının rolu və əhəmiyyətini daha yaxşı başa düşməyə kömək edə bilməsi ilə müəyyən edilir. Hazırkı iş üçün tarixi-hüquqi tədqiqat metodu istifadə edilmişdir, hansı ki, obyektin yarandığı andan onun öyrənilməsinə və onun inkişaf prosesini izləməyə imkan verir. Məqalədə müəllifin arxiv materialları və sənədləri, qanunvericilik və normativ aktları və ixtiralar haqqında məlumatın dərc edildiyi müxtəlif dövri nəşrlərin tədqiqatlarına əsaslanan orijinal material yer alır. 1814-cü ildən 1924-cü ilədək patent məlumatlarının inkişafı və ixtiralar haqqında məlumatların dərc edilməsi tarixi işıqlandırılmışdır. Vahid nəşrin yaranmasına kömək edən ilkin şərtlər nəzərdən keçirilmiş, «Bülleten»də dərc olunan məlumatların məzmunu, strukturu və tərkibi təhlil olunmuşdur.

Açar sözlər: «İxtira Komitəsinin bülleteni», Patent bülleteni, məlumat nəşrləri, ixtira imtiyazları, fabrik rəsmləri və modelləri, əmtəə nişanları, sənaye nümunələri.

İstinad üçün: Kolesnikov, A. P. «İxtira işləri üzrə komitənin carçısı» Patent bülleteninin ilk nömrəsinin buraxılmasının 100 illiyi münasibətilə / A. P. Kolesnikov // FSMİ xəbərləri. 2024. Cild 3, № 3 (9). S. 300-305.

To the 100th anniversary of the first issue of the patent bulletin “Inventions Committee Herald”

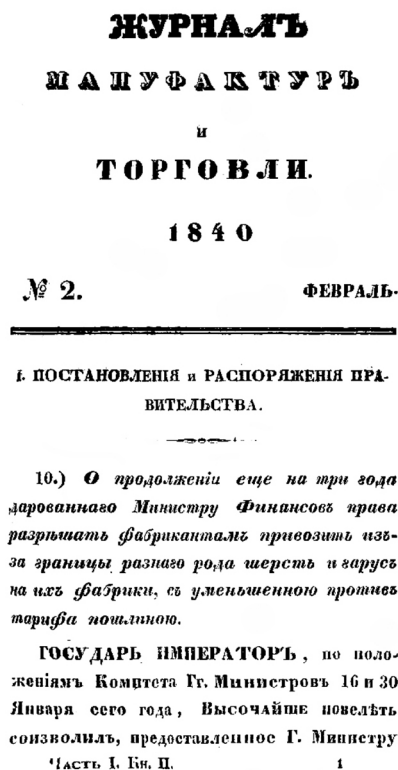
Anatoli P. Kolesnikov Federal Institute of Industrial Property
vptb@rupto.ru

Abstract: the release of the first official publication of the “Inventions Committee Herald” in November 1924, in which information about all industrial property objects registered in our country was published on a regular basis, marked a new stage in the domestic patent documentation publishing system development and became an important milestone in the domestic invention history. The relevance of this article is determined by the fact that it can contribute to a better understanding of the role and significance of patent information as the most effective source of knowledge about the latest developments and innovations. The historical and legal research method was used for this article, allowing to study the object from the moment of its appearance and to trace the process of its development. The article is based on the author's study of archival materials and documents, on the author's research of legislative and regulatory acts and various periodicals, in which information about inventions was published. Patent information development and inventions information publication history from 1814 to 1924 is highlighted. The prerequisites contributing to the unified publication emergence are considered, the content, structure and composition of information published in the “Herald” are analyzed.

Keywords: "Inventions Committee Herald", patent gazette, information publications, privileges for inventions, factory drawings and models, trademarks, designs.

For citation: Kolesnikov, A. P. To the 100th anniversary of the first issue of the patent bulletin "Inventions Committee Herald" // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, № 3 (9). P. 300–305.

204 ПОСТАНОВЛЕНИЯ И РАСПОРЯЖЕНИЯ

ОБЪЯВЛЕНИЯ.

Въ теченіи Февраля и Марта мѣсяцевъ поступили въ Департаментъ Мануфактуръ и Внутренней Торговли слѣдующія прошенія о выдачѣ привилегій:

1.) 14 Февраля, Надворнаго Советника Якоби, на изобрѣтенный имъ способъ производить металлическіе слѣпки посредствомъ электромагнетизма.

2.) 15 Февраля, иностранца Жуи, на новый способъ подковыгиванія лошадей.

3.) 15 Февраля, торговаго дома братьевъ Толь, по довѣренности Лондонскаго купца Жамеса Антиса, на способъ писать красками на стѣнахъ.

4.) 16 Февраля, Прусскаго подданнаго Мильрата, на устройство подземныхъ трубъ изъ искусственнаго асфальта.

5.) 20 Февраля, иностранца Дроздара, на улучшение фильтра Фовиеля.

Şəkil 1.

İmtiyazların verilməsi üçün ərizələr haqqında elanların dərc edilməsi

1896-cı ilədək Rusiya imperiyasında sənaye mülkiyyətinin qorunması məsələləri müxtəlif idarələrin: Daxili işlər nazirliyi, Maliyyə nazirliyi, Dövlət əmlak nazirliyinin səlahiyyətlərinə aid idi. Rusiya imperiyasında ixtiralar üçün imtiyazların verilməsi 1812-ci ildə «İncəsənətdə və sənətkarlıqda müxtəlif ixtiralar və kəşflər üçün imtiyazlar haqqında» Manifestin qəbul edilməsi ilə başlamışdı¹. Dövlət Şurasının 19 oktyabr 1814-cü ildə təsdiq edilmiş «Müxtəlif ixtiralara verilən imtiyazların elan edilməsi haqqında»² rəyinə uyğun olaraq, ixtiralar üçün imtiyazların verilməsi ilə bağlı cari məlumatlar «Sankt-Peterburq xəbərləri» və «Moskva xəbərləri»də dərc edilirdi. Bəzi imtiyazların tam mətni Daxili işlər nazirliyi tərəfindən ayrıca kitabçalar şəklində nəşr olunurdu. Daxili işlər nazirliyindən Manufakturalar və daxili

ticarət departamentinə verilmiş ixtiralar üçün imtiyazların 1822-ci ildən Maliyyə Nazirliyi tərəfindən verilməsinə başlanıldı. 1825-ci ildən imtiyazlar bu nazirlik tərəfindən nəşr olunan «Manufakturalar və ticarət jurnalı»nda³ dərc olunmağa başladı (bax şəkil 1).

Bu jurnal rəsmi bülletenin əsas xüsusiyyətlərini əldə etməyə başladı, çünki burada ixtiralar üçün imtiyazlar üzrə patent kargüzarlığının bütün əsas mərhələləri haqqında məlumat dərc edilirdi. Qeyd etmək lazımdır ki, bu, yalnız Maliyyə nazirliyi tərəfindən verilən ixtiralar üçün olan imtiyazlara aid idi.

«Manufakturalar və ticarət jurnalı»nda həmçinin imtiyazlar üçün təsvirlərin tam mətnləri dərc edilmişdir.

1839-1857-ci illərdə «Manufakturalar və ticarət jurnalı»na əlavə kimi «Manufaktura və mədəni xəbərləri» qəzeti nəşr

¹ «İncəsənət və sənətkarlıqda müxtəlif ixtiralar və kəşflər üçün imtiyazlar haqqında» 17.06.1812-ci il tarixli manifest // Rusiya imperiyasının qanunlarının tam külliyyatı (1812-1815). 1830. Cild XXXII. № 25143. S. 355-356.

² Dövlət Şurasının «Müxtəlif ixtiralara verilən imtiyazların elan edilməsi haqqında» 19.10.1814-cü il tarixli rəyi // Rusiya imperiyası qanunlarının tam külliyyatı (1812-1815). 1830. Cild XXXII. № 25711. S. 1116-1117.

³ «Manufakturalar və ticarət jurnalı» 1825-1866-cı illərdə Maliyyə Nazirliyinin Manufakturalar və daxili ticarət departamenti tərəfindən nəşr edilirdi. 1861-1863-cü illərdə o, «Sənaye. Manufakturalar və ticarət jurnalı» adlanırdı. 1867-ci ildən bu jurnalın əvəzinə «İmperator rus texniki cəmiyyətinin qeydləri» nəşr olunurdu.

1896-cı ilədək Rusiya imperiyasında sənaye mülkiyyətinin qorunması məsələləri müxtəlif idarələrin səlahiyyətlərinə aid idi. Dövlət şurasının 19 oktyabr 1814-cü ildə təsdiq edilmiş «Müxtəlif ixtiralara verilən imtiyazların elan edilməsi haqqında» rəyinə uyğun olaraq, ixtiralar üçün imtiyazların verilməsi ilə bağlı cari məlumatlar «Sankt-Peterburq xəbərləri» və «Moskva xəbərləri» ndə dərc edilirdi.

olunurdu. Bu qəzetin «Elm xəbərləri» bölməsində ixtiraların referatları dərc edilirdi.

1830-cu ildə «1649-cu ildən Rusiya imperiyası qanunlarının tam külliyyatı» (ПСЗ-1) hazırlanarkən, ona 12 dekabr 1825-ci il tarixinədək ixtiralara verilmiş imtiyazların verilməsi ilə bağlı bütün fərmanlar da daxil edilmişdi. Daha sonra verilmiş imtiyazlar haqqında referatlar ПСЗ-2-də yerləşdirilirdi.

1865-ci ildə ixtiraların əvvəllər nəşr olunan bütün təsvirləri «Rusiyada verilmiş imtiyazların toplusu» şəklində nəşr olunmuşdu. Sonradan (1870, 1875 və 1879-cu illərdə) nəşrlər 1865-ci ildən sonra verilən imtiyazların cədvəlləri ilə tamamlanmışdı. Toplulara əlavə olunan cədvəllər həmçinin 1884, 1888, 1897 və 1903-cü illərdə də nəşr edilmişdi.

1865-ci ildən «Maliyyə, sənaye və ticarət bülleteni» jurnalının nəşrinə başlanılmışdı. «Vestnik»də «Maliyyə nazirliyi üzrə hökumət sərəncamlarının cədvəlləri» bölməsində Ticarət və manufakturalar departamentindən imtiyazların verilməsi üçün ərizələrin daxil edilməsi haqqında bildiriş və ərizələr dərc edilirdi.

Rusiya imperiyasında kənd təsərrüfatı ixtiraları üçün imtiyazların verilməsi ilə Dövlət əmlak nazirliyi məşğul olurdu. Kənd təsərrüfatı imtiyazlarına dair məlumatlar kənd təsərrüfatı profilli rəsmi qəzet və jurnallarında nəşr olunurdu.

Tibbi ixtiralar üçün imtiyazların verilməsi Nazirlər komitəsinin «Yeni dərman vasitələri haqqında və onların satışına və istifadəsinə icazə haqqında» 21 mart 1822-ci il tarixli əsasnaməsi ilə müəyyən edilmişdir. Dərman Tibbi şura tərəfindən təsdiqləndikdən sonra bu ixtira haqqında reklam informasiyası «Moskva xəbərləri», ПСЗ-2 və «Sankt-Peterburq senat xəbərləri» qəzetində dərc edilirdi.

Adıçəkilən nəşrlərdən əlavə ixtiralar haqqında informasiya «Rus texniki cəmiyyətinin qeydləri»ndə, eləcə də müxtəlif özəl dövrü və ixtisaslaşdırılmış nəşrlərdə dərc edilirdi.

Beləliklə, 1896-cı ilədək sənaye mülkiyyəti haqqında informasiyanın nəşri müxtəlif nazirliklər üzrə «patent» müəssisələri tərəfindən həyata keçirilirdi.

İxtiralar haqqında məlumatları dərc edən xeyli sayda nəşr olsa da, bütün sənaye mülkiyyətləri haqqında məlumatları birləşdirən vahid informasiya nəşri yox idi [1].

İmperator II Nikolay 20 may 1896-cı ildə Dövlət şurasının «Ticarət və manufakturalar departamenti yanında Texniki işlər üzrə komitənin İxtiralar və təkmilləşmələr və ştat üçün imtiyazlar haqqında əsasnamənin təsdiq edilməsi haqqında» fikrini təsdiqləmişdir⁴. Texniki işlər üzrə komitənin yaradılması ixtiralar üçün imtiyazlar üzrə bütün işləri vahid şöbədə – Maliyyə nazirliyində, 1905-ci ildən isə – Ticarət və sənaye nazirliyində mərkəzləşdirməyə imkan verdi.

Qorunma şəhadətnamələrinin verilməsi haqqında məlumatlar «Hökumət bülleteni»ndə və «Maliyyə, sənaye və ticarət bülleteni»ndə dərc edilirdi. Verilən bütün qorunma şəhadətnamələrinin vahid nömrələmə reyestri (№ 1-dən başlayaraq) aparıldı.

Dövrü nəşr haqqında maliyyə naziri xüsusi olaraq 4 dekabr 1896-cı ildə Hökumət senatına müraciət edərək, verilən bütün imtiyazların tam və ətraflı «nəşrinin» Ticarət və manufakturalar departamentinin «Rusiyada verilən imtiyazların toplusu» adlı aylıq nəşrində aparılacağını bildirdi⁵.

Сведения о средствах индивидуализации (товарных знаках и клеймах) стали публиковаться только после принятия Высочайше утвержденного 26 февраля 1896 г. Мнения Государственного совета по проекту правил о товарных знаках. Согласно этому законодательному акту, публикация сведений о выдаче товарных знаков и о прекращении их действия осуществлялась в «Вестнике финансов, промышленности и торговли».

Fərdiləşdirmə vasitələri (ticarət nişanları və damğalar) haqqında məlumatlar yalnız 26 fevral 1896-cı ildə Əmtəə nişanları haqqında qaydaların layihəsi üzrə dövlət şurasının rəyi ən yüksək səviyyədə təsdiqləndikdən sonra dərc olunmağa başladı. Bu qanunvericilik aktına əsasən, əmtəə nişanlarının verilməsi haqqında və onların qüvvəsinin dayandırılması haqqında məlumatların dərc edilməsi «Maliyyə, sənaye və ticarət bülleteni» ndə həyata keçirilirdi.

Fabrika şəkillərinin və modellərinin (sənaye nümunələrinin) qorunması Rusiya imperiyasında 11 iyul 1864-cü ildə Fabrika şəkillərinə və modellərinə mülkiyyət hüququ haqqında əsasnamə qəbul edildikdən sonra həyata keçirildi. Qeydiyyatla alınmış fabrika şəkilləri və modelləri haqqında məlumatların dərc edilməsi nəzərdə tutulmurdu.

Oktyabr inqilabının qələbəsiindən sonra 26 oktyabr 1917-ci ildə yeni hökumətin formalaşdırılmasında Sənaye şöbəsi inqilabdan əvvəl ixtiralara dair ərizələrin ekspertizasını və imtiyazların verilməsini həyata keçirən Texniki işlər üzrə komitə ilə birlikdə yeni təşkil edilmiş Xalq ticarət və sənaye komissarlığının tabeliyinə verildi.

⁴ Dövlət şurasının «Ticarət və manufakturalar departamenti yanında Texniki işlər üzrə komitənin İxtiralar və təkmilləşmələr və ştat üçün imtiyazlar haqqında əsasnamənin təsdiq edilməsi haqqında» 20.05.1896-cı il tarixli ən yüksək səviyyədə təsdiq edilmiş rəyi // Rusiya imperiyası

⁵ Ticarət və manufakturalar departamentinin «Rusiyada verilən imtiyazların toplusu» adlı aylıq nəşrində verilən bütün imtiyazların nəşr edilməsi haqqında // Hökumətin qanun və sərəncamlarının külliyyatı. 1897. № 4. 10 yanvar. 42-ci maddə.

RSFSR Xalq ticarət və sənaye komissarlığının qərarı ilə Texniki işlər üzrə komitə 25 yanvar 1918-ci ildən Ali xalq təsərrüfatı şurasının (AXTŞ) tabeliyinə keçirildi.

16 avqust 1918-ci ildə Xalq komissarları sovetinin (XKS) «Ali xalq təsərrüfatı şurasının yanında elmi-texniki şöbənin təsis edilməsi haqqında» dekret qəbul edildi. Onun nəzdində İxtiralar üzrə alt şöbə, daha sonra İxtira işləri üzrə komitənin yarandığı andan ixtiralar haqqında əsasnamənin layihəsi, müxtəlif təlimatlar kimi ixtiraçılıq üzrə normativ aktların hazırlanması üzərində çox iş aparılırdı.

Artıq bu müddətdə İxtira işləri üzrə komitə «Komitənin bülleteni»nin nəşri və son on ildə ortaya çıxmış bütün dəyərli ixtiraların icmallarının tərtib edilməsinin zəruriliyi məsələsini qaldırdı⁶.

30 iyun 1919-cu ildə V. İ. Lenin tərəfindən «İxtiralar haqqında» dekret (əsasnamə) ixtiraçılıq münasibətlərinin tənzimlənməsinin tamamilə yeni prinsiplərini müəyyən edir, ixtiraların qorunmasının yeni formasını təqdim edirdi. Dekretin 4-cü maddəsi müəlliflərə faydalı hesab olunmuş ixtiraların, müəlliflik şəhadətnamələrinin verilməsini nəzərdə tuturdu. Lakin Vətəndaş müharibəsi, nifaq, ölkənin xalq təsərrüfatının sürətli bərpası tələbləri nəticəsində yaranmış şərait səbəbindən İxtira işləri üzrə komitə 1918-ci ildən 1924-cü ilin oktyabr ayınadək olan dövrdə əsas diqqəti aşağıdakı məsələlərə yönəldirdi:

- yeniliyə və faydalılığa dair ərizələrin baxılması;
- baxılmış və təsdiqlənmiş təkliflərin müəlliflərinə ərizə şəhadətnamələrinin, faydalılıq rəylərinin və maddi mükafatların verilməsi;
- ixtiraların sənaye tətbiqinədək çatdırılması [2].

İxtira işləri üzrə komitənin Ümumi təlimatının 11-ci bəndində qeyd edilmişdi: «Komitə tərəfindən elan etmə haqqında qərar verildikdən sonra altı həftə ərzində ixtiranın bütün lazımi əlavələri ilə birlikdə təsviri İxtira işləri üzrə komitənin və ya onun yerli orqanlarının binasında tanış olmaq üçün nümayiş etdirilir və yaxud maraqlı şəxslərə təqdim olunur».

9 dekabr 1920-ci ildə RSFSR AXTŞ İxtira işləri üzrə komitə (Kompodiz) haqqında ilk əsasnaməni təsdiqlədi, Kompodizin əsas funksiyaları arasında patent məlumatlarının təşkilinə birbaşa aid funksiya, yəni ən vacib ixtiralar və ümumilikdə əldə edilmiş iş nəticələri barədə məlumatlar işçi kütlələri arasında geniş yayılması var idi.

Digər şöbələrlə yanaşı, Kompodizin strukturuna ixtiraların yayılması şöbəsi, patent arxivi və kitabxana daxil idi.

1923-cü ilin dekabrında «MİK və ÜMİK xəbərləri» ndə 49 ixtiraya dair ərizə materiallarının baxılması üçün nümayiş etdirilməsi barədə məlumatlar dərc edildi.

Əslində, bu, ərizə materiallarını nümayiş etdirilməsi üçün ilk sınaq eksperimenti idi.

Kompodiz tərəfindən ərizə şəhadətnamələrinin verilməsi barədə nəşr edilməmişdi. Bu dövrdə qorunma sənədləri kimi yalnız 28 müvəqqəti müəlliflik şəhadətnaməsi verilmiş və 1924-cü ildə onlar patentlərlə əvəz olunmuşdur.

12 sentyabr 1924-cü ildə MİK və XKS-nin yaranmış şəraitə – fərdi, o cümlədən xarici kapitalın cəlb edilməsi,

С. С. С. Р.

ВЫСШИЙ СОВЕТ НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА

ВЕСТНИК

КОМИТЕТА ПО ДЕЛАМ ИЗОБРЕТЕНИЙ

ЕЖЕМЕСЯЧНОЕ ИЗДАНИЕ

№ 1 — Ноябрь

1924 г.

ИЗДАНИЕ КОМИТЕТА ПО ДЕЛАМ ИЗОБРЕТЕНИЙ
ЛЕНИНГРАД
1924

Şəkil 2.

«İxtira işləri üzrə komitənin bülleteni» nin titul vərəqi

müəssisələrin müstəqilliyi və aralarında rəqabət ilə həyata keçirilən istehsala müvafiq olaraq «İxtiralar üçün patentlər haqqında»⁷ qərarı qəbul edildi.

1924-cü ilin noyabr ayından etibarən İxtira işləri üzrə komitəsi «İxtira işləri üzrə komitənin bülleteni»ni (bundan sonra – «Bülleten») nəşr etməyə başladı (bax şəkil 2).

12 sentyabr 1924-cü il tarixli «İxtiralar üçün patentlər haqqında» qərar ixtiralar haqqında məlumatların bu rəsmi orqanda dərc edilməsi üçün çoxmərhləli sistem nəzərdə tuturdu.

Ərizəyə ilkin baxışdan sonra ixtiranın müəllifinə ərizə şəhadətnaməsi verildi. 34-cü maddə «Bülleten»də «Ərizə şəhadətnaməsinin verilməsi haqqında nəşr» bölməsini («Bülleten»in birinci bölməsi və nəşrin birinci mərhələsi) nəzərdə tuturdu və burada ərizə şəhadətnamələrinin nömrələri (nömrələrin artan sırası ilə), ərizənin verilmə tarixi, ixtiranın müəllifi haqqında məlumatlar və ixtiranın adı dərc edilirdi.

Yenilik üçün ekspertizanın keçirilməsi bitdikdən sonra ərizənin verildiyi gündən 18 aydan gec olmayaraq Kompodiz 37-ci maddəyə uyğun olaraq ərizənin dərc edilməsi barədə qərar çıxarırdı. «Bülleten»də «Patentlərin verilməsini nəzərdə

⁶ SSRI-nin MDXTA, F. 3429, siy. 60, sax. vah. 25, vər. 8

⁷ SSR İttifaqının Mərkəzi icraiyyə komitəsinin və Xalq komissarları sovetinin «İxtiralar üçün patentlər haqqında qərarın qüvvəyə minməsi haqqında» 12.09.1924-cü il tarixli qərarı // SSR İttifaqının MİK-nin 19 sentyabr 1924-cü il tarixli 214 №-li xəbərləri.

tutan ərizə şəhadətnamələrinin dərc edilməsi» bölməsi («Bülleten»in ikinci bölməsi və nəşrin ikinci mərhələsi) açılırdı. Eyni zamanda, ərizə materialları ictimaiyyətə təqdim edilirdi. Göstərilən bölmədə ixtiraçı haqqında məlumat, ərizə şəhadətnaməsinin nömrəsi, verildiyi tarix, ixtiranın adı verilirdi. «Bülleten»in 1925-ci il üçün 4-cü nömrəsindən bu bölmənin nəşrləri ərizə şəhadətnamələrinin nömrəsi ilə sistemləşdirilməyə başladı.

Üç ay ərzində üçüncü şəxslər tərəfindən patentın verilməsinə etiraz edilmədiyi halda, Kompodiz patentın verilməsi barədə qərar qəbul edirdi və 40-cı maddəyə uyğun olaraq «Patentin verilməsi haqqında son qərarın verildiyi ərizələrin dərc edilməsi» («Bülleten»in üçüncü bölməsi və nəşrin üçüncü mərhələsi) bölməsində müvafiq bildiriş «Bülleten»də yerləşdirirdi. Bu bölmənin məlumatlarına aşağıdakılar daxil edilirdi: patent nömrəsi, patentın verildiyi tarix, ixtiranın müəllifi haqqında məlumatlar, ərizə şəhadətnaməsinin nömrəsi və verildiyi tarix, ixtiranın adı.

Qərarla rəsmi qəbul edilmiş üçmərhələli nəşr sistemində əlavə olaraq (maddə 34, 37, 40), «Bülleten»də «Barələrində patentların verilməsi haqqında yekun qərar verilmiş ixtiraların təsvirlərdən çıxarılması» dördüncü bölməsi təqdim edildi (nəşrin dördüncü mərhələsi) (bax şəkil 3). Verilmiş patent üzrə biblioqrafik məlumatlardan əlavə bu bölmədə patent düsturu və ixtiranın cizgisi yerləşdirilirdi.

«İxtira işləri üzrə komitənin bülleteni» bütün əqli mülkiyyət obyektlərini əhatə edən yeganə nəşr – rəsmi patent bülleteni oldu. Hazırda bülleten Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmətin (Rospatent) rəsmi nəşridir.

12 sentyabr 1924-cü il tarixli qərar üzrə 1 №-li patent A. M. və K. İ. Nastyukov tərəfindən «Natrium sulfidin fasiləsiz hasilatı üçün mailli ötürücü ilə soba» üçün verilmişdir.

«Bülleten» in 1925-ci il üçün 6-cı nömrəsindən verilmiş patentlərlə bağlı məhkəmə qərarları haqqında nəşrlər, 1925-ci il üçün 10-cu nömrəsindən isə – ərizə şəhadətnamələrinin ləğv edilməsi barədə nəşrlər dərc olunur.

«Bülleten» təkcə bütün qorunma obyektləri haqqında nəşrləri deyil, həm də ixtiralar üzrə patent kargüzarlığının bütün mərhələlərini (qorunma sənədlərinin hüquqi statusunun dəyişdirilməsi barədə məlumatlar daxil olmaqla) birləşdirdi.

İxtiralar haqqında məlumatlarla yanaşı, «Bülleten» də sənaye nümunələrinin və əmtəə nişanlarının qeydiyyatı haqqında məlumatlar dərc edilirdi. «Bülleten» in 1925-ci il üçün 8-ci nömrəsində ilk dəfə M. V. adına Vısotski adına «Portativ sentrifugalı qutu» sənaye nümunəsinin (1 №-li şəhadətnamə) qeydiyyatı barədə bildiriş dərc edilmişdi [2].

«Bülleten» in əmtəə nişanlarına dair məlumatların dərc edilməsi 1926-cı il üçün 8-ci nömrədən başlandı. İlk qeydiyyata

ИЗВЛЕЧЕНИЯ

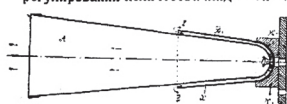
из описаний изобретений, по которым последовало окончательное постановление о выдаче патента.

№ 73 от 15 сентября 1924 г. Класс 89d. М. К. Названова.

Способ подготовки рафинадного сахара к высушиванию, отличающийся тем, что после пробы, по окончательном отделении заливаемого клера, в форму вводят посредством погружения, наливания, всасывания или нагнетания определенное количество клера, после чего дают ему перед высушиванием равномерно распределиться в массе сахара.

№ 74 от 15 сентября 1924 г. Класс 89d. М. К. Названова.

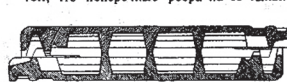
1. Приспособление в центрофугах для регулирования количества жидкости или

газа, оставляемых в обрабатываемом в формах материале, в особенности при пробеливании рафинада, отличающееся устройством выхода для жидкости или газа ближе к оси центрофуги, чем выходное отверстие формы, так что жидкость по выходе из материала должна пройти некоторый путь по направлению к оси центрофуги. (Всех пунктов 3).

№ 75 от 15 сентября 1924 г. Класс 37с. М. И. Белавенеца.

1. Фальцован черепица, отличающаяся тем, что поперечные ребра на ее тыльной

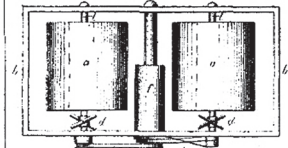
стороне имеют такую высоту и такое расположение, что, при складывании двух черепиц тыльными сторонами, ребра эти упи-

раются друг в друга на всем своем протяжении, остальные же части черепиц не соприкасаются между собой.

(Всех пунктов 2).

№ 76 от 15 сентября 1924 г. Класс 62b. Н. П. Глоба.

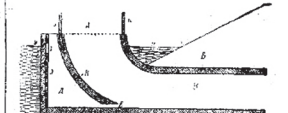
Аппарат, предназначенный для летания, характеризующийся применением двух цилиндрических колес а, а с широкими ободами, насаженными наглухо, совместно с воздушными винтами d, d на осях 1, 1, приводя-

щихся во вращение во взаимно противоположных направлениях, при помощи прямого и обратного ремней k, k' от двигателя f, помещаемого между колесами а, а и укрепленного совместно с ними на одной раме bb.

№ 77 от 15 сентября 1924 г. Класс 84a. И. Н. Фалеева.

Спуская труба при плотине, характе-

ризующаяся применением камеры Д, сообщающейся трубой В отверстием Е и от-

Şəkil 3.

«Bülleten»in dördüncü bölməsində barələrində patentların verilməsi haqqında yekun qərar verilmiş ixtiraların təsvirlərindən çıxarılmasına dair nəşr nümunələri

alınmış əmtəə nişanı (1 №-li şəhadətnamə) «Qafqazmineksport» Qafqaz mineral sularının qablaşdırılması, satışı və ixracı üzrə Pyatigorsk idarəsinin adına «Narzan» etiketi olmuşdu [3].

Beləliklə, «İxtira işləri üzrə komitənin bülleteni» bütün əqli mülkiyyət obyektlərini əhatə edən yeganə nəşr – rəsmi patent bülleteni oldu [4].

Bu nəşr öz əsrlik tarixi boyu nəşr olunan məlumatların adını, quruluşunu və tərkibini, idarə mənsubiyyətini dəfələrlə dəyişirdi. Hazırda bülleten Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmətinin (Rospatent) rəsmi nəşridir, Rospatent və FSMİ-nin internet portallarında «Rəsmi nəşrlər» (<https://www1.fips.ru/publication-web/>), ölkəmizdə qeydiyyatı alınan intellektual fəaliyyətin nəticələri və fərdiləşdirmə vasitələri, o cümlədən ən yeni işlənilmələr haqqında texniki, hüquqi və iqtisadi məlumatlar haqqında unikal məlumat mənbəyidir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Kolesnikov, A. P. Yerli patent informasiyasının yaranma və inkişaf tarixi / A. P. Kolesnikov, S. İ. Nikolskaya. – Moskva: «Patent» İETM, 2018. – 460 s.: illüst., cədvəl.
2. Kolesnikov, A. P. İxtiraçılıq və patent işi tarixinə dair arxiv sənədləri (1917-1991-ci illər): arxiv materialları / A. P. Kolesnikov, A. D. Borski; Əqli mülkiyyət üzrə federal xidmət (Rospatent), Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut (FSMİ), Ümumrusiya patent-texniki

kitabxanası (ÜPTK). – Moskva: FSMİ, 2022. – 179 s.: illüst. – Biblioqr.: S. 177-178.

3. Klyuyev, V. Y. 1917-1992-ci illər üçün ixtiralarla dair yerli patent sənədləri. Y. Kluyev, A. P. Kolesnikov, Q. İ. Mojarov. – Moskva: «Patent» İETM, 2006. – 91 s. – Biblioqr.: S. 68-69 (18 ad).
4. Kolesnikov, A. P. Rəsmi patent bülletenləri ilə iş üzrə vəsait / A. P. Kolesnikov. – 4-cü nəşr, düzəl. və əlav. – Moskva: «Patent» İETM, 2006. – 126 s.

Müəllif haqqında məlumat

Anatoliy Petroviç Kolesnikov, tarix elmləri namizədi, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin «Ümumrusiya patent-texniki kitabxana» mərkəzinin İnformasiya-bibliografiya şöbəsinin baş bibliografi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 24); vptb@rupto.ru

References

1. Kolesnikov, A. P. and Nikolskaya, S. I. (2018), *Istoriya voz-niknoveniya i razvitiya otechestvennoj patentnoj informacii* [History of emergence and development of Russian patent information]. INIC "Patent", Moscow, Russia.
2. Kolesnikov, A. P. and Borskij, A. D. (2022), *Arhivnye dokumentalnye materialy po istorii izobretatelstva i patentnogo dela (1917–1991 gg.): arhivnye materialy*

[Archival documentary materials on the history of invention and patent business (1917–1991): archival materials]. Federal Service for Intellectual Property (Rospatent), Federal institute of industrial property, Moscow, Russia.

3. Klujev, V. E., Kolesnikov, A. P. and Mozharov G. I. (2006), *Otechestvennaya patentnaya dokumentaciya po izobreteniyam za 1917–1992 gg.* [Russian patent documentation on inventions for 1917–1992]. INIC "Patent", Moscow, Russia.
4. Kolesnikov, A. P. (2006), *Posobie po rabote s oficialnymi patentnymi byulleteniyami* [Handbook on working with official patent bulletins], 4th ed. INIC "Patent", Moscow, Russia.

Anatolii P. Kolesnikov, Candidate Sci. (History), chief bibliographer of the Center "All-Russian Patent and Technical Library" of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 24); vptb@rupto.ru

Müəllif maraqların toqquşmasının olmadığını bildirir.
The author declares no conflict of interests.

Redaksiyaya 03.04.2024-cü ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 02.08.2024-cü ildə tamamlanıb
Nəşr üçün 05.08.2024-cü ildə qəbul edilib

Роспатент

IP əsri

**ROSPATENTİN XXVIII-ci
BEYNƏLXALQ ELMİ-PRAKTİK
KONFRANSI**

**ƏQLİ MÜLKİYYƏT – INNOVATİV
İQTİSADİYYATIN ƏSASI: ELMİ-TEKNOLOJİ
İNKİŞAFIN PRIORİTETLƏRİ VƏ
MEXANİZMLƏRİ**

8-9 oktyabr 2024-cü il

KONFRANSIN
SAYTI

**ЭРА
IP**

**ƏQLİ MÜLKİYYƏT BAZARINI
İNKİŞAF ETDİRİRİK**

→ **24 APREL**
2025-ci il

KONFRANSIN SAYTI

4. SÜNİ İNTELLEKT

Elmi məqalə

Original article

UOT 330.43

Əqli mülkiyyətin qiymətləndirilməsində süni intellektin tətbiqi

Viktor Andreyeviç Klementyev

«Forpost Solyuşns» Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti

v.klementev@vorposten.ru

Annotasiya: baxılan mövzunun aktuallığı qiymətləndirilməsinə təsir edən çox sayda dəyişən amillər səbəbindən əqli mülkiyyətin dəyərini müəyyənləşdirməyin mürəkkəbliyindən ibarətdir. Tədqiqatın məqsədi təsiredici amillərin təhlilini avtomatlaşdırmağa və süni intellektdən istifadə edərək əqli mülkiyyəti qiymətləndirməyə imkan verən alətin ilkin işlənilməsidir. Müəllif qiymətləndirməyə olan mövcud yanaşmaları və qiymətləndirmə fəaliyyətində süni intellektin tətbiqi təcrübəsini təhlil etmişdir. Tədqiqat nəticəsində müəllif bazar iştirakçılarının (potensial istehlakçıların) tələbatlarına uyğun olaraq proqram məhsulunun mümkün funksiyalarını müəyyən etmişdir. İşlənmə tətbiqi istiqamətə malikdir və geniş auditoriya tərəfindən istifadə üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Açar sözlər: əqli mülkiyyət, qiymətləndirmə, dəyərin müəyyənləşdirilməsi, girov, süni intellekt, proqram təminatı.

İstinad üçün: Klementyev, V. A. Əqli mülkiyyətin qiymətləndirilməsində süni intellektin tətbiqi / V. A. Klementyev // FSMİ xəbərləri. 2024. Cild 3, № 3 (9). S. 308-312.

Artificial intelligence in intellectual property valuation

Viktor A. Klementev

"Forpost Solutions" Limited Liability Company

v.klementev@vorposten.ru

Abstract: the relevance of the topic under consideration lies in the difficulty of determining the value of intellectual property due to the many changing factors affecting its valuation. The purpose of the study is the preliminary development of a tool that allows to automate the analysis of influencing factors and value intellectual property using artificial intelligence. The author analyzed the existing approaches to valuation and the experience of using artificial intelligence in valuation activity. As a result of the conducted research, the author identified the possible functions of the software product in accordance with the needs of market participants (potential consumers). The development has an applied orientation and is intended for use by a wide audience.

Keywords: intellectual property, valuation, cost determination, collateral, artificial intelligence, software.

For citation: Klementev V. A. Artificial Intelligence in Intellectual Property Valuation / V. A. Klementev // Bulletin of FIPS. 2024. Vol. 3, No. 3 (9). P. 308–312.

Giriş

Hazırda əqli mülkiyyətin və qeyri-maddi aktivlərin qiymətləndirilməsi daha da kütləvi hal alır, bu da texnologiyaların inkişafı və intellektual fəaliyyətin nəticələrinin iqtisadi dövriliyyəyə daxil edilməsi ilə izah olunur. Qiymətləndirmənin məqsədlərinin perspektivli istiqamətlərindən biri – kredit maliyyələşdirilməsi alındıqda girov qismində istifadə ediləcək aktivlərin dəyərinin müəyyənləşdirilməsidir. Kiçik

və orta biznes müəssisələrinin əqli mülkiyyət hüquqlarının girov ilə kreditləşdirilməsinin inkişafı «Kiçik və orta sahibkarlıq və fərdi sahibkarlıq təşəbbüsünə dəstək» milli layihəsinin vəzifələrindən biridir¹. 2023-cü ildə Moskva

¹ Rusiya Federasiyasının Prezidenti yanında Strateji inkişaf və milli layihələr üzrə şuranın yanında Rəyasət heyəti tərəfindən təsdiq edilmişdir (24.12.2018-ci il tarixli 16 №-li protokol).

ərazisində Moskva hökuməti, Rusiyanın İqtisadi inkişaf nazirliyi, Rospatent və Rusiya Bankının iştirakı ilə intellektual fəaliyyətin nəticələrinə və fərdiləşdirmə vasitələrinə olan müstəsna hüquqlar üçün girov ilə kreditlərin təqdim edilməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi üzrə pilot layihə² reallaşdırılmağa başlandı. Gələcəkdə pilot layihənin bütün ölkəyə genişləndirilməsi planlaşdırılır. Dövlət dəstəyinin nəticəsi biznesin əqli mülkiyyətin maliyyələşdirmə almaq üçün vasitəsi olaraq istifadəsinə marağının artması idi, bu da dəyərin müəyyənəşdirilməsi və girov predmetinə olan hüquqların təsdiqlənməsi ilə nəticələndi.

Əqli mülkiyyətin qiymətləndirilməsi üçün mövcud metodologiya

Əqli mülkiyyət və qeyri-maddi aktivləri qiymətləndirərkən qiymətləndirici «Qiymətləndirmə yanaşmaları və metodları (FQS V)» federal qiymətləndirmə standartına uyğun olaraq aktivin dəyərini hesablayaraq hərtərəfli təhlil aparmalıdır³. Qiymətləndiricilər ənənəvi olaraq obyekt yaradarkən xərclərin və obyektin potensial olaraq gətirə biləcəyi gəlirlərin müəyyənəşdirilməsinə əsaslanan mədaxil və məxaric yanaşmalardan istifadə edirlər. Əqli mülkiyyətin və qeyri-maddi aktivlərin qiymətləndirilməsi zamanı müqayisəli yanaşma adətən əsaslı olaraq tətbiq edilmir, çünki belə obyektlər orijinallığa malikdir və tam analoqu yoxdur. Bir çox qiymətləndiricinin praktik fəaliyyətində əsaslandığı qiymətləndirilən obyektlərin növündən asılı olaraq qeyri-maddi aktivlərin qiymətləndirilməsinə yanaşmaların tətbiqi üçün tövsiyə olunan qayda Rusiya Federasiyasının Ticarət və sənaye palatası tərəfindən hazırlanmış metodiki tövsiyələrdə⁴ verilmişdir. Bundan əlavə, eyni əqli mülkiyyət obyektinin mövcudluğunun müxtəlif mərhələlərində onun qiymətləndirilməsinə fərqli yanaşmalar üstünlük təşkil edə bilər, bu da Y. Y. Yaskeviş tərəfindən təhlil edilmişdir [1].

Məsərfli yanaşmanın tətbiqi yalnız pul deyil, həm də natura olan qeyri-maddi aktivin yaradılmasına xərclərin miqdarı barədə məlumat olduqda əsaslandırılacaqdır. Sonuncuları qiymətləndirici pul şəklində ifadə edə bilər. Təbii ki, təşkilat qeyri-maddi aktiv yaratmaq üçün xərclərini düzgün və tam həcmdə nəzərə alırsa, qiymətləndirmə sadələşir, xərclərin dəyərini qiymətləndirmə tarixinə gətirmək kifayətdir. Lakin, əksər Rusiya təşkilatlarında qeyri-maddi aktivlərin yaradılması zamanı xərclərin uçotu lazımı qaydada aparılmır, bu da xərclərin bərpasını problemli edir.

Gəlirli yanaşmadan istifadə edərkən, qiymətləndirilmiş qeyri-maddi aktivin gələcəkdə, adətən aktivin faydalı istifadəsinin sonunadək təsir etdiyi təşkilat gəlir və xərclərinin proqnozu təhlil edilir. Lakin proqnozun dəqiqliyi bir çox

təsiredici amildən asılı olacaq və sürətlə dəyişən bazar şəraitində uzunmüddətli dövr üçün həmişə adekvat deyil.

Aydındır ki, aktivin gələcəkdə iqtisadi faydaların mənbəyi kimi tərfi ondan xəbər verir ki, onun dəyərinə müvafiq gəlirlər və xərclər təsir edəcək, bu da, öz növbəsində, bir çox müxtəlif amillərdən asılıdır. «Əqli mülkiyyətin və qeyri-maddi aktivlərin qiymətləndirilməsi» (FQS XI)⁵ federal qiymətləndirmə standartında qiymətləndiricinin qiymətləndirmə obyektinin dəyərini təyin edərkən təhlil etməli olduğu xarici və daxili amillər xüsusilə qeyd olunur. Bu amillərin bir hissəsi pul şəklində ifadə olunur və retrospektiv maliyyə hesabdarlığı ilə əlaqəlidir. Amillərin bir hissəsi bazarın vəziyyəti ilə bağlıdır və sahədə və makroiqtisadi səviyyədə vəziyyəti xarakterizə edir. Aktivin dəyərinə həmçinin digər amillər, məsələn, hüquq sahibinin məhkəmə işləri, intellektual fəaliyyətin qeydiyyatı alınmış nəticələri barədə məlumatlar və s. təsir edə bilər.

İntellektual mülkiyyətin və qeyri-maddi aktivlərin dəyərinə təsir edən amilləri intuitiv şəkildə əlaqələndirmək, eləcə də aktivin dəyərinin amillərin ölçüsündən asılılığını formallaşdırmaq ekspert biliyi tələb edən mürəkkəb bir məsələdir. İntellektual mülkiyyətin və qeyri-maddi aktivlərin qiymətləndirilməsi zamanı verilənlərin təhlilinin keyfiyyətini artırmaq, müəllifin fikrincə, müasir informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə, xüsusən də maşın tədrisi və süni intellektdən istifadə etməklə mümkündür.

Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatı (ÜƏMT) daha geniş sual qaldırır, hansı ki, hazırkı maddənin problemlərini özündə cəmləşdirir, və əqli mülkiyyətin yaradılması və dövriyyəsi sahəsi olan innovativ fəaliyyətlə bağlı qərarların qəbulu «mühitinin» təhlilinin təkmilləşdirilməsindən ibarətdir. Belə təhlilin mürəkkəbliyi ÜƏMT tərəfindən nəzərə alınmalı çoxsaylı amillərin olması ilə izah olunur. Süni intellekt, proqnozlaşdırma və böyük məlumatlar daxil olmaqla rəqəmsal texnologiyaların inkişafının kompleks məlumat təhlili məsələlərinin həlli üçün mühüm rol qeyd olunur [2].

Qiymətləndirmədə süni intellektin tətbiqi təcrübəsinin təhlili

Hazırda daşınmaz əmlakın dəyərini müəyyənəşdirdikdə süni intellektdən istifadədə müəyyən təcrübə artıq mövcuddur. Süni intellektdən istifadə problemlərinə A. S. Smolyak qiymətləndirmə nəticələrinin təkrarlanabilirliyi məsələsinə aid edir [3]. Neyron şəbəkəsinin tədris ediləcəyi seçim, şübhəsiz ki, qiymətləndirmənin nəticələrinə təsir edəcək. Buna görə də, bir ekspert icmasından kənarda miqyaslanarkən digər qiymətləndiricilərin hesabladığı dəyərə yaxın nəticələr əldə etmək əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənə bilər. Müəllif bu problemin həllini əqli mülkiyyətin qiymətləndirilməsinin nəticələrini cəmləyən və daha geniş seçimlər yarada bilən təşkilatların, məsələn, kommersiya bankları və inkişaf institutlarının, eləcə də qiymətləndiricilərin özünü tənzimləyən təşkilatlarının cəlb edilməsində görür.

² Əqli mülkiyyətin girov ilə kreditləşdirilməsi // Rospatent: sayt. URL: <https://rospatent.gov.ru/content/uploadfiles/sogl-15062023.pdf> (müraciət tarixi: 01.07.2024).

³ Rusiya Federasiyası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin «Federal qiymətləndirmə standartlarının təsdiq edilməsi və Rusiyanın İqtisadi inkişaf nazirliyinin federal qiymətləndirmə standartları haqqında bəzi əmrələrinə dəyişikliklərin edilməsi haqqında» 14.04.2022-ci il tarixli 200 №-li əmri.

⁴ Müəssisələrin qeyri-maddi aktivlərinin bazar dəyərinin qiymətləndirilməsi üzrə metodiki tövsiyələr // Rusiya Federasiyasının Ticarət və sənaye palatası. M., 2003.

⁵ Rusiya Federasiyasının İqtisadi inkişaf nazirliyinin «Əqli mülkiyyətin və qeyri-maddi aktivlərin qiymətləndirilməsi» (FQS XI) federal qiymətləndirmə standartının təsdiq edilməsi haqqında» 30.11.2022-ci il tarixli 659 №-li əmri.

Seçim bərabərliyi ilə əlaqəli başqa bir problemin həllini, N. A. Vixodtsev təkrar olunan nəticələri və doldurulmamış məlumatları silmək məqsədilə məlumatların ilkin emalının həyata keçirilməsində görür. Yuxarıda göstərilən müəllif həmçinin maşın tədrisinin alqoritmlərini müqayisə etməyə imkan verən hesablamaları da təqdim edir [4]. Süni intellekt üçün riyazi modellərin formalaşması məsələlərini araşdırdıqdan sonra V. A. Suvorov qənaətə gəlmişdir ki, səmərəlilik və dəqiqliklə xarakterizə edilən modelin effektivliyi məlumat dəstinin bölgüsündən və seçilmiş dəyişənlərdən asılıdır [5]. A. L. Ostrikova, yaşayış daşınmaz əmlakının kütləvi qiymətləndirmə modellərini təhlil edərək, qənaətə gəlir ki, maşın tədrisinin modellərinin istifadəsi xətti regressiyaya əsaslanan ənənəvi statistik modellərlə müqayisədə kütləvi qiymətləndirmənin keyfiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Eyni zamanda, tədqiqatçılar eyni metodu reallaşdıran müxtəlif texniki həllərin fərqli səmərəliliyini qeyd edirlər [6]. Süni intellektdən istifadə edərək əqli mülkiyyətin və qeyri-maddi aktivlərin qiymətləndirilməsi üçün modellər və alqoritmlər, müəllifin fikrincə, daşınmaz əmlakın qiymətləndirilməsi üçün istifadə olunan texniki həllərdən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənməyəcəkdir.

Maşın tədrisində ortaya çıxan digər mühüm problem – seçimin ölçüsüdür. A. S. Mixaylov təlimləndirici seçimin həcmimin müəyyənəşdirilməsi metodlarını, yəni yarım bölmə metodunu və tezlik metodunu təhlil edir [7]. D. A. Sorokoumova ümumiləşdirmə xətası (neyron şəbəkəsinin tədris prosesində iştirak etməyən nümunələr üzərində göstərməyə başladığı səhv) təkrar tədris effekti səbəbindən monoton şəkildə artmağa başladığında baş verən tədris vaxtının kifayətliyi məsələsinə toxunur [8]. Müəllif vurğulayır ki, ən yüksək effektivliyə nail olmaq üçün təlimləndirici seçim reprezentativ və eyni zamanda minimum mümkün olmalıdır.

S. V. Qorev incəsənət əsərlərinin dəyərini təyin edərkən süni intellektdən istifadə təcrübəsini təhlil edir və qeyd edir ki, rəsmlərin əsliliyini təyin edərkən süni intellekt rəsm çəkmə texnikasını təhlil edir, halbuki, ənənəvi yanaşma mikroskopiya, rentgen texnologiyası və ya infraqırmızı reflektografiya kimi standart eyniləşdirmə metodlarının tətbiqini nəzərdə tutur [9]. Burada müəllif əqli mülkiyyətin və qeyri-maddi aktivlərin dəyərinin, ehtimal ki, qiymətləndiricilər tərəfindən hazırda nəzərdən keçirilməyən və süni intellekt tərəfindən böyük məlumatların təhlili zamanı müəyyən edilə biləcək amillərlə əlaqəli olduğunu dair analogiya görür.

Müxtəlif informasiya sistemlərində süni intellektdən istifadə etməklə həllərin aşkar effektivliyinə baxmayaraq, proqram məhsullarının işinin nəticəsi heçdə həmişə təsdiqlənə bilməz və ekspert insan iştirakını əvəz edə bilməz. Bu məsələ həm dövlət səviyyəsində (buna misal Moskvada süni intellekt texnologiyalarının işlənməsi və tətbiqi üçün lazımı şərait yaratmaq məqsədilə xüsusi tənzimləmə müəyyənəşdirmək üzrə eksperimentin aparılması ola bilər⁶), həm də bir çox müəllifin,

məsələn, A. V. Vlasovanın və İ. M. Potapovanın tədqiqatlarında həll olunur [10]. Lakin iqtisadiyyat və texnikanın inkişafının müasir mərhələsində qiymətləndirmə fəaliyyəti ilə əlaqədar belə təşəbbüslər reallaşdırılmır. Rusiyada əqli mülkiyyətin dəyərini avtomatlaşdırılmış şəkildə müəyyənəşdirmək üçün münasib servislər yoxdur. Mövcud xarici həllərin az hissəsi təxmini qiymətləndirmə kimi təqdim olunur və əlavə ekspert təsdiqinə ehtiyacı olan ilkin nəticə kimi istifadə edilə bilər⁷.

Informasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı ilə bağlı olaraq bəzi tədqiqatçılar əqli mülkiyyət obyektlərinin mövcud təsnifatının aktuallığı və yeni növ obyektlərin – məsələn, geolokasiya markeri və internet resurslarında açar sözlərin seçilməsi zərurəti məsələsini qaldırırlar [11]. Müəllif hesab edir ki, belə obyektlərin kəmiyyət və keyfiyyət xarakteristikalarının təhlili, eləcə də onların dəyərinin ilkin qiymətləndirilməsi məsələsi süni intellektdən istifadə etməklə həll edilə bilər, bu da gələcəkdə qanunvericilik təşəbbüsləri üçün əsas ola bilər.

Təklif olunan həll

Müəllifin fikrincə, süni intellektdən istifadə təcrübəsi və mövcud hesablama gücü əlçatan onlayn-servis yaratmaqla əqli mülkiyyətin dəyərinin müəyyənəşdirilməsini avtomatlaşdırmağa imkan verir. Aydındır ki, bu, sahibkarlıq mühitində əqli mülkiyyətin yaradılması və istifadəsinin populyarlaşmasına müsbət təsir göstərə bilər.

Hazırkı məqalədə müəllif təklif olunan proqram məhsulunu yaratmaq üçün istifadə edilə bilən texniki həllərin seçilməsində dayanmayacaqdır, bu da gələcək tədqiqatlar üçün vəzifə olacaq. Təbii ki, işlənmənin əlçatanlığını artırmaq üçün potensial istifadəçilər bulud hesablamalarına əsaslanan SaaS (ing. Software as a Service – «proqram təminatı xidmət kimi») iş modelinə üstünlük verməlidir. Proqram məhsulunun ənənəvi işlənməsi və tətbiqi prosesi tanınmış SDLC (ing. Software Development Life Cycle – «proqram təminatının işlənməsinin həyat dövrəsi») modelinə uyğun olaraq həyata keçirilə bilər. Əqli mülkiyyətin qiymətləndirilməsi üçün süni intellektin istifadəsi ilə şərtlənən xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla, aşağıdakılar planlaşdırılır:

- planlama mərhələsində neyroşəbəkə modellərinin tədrisi üçün data-setlərin yaradılması üçün mənbələrin ayrılmasının nəzərdə tutulması;
- layihələndirmə mərhələsində əqli mülkiyyətin dəyərinə birbaşa və ya dolaylı təsir göstərə biləcək müxtəlif göstəricilərin (amillərin) maksimum sayını daxil edən ilkin verilənlərin həcmimin təmin edilməsi;
- işlənmə və testləmə mərhələlərində səmərəliliyi artırmaq və lazımı hesablama güclərini azaltmaq üçün neyroşəbəkənin optimallaşdırılması və sıxılması üzrə optimal alqoritmlərin işlənilib hazırlanması.

İşlənməni tətbiq edərkən nəzərə almaq lazımdır ki, qiymətləndirmənin nəticələri tövsiyə xarakteri daşıyacaq, çünki belə qərarlar mövcud normativ-hüquqi baza ilə nəzərdə

⁶ «Rusiya Federasiyasının subyekti – federal əhəmiyyətli Moskva şəhərində süni intellekt texnologiyalarının işlənməsi və tətbiqi üçün lazımı şərait yaratmaq və «Fərdi məlumatlar haqqında» Federal qanunun 6 və 10-cu maddələrinə dəyişikliklər etmək məqsədilə xüsusi tənzimləmə müəyyənəşdirmək üzrə eksperimentin aparılması haqqında» 24 aprel 2020-ci il tarixli 123-ФЗ №-li federal qanun.

⁷ Instantly generate a valuation for your intellectual property // Inngot Limited: sayt. URL: <https://www.inngot.com/sollomon/> (müraciətin tarixi: 01.07.2024).

tutulmamışdır. Buna görə, bəzi hallarda süni intellekt ilə qiymətləndirmənin nəticələrinin verifikasiyası üçün peşəkar qiymətləndiricinin cəlb edilməsi tələb olunacaq (məsələn, məhkəmədə dəyəri əsaslandırarkən).

Əqli mülkiyyətin və qeyri-maddi aktivlərin avtomatlaşdırılmış qiymətləndirilməsi üçün alətin (proqram məhsulunun) yaradılması, müəllifin fikrincə, bazar iştirakçıları üçün aşağıdakı problemləri həll edə bilər:

- əqli mülkiyyət və qeyri-maddi aktivlərə malik potensial istifadəçilərin hədəf auditoriyasının formalaşdırılması;
- müəssisənin əqli mülkiyyətinin və qeyri-maddi aktivlərinin təşkilatdaxili uçotunun qurulması üçün idarəetmə qərarları qəbul etmək məqsədilə analitikanın hazırlanması;
- əqli mülkiyyət və qeyri-maddi aktivlər şəklində girov əmlakın qiymətləndirilməsi və sonrakı monitorinqi;
- əqli mülkiyyət və qeyri-maddi aktivlərə sahib müəssisələrin maliyyələşdirmə və (və ya) dəstək tədbirləri almaq imkanları predmeti üzrə skoring təhlili;
- keyfiyyət göstəricilərindən (gəlirlilik, aktiv yaratmağa çəkilən xərclərinin ölçüsü, bazar və balans dəyəri arasında fərq və s.) asılı olaraq qruplara təsnif edilən əqli mülkiyyət və qeyri-maddi aktivlərin reytingləmə;
- texnoloji şirkətlərin fəaliyyətinin inkişafına yönəlmiş dövlət maliyyələşdirməsinin intellektual fəaliyyətin nəticələrinin yaradılması xərclərinin əks olunması hissəsində monitorinqi.

Beləliklə, təklif olunan həll tətbiqi əhəmiyyət kəsb edəcək və geniş istifadəçi auditoriyası tərəfindən tələb oluna bilər.

Nəticə

Aparılmış tədqiqat nəticəsində müəllif əqli mülkiyyət bazarının əqli mülkiyyətin əlçatan və keyfiyyətli qiymətləndirilməsi üçün alətlərə ehtiyacı olduğu qənaətinə gəlmişdir. İntellektual fəaliyyətin nəticələrinin və fərdiləşdirmə vasitələrinin kütləvililiyi, eləcə də onların dəyərində təsir edən amillərin çoxsaylı olduğunu nəzərə alaraq qiymətləndirmənin sürətini və səmərəliliyini artırmaq üçün müəllif, süni intellekt vasitələrindən istifadə edərək əqli mülkiyyətin dəyərinin müəyyənəşdirilməsi prosesini avtomatlaşdıran proqram təminatının yaradılmasını təklif etmişdir. Təklif olunan həll həm sahibkarlıq mühiti, həm də kommersiya bankları və inkişaf institutları tərəfindən tələb oluna bilər.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Yaskeviç, Y. Y. Qeyri-maddi təsir amilləri ilə əlaqəli obyektləri qiymətləndirmə praktikası / Y. Y. Yaskeviç; Y. Y. Yaskeviç. – Moskva: Texnosfera, 2012. – 556 s. – ISBN 978-5-94836-315-8.
2. 2022-ci il üçün dünyada əqli mülkiyyət sahəsində vəziyyət haqqında məruzə İnnovativ fəaliyyətin vektoru // Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatı: sayt. – URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/ru/wipo-pub-944-2022-ru-world-intellectual-property-report-2022-the-direction-of-innovation.pdf> (müraciətin tarixi: 01.07.2024).
3. Smolyak, A. S. Kütləvi və fərdi qiymətləndirmədə süni intellekt / A. S. Smolyak, Y. İ. Neyman // Rusiya

Federasiyasında əmlak münasibətləri. – 2020. – № 5 (224). – S. 71-75.

4. Vixodtsev, N. A. Daşınmaz əmlakın dəyərinin qiymətləndirilməsi üçün süni intellektdən istifadə / N. A. Vixodtsev // Tomsk dövlət idarəetmə sistemləri və radioelektronika universitetinin məruzələri. – 2021. – Cild 24, № 1. – S. 68-72.
5. Suvorov, V. A. Süni intellektdən istifadə etməklə daşınmaz əmlakın dəyərinin qiymətləndirilməsi / V. A. Suvorov, O. V. Bayuk // Science Time. – 2022. – № 10 (106). – S. 12-15.
6. Ostrikova, A. L. Yaşayış daşınmaz əmlakının kütləvi qiymətləndirilməsi üçün innovativ texnologiyalar / A. L. Ostrikova, V. V. Selyutin // Ekologiya. İqtisadiyyat. İnformatika. Seriya: «İqtisadi və ekoloji sistemlərin sistemli təhlili və modelləşdirilməsi». – 2023. – Cild 1, № 8. – S. 147-154.
7. Mixaylov, A. S. Süni neyron şəbəkəsi üçün təlimləndirici seçimin həcmi təyin etmək üsulları / A. S. Mixaylov, M. S. Krasavina // İnformasiya texnologiyaları və sistemləri 2014 (ITS 2014): Beynəlxalq konfransın materialları, Minsk, 29 oktyabr 2014-cü il. – Minsk: Belarusiya dövlət informatika və radioelektronika universiteti, 2014. – S. 106-108.
8. Sorokoumova, D. A. Nitqin tanınması məsələsini həll etmək üçün neyron şəbəkəsinin qurulması və tədrisi / D. A. Sorokoumova, O. N. Korelin, A. V. Sorokoumov // R. Y. Alekseyev adına NDTU əsərləri. – 2015. – № 3 (110). – S. 77-84.
9. Qorev, S. V. İncəsənət əsərlərinin dəyərini təyin edərkən süni intellektin metod və alqoritmlərinin araşdırılması / S. V. Qorev // Ali təhsil müəssisələrinin xəbərləri. Seriya: «İqtisadiyyat, maliyyə və istehsalın idarə edilməsi». – 2022. – № 4 (54). – S. 21-28.
10. Vlasova, A. V. Əqli mülkiyyəti idarəetmə sistemində süni intellektdən istifadənin aspektləri haqqında / A. V. Vlasova, İ. M. Potapova // İqtisadiyyat. Biznes. Banklar. – 2020. – № 12 (50). – S. 88-98.
11. Pşıxaçyov, J. T. Müasir mərhələdə qiymətləndirmə fəaliyyəti kontekstində əqli mülkiyyət / J. T. Pşıxaçyov, A. A. Berov, İ. Z. Natov // Tələbə elmi: aktual məsələlər, nailiyyətlər və innovasiyalar: VI-cı Beynəlxalq elmi-praktik konfransın məqalələr toplusu, Penza, 17 fevral 2022-ci il. – Penza: Elm və maarif (FS Qulyayev Q. Y.), 2022. – S. 98-100.

Müəllif haqqında məlumatlar

Viktor Andreyeviç Klementyev, tərəfdaş, «Forpost Solyuşns» Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin maliyyə və texniki konsaltinq istiqamətinin rəhbəri (Moskva, Kolokolnikov döngəsi, ev 10, yer 1 (h)); v.klementev@vorpusten.ru

References

1. Yaskevich, E. E. (2012), *“Praktika ocenki objektov, svyazannyh s nematerialnymi faktorami vozdejstviya”*, The practice of evaluating objects associated with intangible impact factors, Technosphere, Moscow, Russia.

2. The official site of the World Intellectual Property Organization (2022), World Intellectual Property Report 2022: The Direction of Innovation, available at: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/ru/wipo-pub-944-2022-ru-world-intellectual-property-report-2022-the-direction-of-innovation.pdf> (Accessed 1 July 2024).
3. Smolyak, A. S. (2020), "Artificial intelligence in mass and individual assessment", *Property relations in the Russian Federation*, no. 5 (224). pp. 71–75.
4. Vykhodtsev, N. A. (2021), "The use of artificial intelligence to assess the value of real estate", *Proceedings of TUSUR University*, vol. 24, no. 1. pp. 68–72.
5. Suvorov, V. A. and Bayuk, O. V. (2022), "Valuation of real estate using artificial intelligence", *Science Time*, no. 10 (106), pp. 12–15.
6. Ostrikova, A. L. and Selyutin, V. V. (2023), "Innovative technologies of mass assessment of residential real estate", *Ekologiya. Ekonomika. Informatika. Seriya: "Sistemnyj analiz i modelirovanie ekonomicheskix i ekologicheskix sistem"* [Ecology. Economy. Computer science. Series: "System analysis and modeling of economic and ecological systems"], vol. 1, no. 8, pp. 147–154.
7. Mikhailov, A. S. and Krasavina, M. S. (2014), "Methods for determining the volume of a training sample for an artificial neural network", *Materialy mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii* [Proceedings of the international scientific conference], *Informacionnye tekhnologii i sistemy 2014 (ITS 2014)* [Information technologies and Systems 2014 (ITS 2014)], Minsk, Belorussia, October 29, 2014, pp. 106–108.
8. Sorokoumova, D. A., Korelin, O. N. and Sorokoumov, A. V. (2015), "Building and training a neural network to solve the problem of speech recognition", *Proceedings of the R. E. Alekseev NSTU*, no. 3 (110), pp. 77–84.
9. Gorev, S. V. (2022), "Research of methods and algorithms of artificial intelligence in determining the value of works of art", *News of higher educational institutions. Series: "Economy, finance and production management"*, no. 4 (54), pp. 21–28.
10. Vlasova, A. V. and Potapova, I. M. (2020), "On aspects of the use of artificial intelligence in the intellectual property management system", *Economy. Business. Banks*, no. 12 (50), pp. 88–98.
11. Pshikhachev, J. T., Berov, A. A. and Natov, I. Z. (2022), "Intellectual property in the context of appraisal activity at the present stage" // *Sbornik statej VI Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii* [Collection of articles of the VI International Scientific and Practical Conference], *Student Science: Current Issues, Achievements and Innovations*, Penza, Russia, February 17, 2022. pp. 98–100.

Information about the author

Viktor A. Klementev, Partner; Head of Financial and Technical Consulting, "Forpost Solutions" Limited Liability Company (Moscow, Kolokolnikov lane, 10, room 1 (h)); v.klementev@vorposten.ru

Müəllif maraqların toqquşmasının olmadığını bildirir.
The author declares no conflict of interests.

Redaksiyaya 09.07.2024-cü ildə daxil olub
Resenziyalaşdırıldıqdan sonra 14.08.2024-cü ildə tamamlanıb
Nəşr üçün 15.08.2024-cü ildə qəbul edilib

5. XARİCİ PATENT İDARƏLƏRİNİN XƏBƏRLƏRİ

Xəbərlər və ya qeydlər

Notes

UOT 347.77:002.2(048)

Şərqi Asiyanın patent idarələrinin əsas hadisələrinin icmalı

Anastasiya Aleksandrovna Lomakina

Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut
anastasiia.lomakina@rupto.ru

Annotasiya: 2024-cü ilin mayından iyulunadək ola müddətdə Çin, Tayvan, Koreya Respublikası, Yaponiya patent idarələrinin əsas hadisələri haqqında məlumat. Xəbərlərin daycest şəklində icmalı oxuculara regionun patent idarələrinin fəaliyyətinin əsas trendləri və əqli mülkiyyətin qorunması, mühafizəsi və kommersiyalaşdırılması praktikasından parlaq nümunələr ilə tanış olmaq, eləcə də əqli mülkiyyətin qorunması, innovasiya fəaliyyəti, məhkəmə təcrübəsinə dair statistik məlumatlar əldə etmək imkanı verir.

Açar sözlər: daycest, əqli mülkiyyət, patent idarəsi, Çinin Milli əqli mülkiyyət idarəsi, Koreya əqli mülkiyyət idarəsi, Yaponiyanın patent idarəsi, Tayvanın əqli mülkiyyət idarəsi.

İstinad üçün: Lomakina, A. A. Şərqi Asiyanın patent idarələrinin əsas hadisələrinin icmalı / A. A. Lomakina // FSMİ xəbərləri. 2024. Cild 3 № 3 (9). S. 314-320.

East Asia intellectual property offices main events review

Anastasiia A. Lomakina

Federal Institute of Industrial Property
anastasiia.lomakina@rupto.ru

Abstract: information of patent offices of China, Taiwan, South Korea, Japan, main events for the period of May – July 2024 is collected. An overview of news events in the form of a digest provides readers with the opportunity to get acquainted with the key trends in the activities of patent offices in the region and bright examples in practice of protection and commercialization of intellectual property and get statistics on intellectual property protection, innovation, case law.

Keywords: digest, intellectual property, patent office, China National Intellectual Property Administration, Korean Intellectual Property Office, Japan Patent Office, Taiwan Intellectual Property Office.

For citation: Lomakina A. A., East Asia intellectual property offices main events review / A. A. Lomakina // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, No. 3 (9). P. 314–320.

Çin

Boao Asiya forumunun yekunları

Çenduda Sıçuan əyalətinin xalq hökuməti və Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatının (ÜƏMT) birgə təşkilatçılığı ilə Asiyanın şəhərlərin yaşıl inkişafı və kənd rayonlarının dirçəlişi üzrə Boao Asiya forumunun (BAF) ilk konfransı keçirilmişdir. Konfrans zamanı Çinin Milli əqli mülkiyyət idarəsinin (CNIPA) komissar müavini Çinin əqli mülkiyyət üzrə maliyyə xidmətləri sahəsində təşəbbüslərini təqdim etmiş və şəhərlərin inkişafında və kənd rayonlarının dirçəlməsində

əqli mülkiyyətin rolundan bəhs etmişdir. Onun sözlərinə görə, Çin hökuməti siyasi strategiyanın təkmilləşdirilməsi, biznesdə innovasiyalara dəstək və xidmətlərin etibarlı ekosisteminin qurulması yolu ilə əqli mülkiyyət sahəsinin maliyyələşdirilməsini son dərəcə vacib hesab edir. Şəhərlərin inkişafı və kənd rayonlarının dirçəlməsi üçün CNIPA yeni inkişaf prinsiplərini tətbiq etməyi, yaşıl texnologiyaların kommersiyalaşdırılmasını və istifadəsini stimullaşdırmağı, əqli mülkiyyətin qorunmasını gücləndirməyi, beynəlxalq

əməkdaşlığı genişləndirməyi və ÜƏMT və digər maraqlı tərəflərlə sıx əməkdaşlıq etməyi planlaşdırır.

Mənbə:

CNIPA: sayt. – URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2024/6/7/art_1340_192950.html

Beynəlxalq texnologiyalar sərgisi

12-14 iyun 2024-cü il tarixlərində Şanxayda Beynəlxalq texnologiyalar sərgisi (CSITF) keçirilmiş və burada dünyanın 10 ölkə və regionundan, eləcə də Çinin 19 əyalət və şəhərindən yüksək texnoloji və ixtisaslaşmış müəssisələrin innovativ nailiyyətləri nümayiş etdirilmişdir. Sərgi iştirakçıları energetika avadanlığı, low-altitude economy¹, böyük yaddaş modelləri və xidmət sektoru üçün robotlar kimi sahələrə xüsusi maraq göstərmişdir. Belə ki, sərgidə şaquli qalxma və enmə (eVTOL) ilə təchiz edilmiş elektrik təyyarə və idarə olunan F-sınıf çox güclü qaz turbini nümayiş etdirilmişdir.

İlk dəfə olaraq Çinin əqli mülkiyyət ilə aparılan əməliyyatların əlçatan sisteminin ayrılmaz hissəsi və Şanxay texnologiyalar və innovasiyalar mərkəzinin əsas infrastrukturunu olan Beynəlxalq servis platforması təqdim edilmişdir. Platformanın məqsədi – əqli mülkiyyət sahəsində tranzaksiyalar və əməliyyatlar vasitəsilə texnologiyaların idxalının və ixracının stimullaşdırılmasıdır. 2019-cu ildə platformanın yaradılmasından etibarən 600-dən çox müəssisə ondan istifadə etmiş, onun vasitəsilə bağlanmış əqdlərin məbləği 20 milyard yuanı keçmişdir.

İlk dəfə olaraq Çinin əqli mülkiyyət ilə aparılan əməliyyatların əlçatan sisteminin ayrılmaz hissəsi və Şanxay texnologiyalar və innovasiyalar mərkəzinin əsas infrastrukturunu olan Beynəlxalq servis platforması təqdim edilmişdir.

Sərgi iştirakçılarının marağını həmçinin yeni Pudonq rayonunun Elm, texnologiya və iqtisadiyyat üzrə komissiyası tərəfindən başlanılan və Yanszi deltasının Şanxay innovativ texnologiyalar elmi-tədqiqat institutu tərəfindən idarə olunan Açıq rəqabət üçün dövlət xidmətlər platforması da çəkmişdir.

¹ Low-altitude economy – kompleks iqtisadi sistemdir, hansı ki, yerdən 1000-4000 m hündürlükdə hava məkanının resurslarına əsaslanır və müxtəlif tapşırıqları yerinə yetirmək üçün mülki pilotlu və pilotsuz təyyarələrdən istifadə edir.

Çinin əqli mülkiyyət üzrə tədris mərkəzində son dörd ildə iki minə yaxın iştirakçı təhsil almış və 19 növ beynəlxalq tədris kursu təşkil edilmişdir.

Platforma informasiya texnologiyaları, yeni materiallar və biotibb kimi sektorlara diqqət yetirir. 2024-cü ilin iyun ayı üçün platformada təxminən 1100 istifadəçi qeydiyyatdan keçmiş və ümumi məbləği 60 mln. yuandan çox olan 30-a yaxın layihə imzalanmışdır.

Mənbə:

CNIPA: sayt. – URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2024/6/26/art_2975_193378.html

Çində əqli mülkiyyət sahəsində istedadlı mütəxəssislərin sayı getdikcə çoxalır!

2023-cü ilin sonu üçün Çində əqli mülkiyyət sahəsində istedadlı mütəxəssislərin sayı 690 mindən (XIII-cü beşilliyin sonu üçün) 860 minədək artmışdır.

CNIPA İşçi heyəti ilə iş üzrə idarəsinin baş direktoru Çjan Çjiçen əqli mülkiyyət sahəsində istedadların inkişaf etdirilməsi üzrə XIV-cü beşillik planı təqdim etmiş və burada əsas diqqəti əqli mülkiyyət sahəsində istedad mərkəzlərinin əsas layihələrinə yönəldilmişdir. Belə mərkəzlər Pekin, Şanxay və Quanqdonq – Honkonq – Makao Böyük Körfəz bölgəsində yaradılır.

CNIPA və Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatının (ÜƏMT) dəstəyi ilə Tuntszi (Şanxay) Tsinghua (Pekin) universitetləri əqli mülkiyyət üzrə magistr proqramları qəbul etmiş, Quanqdonqda isə inzibati heyətin yenidən hazırlanmasının və böyük verilənlər və inteqral mikrosxemlər sahəsində tədrisin keçirildiyi əqli mülkiyyət üzrə milli tədris bazası yaradılmışdır.

XIV-cü beşillik plan qəbul edildikdən sonra əqli mülkiyyət sahəsində istedadların hazırlanması çərçivəsində yerli inzibati heyətin yenidən hazırlanması üzrə 150-dən çox məşğələ keçirilmişdir. Tədrisin əsas mövzuları böyük verilənlər və süni intellekt olmuşdur.

Çinin əqli mülkiyyət üzrə tədris mərkəzi – əqli mülkiyyət sistemində yeganə milli səviyyəli təhsil müəssisəsi – son dörd ildə iki minə yaxın iştirakçı üçün təlimlər keçmiş və 19 növ beynəlxalq tədris kursu təşkil etmişdir.

Mənbə:

CNIPA: sayt. – URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2024/7/3/art_2975_193504.html/

Koreya Respublikası

KIPO ictimaiyyəti saxtakarlıqla mübarizəyə cəlb edir

Saxta malların internetdə satışı ilə mübarizə və saxta məhsulların monitorinqində iştirakına görə özəl sektorun təşviqi məqsədilə Koreya əqli mülkiyyət idarəsi (KIPO)

saxtakarlıq haqqında hesabatların mükafatlandırılmasına görə yeni standartlar tətbiq etmişdir. Yeni ödəniş standartlarına əsasən, eyni satıcının iki və ya daha çox kanal ilə saxta məhsullar satmasına dair sübutlar varsa, saxta malların reklamı isə bloklanacaqsa və bildirişlərin bloklanması

tamamlanıbsa, rüblük əsaslarla hədəf ödəniş seçilər və mükafat bir hesabat üçün 50 000 von (ildə adambaşına 250 000 vonadək) təşkil edəcək. Sübut qismində skrinşotlar istifadə olunur.

Mənbə:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20076&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>

KIPO praktikasında yeniliklər

Əqli mülkiyyət haqqında yalan məlumatların yayılmasına qarşı çıxmaq məqsədilə KIPO əqli mülkiyyət obyektlərinin xüsusi QR-kodları ilə markalanması üzrə kampaniya keçirir. İstehlakçı məhsulun tarası və ya qablaşması üzərində belə QR-kodu skan etdikdə, Kipris (www.kipris.or.kr) verilənlər bazasından əqli mülkiyyət hüquqları haqqında məlumat əldə edir. KIPO QR-kodların onlayn-reklamda yerləşdirilməsini təşviq etməyi, eləcə də broşuralar, sosial şəbəkələrdə məlumat və reklam videoçarxları vasitəsilə kampaniyanın əhatə dairəsini genişləndirməyi planlaşdırır. Bundan əlavə, geniş ictimaiyyət arasında QR-kod ilə əqli mülkiyyətə dair məlumatları yoxlamağı stimullaşdırmaq məqsədilə 2024-cü ilin may ayında oyun keçirilmiş və qaliblərə xatirə hədiyyələri təqdim olunmuşdur. Əqli mülkiyyət hüquqlarının markalanması istehlakçıların məhsullara etimadın artmasına kömək edəcək və əqli mülkiyyət barəsində mübahisələrinin yaranmasının qarşısını alacaq, eləcə də əqli mülkiyyət hüquqlarını göstərməklə düzgün markalanmanın vacibliyi barədə istehlakçıların məlumatlılığını artıracaqdır.

KIPO QR-kodların onlayn-reklamda yerləşdirilməsini təşviq etməyi, eləcə də broşuralar, sosial şəbəkələrdə məlumat və reklam videoçarxları vasitəsilə kampaniyanın əhatə dairəsini genişləndirməyi planlaşdırır.

Həmçinin KIPO «dörd səviyyəli texnologiyaların qorunma qurğusu» – texnologiyaların sızıntılarının qarşısının alınması vasitəsi üzərində işi tamamlamış – və 23 aprel 2024-cü il tarixli Əks-kəşfiyyat haqqında əsasnaməyə edilmiş düzəlişə müvafiq olaraq əks-kəşfiyyat orqanı tərəfindən yenidən təyin edilmişdir. İdarə Milli kəşfiyyat xidməti, Ədliyyə nazirliyi, Gömrük xidməti, Milli polis agentliyi, Sahil mühafizəsi və silahlı qüvvələrin əks-kəşfiyyat komandanlığı ilə əməkdaşlıq edərək sənaye casusluğuna qarşı mübarizə aparacaq.

Son dövrlərdə ölkələr arasında texnoloji hegemonluq uğrunda rəqabət güclənib, bunun nəticəsində Koreya şirkətlərinin əsas texnologiyalarını oğurlamaq cəhdləri davam edir. Milli kəşfiyyat xidmətinin məlumatına görə, 2017-2023-cü illər ərzində 140 sənaye texnologiyalarının

sızması halı aşkar edilmiş, bunun da zərəri təxminən 33 trilyon von təşkil etmişdir.

21 avqust 2024-cü ildən etibarən kommersiya sirrinin pozulması halında cərimənin miqdarı zərərin üç qatından beş qata qədər artırılmışdır, bu da dünyada ən yüksək səviyyədir. Hazırda oxşar miqdarda cəriməni pozucular yalnız Çində ödəyir.

KIPO-nun planları – üç ekspert şöbəsində 83 nəfərin: 45 KIPO əməkdaşı və 38 maddəli ekspertin işləyəcəyi ikincili akkumulyatorların ekspertizası üzrə ixtisaslaşmış təşkilat yaratmaqdır. Gözlənilir ki, bu təşkilat sayəsində ekspertiza müddətləri sürətləndiriləcək və ikincili akkumulyatorlarla əlaqəli texnologiyaların qorunma etibarlılığı artırılacaq. İkincili akkumulyatorlar sahəsindən patent ərizələrinin ekspertiza müddətlərini qısaltmaq, eləcə də digər ölkələr ilə texnoloji fərqi artırmaq məqsədilə əvvəllər yalnız yarımkeçiricilər sahəsindən olan patent ərizələri üçün əlçatan olan sürətləndirilmiş ekspertiza üzrə xidmətlər paketi bu ərizələr üçün geniş yayılmışdır.

KIPO əqli mülkiyyət hüquqlarının göstərilməsinin düzgünlüyünü müstəqil surətdə yoxlamaq üçün qəbz vərəqəsi və bazarlarda, ticarət assosiasiyaları arasında və s. iyul ayından yayılacaq Əqli mülkiyyət hüquqlarının saxta göstərilməsinə dair hesabdarlıq mərkəzi üçün təlimat təqdim etmişdir.

KIPO hər il əqli mülkiyyət hüquqları saxta göstərilən məhsulları aşkar edir və lazımi tədbirləri görür, lakin əqli mülkiyyət hüquqlarının göstərilməsinin düzgün üsulu barədə məlumatlılığın az olması səbəbindən satıcıların internet-mağazalarda qeydiyyatı zamanı səhvlər yaranır. Əqli mülkiyyət hüquqlarının göstərilməsinin düzgünlüyünü müstəqil surətdə yoxlamaq üçün yeni qəbz vərəqəsi məhsul satıcılarına malın əqli mülkiyyət hüquqlarının tətbiq olunduğu məhsul olub-olmadığını qabaqcadan yoxlamağa, verilmiş ərizənin hüquqi statusunu (ərizə rədd edildi, qorunma müddəti bitib və ya ləğv edilib) və məlumatlarını dəqiqləşdirməyə kömək edəcəkdir.

Əqli mülkiyyət hüquqlarının saxta göstərilməsinə dair hesabdarlıq mərkəzi üçün təlimat geniş ictimaiyyətə əsas yanılma növləri, Əqli mülkiyyət hüquqlarının saxta göstərilməsinə dair hesabdarlıq mərkəzinin məqsəd və vəzifələri və s. öyrənməyə imkan verən informasiyanı daxil edir.

10 iyun 2024-cü ildə KIPO sənaye, elmi dairələr, elmi-tədqiqat institutları və standart yaradan patentlərlə (SEP) əlaqəli dövlət müəssisələrinin nümayəndələrini daxil edəcək Standart yaradan patentlərin tədqiqat qrupunu yaratmaq planlarını açıqlamışdır². Qrupun məqsədi – SEP mütəxəssisləri ilə patentlərlə bağlı siyasət və sistem standartları, sahədəki problemlər haqqında məlumat mübadiləsi aparmaq və gələcək siyasət istiqamətlərini müzakirə etmək və «açıq siyasət (idarəetmə)» qurmaq yolu

² Standart yaradan patentlər (Standard Essential Patents, SEP) – müəyyən texniki standartın istifadəsi və tətbiqi üçün zəruri olan ixtirani qorunduğu patentlərdir. Bu standartlar müxtəlif şirkətlər tərəfindən təklif olunan müxtəlif məhsul və xidmətlərin təhlükəsizliyini, funksional uyğunluğunu və qarşılıqlı dəyişdirilməsini təmin etmək üçün tələb olunur.

ilə SEP mühitindəki dəyişikliklərə cavab verməkdir. Qrupun iclaslarının yarım ildə bir dəfə keçirilməsi planlaşdırılır.

Mənbələr:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20100&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>;

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20107&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>;

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20142&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>;

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20158&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>;

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20138&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>

Yaşıl texnologiyalar üçün patentləri indi daha tez əldə etmək mümkündür!

KIPO karbon emissiyalarının azaldılmasına kömək edən yaşıl texnologiyalar üçün patent ərizələrini nəzərdən keçirmək üçün sürətləndirilmiş prosedur başlatmışdır (buraxılan karbon dioksidin tutulması və nəqliyyat şəbəkəsi infrastrukturunun yaradılması, karbonun emalı və ayrılması, bio-kömür istehsalı və torpağın püskürdülmesi ilə bağlı texnologiyalar).

Gözlənilir ki, bu prosedur sayəsində ekoloji təmiz texnologiyaların maliyyələşdirilməsi üçün sertifikatlaşdırmağa və ya ərizə verilməsinə olan xərclərinin azaldılacaq, onların ərizəçilər tərəfindən istifadəsi isə genişlənəcək.

KIPO karbon emissiyalarının azaldılmasına kömək edən yaşıl texnologiyalar üçün patent ərizələrini nəzərdən keçirmək üçün sürətləndirilmiş prosedur başlatmışdır (buraxılan karbon dioksidin tutulması və nəqliyyat şəbəkəsi infrastrukturunun yaradılması, karbonun emalı və ayrılması, bio-kömür istehsalı və torpağın püskürdülmesi ilə bağlı texnologiyalar).

Mənbə:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20124&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>

Sənaye mülkiyyəti hüquqlarının diaqnostikası üzrə müəssisələrin yaradılması və fəaliyyəti haqqında əsasnamədə dəyişikliklər

30 may 2024-cü ildən Sənaye mülkiyyəti hüquqlarının diaqnostikası üzrə müəssisələrinin təyin edilməsi və fəaliyyət göstərməsi haqqında yenidən baxılmış qaydalar qüvvəyə minir. Ən vacib dəyişikliklərdən biri, sənaye mülkiyyəti hüquqlarının kompleks araşdırılmasını və təhlilini aparan və tədqiqat, işlənmə və ya kommersiyalaşdırma istiqamətlərini və strategiyalarını təklif edən belə müəssisə statusu almaq üçün tələblərin yumşaldılması olmuşdur

Mənbə:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20131&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>

30 may 2024-cü ildən
Sənaye mülkiyyəti
hüquqlarının diaqnostikası
üzrə müəssisələrinin
təyin edilməsi və fəaliyyət
göstərməsi haqqında
yenidən baxılmış qaydalar
qüvvəyə minir. Ən vacib
dəyişikliklərdən biri belə
müəssisə statusu
almaq üçün tələblərin
yumşaldılması olmuşdur.

İxtiraçılıq xəbərləri

20-22 iyun 2024-cü ildə Koyan şəhərində (Kyonqido əyaləti) KIPO və Koreya qadın ixtiraçılar assosiasiyası (KWIA) tərəfindən təşkil edilmiş XXIV-cü Qadın ixtiraları sərgisi keçirilmişdir. Sərgidə 20 ölkədən 400-dən çox eksponat nümayiş olunmuşdur.

XVII-ci Koreya ümumdünya qadın ixtiraları müsabiqəsinin birinci mükafatı (Qran-Pri) filtsiz hava təmizləmə texnologiyası – suyu mərkəzdənqaçma qüvvəsi ilə verən və suyu kiçik porsiyalarla çiləyərək havanı təmizləyən hava təmizləyicisinə görə Çon Yunen almışdır.

İxtira yalnız havanı təmizləməyə deyil, həm də karbonu tutmağa imkan verir. Mühüm nailiyyətlərə (Semi Grand Prix) görə mükafat qazanmış ixtiralar arasında – piylənmənin profilaktikası, vəziyyətin yaxşılaşdırılması və ya müalicəsi üçün bir kompozisiya (Koreya), izotop etiketli trastuzumab – emtazın konyuqatı, onun istehsal üsulu və xərcəng əleyhinə terapiyada tətbiqi (Polşa), sulfidlərin aşkarlanması metodu və istehsal üsulu daxil olmaqla sulfidlərin aşkarlanması üçün sensor (Vyetnam).

Sərginin açılış mərasimində keçirilmiş tok-şouda ABŞ patent və əmtəə nişanları üzrə idarəsi (USPTO), Yaponiya patent idarəsi (JPO), Avropa patent idarəsi (EPO) və Ümumdünya əqli mülkiyyət təşkilatının rəhbərləri qadın ixtiraçılığı sahəsində siyasəti müzakirə etmişdir.

IP5 ölkələrində (Koreya Respublikası, ABŞ, Çin, Avropa Birliyi və Yaponiya) verilmiş patentlərin təhlilinin nəticələrinə görə, mikroşıq diodları (micro LED) üçün patentlərin sayı 2013-cü ildə 540-dan 2022-ci ildə 1045-ə yüksəlmiş, orta illik artım 7,6% təşkil etmişdir. Koreya Respublikası verilmiş patentlərin sayına görə birinci yeri (23,2%; 1567 patent), Yaponiya (20,1%; 1360 patent) – ikinci yeri tutmuş, onların ardınca Çin (18%; 1217 patent), ABŞ (16%; 1080 patent) və Avropa Birliyi (11,0%; 750 patent) gəlir. Proqnozlara əsasən, micro LED bazarı 2027-ci ilədək 136% orta illik artım ilə 580 mln. ABŞ dollarınadək artacaqdır.

Koreya Respublikasında təbii fəlakətlərin qarşısını almaq üçün əşyaların süni intellekti (AloT) texnologiyası işlənmişdir. AloT-a əsaslanan təbii fəlakətlərin qarşısının alınması üçün patent ərizələrin sayı 10 il ərzində ildə 19,5% artır. Belə texnologiyalar böyük həcmdə verilənlər toplayır (peyk verilənləri, meteoroloji verilənlər, əşyaların interneti (IoT) sensorlarının verilənləri), süni intellekt (SI) ilə zərərləri proqnozlaşdırır və təxliyə məşrutları təqdim edir.

Koreya Respublikasında təbii fəlakətlərin qarşısını almaq üçün əşyaların süni intellekti (AloT) texnologiyası işlənmişdir. AloT-a əsaslanan fəlakətlərin qarşısının alınması üçün patent ərizələrinin sayı 10 il ərzində ildə 19,5% artmışdır.

Təbii fəlakətlərin növünə görə bölgədə geoloji fəlakətlərlə bağlı patent ərizələrinin sayı 51,4%, qasırğalar və daşqınlar – 23,9%, meteoroloji – 17,0% və dəniz – 7,7% təşkil etmişdir. Ərizələrin sayında ən böyük artım qasırğa və daşqınlar sahəsinə aiddir (ildə orta hesabla 28,9%).

Ümumdünya meteorologiya təşkilatının məlumatlarına görə, Asiyada istiləşmə tendensiyası dünya üzrə orta hesabla davam edən istiləşmədən olduqca sürətli inkişaf edir³. Bundan əlavə, BMT-nin fəlakət təhlükəsinin azaldılması üzrə idarəsinin məlumatına görə, son 20 ildə daşqınların sayı 2,3 dəfə artmışdır. Fəlakətlərin gözlənilən artımını nəzərə alaraq, 2023-cü ildə təbii fəlakətlərin global monitorinqi üçün AloT bazarının həcmi 66,8 mlrd. dollar təşkil etmişdir və proqnozlara görə, 2030-cu il üçün 373,2 mlrd. dollara çatacaqdır⁴.

Mənbə:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20146&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>;

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20153&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>;

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20075&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>;

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20152&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>

KIPO-nun uşaqlar və gənclər

18 iyun 2024-cü ildə KIPO «Nilbom» ibtidai məktəbində ixtiraların tədrisini təmin etmək üçün ekspert-konsultasiya müşavirəsi keçirmişdir. Müşavirə zamanı hökumətin və özəl sektorun ixtiraçılıq sahəsində rəqabətqabiliyyətli təhsil proqramının işlənilib hazırlanmasında və yayılmasında, eləcə də ixtiraçılıq sahəsində pedaqoji kadrların hazırlanmasında və onların effektiv idarə olunmasında rolu müzakirə olunmuşdur. Müşavirədə ixtiraçılıq üzrə müəllimlər, həmçinin regional təhsil idarələrinin nümayəndələri iştirak etmişdir. Uşaqlar arasında ixtiraçılıq fəaliyyətini təşviq etmək üçün KIPO Təhsil Nazirliyi ilə fəal əməkdaşlıq edir, eləcə də «Nilbom» məktəbində ixtiraçılıq tədrisi proqramını işləyib hazırlayır.

KIPO-nun sənaye mülkiyyəti sahəsində siyasət bürosunun direktoru Mok Sonxonun sözlərinə görə, idarə ibtidai sinif şagirdlərinə kreativliyi, tənqidi düşüncəni, eləcə də komandada işləmək bacarıqlarını inkişaf etdirməyə kömək edəcəkdir.

19 iyul 2024-cü ildə KIPO yuxarı sinif məktəblərinin və ali təhsil müəssisələrinin nümayəndələri – ixtiraçılıq və patentsünaslıq sahəsində mütəxəssislər, məktəblilər və tələbələr arasında təcrübə mübadiləsi üçün platformaya çevrilən ixtiralar və patent işi sahəsində fikir mübadiləsi üzrə milli sərgi keçirilmişdir. Tədbir zamanı ən yaxşı ixtiralara görə mükafatlar təqdim edilmişdir.

Ən yaxşı ideya – yuxarı sinif şagirdləri Kim Dovon və Von Xensinin avtomobildən zədələmədən nömrə nişanlarının çıxarılması üçün qurğunun yaradılması üzrə layihəsi hesab edilmişdir.

Qalib seçilmiş işlərin müəllifləri patent agentliklərindən patent ərizələrinin verilməsində konsultasiya və dəstək, iştirakçı şirkətlərdən işəüzəlmədə yardım və texnologiyaların ticarəti haqqında sazişlər bağlamaq kimi sonrakı dəstək ala bilərlər.

Mənbə:

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20148&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>;

KIPO: sayt. – URL: <https://www.kipo.go.kr/ko/kpoBultnDetail.do?menuCd=SCD0200618&ntatcSeq=20178&sysCd=SCD02&aprchId=BUT0000029>

³ 2023-cü il üçün Asiyada iqlimin vəziyyəti haqqında məruzə // Ümumdünya meteoroloji təşkilatı: sayt. URL: <https://wmo.int/ru/news/media-centre/izmenenie-klimata-i-ekstremalnye-pogodnye-yavleniya-silno-udarili-po-azii> (müraciətin tarixi: 13.08.2024).

⁴ Markets and Markets : сайт. URL: <https://www.marketsandmarkets.com> (дата обращения: 13.08.2024).

Yaponiya

Yaponiyanın Xarici ticarətin inkişafına yardım təşkilatının Düsselddorfdakı nümayəndəliyinin – 50 illiyi

23 may 2024-cü ildə Yaponiya patent idarəsinin (JPO) komissarının müavini M. Katsura Münhendə keçirilən JPO nümayəndələrinin Yapon xarici ticarətin inkişafına yardım təşkilatının (JETRO) Düsselddorfdakı ofisinə göndərilməsinin 50 illiyinə həsr olunmuş konfransda iştirak etmişdir. Komissarın müavini JPO-nun süni intellektlə bağlı son işlənmələri və təşəbbüsləri haqqında bəhs etmişdir. Bundan əlavə, Birləşmiş patent məhkəməsinin (UPC) Münhen şöbəsinin sədrlik edən hakimi M. Ziqan vahid Avropa patent sisteminin müasir vəziyyəti haqqında mühazirə oxumuşdur.

Avropaya səfərdən istifadə edərək, M. Katsura həmçinin Almaniyanın Patentlər və əmtəə nişanları üzrə idarəsini (DPMA) və Avropa patent idarəsini (API) də ziyarət etmişdir.

Mayın 24-də Parisdə JPO komissarının müavini əlavə olaraq Fransanın Sənaye mülkiyyəti üzrə milli institutu (INPI) tərəfindən təşkil edilmiş seminarda iştirak etmişdir. Dünyanın ən iri texnoloji tədbirlərindən biri olan Viva Technology 2024 konfransında INPI-nin iqtisadi fəaliyyət üzrə direktoru F.-K. de Befort və Fransanın Yaponiyadakı səfirliyinin iqtisadi məsələlər üzrə müşaviri-diplomatik nümayəndəsi (Yaponiya-Koreya regional iqtisadi departamentinin rəhbəri) R. Keller ilə birlikdə startaplara dəstək tədbirlərini və Yaponiya ilə Fransa arasında əqli mülkiyyət sahəsində əməkdaşlığı müzakirə etmiş, eləcə də Station F. – startap kampusunu ziyarət etmişdir.

Mənbə:

JPO: sayt. – URL: <https://www.jpo.go.jp/e/news/ugoki/202406/2024060501.html4060501.html>

Tayvan (ÇXR)

TIPO kommersiya sirlərinin qorunmasında biznes ictimaiyyətinə kömək edir

Tayvan əqli mülkiyyət üzrə idarəsi (TIPO) müəssisələrə kommersiya sirlərini qoruma mexanizmlərini yaratmağa kömək edir: elmi dairələr və sənayenin əməkdaşlığından əldə edilən tədqiqat və işlənmə nəticələri də həmçinin kommersiya sirri kimi qəbul edilə bilər.

TIPO akademik və tədqiqat müəssisələrində kommersiya sirlərini idarə etmək üçün müəssisənin daxili mədəniyyətinə müvafiq olan idarəedici yanaşmanın tədricən tətbiqi üzrə 13 praktik strategiyani özündə cəmləşdirən praktik tövsiyələr dərc etmişdir.

Akademik və tədqiqat müəssisələri arasında məlumat mübadiləsi mədəniyyətini və belə məlumat mübadiləsinin miqyasını nəzərə alaraq, TIPO akademik və tədqiqat müəssisələrində kommersiya sirlərini idarə etmək üçün müəssisənin daxili mədəniyyətinə müvafiq olan idarəedici yanaşmanın tədricən tətbiqi üzrə 13 praktik strategiyani özündə cəmləşdirən praktik tövsiyələr dərc etmişdir. Kommersiya sirlərinin etibarlı qorunması şəbəkəsinin yaradılması bütün ölkədə həm akademik dairələrin, həm də sənayenin inkişafına kömək edəcəkdir.

Mənbə:

TIPO: sayt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-942705-87982-2.html>

Sənaye nümunələrinin qorunmasının stimullaşdırılması

Gənc dizaynerlərin YODEX sərgisini həm tələbə, həm də peşakarlardan ibarət iştirakçıların sənaye nümunələrinin qorunması və dizayn işlərinin patentləşdirilməsi barədə məlumatlılığını artırmaq məqsədilə TIPO, sənaye nümunələrinin patentləri ilə bağlı pulsuz məsləhətlərin verildiyi Taiwan Patent Go stendini açmışdır. Stend sərginin mərkəzi nöqtələrindən birinə çevrilmişdi: onun qonaqları nazir müavini Çin Çan Liyen (Sənaye inkişafı idarəsinin keçmiş baş direktoru), eləcə də Tayvan dizayn tədqiqat institutunun (TDRI) rəhbərləri olmuşdur.

Mənbə:

TIPO: sayt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-962725-2b1a5-2.html>

TIPO-nun təcrübəsində yeniliklər

1 may 2024-cü ildə TIPO təcili surətdə əmtəə nişanı hüquqlarını əldə etməsi tələb olunan ərizəçilər üçün əmtəə nişanlarının sürətləndirilmiş ekspertiza prosedurunu başlatmışdır. Sürətləndirilmiş ekspertiza mexanizmi «istifadəçi ödəyir» prinsipini tarazlaşdırmağa və adi əmtəə nişanı müraciətlərinin ekspertizasında gecikmələrin qarşısını almağa imkan verən «ticarət nişanları haqqında» qanuna edilən son dəyişikliklərlə tətbiq edilmişdir. Bu prosedurdan istifadə etmək üçün ərizəçilər təcili zərurəti sübut etməli, eləcə də müvafiq rüsum ödəməlidir. İlk bildiriş ərizə təqdim edildikdən sonra iki ay ərzində ərizəçiyə göndərilir. Lakin, sürətləndirilmiş ekspertizanın aparılması zamanı düzəlişlərin edilməsi və ya ekspertizanın dayandırılması barədə bildiriş göndəriləndiyi təqdirdə, onun effektivliyi azala bilər.

Patentin etibarsız sayılması haqqında işlərə tez və peşəkar baxılması məqsədilə TIPO Patentinin etibarsız sayılması haqqında işlərə baxılması proqramını yenidən nəzərdən keçirmişdir. Yeni prosedur 11 iyun 2024-cü

ildən başlayaraq istifadə olunur. Dəyişikliklər həmçinin «İnzibati prosedurlar haqqında» qanuna da aiddir, yenidən baxılmış prosedur isə gələcəkdə işlərə baxılması üçün əsas olacaqdır. Əsas dəyişikliklərə aşağıdakılar daxildir. Sənədin adı hüquqi standartlara riayət etmək məqsədilə «Patentin etibarsız tanınması haqqında işlər üzrə baxışların aparılması üzrə təlimat» olaraq dəyişdirilmişdir. Hazırlıq baxışlarının funksiyaları indi sualların tərtib edilməsi və sadələşdirilməsi, patentin etibarsız sayılması haqqında işə dəyişikliklərin edilməsini tələb edən məsələlərin izahı, eləcə də iddiaçı və cavabdehin işin baxılması zamanı əsas arqumentlərinin müəyyənəşdirilməsi daxildir.

1 may 2024-cü ildə TIPO təcili surətdə əmtəə nişanı hüquqlarını əldə etməsi tələb olunan ərizəçilər üçün əmtəə nişanlarının sürətləndirilmiş ekspertiza prosedurunun başlatmışdır. Sürətləndirilmiş ekspertiza mexanizmi «Əmtəə nişanları haqqında» qanunda edilən son dəyişikliklərlə tətbiq edilmişdir.

Sədrlik edən müəyyən edilmiş qaydada faktlar, qanunvericilik və ya sübutlara dair öz mövqeyini bildirə bilər. Baxışlar artıq videokonfrans formatında keçirilə bilər. Gəlməmənin nəticələri dəqiq müəyyən edilmişdir. Baxışların protokollarında əsas məqamları qısa ifadə etmək və audio- və ya videoyazılarla tamamlamaq olar.

Mənbə:

TIPO: sayt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-977427-ab7d8-2.html>;

TIPO: sayt. – URL: <https://www.tipo.gov.tw/en/cp-282-977424-5bc86-2.html>

Müəllif haqqında məlumat

Anastasiya Aleksandrovna Lomakina, «Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət büdcə müəssisəsinin Elmi fəaliyyətin təşkili mərkəzinin kiçik elmi işçisi (Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, 30, korp. 1); anastasiia.lomakina@rupto.ru

Information about the author

Anastasiia A. Lomakina, junior researcher of the Center of Scientific Activity Management of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); anastasiia.lomakina@rupto.ru

Müəllif maraqların toqquşmasının olmadığını bildirir.
The author declares no conflict of interests.

Redaksiyaya 26.08.2024-cü ildə daxil olub
Nəşr üçün 27.08.2024-cü ildə qəbul edilib

6. KİTAB RƏFİ

Monoqrafiyasının anonsu

Monograph announcement

«Avrasiya regionunda sənaye mülkiyyəti sahəsində müasir ümumi informasiya-ekspert məkanının formalaşmasının əsasları»

Müəlliflər: Q. P. İvliƏyev, A. L. Juravlyov, D. Y. Roqojin, O. N. Darina

Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institutunun nəşriyyatı

Review of the monograph “Fundamentals of the formation of a modern unified expert information space in the field of industrial property in the Eurasian region”

Authors: G. P. Ivliev, A. L. Zhuravlev, D. Yu. Rogozhin, O. N. Darina

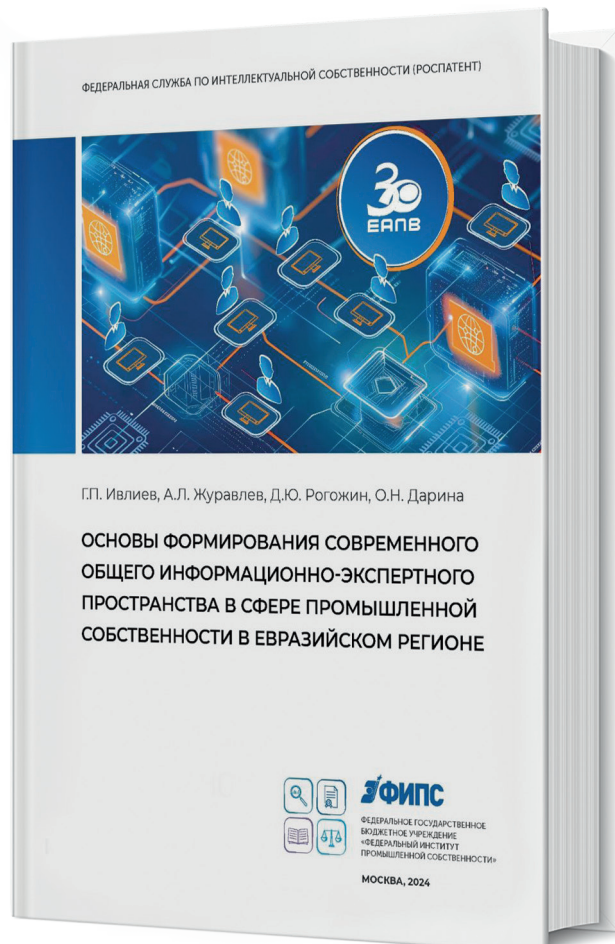
Prepared by the Federal Institute of Industrial Property

Monoqrafiyada qanunvericiliyin uyğunlaşdırılması və patent prosedurlarının unifikasiyalandırılması, beynəlxalq əmək bölgüsü sahəsində, ələlxusus, patent hüququ obyektləri üçün ərizələrin birgə baxılması və digər şöbələrdə əldə edilmiş axtarış və ekspertiza nəticələrinin istifadəsi üzrə layihələr çərçivəsində dünyanın aparıcı patent idarələri arasında qarşılıqlı əlaqənin müasir aspektləri, eləcə də ümumi informasiya mənbələrinin və IT-sistemlərinin yaradılması məsələləri müzakirə olunmuşdur.

İcmal tərtib edildikdə Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institutunun və Avrasiya patent idarəsinin mütəxəssislərinin təcrübə və biliklərindən istifadə edilmişdir.

Dünya liderlərinin beşliyinə daxil olan idarələrin (Avropa patent idarəsi, ABŞ, Yaponiya, Çin, Koreya Respublikasının idarələrinin) ekspert-təşkilatı və informasiya əməkdaşlığının əsas proqramları təsvir olunmuş, həmçinin patent qanunvericiliyi və prosedurlarının xüsusiyyətləri, Avrasiya patent konvensiyasına üzv ölkələrin elektron məlumat mübadiləsi vasitələrinin müqayisəsi aparılmışdır. Avrasiya regionunda ümumi ekspert-informasiya məkanının formalaşdırılması üzrə təkliflər verilib.

Bu iş Avrasiya regionunda ixtiralar və sənaye nümunələri üçün ərizələr üzrə qorunma sənədlərinin əldə edilməsinin spesifikasiyası ilə maraqlanan mütəxəssislər üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Resenziya

Review

İ. Y. İlyinin «Avrasiya regionunda sənaye mülkiyyəti sahəsində müasir vahid ekspert-informasiya məkanının formalaşmasının əsasları» monoqrafiyasına resenziya

Müəlliflər: Q. P. İvliəyev, A. L. Juravlyov, D. Y. Roqojin, O. N. Darina

İrina Yevgenyevna İlyina,
iqtisadi elmlər doktoru, dosent, Rusiya elmi-texniki sahədə
iqtisadiyyat, siyasət və hüquq elmi-tədqiqat institutunun direktoru

Review of the monograph “Fundamentals of the formation of a modern unified expert information space in the field of industrial property in the Eurasian region”

Authors: G. P. Ivliev, A. L. Zhuravlev, D. Yu. Rogozhin, O. N. Darina

Irina E. Ilyina
Doctor of Economics, associate professor, Director of the Russian
Research Institute of Economics, Politics and Law in the scientific
and technical field

Monoqrafik tədqiqatın mövzusu aktualdır, bu da patent qorunmasının təqdim edilməsinə beynəlxalq səviyyədə uyğunlaşdırılmış yanaşmaların olmaması, eləcə də patent kargüzarlığı məsələlərində regional və milli patent sistemlərinin uzlaşdırılmaması ilə şərtlənir.

Bu iş dünya ölkələrinin patent idarələri arasında əməkdaşlığın inkişafında müasir tendensiyaların, sənaye mülkiyyəti sahəsində qanunvericiliklərin harmonizasiyası, patent ekspertizalarının aparılması zamanı patent prosedurlarının unifikasiyalasdırılması və beynəlxalq əmək bölgüsü üzrə layihələrin ətraflı təsvirini və təhlilini daxil edir. Dünya təcrübəsinin təhlili əsasında Avrasiya regionunda vahid müasir ekspert-informasiya patent məkanının yaradılması üzrə təkliflər formalaşdırmışdır.

Baxılmış məsələlər patent məlumatları sahəsində böyük əhəmiyyət kəsb edir, onların artan həcmi patent idarələri arasında əməkdaşlığın effektivliyinin artmasını və vahid patent-informasiya məkanının formalaşmasını tələb edir. Tədqiqatda məlumatların saxlanması və verilməsi sistemlərinin rəqəmsallaşdırılması, Avrasiya regionunda məlumat mübadiləsinin dolğunluğunun və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi hissəsində qarşıya qoyulmuş məqsəd və vəzifələr tam və aydın şəkildə ifadə edilmişdir. Monoqrafiyanın

müəllifləri tərəfindən istifadə olunan məlumatların emalı və təhlili metodları müasir və aparılmış tədqiqata uyğundur.

Avrasiya regionunda ümumi ekspert-informasiya məkanının qurulması üçün əsas Avrasiya patent konvensiyasının (EA-RRN proqramı) iştirakçısı olan ölkələrin idarələrinə təqdim olunmuş ixtiralar üçün ərizələrin sürətlə nəzərdən keçirilməsi, eləcə də patent ərizələri üzrə birgə axtarış və ekspertizanın aparılması, idarələrarası əmək bölgüsü prinsipinin fəal tətbiqi üzrə layihələrin həyata keçirilməsidir. EA-PPH proqramı Avrasiya regionunun idarələrində ixtiralar üçün ərizələrin mahiyyəti üzrə ekspertizanın aparılmasında metodiki yanaşma və prosedurların harmonizasiyası, bu sahədə ən yaxşı təcrübələrin mübadiləsi üçün əsasdır. Bu proqramın reallaşdırılması həm idarələr, həm də region ölkələrində ödənişləri artırmadan qorunmanı sürətlə almaq imkanı əldə edəcək ərizəçilər üçün faydalıdır.

Avrasiya məkanında autsorsinqin tətbiqi üzrə təklif, tətbiq mərhələsindədir. İşdə sertifikatlaşdırılmış institut və elmi mərkəzlərin iştirakı ilə ixtiraların patent qabiliyyətliliyinin genişləndirilmiş informasiya axtarışı və qiymətləndirilməsi üçün pilot proqram təsvir edilmişdir. Belə proqramın məqsədi Avrasiya patent agentliyi ilə Avrasiya patent konvensiyasına (AAPK) qoşulmuş dövlətlərin aparıcı elmi və təhsil

təşkilatları arasında ekspert əməkdaşlığını genişləndirmək, təqdim olunmuş ixtiraların patent qabiliyyətliyi qiymətləndirərək Avrasiya regionunun elmi-texniki potensialından istifadə etməkdir. Proqramın tətbiqindən gözlənilən nəticələr müvafiq təşkilatların yüksək səriştəsinin təsdiqləndiyi elm və texnologiya sahələrində dar profilli mütəxəssislərin axtarış və ekspertiza prosesinə cəlb edilməsi sayəsində təqdim olunmuş Avrasiya patentlərinin keyfiyyətinin və etibarlılığının artırılması, eləcə də informasiya axtarışı sahəsinə AAPK-nın iştirakçısı olan dövlətlərin milli dillərində mənbələrin daxil edilməsi olmalıdır.

Monoqrafiyanın üstünlüklərinə patent prosedurlarının xüsusiyyətlərinin ətraflı təsviri, «İxtiralara hüquqi qorunma təmin etmək üzrə AAPİ və MPI ekspertlərinin fəaliyyətinin təşkilati və texnoloji əsaslarının müqayisəli təhlili» bölməsində ərizələrin ekspertizasının aparılması mərhələləri aid edilməlidir. Üç istiqamət: patent qanunvericiliklərin normalarının harmonizasiyası, müxtəlif idarələrin ekspertlərinin qarşılıqlı əlaqəsi, ümumi verilənlər bazalarının və kargüzarlıq sistemlərinin yaradılması üzrə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinin məqsəduyğunluğu barədə gəlinən yekun qənaət doğru, aktual və praktikada tətbiq olunandır.

İşin «AAPİ-yə üzv ölkələrdə sənaye nümunəsi üçün patentin alınması» bölməsi sənaye nümunəsi üçün patentin verilməsi ilə bağlı əsas məsələlərin normativ-hüquqi tənzimlənməsinin, və Rusiyada, Avrasiya patent idarəsində, eləcə də ayrıca Qazaxıstan, Belarus, Ermənistan, Qırğızıstan, Tacikistan, Türkmənistan və Azərbaycan respublikalarında mövcud xüsusiyyətlər daxil olmaqla, sənaye nümunəsi üçün ərizəyə baxılması prosedurlarının təsvirini əhatə edir. İfadə məntiqi əsaslı olaraq müxtəlif dövlətlərin qanunvericiliklərində ayrı-ayrı məsələlərin hüquqi tənzimlənməsində fərqlərin ardıcıl nümayişinə yönəlmişdir.

Monoqrafiyanın növbəti bölməsində Rospatent və Avrasiya patent idarəsinin ekspertlərinin sənaye nümunələri üçün hüquqi qorunma verilməsi üzrə və onların ayrı bir idarə səviyyəsində və idarələrarası əməkdaşlıq çərçivəsində qarşılıqlı fəaliyyətinin təşkilati və texnoloji əsaslarının müqayisəli təhlili verilmişdir. Bu bölmədə Rospatentin sənaye nümunələri üçün milli və Avrasiya ərizələri üçün həyata keçirdiyi kargüzarlıq prosedurlarını təsvir edilir, Rusiya ərizəçilərinə Rospatentə Avrasiya ərizələrini elektron formada təqdim etmək imkanı verən Avrasiya ərizələrinin Rospatentə təqdim edilməsi üzrə elektron xidmətin işlənilib hazırlanması ilə bağlı təkliflər, həmçinin Rospatentdə

Avrasiya ərizələri üçün avtomatlaşdırılmış sənədsiz kargüzarlıq sisteminin işlənilməsi üzrə təkliflər təqdim edilir. Müəlliflər ekspert əməkdaşlığı hissəsində vahid Avrasiya məkanının yaradılması imkanı barədə qənaətə gəlmişdir, çünki müxtəlif idarələrdə ekspertizanın əsas mərhələləri bir çox ümumi müddəalara, lakin sonrakı iş zamanı nəzərə alınmalı olan fərqlərə də malikdir.

Informasiya axtarışına olan əmək xərclərini əhəmiyyətli dərəcədə azaltmağa imkan verən süni intellekt vasitələrinin sənaye nümunələri sahəsində informasiya axtarışı üçün geniş istifadənin məqsəduyğunluğu barədə tövsiyə aktualdır.

İdarələr arasında, eləcə də idarələr və akkreditə olunmuş elmi və təhsil təşkilatları arasında sənədlərin ötürülməsinin təşkili üçün həll edilməli olan praktik məsələlər arasında məxfiliyə riayət etməklə məlumat mübadiləsinin texniki problemləri nəzərdən keçirilir. Bu halda, işdə məxfiliyin təmin edilməsi üçün təşkilati tədbirlər ətraflı şəkildə nəzərdən keçirilməyib, halbuki, məlumat sızmalarının əksəriyyəti insan amilinə bağlıdır. İşdə məxfiliyin təmin edilməsinə dair öhdəliklər pozulduğu halda müxtəlif ölkələrdə yerləşən məxfi məlumat mübadiləsi iştirakçılarının hüquqi məsuliyyətinin, eləcə də fərdi məlumatlar operatoruna qarşı irəli sürülən regional qanunvericiliyin tələblərinin yerinə yetirilməsi, o cümlədən avadanlıq və proqram təminatının sertifikatlaşdırılması və lisenziyalaşdırılması zərurətinin nəzərdən keçirilməsi faydalı görünür.

Monoqrafiyanın vahid məkanın yaradılması təkliflərinə həsr olunmuş bölməsində patent sənədlərinin maşınla oxuna bilən tam mətninin AAPK-a üzv dövlətlərin dillərinə maşın tərcüməsi imkanını təmin etmənin zəruriliyindən bəhs olunur. Bu işləri planlaşdırarkən elmi və texniki leksikanın maşın tərcüməsində yaranan linqvistik problemləri, eləcə də bəzi MDB ölkələrində son illərin dil siyasətinin xüsusiyyətləri nəzərə alınmalı və resenziyalaşdırılan işdə əks olunmalıdır.

Təqdim olunmuş qeydlər işin elmi əhəmiyyətini az da olsa azaltmır. Aparılmış tədqiqat unikaldir və yüksək elmi səviyyədə yerinə yetirilmişdir. Milli patent idarələrinin və AAPİ-nin iş keyfiyyətinin yüksəldilməsinə, Avrasiya patent sistemi istifadəçilərinin tələbatlarının ödənilməsinə yönəlmiş birgə informasiya və ekspert layihələrinin reallaşdırılması üzrə təkliflər praktik istiqamətə malikdir, aktualdır və vaxtında təqdim olunur.

Monoqrafik tədqiqat yeniliyi və praktik əhəmiyyəti ilə fərqlənir.

Resenziya

Review

V. A. Ryabovolovun «Avrasiya regionunda sənaye mülkiyyəti sahəsində müasir vahid informasiya-ekspert məkanının formalaşmasının əsasları» monoqrafiyasına resenziya

Müəlliflər: Q. P. İvliyev, A. L. Juravlyov, D. Y. Roqojin, O. N. Darina

Vladimir Anatolyeviç Ryabovolov,

hüquq elmləri namizədi, Əqli mülkiyyət üzrə milli mərkəzin baş direktoru (Belarus Respublikası)

Review of the monograph “Fundamentals of the formation of a modern unified expert information space in the field of industrial property in the Eurasian region”

Authors: G. P. Ivliev, A. L. Zhuravlev, D. Yu. Rogozhin, O. N. Darina

Vladimir A. Ryabovolov,

Candidate of Law, Director General of the National Intellectual Property Center (Republic of Belarus)

Dünyanın aparıcı patent idarələrinin qarşılıqlı əlaqəsi çərçivəsində qanunvericiliyin harmonizasiyası və patent prosedurlarının unifikasiyalasdırılması prosesləri regional və milli patent sistemlərinin qarşılıqlı əlaqəsinin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla patent qorunmasının təmin edilməsində vahid yanaşmaların tətbiqinə yönəlmişdir.

Müəlliflər tərəfindən yerinə yetirilmiş monoqrafik tədqiqatın aktuallığı patentlərin yüksək etibarlılığını təmin edərkən onların verilməsi prosedurunun sürətləndirilməsi də daxil olmaqla, bir çox üstünlüyə malik olan müasir vahid ekspert-informasiya məkanının formalaşdırılması və təcrübədə reallaşdırılması zərurəti ilə şərtlənir, bu da öz növbəsində, həm Avrasiya regionunda, həm də onun hüdudlarından kənarda əqli mülkiyyətin hüquqi qorunmasının və mühafizəsinin gücləndirilməsinə, eləcə də intellektual hüquqların pozulması risklərinin azaldılmasına kömək edəcəkdir. Bununla bağlı patent-informasiya mübadiləsi üçün ümumi məkanın yaradılması əqli mülkiyyət haqqında informasiyanın əldə olunmasını asanlaşdıracaq.

Yüksək nəzəri səviyyədə həyata keçirilən monoqrafiya Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institutun və Avrasiya patent idarəsinin mütəxəssislərinin praktik təcrübəsi və biliklərindən istifadə etməklə hazırlanmışdır.

Monoqrafiya səkkiz fəsildən ibarətdir, hansı ki aşağıdakıları daxil edir: Avrasiya regionunun hüdudlarından kənarda patent idarələri arasında ekspertlərin qarşılıqlı əlaqəsinin təcrübəsinin icmalı; dünyanın patent idarələri arasında patent axtarışı və ekspertizası sahəsində əsas əməkdaşlıq proqramlarının nəzərdən keçirilməsi; Avrasiya regionunun milli patent idarələri (MPI) ilə Avrasiya patent idarəsi (AAPI) arasında ekspert əməkdaşlığının təhlilinin aparılması; AAPI və Rusiya Federasiyasının əqli mülkiyyət üzrə federal xidmətinin (Rospatentin) Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institutunun ekspertlərinin ixtiralara hüquqi qorunma verilməsi üzrə fəaliyyətinin təşkilati və texnoloji əsaslarının müqayisəli təhlilinin aparılması; Avrasiya patent konvensiyasına üzv ölkələrdə sənaye nümunəsi üçün patenti alınmasının xüsusiyyətlərinin tədqiqinin aparılması; AAPI və MPI ekspertlərinin sənaye nümunələri üçün hüquqi qorunma verilməsi üzrə və onların ayrı bir idarə səviyyəsində və idarələrarası əməkdaşlıq çərçivəsində qarşılıqlı fəaliyyətinin təşkilati və texnoloji əsaslarının müqayisəli təhlilinin aparılması; həmçinin AAPI və MPI arasında informasiya əlaqəsinin cari vəziyyəti, vahid patent rabitə məlumat kanalının inkişaf mexanizmlərinin təhlilinin aparılması.

Monoqrafiyanın yekunlaşdırıcı fəslə Avrasiya regionunda patent-inteqrasiya qarşılıqlı əlaqəsinin inkişafı yolunda prioritet fəaliyyət proqramına həsr olunub, və Avrasiya patent konvensiyasının iştirakçısı olan dövlətlərdə ixtiraların və sənaye nümunələrinin patentləşdirilməsi prosedurlarının dəyişdirilməsinə dair; Avrasiya patent konvensiyasına üzv dövlətlər üçün sənaye mülkiyyəti sahəsində vahid ekspert-informasiya məkanının formalaşdırılması üçün zəruri nəzəri-hüquqi və təşkilati əsasların yaradılmasına dair; vahid ekspert-informasiya məkanının yaradılmasını təmin edən ikitərəfli və çoxtərəfli müqavilələrin hazırlanmasına dair;

eləcə də sürətləndirilmiş patent kargüzarlıq proqramlarının tətbiqi və AAPİ və MPİ arasında birgə axtarış perspektivləri hissəsində təklifləri daxil edir.

Bundan əlavə, monoqrafiyada müəlliflər məqsədi AAPİ və MPİ-nin iş keyfiyyətini artırmaq olan birgə informasiya və ekspert layihələrinin reallaşdırılmasını təklif edir.

Monoqrafiya ixtiralara və sənaye nümunələrinə xaricdə hüquqi qorunma təmin etmək məqsədilə onlar üçün ərizələrin verilməsinin xüsusiyyətləri ilə maraqlanan mütəxəssislər üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Jurnal
«FSMİ xəbərləri»

ISSN 2782-5086 (Print)
ISSN 2949-2432 (Online)

Buraxılış redaktoru:

Yelena Gennadiyevna Tsaryova
«Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət
büdcə müəssisəsi (Moskva, Rusiya)
vestnik_fips@rupto.ru

Məsul katib:

Anastasiya Aleksandrovna Lomakina
«Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut» federal dövlət
büdcə müəssisəsi (Moskva, Rusiya)
vestnik_fips@rupto.ru

Redaktə və kompüter səhifələnməsi:

«Qruppa PRCB» MMC:

Elmira Maqomedeminovna Maqomedova,
Olqa Yuryevna Volvaçyova,
Yelena Aleksandrovna Qorşkova,
Anastasiya Segeyevna Polomarenko,
Anastasiya Borisovna Doljenko

FSMİ tərcüməçisi:

Andrey Yuryeviç Moskalenko
(aparıcı tərcüməçi)

Foto:

Olyesa Anatolyevna
və Dmitri Vladimiroviç Başarovlar

Çap üçün imzalanıb: 01.10.2024

Format: 205×290 mm

Çap: tam rəngli (ofset, 4/4)

Tiraj: 500 nüsxə **Sifariş:** № 366

Mətbəə:

Federal dövlət büdcə müəssisəsi
«Sənaye mülkiyyəti üzrə federal institut»
125993, Moskva, Berejkovskaya sahil küçəsi, ev 30, korp. 1.
Q-59, QSP-3

**"Bulletin of Federal Institute
of Industrial Property" journal**

ISSN 2782-5086 (Print)

ISSN 2949-2432 (Online)

Managing editor:

Elena Tsareva –

FGBU FIPS (Moscow, Russian Federation)

vestnik_fips@rupto.ru

Executive editor

Anastasia Lomakina –

FGBU FIPS (Moscow, Russian Federation)

vestnik_fips@rupto.ru

Editing and Desktop publishing:

PRCB Group LLC:

Elmira Magomedova,

Olga Volvacheva,

Elena Gorshkova,

Anastasiya Polomarenko,

Anastasiya Dolzhenko

FIPS translator:

Andrey Moscalenko

(Lead Translator)

Photo:

Olesya Basharova and Dmitry Basharov

Signed to print: 1.10.2024

Format: 205×290 mm

Printing: full-colour (offset ink, 4/4)

500 copies; **Order:** № 366

Printing house:

Federal State Budgetary

Institution "Federal Institute of Industrial Property"

Berezhkovskaya nab. 30–1, Moscow, G-59,

GSP-3, 125993, Russian Federation

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ, НЕ ЗАБУДЬТЕ ПОДПИСАТЬСЯ НА «ВЕСТНИК ФИПС»!

Оформив подписку,
вы получите постоянный доступ
к актуальной информации
об интеллектуальной
собственности и уникальным
аналитическим данным.

**ПРОДЛИТЬ ПОДПИСКУ
ИЛИ ОФОРМИТЬ ЕЕ ВПЕРВЫЕ МОЖНО
В ОТДЕЛЕНИИ «ПОЧТЫ РОССИИ»
ИЛИ ОНЛАЙН ПО КАТАЛОГАМ:**

• «Пресса России»
На сайте www.pressa-rf.ru
Подписной индекс: 85599

• Агентство «Книга-Сервис»
На сайте www.akc.ru
Подписной индекс: Е 85599

**Əqli mülkiyyət dünyasından
ən aktual xəbərlər:**

ВКонтакте
Rospatent

ВКонтакте
FSMİ